
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN KONUT, İŞGÜCÜ PİYASASI VE KENTSEL HİZMETLERE ERİŞİMİNDE SOSYAL SERMAYE VE SOSYAL AĞLARININ ROLÜ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

Eda KOÇAK GIYAK

DOKTORA TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EKİM 2023

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Eda KOÇAK GIYAK

10/10/2023

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN KONUT, İŞGÜCÜ PİYASASI VE KENTSEL HİZMETLERE ERİŞİMİNDE SOSYAL SERMAYE VE SOSYAL AĞLARININ ROLÜ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

(Doktora Tezi)

Eda KOÇAK GIYAK

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ekim 2023

ÖZET

Göç, insanlık tarihi boyunca çeşitli nedenlerde ve biçimlerde gerçekleşen dinamik bir olgudur. Zaman içerisinde göçün nedenleri, göçün gerçekleşme biçimleri değişmiştir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye de çeşitli nedenlerle, farklı dönemlerde göç almış ve göç vermiştir. Ülke tarihindeki en önemli göç dalgalarından bir tanesi 2011 Suriye İç Savaşı ile başlayan göç dalgasıdır. 2011 yılından başlayarak 2017 yılına kadar artarak devam eden göç süreci, 2017 yılında pik noktasına ulaşmış ve o yıldan itibaren belirli bir durağanlık göstermektedir. Bu çalışmada ise yaşanan göç dalgası neticesinde Ankara'ya yerleşen geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye'ye göç ettikten sonra sosyal ağ ve sermayelerinin işgücü piyasası, konut ve kentsel hizmetlere erişimlerindeki rolü ortaya koyulmaktadır. Çalışmanın kuramsal temeli "Sosyal Ağ Teorisi" ve "Sosyal Sermaye Teorisi"ne dayanmaktadır. Çalışma kapsamında ilk olarak geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal ağ ve sermayeleri ortaya çıkarılmış, sonrasında bu sosyal ağ ve sermayelerin iş bulma, konut bulma ve kentsel hizmetlere erişimdeki etkileri tespit edilmiştir. Böylelikle literatürde çoğunlukla sosyoloji alanında kullanılan Sosyal Ağ ve Sosyal Sermaye Teorileri şehir planlama disiplinine entegre edilerek Suriyelilerin Türkiye'ye geldikten sonraki süreçlerine bahsi geçen teorilerin desteğiyle ışık tutulmuştur.

Bilim Kodu	:	80208
Anahtar Kelimeler	:	Göç, Sosyal Sermaye Teorisi, Sosyal Ağ Teorisi, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler, Ankara
Sayfa Adedi	:	188
Danışman	:	Doç. Dr. Demet EROL

THE ROLE OF SOCIAL CAPITAL AND SOCIAL NETWORKS IN THE ACCESS OF SYRIANS UNDER TEMPORARY PROTECTION TO HOUSING, LABOR MARKET AND URBAN SERVICES: THE CASE OF ANKARA PROVINCE

(Ph. D. Thesis)

Eda KOÇAK GIYAK

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

October 2023

ABSTRACT

Migration is a dynamic phenomenon that has taken place for various reasons and in various forms throughout human history. The reasons for migration and the ways in which migration takes place have changed over time. As in the rest of the world, Turkey has received and given migration for various reasons in different periods. One of the most important migration waves in the country's history is the migration wave that started with the Syrian Civil War in 2011. Starting in 2011 and continuing to increase until 2017, the migration process reached its peak in 2017 and has shown a certain stagnation since that year. In this study, the role of social networks and capital of Syrians under temporary protection who settled in Ankara as a result of the migration wave in their access to the labor market, housing and urban services after migrating to Turkey is revealed. The theoretical basis of the study is based on "Social Network Theory" and "Social Capital Theory". Within the scope of the study, firstly, the social networks and capitals of Syrians under temporary protection are revealed, and then the effects of these social networks and capitals on finding a job, finding housing and accessing urban services are determined. In this way, Social Network and Social Capital Theories, which are mostly used in the field of sociology in the literature, are integrated into the discipline of urban planning and the processes of Syrians after their arrival in Turkey are shed light with the support of the aforementioned theories.

Science Code	:	80208
Key Words	:	Migration, Social Capital Theory, Social Network Theory, Syrians under temporary protection, Ankara
Page Number	:	188
Supervisor	:	Assoc. Prof. Dr. Demet EROL

TEŞEKKÜR

Doktora sürecimin tamamında pozitif, enerji dolu ve motive edici yönüyle birlikte akademik bilgi ve birikimini benimle paylaşan; doktora sürecimi güzel hatırlamamı sağlayan çok değerli danışman hocam Doç. Dr. Demet EROL'a teşekkürü bir borç bilirim. Tez izleme komitemin değerli üyeleri Prof. Dr. Necibe Aydan SAT ve Prof. Dr. Kıvılcım ERTAN hocalarıma süreçteki kıymetli destek ve katkıları için çok teşekkür ederim.

Anne ve babam 23 yıllık eğitim hayatım boyunca hep yanımda oldular. Onların destek ve katkıları ile 23 yıllık eğitim hayatımı doktora ile tamamlıyorum. Süreçteki koşulsuz sevgi ve destekleri için çok teşekkür ederim.

Son teşekkürüm ise eşim Mesut GIYAK'a. Doktora sürecimdeki her kritik anımda yanımda oluşuna, yorulduğumda ve düştüğümde beni tekrar ayağa kaldırmana, inişli çıkışlı her dönemdeki sonsuz desteğine çok teşekkür ederim.

IÇINDEKILER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

IÇINDEKILER vii

ÇİZELGELERİN LİSTESİ x

ŞEKİLLERİN LİSTESİ xii

RESİMLERİN LİSTESİ xvi

HARİTALARIN LİSTESİ xvii

1. GİRİŞ 1

2. GÖÇ 9

2.1. Göç Teorileri 10

2.1.1. Neoklasik ekonomi teorisi 11

2.1.2. Değer beklentisi teorisi 12

2.1.3. Yeni ekonomi teorisi 12

2.1.4. Dünya sistemleri teorisi 13

2.1.5. Müdahaleci fırsatlar teorisi 13

2.1.6. Yerçekimi teorisi 14

2.1.7. Göç sistemleri teorisi 14

2.1.8. Ulus ötesi sosyal alanlar teorisi 14

2.1.9. Ravenstein'in göç kuramı 15

2.1.10. Everett Lee'nin itici-çekici faktörler teorisi 16

2.1.11. Petersen – göçün genel tipolojisi 17

2.2. Göç Türleri 17

2.2.1. Siyasi sınırlara göre göç 18

Sayfa

2.2.3. Hareket örüntüsüne göre göç 20
2.2.4. Karar verme biçimine göre göç 20
2.3. Göçmen, Mülteci, Sığınmacı ve Geçici Koruma Statüsü Tanımları 22
2.4. Türkiye'nin Dış Göç Politikası 24
2.4.1. Türkiye'yi hedef alan göç akışları 26
2.4.2. Türkiye'de Yaşayan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler 29
3. SOSYAL AĞ VE SOSYAL SERMAYE TEORİSİ 37
3.1. Sosyal Ağ Teorisi 37
3.2. Sosyal Sermaye Teorisi 41
3.3. Sosyal Ağ ve Sosyal Sermayenin Ölçülmesi 48
3.4. Sosyal Ağ, Sosyal Sermaye ve Göç İlişkisi 57
3.5. Konut, İşgücü Piyasası ve Kentsel Hizmetlere Erişim 64
3.5.1. Konuta erişim 64
3.5.2. İşgücü piyasasına erişim 65
3.5.3. Kentsel hizmetlere erişim 67
4. YÖNTEM 69
4.1. Araştırma Deseni 69
4.2. Araştırma Örneklemi 70
4.3. Veri Toplama Aracı 71
4.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması 72
5. ARAŞTIRMA BULGULARI 79
5.1. Araştırma Alanı: Önder Mahallesi ve Bostancık Mahallesi 79
5.2. Önder ve Bostancık Mahallelerinden Elde Edilen Araştırma Bulguları 80
5.2.1. Demografik ve sosyal yapı 80
5.2.2. Sosyal sermaye ve sosyal ağlar 91
5.2.3. İşgücü piyasasına katılım 105

Sayfa

5.2.4. Konuta erişim 111
5.2.5. Kentsel hizmetlere erişim 118
5.2.6. Sosyal sermaye ve sosyal ağların değerlendirilmesi 124
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 149
KAYNAKLAR 163
EKLER 179
EK-1. Anket formu 180
EK-2. Etik komisyon izin formu 187
ÖZGEÇMİŞ 188

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 2.1. Göç Tipolojis 17

Çizelge 2.2. Göç Türleri..... 18

Çizelge 2.3. Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Dönemde Anadolu'ya Yaşanan Göç Akışları 26

Çizelge 2.4. Türkiye'deki Geçiçi Barınma Merkezleri ve Kentsel Alanlarda Yer Alan Şartlı Mülteci Sayıları 31

Çizelge 3.1. Gayri Resmi Sosyal Ağlar: Öncüller ve Tipik Özellikler..... 39

Çizelge 5.1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları 81

Çizelge 5.2. Katılımcıların Medeni Durumu 82

Çizelge 5.3. Katılımcıların Yaşadıkları Konutlarda Birden Fazla Hanenin Varlığına İlişkin Veri 84

Çizelge 5.4. Katılımcıların Yasal Statülerine Dair Bilgiler 87

Çizelge 5.5. Katılımcıların Ankara'da Yaşayan Suriyeli Tanıdıklarına İlişkin Veri 92

Çizelge 5.6. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Durumları 97

Çizelge 5.7. Katılımcıların Zamanlarını Geçirdikleri Gruplara İlişkin Veri 99

Çizelge 5.8. Katılımcıların Kurum ve Kuruluşlardan Yardım Alma Durumu 100

Çizelge 5.9. Katılımcıların Suriye ile devam eden aktif bağları..... 102

Çizelge 5.10. Katılımcıların Göç Etmeye Dair Düşünceleri..... 104

Çizelge 5.11. Katılımcıların Çalışma İzni Sahipliliği..... 107

Çizelge 5.12. Katılımcıların Ankara'ya Geldiklerinde İlk İş Bulma Süreçleri 108

Çizelge 5.13. Katılımcıların aldıkları maaşların yeterliliği hakkındaki düşünceleri 109

Çizelge 5.14. Katılımcıların ücretlerini düzenli alabilme durumu 109

Çizelge 5.15. Katılımcıların Sosyal Güvencelilik Durumları..... 111

Çizelge 5.16. Katılımcıların yaşadıkları mahallenin güvenliğine ilişkin algıları 116

Çizelge 5.17. Mahalle dışında gidilen bölgeler 119

Çizelge 5.18. Katılımcıların çocuklarının eğitim alma durumu 123

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 5.19. İki Yönlü ANOVA Analizi ile birlikte Sosyal Ağ Analizi Yapılan Soru Çaprazlamaları 124

Çizelge 5.20. İki Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları 126

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 1.1. Araştırmanın Tasarımı 6

Şekil 2.1. Lee'nin Göç Modeli 16

Şekil 2.2. En Çok Mülteci Çıkışı Olan Ülkeler (Milyon Birimi)..... 28

Şekil 2.3. En Çok Mülteci Kabul Eden Ülkeler (Milyon Birimi)..... 29

Şekil 2.4. Suriyeli Mültecilerin 2011 ve 2017 Yıllarında Göç Ettikleri Ülkeler Sıralaması. 32

Şekil 2.5. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler..... 33

Şekil 2.6. Yıllara Göre Türkiye'ye Giriş Yapan Göçmen Sayısı 33

Şekil 2.7. Ülkelere Göre Türkiye'deki Ululsararası Göçmen Sayıları..... 34

Şekil 5.1. Katılımcıların Bugüne Kadar Yaşadıkları En Uzun Yer 81

Şekil 5.2. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı 82

Şekil 5.3. Katılımcıların Çocuk Sayıları..... 83

Şekil 5.4. Katılımcıların Aynı Evde Yaşadıkları Kişi Sayısı..... 83

Şekil 5.5. Bostancık Mahallesi Katılımcılarının Meslek Grupları..... 85

Şekil 5.6. Önder Mahallesi Katılımcılarının Meslek Grupları..... 86

Şekil 5.7. Katılımcıların Türkiye'ye Geliş Tarihleri 87

Şekil 5.8. Geçici Koruma Kimliği veya Vatandaşlık Alan Katılımcıların Yıllara Göre Dağılımı..... 88

Şekil 5.9. Katılımcıların Göç Sürecinde Türkiye'ye Giriş Yaptıkları İller 89

Şekil 5.10. Katılımcıların Türkiye'de daha önce ziyaret ettikleri kentler 89

Şekil 5.11. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların Türkiye'de sırası ile daha önce yaşadıkları iller..... 90

Şekil 5.12. Önder Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Türkiye'de Sırası ile Daha Önce Yaşadıkları İller 91

Şekil 5.13. Katılımcıların Acil Durumda İlk Olarak Yardım İsteyecekleri Kişiye Dair Veri 91

Şekil 5.14. Katılımcıların Suriyeli Tanıdıklarının Yaşadıkları Mahalleler..... 93

Şekil **Sayfa**

Şekil 5.15. Katılımcıların Suriyeli Tanıdıklarıyla Görüşme Sıklığı 94

Şekil 5.16. Katılımcıların Türk Tanıdıklarıyla Görüşme Sıklığı 97

Şekil 5.17. Katılımcıların Borç Paraya İhtiyaç Duymaları Halinde Gidecekleri İlk Kişi 98

Şekil 5.18. Katılımcıların Komşularını Tanımlama Biçimi 100

Şekil 5.19. Katılımcıların Yardım Aldıkları Kurum/Kuruluşlar 101

Şekil 5.20. Katılımcıların Yaşadıkları Mahallede Önemli Olarak Nitelendirdikleri Kişi 102

Şekil 5.21. Katılımcıların Suriye'ye gitme sıklıkları ve nedenleri 103

Şekil 5.22. Katılımcıların Özel Günlerinde Bir Araya Geldikleri Mahalle ve Semtler .. 104

Şekil 5.23. Katılımcıların Çalıştıkları Mahalleler 105

Şekil 5.24. Katılımcıların iş değiştirme sayıları 108

Şekil 5.25. Katılımcıların İş Bulma Süreçlerinde Etkili Olan Kişi/Kurumlar 110

Şekil 5.26. Katılımcıların şu anki konutlarında yaşama süreleri 111

Şekil 5.27. Katılımcıların bugüne kadar değiştirdikleri konut sayısı 112

Şekil 5.28. Katılımcıların konut değiştirme nedenleri 112

Şekil 5.29. Katılımcıların mevcutta ikamet ettikleri konutu kimler aracılığıyla bulduklarına ilişkin veri 113

Şekil 5.30. Katılımcıların ikamet ettikleri konutların kira bedelleri 114

Şekil 5.31. Katılımcıların ikamet ettikleri konutu tercih etme sebebi 115

Şekil 5.32. Katılımcıların yaşadıkları mahalleyi tanımlama biçimleri 115

Şekil 5.33. Katılımcılara göre yaşadıkları mahallenin problemleri 117

Şekil 5.34. Mahalleden taşınmayı düşünen katılımcıların hedef mahalleleri/semtleri ... 117

Şekil 5.35. Katılımcıların boş zamanlarında mahalle dışına çıkma sıklığı 118

Şekil 5.36. Katılımcıların boş zaman aktiviteleri 119

Şekil 5.37. Katılımcıların alışveriş için mekân tercihleri 120

Şekil 5.38. Alışveriş için gidilen mahalleler 121

Şekil 5.39. Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Bireylerin Acil Durumda Yardım İsteyecekleri İlk Kişi 127

Şekil **Sayfa**

Şekil 5.40. Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Bireylerin Borç Paraya İhtiyaç Duyduklarında Yardım Talep Edecekleri İlk Kişi/Kurum 129

Şekil 5.41. Bireylerin Eğitim Durumu ile İşlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki..... 130

Şekil 5.42. Bireylerin Eğitim Durumu ile Evlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki..... 131

Şekil 5.43. Bireylerin Eğitim Durumu ile Boş Zaman Aktiviteleri Arasındaki İlişki 132

Şekil 5.44. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Acil Durumda Yardım Bulunacakları İlk Kişi Arasındaki Bağlantı..... 133

Şekil 5.45. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Borç Paraya İhtiyaç Duymaları Durumunda Yardım Talebinde Bulunacakları İlk Kişi Arasındaki İlişki..... 134

Şekil 5.46. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile İşlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki 135

Şekil 5.47. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Konutlarını Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki 136

Şekil 5.48. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihi ile Boş Zaman Aktiviteleri Arasındaki İlişki..... 137

Şekil 5.49. Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Bireylerin Acil Durumda Yardım İsteyecekleri İlk Kişi/Kurum 138

Şekil 5.50. Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Bireylerin Borç Paraya İhtiyaç Duyduklarında Yardım Talep Edecekleri İlk Kişi/Kurum 139

Şekil 5.51. Bireylerin Eğitim Durumu ile İşlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki..... 140

Şekil 5.52. Bireylerin Eğitim Durumu ile Evlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki..... 141

Şekil 5.53. Bireylerin Eğitim Durumu ile Boş Zaman Aktiviteleri Arasındaki İlişki 142

Şekil 5.54. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Acil Durumda Yardım Talebinde Bulunacakları İlk Kişi Arasındaki Bağlantı..... 143

Şekil 5.55. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Borç Paraya İhtiyaç Duymaları Durumunda Yardım Talebinde Bulunacakları İlk Kişi Arasındaki İlişki..... 144

Şekil **Sayfa**

Şekil 5.56. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile İşlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki 145

Şekil 5.57. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Konutlarını Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki 146

Şekil 5.58. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihi ile Boş Zaman Aktiviteleri Arasındaki İlişki..... 147

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 4.1. R İstatistik Programında faydalanılan paketler..... 73

Resim 4.2. Toplanan verinin programa yüklenmesi ve kodlanması..... 74

Resim 4.3. Oluşan ağ modelleri..... 75

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita **Sayfa**

Harita 5.1. Çalışma alanının kent içerisindeki konumu 79

Harita 5.2. Bostancık Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Suriyeli Tanıdıkları ile Görüşme Hareketliliği 95

Harita 5.3. Önder Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Suriyeli Tanıdıkları ile Görüşme Hareketliliği 96

Harita 5.4. Bostancık Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların İş Sebebi ile Oluşturdukları Kentsel Hareketlilik 106

Harita 5.5. Önder Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların İş Sebebi ile Oluşturdukları Kentsel Hareketlilik..... 107

Harita 5.6. Bostancık Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Alışveriş Sebebi ile Oluşturdukları Kentsel Hareketlilik 122

Harita 5.7. Önder Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Alışveriş Sebebi ile Oluşturdukları Kentsel Hareketlilik 123

Harita 6.1. Bostancık Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Kent İçi Hareketlilikleri .. 157

Harita 6.2. Önder Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Kent İçi Hareketlilikleri 158

1. GİRİŞ

Nedeni, mesafesi ne olursa olsun ulusal ve uluslararası tüm hareketler göç olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer deyişle göç bireylerin coğrafi olarak yer değiştirmesidir. Zaman içerisinde göçün nedenleri ve biçimleri değişiklik göstermektedir. Özellikle küreselleşme ile birlikte göçün akışı değişmiştir. Nitekim göç teorileri de ekonomi, sosyoloji gibi perspektiflerden değişen ve dönüşen göç biçimlerine dair yaklaşımları ortaya koymaktadır. Göç kavramına yaklaşımlar makro ve mikro olmak üzere iki başlıkta toplanabilmektedir. Hem mikro hem de makro yaklaşımlar içerisinden bazı teoriler göç süreçlerinde ve sonrasında bireylerin sosyal ağ ve sermayelerine atıfta bulunmaktadır. Nitekim bu çalışmanın temel kuramsal çerçevesini oluşturan Sosyal Ağ Teorisi ve Sosyal Sermaye Teorisi de bunlardandır.

Sosyal Ağ Teorisi ilk olarak sosyologlar tarafından oluşturulmuş olsa da süreç içerisinde felsefe, antropoloji, psikoloji gibi birçok temel bilim dalı tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

Sosyal ağ kavramı, sosyal bir birim içerisindeki bireyler veya gruplar üzerinde tanımlanan ilişki veya ilişkiler olarak tanımlanabilmektedir. Sosyal ağ kavramının bir teoriye dönüşümü ise oluşan ağların çıktılarının/sonuçlarının açıklanması isteğinden gelmiştir. Bilinmektedir ki bireyler sosyal ağları sayesinde çeşitli bilgi ve ihtiyaçlara erişebilmektedir. Bu nedenle Sosyal Ağ Teorisi bireyler arasındaki ağları ve bağları analiz ederek sosyal ağlarının bireylere sağladıkları kazanımları ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Sosyal Sermaye Teorisi ise bireylerin hedeflere ulaşmak için kullandıları kaynaklar ve araçları ifade etmektedir. Bu kapsamda kurmuş oldukları sosyal ağlar ve bağlar sosyal sermayelerinin bir parçası haline gelmektedir. Bir diğer deyişle sosyal sermaye bireyler veya grupların karşılıklı fayda amacı oluşturdukları ağlardır. Bu perspektiften göç eden bireylerin süreçleri ele alındığında; bireyler göç etme kararlarında, göç etme süreçlerinde ve göç süreçlerinin ardından göç ettikleri yere adapte olma süreçlerinde sosyal ağ ve sermayelerini kullanmaktadırlar. İlk olarak sosyal ağ ve sermayeleri bireylerin göç etme fikrini etkileyebilmektedir. Örneğin; sosyal ağ ve sermaye zincirleme göçü destekleyen faktörlerdendir. Çünkü bireyler daha önce göç eden sosyal sermayeleri aracılığı ile göç kararı vererek onların deneyimlerinden faydalanmaktadırlar. Buna ek olarak göç ettikten

sonra yerleştikleri bölgede iş bulma, konut bulma gibi süreçlerde de sosyal sermayelerini bir araç olarak kullanmaktadırlar.

2011 yılında Suriye iç savaşı ile başlayan göç akışı, sınır komşuluğu nedeniyle en çok Türkiye'ye hedef alan bir göç haline gelmiştir. Gerçekleşen göç, ilk yıllarda uluslararası ve zorunlu göç iken; süreç içerisinde zincirleme göç ve gönüllü göçe doğru evrilmiştir. Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç akışının çok yoğun olması ve bireysel sığınma prosedürlerinin sağlanamayacak olması nedeniyle "geçici koruma" adı ile yeni bir statü oluşturulmuştur. Böylece Suriye'den Türkiye'ye göç eden bireyler geçici koruma kapsamında açık sınır politikası, geri göndermeme ve temel ihtiyaçların karşılanması gibi bir takım haklara sahip olmaktadırlar. İlk göç hareketi ile birlikte gelenler için mülteci kampları kurulsa da göç edenlerin sayısının sürekli artması gibi nedenlerle Suriye'den göç edenler kentlere yayılmaya başlamıştır. Bunun sonucunda mülteci kamplarının da sayısında azaltıma gidilmiştir. 2011 yılında başlayan göç süreci 2017 yılına kadar hızlı bir artışla devam etmiş; 2017 yılından itibaren nispeten durağan bir pozisyona geçmiştir. 2023 yılı Ağustos ayı itibariyle geçici koruma kapsamında 3.307.882 Suriyeli bulunmaktadır. Bunların 79.098'i ise Ankara'da ikamet etmektedir. 2011 yılından itibaren yaşanan ve her ne kadar durağan bir tablo geçse de yaşanmaya devam eden göç sürecinde ve sonrasında bireylerin sosyal ağ ve sermayelerinin ortaya konulması önem arz etmektedir. Nitekim göç süreçlerinde hangi ile yerleşeceklerine nasıl karar verdikleri, sonrasında konutlarını ve işlerini hangi sosyal ağ ve sermayeleri aracılığıyla bulduklarını, kentsel hizmetlere erişimleri ve kentsel hareketlilikleri detaylı bir biçimde incelenmelidir. Bu tez kapsamında literatürdeki bu boşluğun doldurulması amaçlanmıştır. Bu nedenle çalışmanın kuramsal çerçevesi titizlikle oluşturulmuş, yöntemi kurgulanmış ve çalışma gerçekleştirilmiştir. Aşağıda çalışmanın amacı, kapsamı, özgün değeri, araştırma sorular, kuramsal çerçevesi ve araştırmanın sınırlılıkları gibi konulara yer verilmektedir.

Amaç, kapsam, özgün değer ve araştırma soruları

Çalışmanın temel amacı, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal sermaye ve sosyal ağlarının konut, işgücü piyasası ve kentsel hizmetlere erişimindeki rolünün ortaya konulmasıdır. Bu kapsamda, Ankara iline bağlı 2 mahalle seçilmiştir. Mahallelerin seçilme biçimi ise mahallede yaşayan Suriyeli/Türk nüfusu desenine göre yapılmıştır. Seçilen ilk mahalle Suriyeli nüfusun Ankara'daki Suriyeli nüfus oranına göre daha fazla olduğu Önder

mahallesi iken ikinci mahalle Ankara'daki Suriyeli nüfus oranının altında olan Bostancık Mahallesidir. Böylelikle geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin farklı etnisite ve farklı kültürler aracılığıyla edindikleri sosyal sermayeleri ve oluşturdukları sosyal ağlarının konut, işgücü piyasası ve servislere erişimini nasıl etkilediği ortaya konulabilmektedir.

Alan yazın tarandığında, çalışmaların genellikle tek bir konuya (sadece konut ya da işgücü gibi) odaklandıkları görülmektedir. Ayrıca karşılaştırmalı saha çalışmaları da bulunmamaktadır. Bu bakımdan, bu çalışmanın özgünlüğü bütüncül olarak tüm değişkenleri (konut, işgücü piyasası ve servislere erişim) ele alınarak geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler üzerinde incelenmesi ve karşılaştırmalı saha çalışmasının (2 farklı mahalle) gerçekleştirilmesine dayanmaktadır.

Bu çalışma kapsamında araştırma soruları temelde iki durumu açıklamaya yönelik oluşturulmuştur. Bunlardan ilki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal ağ ve sermayelerinin türünü (bağlayıcı, köprüleyici veya birleştirici sosyal sermaye) belirlemeyi amaçlamaktadır. İkinci olarak ise geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal ağ ve sermayelerinin işgücü piyasasına katılım, konuta erişim ve kentteki servislere/donatı alanlarına erişimini nasıl etkilediğini anlamaya yöneliktir.

Çalışmanın dayandırıldığı hipotezler şu şekilde kurgulanmıştır:

H1: Zincirleme göç modeline uyan kişilerin bağlayıcı sosyal ağ ve sermayeleri daha hızlı gelişmekte ve bunun sonucunda konuta ulaşım, iş bulma ve hizmetlerden yararlanmaları da aynı hızda artmaktadır.

⇒ S1: Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin farklı hizmet ve olanaklara erişimi sosyal ağ ve sermayelerine göre mi değişmektedir?
⇒ S2: Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin zincirleme göç modeli sosyal ağ ve sermayelerini etkilemiş midir?

H2: Suriye'den başlayan göçle gelenlerin kalış süreleri arttıkça, birleştirici sosyal ağ ve sermayeleri de artmakta ve konut, işgücü piyasası ve kentsel hizmetlere erişim süresi kısalmaktadır.

⇒ S3: Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal ağ ve sosyal sermayeleri işgücü piyasasına erişimi nasıl etkilemektedir?

⇒ S4: Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal ağ ve sosyal sermayeleri kentsel hizmetlere erişimi nasıl etkilemektedir?

⇒ S5: Yaşadıkları mahallenin nüfus deseni konut, işgücü piyasası ve kentsel hizmetlere erişimi nasıl etkilemektedir?

H3: Bağlayıcı sosyal sermaye koşulsuz güvenilirliğe dayanırken; bağlayıcı sosyal ağ ve sermayenin baskın olması kent içerisindeki hareketliliği sınırlamaktadır.

⇒ S6: Türkiye'de kalış süresi ve eğitim seviyesi sosyal ağ ve sosyal sermayeyi nasıl etkilemektedir?

⇒ S7: Türkiye'de kalış süresi ve eğitim seviyesi geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin konut, işgücü piyasası ve kentsel hizmetlere erişimini nasıl etkilemektedir?

H4: Birleştirici ve köprüleyici sosyal sermaye koşullu güvenilirliği gerektirdiği için sosyal ağ ve sermaye bilgiye ve kaynaklara erişimde (konut, iş, kentsel hizmetler) çeşitliliği sağlamaktadır.

⇒ S8: Konut edinme, iş bulma ve kentsel hizmetlere erişimde süreklilik sosyal sermaye ile doğrudan ilişkili midir?

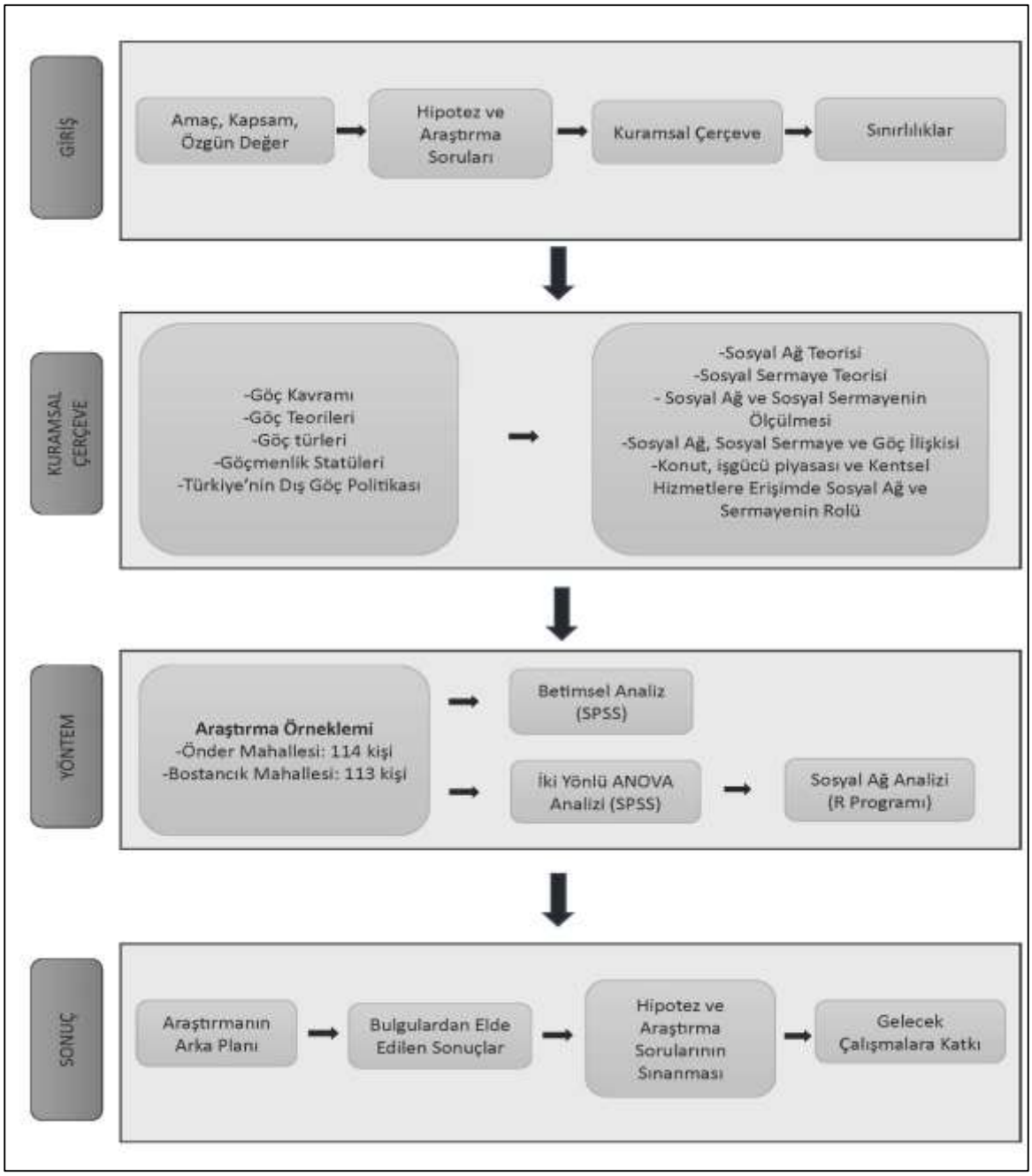
Tez çalışması kapsamında oluşturulan hipotezler ve hipotezleri sınamak için oluşturulan araştırma soruları, alanyazının taranması ve Ankara ilinde belirlenen Önder ve Bostancık Mahallelerinde yürütülen saha çalışması ile cevaplanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın dayandırıldığı kuramsal çerçeve

Tez çalışmasının kuramsal çerçevesi iki ana bölümden oluşmaktadır. Bu iki ana bölümden ilki olan bölüm 2; göç kavramı, göç teorileri, göç türleri, göç eden bireylerle ilgili çeşitli statülerin tanımları (göçmen, mülteci, sığınmacı, geçici koruma statüsü), Türkiye'nin dış göç politikası gibi alt başlıkları barındırmaktadır. Çalışmanın kurgulanmasında önem arz eden mikro ve makro ölçekteki göç teorileri ile birlikte zorunlu göç, gönüllü göç gibi göç türleri bölüm 2.1 içerisinde alt başlıklarda ele alınmıştır. Bu çalışmadaki önemli olan bir diğer

husus ise göç eden bireylerin yasal statüleridir. Bu kapsamda göçmen, mülteci, sığınmacı gibi kavramların yanı sıra Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin kapsamı altında bulunduğu geçici koruma statüsüne yer verilmiştir.

Bölüm 3'te ise sosyal ağ ve sosyal sermaye teorisi ile birlikte bu teorilerin bireylerin konut, işgücü piyasası ve servislere erişimine yer verilmiştir. Bu bölümde çalışmanın ana kuramsal temelini oluşturan sosyal ağ teorisi ve sosyal sermaye teorisi çeşitli kuramcıların perspektifleriyle ele alınmış; kuramcıların teorilere yaklaşımlarındaki benzer ve farklılıklar vurgulanmıştır. Buna ek olarak, sosyal ağ ve sermayenin nasıl ölçülebileceğine dair çeşitli çalışmaların ölçme yöntemleri sunulmuştur. Sonrasında sosyal ağ ve sosyal sermayenin göç ile nasıl bir ilişki kurduğuna değinilmiştir. Son olarak ise göç eden bireyler üzerinden sosyal ağ ve sermayelerinin konut, iş bulma ve hizmetlere erişiminde nasıl bir etkisi olduğuna dair literatür okumalarına yer verilmiştir.

Şekil 1.1. Araştırmanın Tasarımı

Şekil 1.1'de verilen araştırmanın kuramsal çerçevesine yer verilmiştir. Bu çalışma kapsamında Suriye iç savaşı ile başlayan göç akışının mikro düzeyi ele alınmıştır. Bu kapsamda seçilen Bostancık ve Önder Mahallelerinde yürütülen saha çalışmasından elde edilen sonuçlar sosyal ağ analizine tabi tutularak elde edilen sonuçlar sosyal ağ ve sosyal sermaye kapsamında geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin konut, işgücü piyasası ve kentsel hizmetlere erişimleri tartışılmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıklarından ilki Ankara'da geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere dair nüfus verisine ulaşılamamasıdır. Hem TÜİK hem de kurumlar Ankara ilinde yaşayan yabancı uyruklu bireylerin nüfusuna ait veriyi paylaşmakta fakat bu nüfus içerisinde geçici koruma kapsamında Suriyelilerin nüfusu paylaşılmamaktadır. Diğer taraftan; geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler ile ilgili ilçe ve mahalle bazında ulaşılamayan veriler vardır.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise örneklemi oluşturan bireylerin anadilinin Arapça olması ve çoğunun Türkçe bilmemesidir. Bu durum çalışmanın anketler bölümü için bir sınırlılık olarak sayılabilir. Bu sınırlılığı ortadan kaldırabilmek için ilk olarak anket formu mütercim tercüman tarafından Türkçe'den Arapça'ya çevrilmiştir. Anket uygulaması için hem Türkçe hem de Arapça bilen 2 kişi ile birlikte sahaya çıkılmıştır. Saha çalışması tamamlandıktan sonra tamamlanan anket formları mütercim tercüman tarafından Arapça'dan Türkçe'ye çevrilmiştir.

2. GÖÇ

IOM (2019) göç olgusunu bir kişinin veya bir grup insanın hem kendi ülke sınırları içerisinde hem de uluslararası boyutta hareketi olarak tanımlamaktadır. Bu tanım göçün mesafesi, nedeni ve bileşeni her ne olursa olsun tüm ulusal ve uluslararası hareketi göç olarak kabul etmektedir. Alan Simmons (1987) IOM'un göç tanımına ek olarak göç olgusunu (1) ikamet değişikliği, (2) istihdam değişikliği ve (3) sosyal ilişkilerdeki değişiklik olmak üzere 3 bileşenle ifade etmektedir (Simmons, 1987'den aktaran Piche, 2013).

Göç insanlık tarihi boyunca yaşanmış ve yaşanmakta olan bir olgudur. İnsanların siyasi, ekonomik, sosyal gibi birçok nedenle gönüllü veya zorunlu olarak, geçici veya kalıcı olarak yer değiştirmesi göç olarak tanımlanmaktadır. Göç, kişilerin mevcutta bulunduğu yerden daha uzaktaki bir yere atıf verirken aynı zamanda bir coğrafi yer değiştirme hareketi olarak da ifade edilmektedir. Göç, insanlığın varoluşundan itibaren yaşanan, kısacası insanlık tarihinin ortak olgusu olan bir harekettir (Bartram ve diğ., 2019).

Castells (2014) ise göç akışı kavramıyla birlikte bu kavramın barındırdığı genel eğilimlere vurgu yapmaktadır. Tüm dünyada uzun süredir devam eden göç hareketi yeni biçimlerle devam ederken; ekonomik, politik ve kültürel değişime bir cevap olarak yeni göç akışları gelişmektedir. Göç akışlarındaki çeşitliliğe rağmen, göç hareketlerindeki bazı genel eğilimleri belirlemek mümkündür. Bu eğilimler:

• Göçün küreselleşmesi: Günümüzde daha fazla ülke uluslararası göçten etkilenmektedir. Ayrıca göç alan ülkeler gün geçtikçe daha farklı kaynak ülkelerden göç alma eğilimindedir. Bu nedenle çoğu göç ülkesi geniş bir ekonomik, sosyal ve kültürel geçmişi olan göçmenlere sahiptir.

• Baskın (dominant) göç akışlarının değişen yönü: Yüzyıllardır Avrupalılar yabancı toprakları fethetmek, kolonileştirmek ve başka yerlere yerleşmek için dışarıya doğru hareket ederken bu eğilimler İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tersine dönmüştür. Başlıca bir göç kaynağı olan Avrupa, büyük bir küresel göç noktasına dönüşmüştür.

• Göçün farklılaşması: Çoğu ülkede tek bir göç türü hâkim değildir. İşçi göçü, aile birleşimi, mülteci hareketi veya kalıcı yerleşim gibi farklı göç türleri yaşanmaktadır. Bu tür bir

hareketle başlayan göç zincirleri, hükümetin hareketi durdurma veya kontrol etme çabalarına karşılık başka biçimlerle devam etmektedir.

• Göç geçişinin yaygınlaşması: Artan transit göç, genellikle göç alanlarına dönüşmenin başlangıcıdır. Polonya, İspanya, Fas, Meksika, Dominik Cumhuriyeti, Türkiye ve Güney Kore gibi ülkeler bir göç geçişinin çeşitli aşamalarını ve biçimlerini yaşamaktadırlar.

• İşgücü göçünün femizinasyonu: Geçmişte pek çok işçi göçü erkek egemen olarak gerçekleşmekteydi. Kadınlara istihdam sağlansa dahi aile birleşimi kategorisi altında ele alınıyordu. Fakat günümüzde kadınlar işçi olarak farklı ülkelere göç etmede başı çekmektedir.

• Göçün artan siyasallaşması: Bir göç çağında yaşadığımız aşikardır. Bu çerçeveden bakıldığında dünya genelindeki devlerin iç siyasetinin, ikili ve bölgesel ilişkilerinin ve ulusal güvenlik politikalarının uluslararası göçten gitgide daha fazla etkilendiği görülmektedir.

2.1. Göç Teorileri

Göç teorileri genel çerçevede göçe makro ve mikro yaklaşımlar olarak sınıflandırılmaktadır. Göçe mikro yaklaşımın önemli teorileri;

- Neoklasik Ekonomi Teorisi (Sjaastad, 1962),
- Değer Beklentisi Teorisi (value expectation theory) (Crawford, 1973),
- Yeni Ekonomi Teorisi (Mincer, 1978; Staark, 1991) ve
- Ağ Göçü Teorisi (network migration theory) (Hugo, 1981) teorileridir.

Bu teorilerin ortak noktası, göç etmeyi seçen bireylerin karar verme süreçlerine odaklanmasıdır. Göçe ilişkin makro yaklaşımlar arasında;

- Neoklasik Ekonomi Teorisi (Todaro; 1969; Harris ve Todaro, 1970),
- Dünya Sistemleri Teorisi (World systems analysis) (Wallerstein, 1974),
- Müdahaleci Fırsatlar Teorisi (Intervening Opportunities Theory) (Stouffer, 1940; 1960),
- İtme-Çekme Faktörleri Teorisi (Lee, 1966; Taylor, 1986) ve
- Yerçekimi Teorisi (The Gravity Model) (Stewart, 1941; Zipf, 1946; Isard, 1960) yer alır.

Makro yaklaşımı benimseyen çalışmalar, menşei ve hedef bölgelerin ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yapılarının göç süreçleri üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Bu teorilerin ana fikri, göçün çok boyutlu sosyo-mekansal kalıplarda gerçekleştiği ve çıkış-varış bölgelerini kademeli olarak yeniden yapılandırmasıdır. Ancak bu teoriler göçe ve göçün meydana geldiği yapılara odaklanırken göçmenlerin davranışlarını ve göçmenler arasındaki ilişkileri göz ardı etmektedirler.

Geleneksel mikro ve makro yaklaşımlardan bazıları göçmenlerin sosyal ağlarına atıfta bulunmaktadır. Örneğin, mikro yaklaşımlar arasında, ağ göçü teorisi (network migration theory), göçün kendi kendini idame ettiren bir süreç haline gelebileceğini, çünkü zaman içinde oluşan sosyal ve gayri resmi ağların göçün maliyetlerini ve risklerini azaltabileceğini savunmaktadır. Hedef bölgeye ilk kez göç eden bir kişi, destinasyondaki işgücü piyasası hakkında fazla bilgi sahibi olmadığı için yüksek maliyet ve risklerle karşı karşıya kalabilmektedir. Ancak bu ekonomik ve psikolojik maliyetler ve riskler, göç zincirini başlattıktan sonra göç eden akraba ve arkadaşlar için daha düşüktür. Maliyetlerin ve risklerin azaltılması net faydaları ve dolayısıyla göç olasılığını artırmaktadır (Bauer ve Zimmermann, 1995). Makro yaklaşımlar arasında yer alan itme-çekme faktörü teorisi (push-pull factor theory), mevcut göçmen ağlarını önemli bir çekici faktör olarak işler hale getirmektedir (Taylor, 1986). İnsanların aileleri veya tanıdıkları aracılığıyla bağlı oldukları bu ağlar, insanların günlük yaşamlarında karşılaştıkları sorun ve zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olmaktadır. Bu ağların ana rolü, ekonomik ve psikolojik maliyetleri ve riskleri azaltmak, çıkış ve varış bölgeleri arasındaki göç akışlarını kolaylaştırmak ve hızlandırmaktır. Bu nedenle, göç süreci bir kez başladığında, menşe ülkedeki yetkililerin bunu kontrol etmesi zorlaşmakta ve göç, başlangıçta etkilendiği nedenlerden bağımsız hale gelmektedir. Bu hipotez, 1850 ile 1914 yılları arasında Avrupa'dan diğer ülkelere göç akımlarını inceleyen Hatton ve Williamson'ın (1998) bir çalışmasında doğrulanmıştır.

2.1.1. Neoklasik ekonomi teorisi

Sjaastad (1962) tarafından geliştirilen Neoklasik Ekonomi Teorisinin makro yaklaşımı göç akışını işgücü arzı ve işgücü talebindeki eşitsizliğe dayandırarak açıklamaktadır. Bir diğer deyişle, bir bölgede veya ülkede işgücü talebinin fazla olması, diğer tarafta ise işgücü arzının fazla olması arzdan talebe doğru bir göç akışını doğurmaktadır. Buna ek olarak; işgücü arzının fazla olduğu ülkelerde çalışan ücretlerinin düşük olması ve buna karşılık olarak

işgücü arzının düşük olduğu ülkelerde ücretlerin yüksek olması da göçü tetikleyen nedenlerdendir (Massey, 1993). Özetle, işçiler hem ücretlerin hem de iş fırsatlarının daha fazla olduğu yere doğru hareket etme eğiliminde olmaktadır.

Todaro tarafından 1960'larda ortaya koyulan Neoklasik Ekonomi Teorisinin mikro yaklaşımına göre göç olgusu gönüllü göç hareketi olarak tanımlanmakla birlikte göç sürecini bireylerin fayda-maliyet hesaplamalarına dayandırmaktadır. Bu yaklaşıma göre bireyler fayda-maliyet hesaplamalarını yaparak planlı bir şekilde göç etmektedir. Bahsedilen fayda-maliyet analizinde bireylerin ekonomik kazançlarının yanı sıra göç ettikleri yerde iş bulma fırsatları, dil öğrenme ve kültüre uyum süreçleri gibi hem maddi hem de psikolojik maliyetler göz önüne alınmaktadır. Birey yapmış olduğu fayda-maliyet analizinin sonucuna göre kazancının daha yüksek olduğu bölge veya ülkeye göç etme kararı alacaktır (Todaro, 1969; Todaro, 1976; Massey, 1993).

2.1.2. Değer beklentisi teorisi

Davranışsal model olan Değer Beklentisi Teorisi (Crawford, 1973), göçmenlerin ekonomik kaygılardan daha fazlasına dayanarak göç etme konusunda bilinçli bir biçimde karar verdikleri bilişsel bir modeldir. Potansiyel göçmenin göç niyetinin gücü, göç sonuçlarının değerleri ile göçün gerçekten bu sonuçlara yol açacağına dair beklentilerin çarpımına bağlıdır. Değerler, zenginlik veya özerklik gibi belirli hedeflerdir. Değerler ve beklentiler kişisel ve kişisel olmayan hanehalkı özellikleri (örneğin eğitim seviyesi) ve toplumsal normlara dayanmaktadır. Bu değerlerin mutlaka ekonomik olması gerekmez, örneğin güvenlik veya kendini gerçekleştirme de potansiyel göçmenler için önemli olabilir. Göç, göç niyetlerinin gücüne, bireysel ve toplumsal faktörlerin dolaylı etkilerine ve kısıtlamalar ile kolaylaştırıcıların değiştirici etkilerine bağlıdır.

2.1.3. Yeni ekonomi teorisi

Yeni Ekonomi Teorisi, Neoklasik Ekonomi Kuramındaki göç sürecinin tek bir bireyin kararına odaklı yaklaşımına eleştiri olarak geliştirilmiştir. Yeni Ekonomi Teorisi göç kararı sürecinde tek bir bireyin kararı değil, bireyin dahil olduğu aile ve hatta etkileşim içerisinde olduğu topluluğun da etkili olduğu bir karar sürecidir. Bu teoriye göre göçe neden olan faktörler şu şekilde sıralanabilir: bireylerin bağlı olduğu ailenin çıkarlarının gözetilmesi,

gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi yolu ile hane gelirinin güvence altına alınması, hane gelirinin iyileşmesi diğer hanelerin de göçe teşvikine neden olmaktadır (Stark ve Bloom, 1985; Massey ve diğ., 1993). Yeni Ekonomi Teorisi özellikle az gelişmiş ülkelerde, ülkenin bozulan ekonomi nedeniyle gelişmiş ülkelere göç ederek kendi ülkesinde yaşamaya devam eden ailesinin hane gelirini döviz ile destekleyenlere de değinmektedir.

2.1.4. Dünya sistemleri teorisi

Dünya Sistemleri Teorisi en temelde Marksist politik ekonomiye, bir diğer deyişle küresel dünyadaki sömürü politikasına dayanmaktadır. Wallerstein'a göre göç, az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelere bağımlılığına dayanmaktadır. Az gelişmiş ülkelerdeki hammadde ve işgücü fazlalığı bu ülkelerin gelişmiş ülkelerin güdümüne girmesine neden olmaktadır. Bu kuramda temel alınan olgu "gelişmiş-az gelişmiş ülkeler arası çıkar ve sömürü"dür. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler merkez (kapitalist ülkeler) ve çevre ülkeler (bağımlı ülkeler) olarak da tanımlanmaktadır. 16.yüzyılda temelleri atılan bu sistemin günümüzdeki yansıması ise çok uluslu şirketlerin merkez ülkelerdeki gücünün, çevre ülkelerdeki işgücünü çekme potansiyeli yaratmasıdır. Bu teoriye göre bahsedilen sistem sömürgeleşme ile eşdeğerdir. (Wallerstein, 2004; Castles ve Miller, 2008). Kısaca, Dünya Sistemleri Teorisi göçün küreselliğine, dünyanın az gelişmiş bölgelerinden gelişmiş bölgelerine doğru akışa ve oluşan sisteme atıf yapmaktadır.

2.1.5. Müdahaleci fırsatlar teorisi

Müdahaleci Fırsatlar Teorisi göç olasılığını tanımlamaya çalışmaktadır. Teori, göç olasılığının en çok varış noktasındaki yerleşme fırsatlarından etkilendiğini, uzaklık veya başlangıç noktasındaki nüfus baskısından daha az etkilendiğini savunmaktadır. Stouffer'in Müdahaleci Fırsatlar Teorisi şöyle der: "Belirli bir mesafeye giden kişi sayısı, o mesafedeki fırsatların sayısıyla doğru orantılı, araya giren fırsatların sayısıyla ters orantılıdır." Stouffer, belirli bir mesafedeki göç miktarının, varış yerindeki fırsatların sayısıyla doğru orantılı olduğunu ve kalkış yeri ile varış yeri arasındaki fırsatların sayısıyla ters orantılı olduğunu teorize etmektedir. Araya giren bu fırsatlar, bir göçmeni başlangıçta planlanan varış yerine gitmek yerine güzergâh üzerindeki bir yere yerleşmeye ikna edebilir. Stouffer, göç hacminin mesafe ve nüfus toplamından ziyade her bir yerdeki fırsatlarla ilgili olduğunu savunmuştur (Stouffer, 1940).

2.1.6. Yerçekimi teorisi

Göçün yerçekimi modeli, kentsel coğrafyada Newton'un yerçekimi yasasından türetilen ve iki yer arasındaki etkileşim derecesini tahmin etmek için kullanılan bir modeldir (Rodrigue ve diğ., 2009). Newton'un yasası şöyle der: "Herhangi iki cisim, kütlelerinin çarpımıyla orantılı ve aralarındaki mesafenin karesiyle ters orantılı bir kuvvetle birbirini çeker." Coğrafi olarak kullanıldığında, 'cisimler' ve 'kütleler' kelimeleri sırasıyla 'konumlar' ve 'önem' ile değiştirilir; burada önem, nüfus sayıları, gayrisafi yurtiçi hasıla veya başka uygun değişkenler açısından ölçülebilir. Dolayısıyla göçün çekim modeli, konumlardan birinin ya da her ikisinin önemi arttıkça, bu iki konum arasındaki hareketin de artacağı fikrine dayanmaktadır. Ancak iki konum birbirinden ne kadar uzaksa, aralarındaki hareket de o kadar az olacaktır. Yerçekimi modeli iki bölge arasındaki göçü tahmin etmek için kullanılabilmektedir.

2.1.7. Göç sistemleri teorisi

Konuya ilişkisel bir bakış açısıyla yaklaşan göç sistemleri teorisi (migrationan systems theory) (Mabogunje, 2010; Zlotnik, 1998), benzer göç kalıplarına sahip çıkış ve varış bölgeleri tarafından üretilen göç sistemlerini tanımlamaktadır. Bu dinamik sistemlerde göç, bölgeler arasında hem mikro hem de makro düzeyde tarihsel, ekonomik, kültürel ve politik etkileşimi oluşturmaktadır. Göç süreci öncesinde, iki bölge arasındaki ilişkiler göç sürecinin başlamasına neden olurken, ortaya çıkan göç süreci yeni ilişkilerin başlamasını sağlamaktadır. Sistem teorileri, rasyonel aktör teorilerinin aksine, öncelikle makro düzeyde ilgilenmektedir ve daha sonra göç ağları ve göçmenler arasındaki ilişkiler gibi alt düzeydeki konuları açıklamaya çalışmaktadır (Faist, 2000). Göç olgusunu bu perspektiften ele alan analistler, makro düzeydeki faktörleri belirledikten sonra göçün içsel dinamiklerini araştırmaktadırlar.

2.1.8. Ulus ötesi sosyal alanlar teorisi

Ulus ötesi sosyal alanlar teorisi (Transnational social spaces theory) (Faist, 2000), göç olgusuna ilişkisel bir perspektiften yaklaşan başka bir teoridir. Katı mikro ve makro ayrımını ortadan kaldıran ve göçe orta düzeyde bir analitik çerçevede yaklaşan bu teori, göçten kaynaklanan bireyler ve gruplar arasındaki ulus ötesi bağlara dikkat çekmektedir. Faist

(2000), ulus ötesi sosyal alanları bağların ağlardaki ve organizasyonlardaki konumların ve birden çok devletin sınırlarını aşan organizasyon ağlarının kombinasyonları olarak tanımlamaktadır. Bu alanlar, statik bağ ve konum kavramlarını değil, dinamik sosyal süreçler olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşım, sosyal sermaye kavramına odaklanması bakımından ağ teorisinden farklıdır. Bireyler ve gruplar arasındaki sosyal ve sembolik bağlara gömülü normlar, dayanışma ve ortak sorumluluklar gibi sosyal sermaye biçimlerinin tümü yerel değerlerdir. Bu nedenle, bazı sosyal grupların görece hareketli olmamasından da anlaşılacağı gibi, bu değerlerin sınırların ötesine aktarılması zordur. Bununla birlikte, göç başladığında, sosyal sermaye hem alıcı bölgedeki topluma entegrasyon sürecini hızlandırmakta hem de menşei bölgedeki ilişkilerin sürdürülmesini sağlamaktadır. Bu şekilde oluşturulan sosyal mekanlar, çıkış ve varış bölgeleri arasında kurulan köprüler olarak görülebilir (Faist, 2000). Ulus ötesi sosyal alanlar teorisi, göç zincirleri, tersine göç ve kendi kendini yeniden üreten göç süreçleri gibi olguları açıklayan genellemeleri de içermektedir.

2.1.9. Ravenstein'in göç kuramı

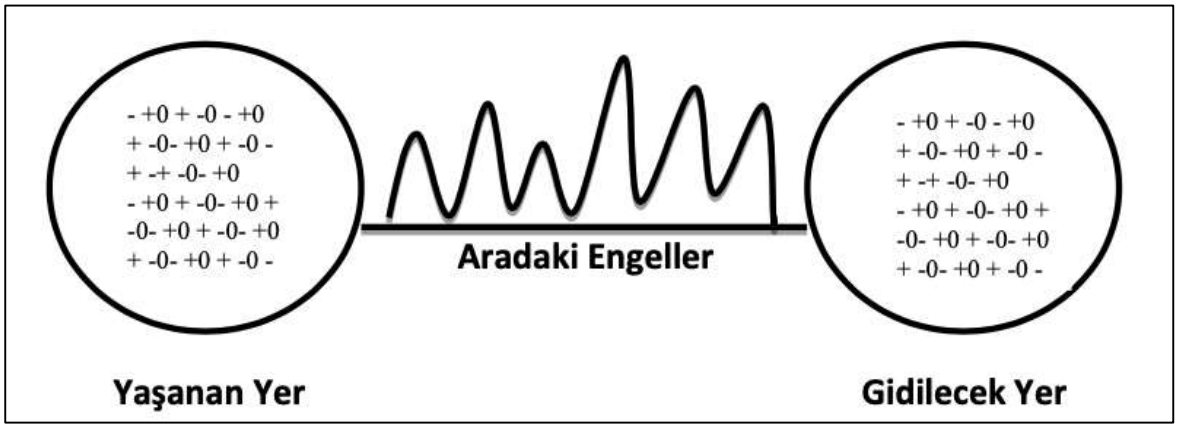
Ravenstein'in 1885 yılında yayınlanan çalışması literatürdeki ilk göç çalışması olarak bilinmektedir. Bu çalışma, Everett Lee'nin göçü itici-çekici faktörlere dayandırdığı çalışmasının da temelini oluşturmaktadır. Ernst Ravenstein, insan hareketliliğinin mantığını anlamaya çalışmış ve bu nedenle çalışmasında da göçün yasalarını tanımlamıştır (Amelina ve Horvath, 2017). Ravenstein'in göç hareketi ile ilgili tanımladığı yasalardan bazıları şu şekilde sıralanabilir: (Toblee, 1995)

- Çoğu göç kısa mesafelerde gerçekleşir.
- Göç adım adım gerçekleşir.
- Uzun mesafeli göçmenler genellikle kentsel alanlara taşınır.
- Her göç ters yönde bir hareket üretir.
- Kırsal bölgelerde yaşayanlar kentlerde yaşayanlardan daha fazla göç etmeye meyillidir.
- İç göç oranı kadınlarda daha yüksektir.
- Göçmenlerin çoğunluğu yetişkinlerden oluşmaktadır.
- Ekonomik kalkınma ile birlikte göç artmaktadır.
- Büyük göç akışları kırsal alanlardan kentsel alanlara doğrudur.
- Göç çoğunlukla ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır.

2.1.10. Everett Lee'nin itici-çekici faktörler teorisi

Lee göç olgusunu kalıcı veya yarı kalıcı olarak tanımlamanın yanı sıra gönüllü ve zorunlu göçler olarak da kategorize etmektedir. Bu kapsamda göç sürecini 4 kategori altında özetlemektedir: (Lee, 1966)

1. Başlangıç noktası (menşe bölgesi) ile ilgili faktörler
2. Varış bölgesi (destinasyon) ile ilgili faktörler
3. Aradaki engeller
4. Kişisel faktörler

Şekil 2.1. Lee'nin Göç Modeli (Lee, 1966)

Başlangıç noktası ile ilgili faktörler itici faktörler, varış bölgesi ile ilgili faktörler ise çekici faktörler olarak ifade edilmektedir. Lee'nin göç modeli, menşe ve varış noktasının olumlu ve olumsuz faktörlerini ilgilendiren bireysel seçimlere ve bu faktörler esas alınarak ülkeler arasındaki artan uçuruma dayanmaktadır. Aradaki engeller ise mesafe veya göç/göçmen kanunları gibi bazı caydırıcı unsurlara referans vermektedir (Castles ve diğ., 2014). Özellikle ulaşım ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler aradaki engellerin azaltılmasında önemli bir role sahiptir. Çıkış ve varış noktasındaki faktörlerin dengesinde bir değişiklik olmasa bile teknolojinin gelişmesi tek başına göç hacminde bir artışla sonuçlanmaktadır (Lee, 1966).
Öberg (1994) ise itici faktörleri detaylandırmaktadır. Bu kapsamda itici faktörleri sert (hard) itici faktörler ve yumuşak (soft) itici faktörler olarak ikiye ayırmaktadır. Sert itici faktörlere örnek olarak savaş, açlık (kıtlık), çevresel felaketler (afetler) sayılırken; yumuşak itici faktörlere yoksulluk, sosyal yalnızlık ve zulüm örnek olarak verilmektedir (Öberg, 1994).

2.1.11. Petersen – göçün genel tipolojisi

Petersen göçü ilkel (primitive), zorunlu (forced), impelled, gönüllü (free) ve kitlesel (mass) göç olmak üzere 5 kategoriye ayırmaktadır. İlkel göçü ekolojik koşulların neden olduğu itici kuvvetlerin etkisiyle açıklamaktadır. Bir bölgedeki kötü ekolojik veya hava koşulları gibi durumlar ilkel göçe neden olmaktadır. Zorunlu göç ise kişilerin göç edip etmeme konusunda karar verme olanaklarının olmadığı durumu ifade etmektedir. Impelled göç ise insanların karar verme şanslarının olduğu göç biçimidir. Gönüllü göç insanların iradeleri doğrultusunda gerçekleşmektedir yani insanları göç edip etmemeyi seçme özgürlüğüne sahip oldukları durumdur. Petersen kitlesel göçte insanların önceki hareketleri takip etme eğiliminde olduklarını yani göçün bir nevi kolektif bir davranış olduğunu vurgulamaktadır (Petersen, 1958).

Çizelge 2.1. Göç Tipolojisi (Petersen, 1958)

İlişki	Göçe İten Güç	Göçün Kategorisi	Göç Türü	
			Conservative	Innovating
Doğa ve insan	Ekolojik itme	İlkel	Wandering	Flight from the land
			Ranging	
Devlet (veya eşdeğeri) ve insan	Göç Politikaları	Zorunlu	Yer Değiştirme	Köle ticareti
		Impelled	Flight	Coolie trade
İnsan ve normları	Büyük arzular	Gönüllü	Grup	Öncü
Kolektif davranış	Sosyal momentum	Kitlesel	Yerleşim	Kentleşme

2.2. Göç Türleri

World Economic Forum'un hazırladığı Migration Impact on Cities Raporuna göre göç; siyasi sınırlar, hareket örüntüleri ve karar verme yaklaşımı olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır (World Economic Forum, 2017).

Çizelge 2.2. Göç Türleri (World Economic Forum)

Siyasi Sınırlara Göre	Ulusal Göç (İç Göç)
	Uluslararası Göç (Dış Göç)
Hareket Örüntüsüne Göre	Adım Adım Göç (Step migration)
	Döngüsel Göç (Circular migration)
	Zincirleme Göç (Chain migration)
Karar Verme Biçimine Göre	Gönüllü Göç
	Zorunlu Göç

2.2.1. Siyasi sınırlara göre göç

Siyasi sınırlara göre göç kavramı, göçün menşe yani çıkış noktası ile varış noktasına bağlı olarak ülke sınırları gibi siyasi sınırlara dayanmaktadır. Siyasi sınırlara göre göç ulusal göç (iç göç) ve uluslararası göç (dış göç) olarak ikiye ayrılmaktadır.

Ulusal göç, bir ülke içinde bir bölgeden diğerine taşınma anlamına gelmektedir. Yani bir ülke içinde ikamet yerinin değiştirilmesidir (Castles, 2000). Ulusal göç genellikle bir ülkede kırsal ve yoksul bölgelerden kentsel veya daha büyük kentlere doğru gerçekleşmektedir (Bell vd., 2010). Ulusal göç kentleşme ve sanayileşme süreçleriyle ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle kırdan kente kitlesel göç hareketi çoğunlukla ulusal göçü oluşturmaktadır (Marshall, 1999). Ulusal göçün çeşitli yönleri (kırdan-kıra, kırdan-kente, kentten-kente, kentten-kıra) bulunmakla birlikte çoğunlukla kırdan-kente bir hareket oluşmaktadır.

Uluslararası göç tarım ve sanayi devrimleri, Rönesans, kolonizasyon, küresel ekonomik sistemlerdeki değişiklikler ve teknolojik gelişmelerden etkilenen bir olgudur. Özellikle iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler uluslararası göçün artmasında etkili olmuşlardır. Bunun yanı sıra doğal afetler, şiddet ve çalışmalar da uluslararası göçü artıran önemli nedenler arasında yer almaktadır (Wickramasinghe ve Wimalaratana, 2016). Suriye iç savaşı sonrasında başlayan uluslararası göç dalgası günümüz dünyasındaki en önemli göç trendlerinden birisi olarak örneklendirilebilir. Uluslararası göçün tarihsel sürecine genel hatırlarıyla bakıldığında büyük göç hareketlerinin 19.yüzyılda ABD'nin endüstriyel gücünün artışıyla ilişkili olarak Avrupa'dan ABD yönüne olduğu, İkinci Dünya Savaşı

sürecinde ise savaş mağdurlarının güvenli bölgelere yoğunlaştığı bilinmektedir. 21.yüzyılda ise daha küresel ölçekte ve farklı dinamiklerin etkisinde göç akışı yaşanmaktadır. Özetle tarihsel süreç içerisinde uluslarası göçün devrimler, savaşlar, ekonomik değişimler, siyasi dönüşümler gibi küresel olayla ilişkili olduğu bilinmektedir. Çok çeşitli dinamiklerin etkisi altında olması nedeniyle uluslararası göçü tek bir teorinin açıklaması mümkün değildir. (Cohen, 1995; Castles, 2000; Koser, 2007; Wickramasinghe ve Wimalaratana, 2016).

Uluslararası göçü meydana getiren göçmenler ise Birleşmiş Milletler'e göre doğduğu ülke dışında bir ülkede yaşayan kişi olarak tanımlanmaktadır (UN, 2017). Castells (2000) ise uluslarası göçmenleri sekiz kategoriye ayırmaktadır:

(1) geçici işçi göçmenleri,
(2) yüksek vasıflı ve ticari göçmenler,
(3) düzensiz göçmenler,
(4) mülteciler,
(5) sığınmacılar,
(6) zorunlu göçmenler,
(7) aile üyeleri,
(8) geri dönen göçmenler.

Bu kategoriler şu şekilde açıklanabilmektedir. (1) Geçici işçi göçmenleri, yüksek vasıflı ve ticari göçmenler, ev sahibi bir ülkedeki misafir işçilerdir. (2) Yüksek vasıflı ve ticari göçmenler mesleklerinde belirli bir statüye erişmiş, küresel pazarda veya uluslararası kuruluşlarda iş arayan göçmenlerdir. (3) Düzensiz göçmenler ise bir ülkede çalışan ve belge veya izinleri olmayan yasa dışı göçmenlerdir. (4) Mülteciler ülkelerini terk eden ve geri dönme şansları olmayan göçmenlere yönelik bir statüdür. (5) Sığınmacılar Birleşmiş Milletler'in verdiği statü olmadan kendilerini korumak için göç edenlerdir. (6) Zorunlu göçmenler genel olarak mülteciler, sığınmacılar ve ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişilerden oluşmaktadır. (7) Aile üyeleri ise aile birleşimi olarak bilinir ve farklı ülkelerde bulunan bir ailenin üyelerinin göç edip yeniden birleşmesiyle oluşmaktadır. (8) Geri dönüş göçmenleri belirli bir süre sonra ülkelerine dönen kişileri tanımlamaktadır.

2.2.3. Hareket örüntüsüne göre göç

Hareket örüntüsüne göre göç biçimi adım adım göç (step migration), döngüsel göç (cürcular migration) ve zincirleme göç (chain migration) olarak 3'e ayrılmaktadır. Adım adım göç (step migration), şehirdeki küçük yerleşim yerlerinden daha büyük yerleşim yerlerine geçişi ifade etmektedir. Döngüsel göç ise bir bireyin hem başlangıç hem de varış noktasında yani birden fazla yerde yaşaması durumuna karşılık gelmektedir. Zincirleme göç, insanlar bir başkasını göç etmek için etkilediklerine meydana gelmektedir. Yani göçmenler nereye göç edeceklerine daha önce göç etmiş kişilerin etkisiyle karar vermektedirler (World Economic Forum, 2017).

2.2.4. Karar verme biçimine göre göç

Karar verme yaklaşımına göre göçte ise eğer göç kararı bir baskı neticesinde veriliyorsa zorunlu göç, kişinin özgür iradesiyle verdiği bir göç kararı ise gönüllü göç olarak tanımlanmaktadır (World Economic Forum, 2017). Gönüllü göç bir takım ekonomik fırsatları değerlendirmek, bireysel olarak gelir artışı sağlamak ya da bireylerin aileleriyle yeniden bir araya gelmek için kendi istekleriyle yaşadıkları ülkeyi terk etmeleri olarak tanımlanmaktadır (Adamson, 2006). Gönüllü göç hareketi büyük oranda çekici ve itici faktörlerin etkisi altındadır.

Zorunlu göç doğal ya da insan kaynaklı olması farketmeksizin yaşam ve geçim kaynaklarına yönelik tehditler dahil olmak üzere bir zorlama unsurunun bulunduğu göç hareketini ifade etmektedir (Key Migration Terms, 2019). Lee'nin itici ve çekici faktörler teorisi ve Öberg'in sert itme (hard push) ve yumuşak itme (soft push) teorisiyle birlikte düşünüldüğünde, doğal veya insan kaynaklı faktörler toplumlar için zorlayıcı faktörler arasında sayılmaktadır ve bu faktörler insanları ülkelerini terk etmeye zorlamaktadır. Savaş, fetih, ekonomik değişim ve siyasi çatışmalar zorunlu göçün sebepleri arasında olmakla birlikte tarihsel süreçte bir çok büyük göç akışına neden olan faktörler arasında da bulunmaktadır (Kunz, 1973; Oliver-Smith, 1991; Adamson, 2006). Castles (2006) zorunlu göçün son yıllarda artış gösterdiğine ve karakterinin değiştiğine değinmektedir. Bu değişikliğin sebebini ise Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu zamana kadar yaşanan büyük siyasi ve ekonomik değişikliklere dayandırmaktadır. Özellikle de az gelişmiş ülkelerdeki ekonomik ve siyasi politikalardaki değişikliklerin bu ülkelerde sosyal olarak dönüşüme neden olduğunu, bu dönüşümün

sonucunda da çatışmalar yaşandığı ve çatışmaların zorunlu göçe neden olduğu ifade edilmektedir.

Castles (2006) zorunlu göçü sekiz kategoriye ayırmaktadır:

(1) Sığınmacılar (asylum-seekers),
(2) Ülke içinde yerinden edilmiş kişiler (internally displaces persons-IDPs),
(3) Sürüncemeli mülteci durumu (protracted refugee situations),
(4) Geri dönenler,
(5) Kalkınma kaynaklı yer değiştirenler (development displaces),
(6) Çevre kaynaklı yer değiştienler (environmental displacess),
(7) Afet kaynaklı yer değiştirenler (disaster displaces),
(8) İnsan ticareti (people-trafficking).

(1) Sığınmacılar daha güvenli bir bölgeye taşınmak için bulundukları bölgeden ayrılıp, gittikleri ülkenin vereceği mülteci statüsünü beklemektedirler. Mülteci statüsü elde edemezlerse göç etmiş oldukları ülkeyi terk etmek zorunda kalırlar. (2) Ülke içinde yerinden edilmiş kişiler ikamet ettikleri yeri terk etmeye ve kaçmaya zorlanmış kişilerdir. Herhangi bir uluslararası yasal koruma aracı tarafından koruma statüsüne sahip değillerdir. Genellikle insan hakları örgütleri tarafından korunmaktadırlar. Bu kişi veya gruplar diğer göçmenlere oranla daha yoksullardır ve daha az sosyal bağlantıları vardır. (3) Sürüncemeli mülteci durumu ise ne kendi ülkelerine dönme ne de bulundukları ülkede yerele entegre olma şansına sahip olmayan, çoğunlukla mülteci kamplarında yaşayan bireyleri veya grupları ifade etmektedir. (4) Geri dönen mülteci gruplarının ortaya çıkışı genellikle ülkeleri güvenli hale geldikten sonra gerçekleşen tersine göç hareketine dayanmaktadır. (5) Barajlar, havaalanları, yollar gibi büyük ölçekli kalkınma projelerinin bir sonucu olarak insanlar yerinden edilebilmektedir. Bu şekilde zorunlu göç etmeye maruz kalan gruplar kalkınma kaynaklı yer değiştirenler olarak tanımlanmaktadır. (6) Çevre kaynaklı yer değiştiren göçmen gruplarının göç etmedeki sebepleri sosyal ve etnik çatışmalar, zayıf devletler ve kaynakların eşitsiz dağılımı olabilmektedir. (7) Afet nedeniyle yer değiştirenler ise doğal afet sonucunda göç etmek zorunda kalan insanlardan oluşmaktadır. (8) İnsanların sömürü amacıyla uluslararası sınırların ötesine geçmesi durumu ise insan ticareti olarak tanımlanmaktadır (Key Migration Terms, 2019; Castless, 2006).

2.3. Göçmen, Mülteci, Sığınmacı ve Geçici Koruma Statüsü Tanımları

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre uluslararası ölçekte, evrensel olarak kabul edilmiş bir 'göçmen' tanımı bulunmamaktadır. Göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve 'kişisel uygunluk' sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu ifade, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek, kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler göçmeni, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar. Bu tanım kapsamında, turist veya iş adamı statüsüyle daha kısa sürelerde seyahat eden kişiler göçmen olarak değerlendirilmemektedir. Ancak yaygın kullanım, tarım ürünlerinin ekimi veya hasadı için kısa sürelerde seyahat eden mevsimsel tarım işçileri gibi kısa dönemli göçmenlerin bazı türlerini de kapsar (IOM, 2020).

İngilizce'deki "refugee" kavramının Türkçe karşılığı olan mülteci kavramı ise Devletler Hukuku Enstitüsü tarafından 1936 yılında yapılan tanıma ve 1951 Cenevre Sözleşmesine göre; ülkesinde çeşitli nedenlerle (ırk, din, siyasal düşünce vb.) kendisini baskı altında hisseden, dolayısı ile kendi devletinin ona tarafsız davranmayacağını düşünen veya ülkede yaşanan olumsuz olaylar (iç savaş vb.) nedeniyle başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve ülke tarafından talebi kabul edilen kişileri ifade etmektedir (BMMYK, 1998). Yani mülteciler, zorunlu göçün başka bir kategorisini oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler mülteci kavramını ırkı, dini, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle haklı nedenlere dayanan bir zulüm korkusu sebebiyle vatandaşı olduğu ülkenin dışımda bulunan kişi olarak tanımlamaktadır (UNHCR, 1951). Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünyanın farklı bölgelerinde büyük bir mülteci dalgası yaşanmıştır. Bu nedenle UNHCR (BMMYK) 1951 yılında Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde bir tanım yapmış ve bu kişilerin uluslararası statülerini belirlemiştir. Mülteci hareketinin temel özelliği aniden ve beklenmedik şekilde gelişmesidir. Mülteci hareketlerinin belli bir örüntüsü ve akış yönü bulunmamaktadır. Çoğunlukla plansız ve ani olarak gelişmekle birlikte güvenli bir yere ulaşmak için herhangi bir rota veya yön izlemektedirler (Clinton-Davis ve Fassil, 1992: 508). Kendi isteklerinin dışında anavatanlarını terk etmeleri nedenle mülteciler yeni yerleşim yerlerine kolay ve hızlı bir biçimde uyum sağlayamamaktadırlar (Kunz, 1973). UNHCR'ın

18 Haziran 2021verisine göre Suriye en çok mültecinin çıkış yaptığı ülke iken, Türkiye ise en çok mülteci kabul eden ülke konumundadır (UNHCR, 2021).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre sığınmacı; "Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi" olarak tanımlanmaktadır. 1969 Afrika Birliği Örgütü (OAU) Sözleşmesi bir mülteciyi 'kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan kişiler' olarak tanımlar. 1984 Cartagena Bildiriside benzer şekilde, mültecilerin "yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için" ülkesinden kaçan kişileri de kapsadığını belirtir (IOM, 2020).

Mülteci ve göçmen arasındaki en önemli farklılık; göçmenlerin gönüllü göç kategorisinde değerlendirilirken, mültecilerin zorunlu göç kapsamında ele alınmasıdır. Mülteci ve sığınmacı arasındaki en önemli farklılık ise; sığınmacıların sığındığı ülkelere bulundukları sığınma talebinin o ülkenin yetkilileri tarafından soruşturma aşamasında olmasıdır. Yani mülteciler, sığınmacılardan farklı olarak gerekli incelemeler sonucunda sığınma talebi kabul edilen bireylerdir.

Geçici koruma statüsünün sağlanabilmesi için kitlesel göç akınının çok fazla olması sebebiyle mevcuttaki bireysel sığınma prosedürlerinin uygulanamayacak düzeye gelmesi gerekmektedir. Bir diğer deyişle geçici koruma kitlesel göç hareketine hızlı bir çözüm oluşturmak amacıyla geliştirilmiş bir koruma biçimidir. Türkiye'de geçici koruma 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. Maddesi ve bu maddeye atıfla çıkarılan 13.10.2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca sağlanmaktadır. Şu an Türkiye'de geçici koruma statüsü Suriyelilere sağlanmaktadır. Türkiye'de sağlanan geçici korumanın dayandığı üç temel ilke bulunmaktadır: (1) açık sınır politikasının uygulanması yolu ile ülkeye kabul, (2) geri göndermeme (3) gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması. Geçici koruma statüsüne sahip olan bireyler Türkiye'de yasal olarak kalış hakkına sahip olmaktadır fakat bu kalış hakkı 6458 sayılı kanunda belirtilen ikamet izni ile eşdeğer değildir. Öte yandan

kalış hakkına sahip olanlar adres bildirme yükümlülüğüne sahiptir. Geçici Koruma Kimlik Belgesine sahip olanlar Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen sektörlerde ve bölgelerde çalışma izni alma hakkına sahip olmak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvuru yapabilmektedir. (Göç İdaresi Başkanlığı Geçici Koruma).

2.4. Türkiye'nin Dış Göç Politikası

Hükümetlerin politikaları ne olursa olsun göç, genellikle nüfusun bazı kesimlerinde güçlü tepkilere yol açmaktadır. Göç, bazen ekonomik yeniden yapılanma ve geniş kapsamlı sosyal değişimle aynı zamanda gerçekleşmektedir. Yaşam koşulları önceden tahmin edilemeyecek şekilde değişen insanlar, yeni gelenleri güvensizliğin nedeni olarak görebilmektedirler. Günümüzde oldukça gelişmiş ülkelerdeki baskın, ancak ampirik olarak gerekçesiz imgelerden biri, yoksul Güney'den ve çalkantılı Doğu'dan gelen, işlerini ellerinden alan, konut fiyatlarını yükselten ve sosyal hizmetleri aşırı yükleyen kitlelerin görüntüsüdür (Castells vd. 2014).

Türkiye'de göçmenlerin yerleştirilmesini temel alan ilk yasal düzenleme 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskan Kanunu'dur ve bu kanun 2006 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Geçmişte Türkiye,

göç veren ülke iken; günümüzde hedef ülke ve göçte transit ülke konumuna gelmiştir (Erder, 2007; Kirişçi, 2008; İçduygu, 2012). World Migration Report'a (2020) göre Türkiye'ye gelen göçmenler, geliş amaçlarına göre üç gruba ayrılmaktadır:

(1) Transit göçmenler,
(2) emek göçmenleri ve
(3)sığınmacılar/mülteciler.

Transit göçmenler; hedef ülkelerine geçmek amacıyla Türkiye'ye gelen göçmenlerdir (World Migration Report, 2020). Emek göçmenleri ise; Türkiye'de çalışmak amacıyla gelenlerdir. Bu grup için Türkiye hedef ülkedir (Dedeoğlu, 2011). Üçüncü grup ise zorunlu göç kapsamında Türkiye'ye gelmiş olan sığınmacılar ve mültecilerdir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler bu grupta ele alınmaktadır.

Deniz'e (2014) göre Türkiye, 20.yüzyılda çoğunlukla dışarıya göç veren bir ülke konumundayken, günümüzde daha çok mülteciler için hedef ülke haline gelmiştir. Bu kapsamda bakıldığında Türkiye'ye göçün biçimleri

(1) menşe ülke,
(2) transit ülke ve
(3) hedef ülke olmak üzere üç kategoride ele alınmaktadır. Menşe ülke olarak Türkiye ele alındığında özellikle 1960'lı yıllarda insanların Avrupa Birliği ülkelerine yönelik emek hareketini içermektedir. Transit ülke olarak ise yasadışı göçmenler için Avrupa Birliği ülkelerine geçişte bir ara bölge olarak kullanıldığını görülmektedir. Destinasyon ülke bağlamında ise doğrudan Türkiye'nin hedef ülke olduğu ve 1980'lerden önce genellikle Türk kökenli insanların bu kapsamda ülkeye geldiğini fakat 1980'lerden sonra yabancı göçmenlerin göçünün daha yaygın olduğu bilinmektedir (Deniz, 2014).

Türkiye'de yerleşim politikası ele alındığında geleneksel yerleştirme politikasını değiştiren göçmen kategorisi aslında sığınmacı ve mültecilerdir. 1980'lere kadar Türk soyu ve kültürüne bağlılığı temel alan etnisite, "soydaşlık" temelli olan ve göçmenlerin mesleki deneyimlerini ve toplumsal kökenlerini gözeterek gerçekleştiren, "kalıcılığa" atıf yapan yerleştirme politikası (Tekeli, 1990), bu dönemde eski önemini kaybetmiştir (Erder, 2014). Yeni dönemde "geçiciliğe" vurgunun yapıldığı yerleşim politikaları öne çıkmıştır. 2000'li yıllarda Türkiye daha yoğun mülteci göçü ile karşı karşıya kalmış, gelen mültecileri sınırlarda tutmanın temel alındığı kamp uygulaması gibi yerleşim politikasına ek olarak uydu kent uygulamasını ortaya çıkarmıştır.

Türkiye'nin Suriye'den göç almaya başlamasıyla birlikte bazı yasal düzenlemeler ("Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" ve "Geçici Koruma Yönetmeliği") yapılması gerekliliği doğmuştur. Çıkarılan kanunda yapılan tanımlamalarda; Avrupa'dan Türkiye'ye göç eden kişilere "mülteci", Avrupa dışından göç eden kişilere "şartlı mülteci" denilmektedir. Her iki tanımlamaya da uygun olmayan, ikamet ettikleri ülkeye gönderildikleri takdirde ölüm cezası, şiddet vb. durumlara maruz kalacak vatansız kişilere ise "ikincil koruma" statüsü verilmektedir. Buna ek olarak; "Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabileceği" ifadesi kanunda yer almaktadır. Bu ifade başka bir statüyü belirlemekle

birlikte, Türkiye'ye göç eden Suriyeliler bu statüde yer almaktadır. Fakat bu noktada Türkiye'ye göç eden Suriyelilere hak değil hizmet temelli bir anlayışa sahip olan geçicilik üzerine kurulu bir statü verilmiş olup mülteci statüsü verilmemiştir (Savran ve Sat, 2019).

2.4.1. Türkiye'yi hedef alan göç akışları

Anadolu ve özelinde Türkiye tarih boyunca coğrafı ve stratejik konumu nedeniyle bir çok bireysel ve kitlesel göç hareketine maruz kalmıştır. Özellikle de Asya ve Avrupa arasında köprü konumunda olması nedeniyle Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Asya ülkelerinden Avrupa'ya göçün durağı konumundadır (Deniz, 2014; İnce, 2018). Aynı zamanda komşu ülkelerde yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle kitlesel göç akışının odak noktası olmuştur. Tarihsel sürece bakıldığında kitlesel göç hareketinin bir kısmını yabancı ülkelerden gelen Türk göçmenler oluştururken, diğer kısmını ise Ortadoğu'dan gelen göçmenler oluşturmaktadır.

Çizelge 2.3. Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Dönemde Anadolu'ya Yaşanan Göç Akışları (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021a)

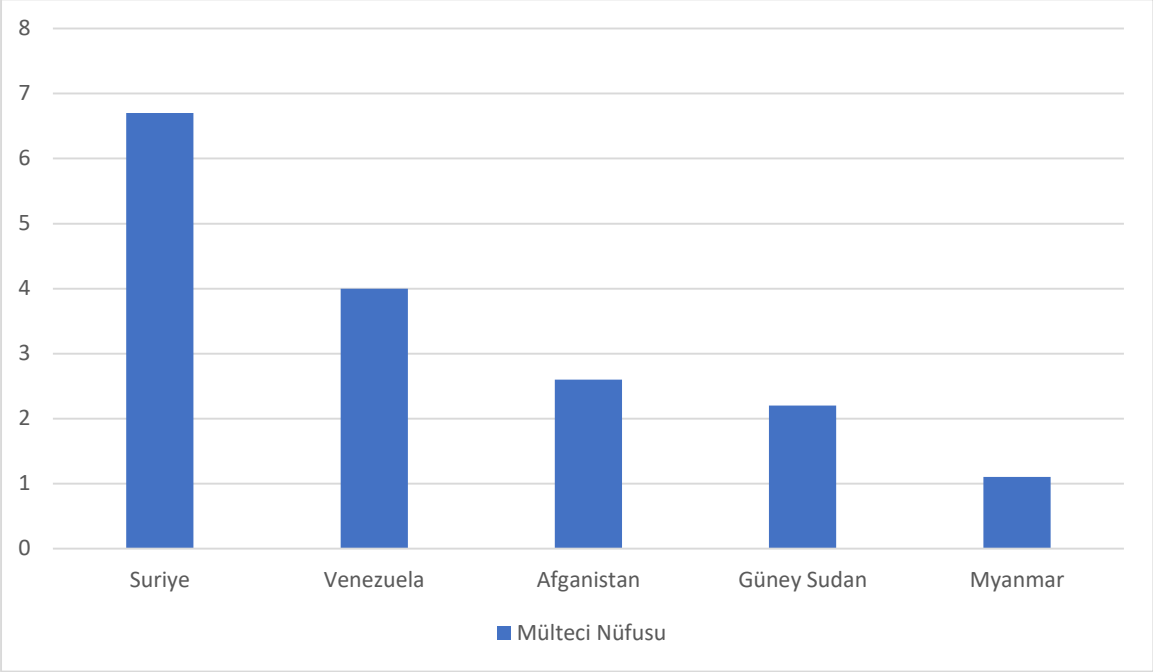
1492	İspanya'dan Yahudi göçü
1672	Thököly Ayaklanmasının ardından iltica göçü
1709	İsveç'ten sığınma amaçlı göç
1848	Macar Özgürlük Savaşı ardından yaşanan göç
1856-1864	1.5 milyon Kafkas nüfusunun göçü
1917	Bolşevik İhtilalinin ardından yaşanan göç (135bin kişi)
1922-1938	Yunanistan'dan 384bin kişinin göçü
1923-1945	Balkanlardan 800bin kişinin göçü
1933-1945	Almanya'dan 800 kişinin göçü
1988	Irak'tan 51.542 kişinin göçü
1989	Bulgaristan'dan 345bin kişinin göçü

Çizelge 2.3. (devam) Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Dönemde Anadolu'ya Yaşanan Göç Akışları (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021a)

1991	1. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişinin göçü
1992-1998	Bosna'dan 20bin kişinin göçü
1999	Kosova'dan 17.746 kişinin göçü
2001	Makedonya'dan 10.500 kişinin göçü
2011'den itibaren	Suriye'den devam etmekte olan göç (3 milyon 686 bin 355 kişi)

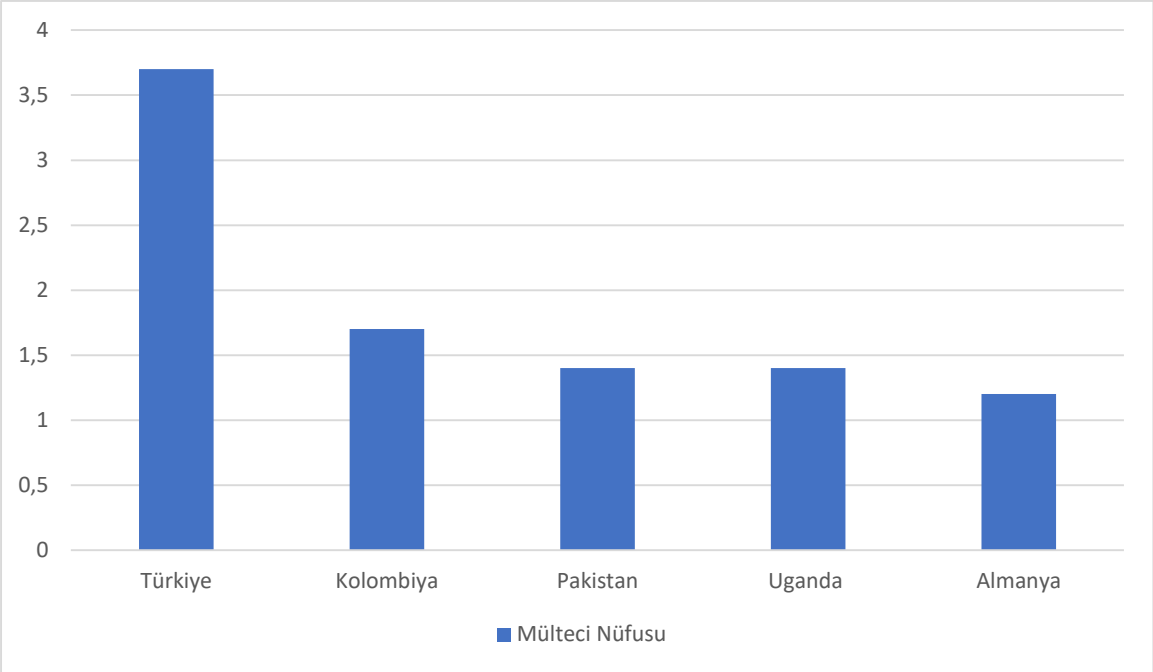
Kirişçi (2003), Türkiye'yi geleneksel olarak göç veren ülke olarak tanımlamaktadır, çünkü 1960'lar ve 1970'ler arasında çok sayıda Türk Batı Avrupa ülkelerine göç etmiştir. Bu dönem, Türkiye ile farklı ülkeler arasındaki karşılıklı emek değişimi olarak belirtilmektedir (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014). Öte yandan, son zamanlarda Türkiye'den başka bir ülkeye göç etme eğiliminde olan düzensiz göçmenler nedeniyle bu durum tersine dönmüştür. Kirişçi (2003), Türkiye'nin eski Sovyet Bloku ülkelerinden gelen düzensiz göçmenler için bir hedef ve yasadışı göçmenler için bir mıknatıs haline geldiğini ve 1923'ten 1997'ye kadar çoğu Balkan ülkelerinden olmak üzere 1,6 milyondan fazla insanın Türkiye'ye göç ettiğini ifade etmektedir. Tablo 5.1'de görüldüğü gibi 1922-1945 yılları arasındaki göçler Balkanlar ve Yunanistan kaynaklı hareketlerden oluşmakta ve bu hareketler zorunlu göç kategorisinde sayılabilir. Ayrıca 1900-1960 arası dönem, savaşın neden olduğu kitlesel zorunlu yerinden edilmeler tarafından belirlenmektedir (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014). "Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında her iki yönde de büyük halk hareketleri görülmeye devam etti. Bunlardan en önemlisi, 1920'lerin ortalarında Yunanistan ile Türkiye arasında, Türkiye'den bir milyonu aşkın Rum ve Yunanistan'dan yaklaşık yarım milyon Müslüman ve Türk'ün katıldığı zorunlu nüfus mübadelesiydi" (Kirişçi, 2003). Tablo 3, 1988'den sonra göç dalgalarının özellikle Ortadoğu'dan hareketler haline geldiğini göstermektedir. Kirişçi (2003), bu durumu Orta Doğu'daki komşu ülke uyruklu çok sayıda düzensiz göçmenin Avrupa'daki ülkelere ulaşmak için Türkiye'yi transit yol olarak kullanmaya başladığını açıklamaktadır. Son olarak 2011 yılında başlayan rejim karşıtı gösterilerin iç savaşa evrilmesi sonucunda Suriye birçok açıdan yaşanılmaz bir ülke haline gelmiştir. Yaşanan olumsuzluklar ülkeyi terk etmeyi yani göç etmeyi tetiklemiştir. Bu süreçte; Türkiye'nin uyguladığı politikalar, mekânsal yakınlık gibi nedenlerle göç eden Suriyeliler için Türkiye tercih edilen bir ülke olmuştur (Harunoğulları ve Cengiz, 2014). Türkiye'de kayıt altına

alınan Suriyelilerin sayısı Kasım 2021 tarihi itibari ile 3 milyon 739 bin 240 kişidir (Geçici Koruma Kapsamınadaki Suriyeliler, 2021). (Bkz. Şekil 2.2).

Şekil 2.2. En Çok Mülteci Çıkışı Olan Ülkeler (Milyon Birimi), (World Migration Report, 2020)

Suriye'den başlayan göç akışının sonucunda, Suriyelilere en çok ev sahipliği yapan ülkeler sıralamasında ilk sırada Türkiye yer almaktadır. Türkiye'yi Kolombiya, Pakistan, Uganda ve Almanya takip etmektedir.

Şekil 2.3. En Çok Mülteci Kabul Eden Ülkeler (Milyon Birimi), (World Migration Report, 2020)

Göç türü ne olursa olsun Türkiye için göç olgusu her dönemde önemini korumuştur. Ancak 2011 yılından sonra gerçekleşen Suriye göçü ile göç olgusu başka bir boyut kazanmış ve çok sayıda göçmenin kısa bir zaman aralığında gelmesi, Türkiye'de bu göç dalgasına hazır olmayan kentlerin ekonomik, sosyal ve morfolojik olarak etkilenmesine neden olmuştur.

2.4.2. Türkiye'de Yaşayan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

2011 yılı itibariyle Suriye'de yaşanmaya başlanan iç karışıklıklar ve çatışmalar nedeniyle, Suriye sınırından Türkiye'ye bir hareketlilik yaşanmaya başlamıştır. İlk olarak 29.04.2011 tarihinde 300-400 dolaylarında Suriye vatandaşının Türkiye'ye sığınması ile yoğun göç akınının başladığı nokta olmuştur. İlk olarak 30.03.2012 tarihinde "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulmuştur. Sonrasında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91.maddesi uyarınca 13.10.2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı Geçici Koruma).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 61.maddesinde yapılan mülteci tanımına göre mülteci statüsü Avrupa dışındaki mültecilere verilememektedir. Yani sadece Avrupa

ülkelerinden gelen göçmenler için mülteci statüsü verilebilmektedir. Bu durum Türkiye'deki Suriyelilerin koşullarını zorlaştırmakta ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nü Suriyeliler için yeni bir tanım yapmaya zorlamaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, mülteci statüsü tanımına "Avrupa dışı" ibaresini ve "üçüncü bir ülke ekleninceye kadar Türkiye'de şartlı mülteci kalmasına izin verilir" şartını eklemiş ve müdürlük "şartlı mülteci" olarak yeni bir statü oluşturmuştur. Bu sayede Türkiye'deki Suriyeli göçmenler şartlı mülteci statüsü kazanmaktadır. Bunun yanı sıra Suriye'den göç edenleri de tek bir başlık altında tanımlamak da mümkün değildir. Tunç (2015), bu göç hareketini nedenleri açısından "siyasi", biçimi açısından "kitle", durumu açısından "zorunlu" ve coğrafi bölgeler açısından uluslararası göç olarak tanımlamaktadır.

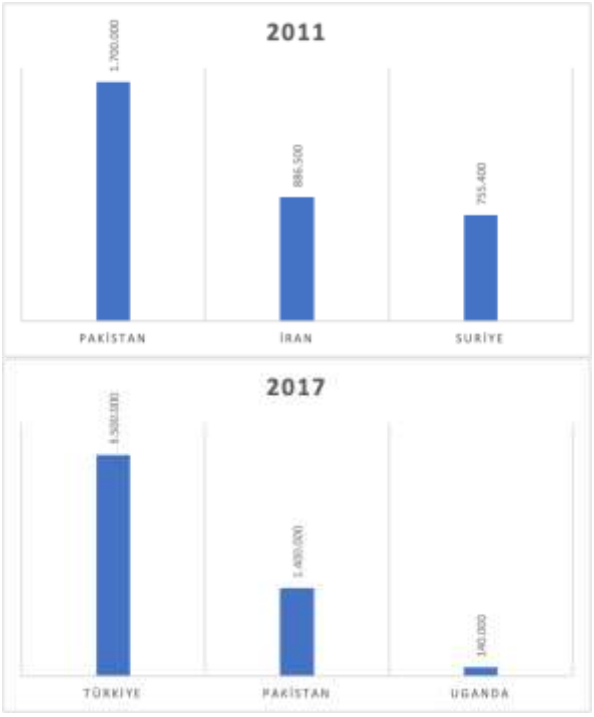
Suriye'den Türkiye'ye hareket süreci zaman içinde genişlemiş ve bugün Suriye'den Türkiye'ye göç hareketleri devam etmektedir. Bu hareketin başlangıcında, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı sınır illerinde Geçici Barınma Merkezleri kurmuştur ve 2011 yılında faaliyete geçen 8 Geçici Barınma Merkezi bulunmaktadır (Kirişçi ve Karaca, 2015). Öte yandan günümüzde Adana'da 1, Hatay'da 3, Kahramanmaraş'ta 1 tane, Kilis'te 1 ve Osmaniye'de 1 adet olmak üzere toplam 7 Geçici Barınma Merkezi bulunmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021). Ancak mülteci sayısı çok hızlı artmış ve bu Geçici Barınma Merkezleri yetersiz kalmaya başlamıştır. Önce Suriyeliler kamplara yerleştirilmiş ancak kampların kapasitesi zamanla Suriyeliler için yetersiz kalmıştır. Bu durum süreç içerisinde Suriyelilerin ülkenin neredeyse tamamına dağılmasına neden olmaktadır. Bu esnada iç savaşın uzaması da göç hareketlerini artırmıştır (Tunç, 2015).

Başka bir deyişle, Türkiye'ye göç eden geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler kentsel alanlara yerleşmeye başlamış ve bugün çoğu kentsel alanlarda yaşamaktadır. Çizelge 2.4'te görüldüğü gibi, Suriyelilerin %98,17'si Geçici Barınma Merkezleri dışında yaşamaktadır.

Çizelge 2.4. Türkiye'deki Geçiçi Barınma Merkezleri ve Kentsel Alanlarda Yer Alan Şartlı Mülteci Sayıları. (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023)

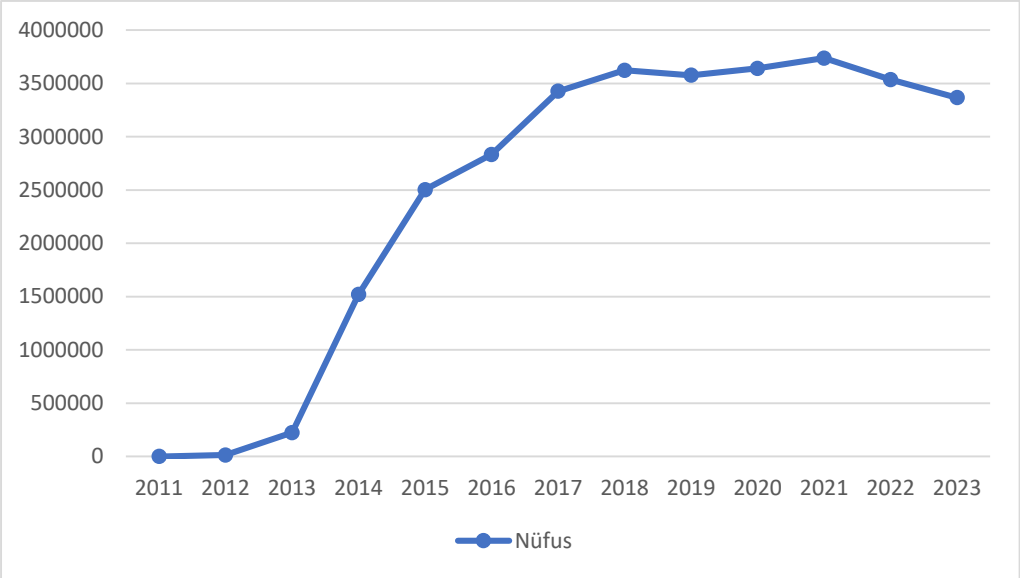
	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı		Oran (%)
Geçici Barınma Merkezleri (Mülteci Kampları)	Adana	18.279	1,83
	Hatay	13.090	
	Kahramanmaraş	11.694	
	Kilis	7748	
	Osmaniye	8860	
	Gaziantep	1319	
	Malatya	574	
Kentsel Alan		3.304.621	98,17
Toplam		3.739.240	100

Suriye'deki çatışmalar dünyada büyük bir insani krize ve özellikle Suriye'nin komşu ülkelerine göç hareketlerine neden olmaktadır. Grafik 2.3, çatışmaların başladığı 2011 yılında Suriyelilerin ağırlıklı olarak Pakistan, İran ve Suriye'nin diğer bölgelerine göç etmeyi tercih ettiğini göstermektedir. Göç Veri Portalı'na göre Türkiye, 2014'ten bu yana dünyadaki Suriyeli mültecilerin çoğunluğuna ev sahipliği yapmaktadır.

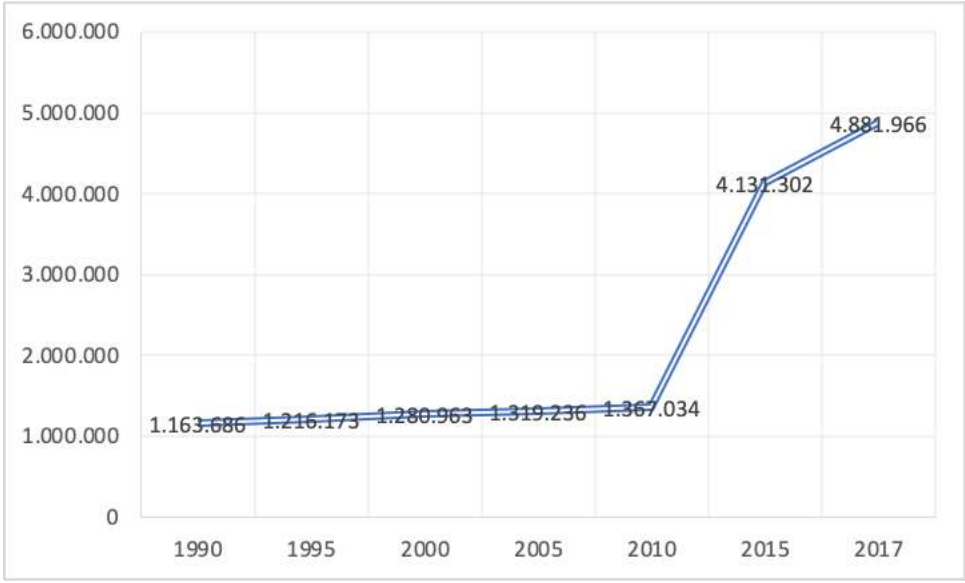
Şekil 2.4. Suriyeli Mültecilerin 2011 ve 2017 Yıllarında Göç Ettikleri Ülkeler Sıralaması. (Migration Data Portal, 2019)

Öte yandan, Türkiye'de Geçici Koruma sağlanan Suriyelilerin sayısı 2012 yılından itibaren 2021 yılına kadar hızla artmıştır (Bkz. Şekil 2.5). 2021 yılı itibariyle geçici koruma kapsamındaki Suriyelerin sayısında azalış trendi görülmektedir. Nisan 2019'da geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı 2012'deki Suriyeli sayısının yaklaşık 250 katıdır. Bunun sonucunda Türkiye'deki illerin nüfus projeksiyonları hızlı değişim gösteren duruma hazırlıksız yakalanmış ve bu durum artışa neden olmuştur. Bu durum çeşitli sosyal ve ekonomik sonuçlara yol açmaktadır.

Şekil 2.5. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler. (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023)

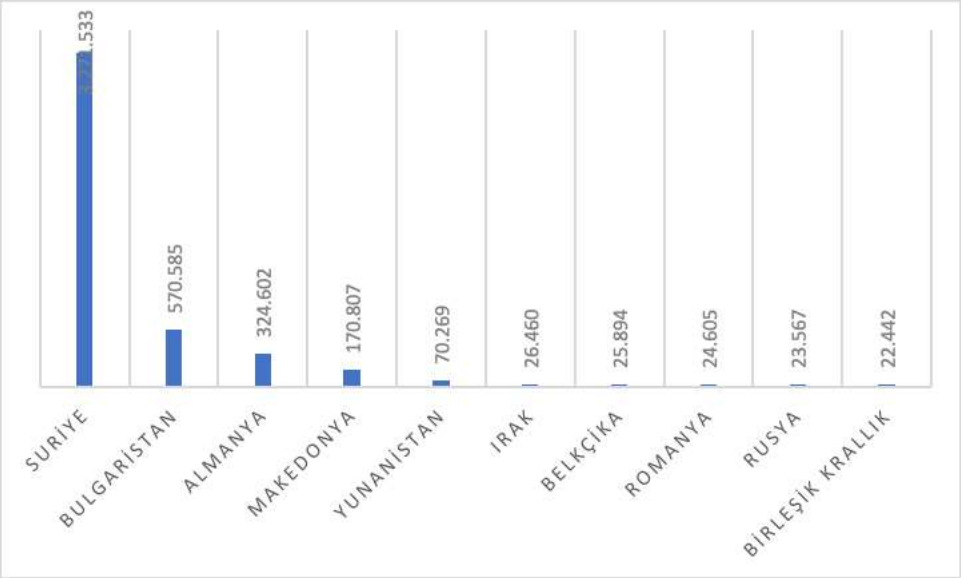
Konu ekonomik olarak düşünüldüğünde ortaya çıkan tablo oldukça farklıdır. Bazı değerlendirmelerde geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yapılan yardımların kira artışı veya işsizliğin artması gibi Türkiye ekonomisi üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu ifade edilirken, diğer değerlendirmelerde Suriyelilerin işletmelerinin küçük çaplı da olsa Türkiye ekonomisine katkı sağladığı ifade edilmektedir (Sezik, 2017).

Şekil 2.6. Yıllara Göre Türkiye'ye Giriş Yapan Göçmen Sayısı. (UN, 2017)

Grafikten de anlaşılacağı üzere 2011 Suriye iç savaşının başlamasıyla birlikte Türkiye'ye gelen mülteci sayısında belirgin bir artış yaşanmıştır. Ülke nüfusu içerisinde geçici koruma

kapsamındaki Suriyelilerin nüfusunun fazla olması Türkiye'deki göç tartışmalarına farklı bir boyut kazandırmıştır. Nüfusu milyonları aşan ve kendilerine ait yerleşim bölgeleri oluşturan Suriyelilerin entegrasyonu karar vericiler ve yöneticiler için kritik bir konu haline gelmiştir.

Şekil 2.7. Ülkelere Göre Türkiye'deki Ulusararası Göçmen Sayıları. (UN, 2017)

Geçici koruma kapsamındaki suriyelilerin kentsel alanlardaki yerleşim süreci

Artar, Bakioğlu ve İzmir (2018) Suriyelilerin Türkiye'ye gelmelerinin temel nedeninin güvenlik ihtiyaçları olduğu ve dil sorununa rağmen Türkiye'ye yerleşmeyi tercih ettiklerini belirtmektedirler. Ayrıca Türkiye'nin göç eden Suriyelilere yönelik açık politikası da en önemli çekici faktör olarak ifade edilmektedir. Ayrıca yakınlık ve iş olanakları da Suriyelileri Türkiye'ye göç etmeye iten diğer faktörlerdir.

İlk geldiklerinde geçici barınma merkezlerine yerleştirilen Suriyeliler, zamanla şehirlere göç etmeye başlamıştır. Kampların yetersiz kapasitesi ve savaşın uzaması bunun başlıca nedenleridir. Sonuç olarak, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin %97'si şu anda kampların dışında ve çeşitli şehirlerde yaşamaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023).

Tunç'a (2015) göre ilk birkaç ayda kayıplarıyla yüzleşen mülteciler, kaybettiklerini 1-2 yıl içinde geri kazanmak için çaba sarf etmektedirler. Bu dönemde mültecilerin çoğu işlerini değiştirmekte ve mahallelerinden mültecilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelere taşınmaya başlamaktadır. Göç eden Suriyelilerin çoğu önce Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki

şehirlere yerleşmiş, daha sonra Ankara'daki iş imkanları ve uygun yaşam koşulları sayesinde Ankara'ya gelmektedir. Ankara'nın daha iyi geçim ve barınma potansiyeline sahip olması, şehrin Halep ile benzerliğine ve başkent olması Ankara'yı en çok tercih edilen illerden birisi yapmaktadır. Ankara'da mülteci yaşam alanı kurulmasına etki eden faktörleri özetlemek gerekirse; uygun yaşam koşulları, alışveriş, barınma ve iş imkanları öne çıkmaktadır. Sıralı göçle birlikte Suriyeli nüfus bölgede yoğunlaşmaktadır (Artar ve diğ., 2018).

Ayrıca Artar, Bakioğlu ve İzmir (2018) Suriyelilerin neden Ankara'yı yaşamak için seçtiklerini üç açıdan özetlemektedir: (1) Siteler Bölgesi'nde ucuz işgücü ihtiyacı, (2) özellikle Altındağ ilçesinde kentsel dönüşümden kaynaklanan ucuz konut stoğu ve (3) şehirdeki hizmetlere erişilebilirliği sağlayan konum. Ayrıca Ankara Siteler sanayi bölgesinin rekabet gücünü kaybettiğini ve ucuz işgücü ihtiyacının olduğu bilinmektedir. Bu da Suriyelileri bölgeye çeken faktörler arasında yer almaktadır. Suriyeliler en çok Ankara'da Siteler'de istihdam edilmekte ve ardından ikinci sırada Ostim Organize Sanayi Bölgesi istihdam edilmektedir (Sağlık ve Güvenlik İşgücü İzleme, 2019). Geçici koruma kapsamındaki suriyeliler kentte sanayi bölgelerine yakın bölgelere yerleşme isteği içerisindedirler. Ulubey ve Önder Mahalleleri Suriyeliler tarafından en çok tercih edilen 2 mahalledir. Ulubey ve Önder Mahallelerinde bir mülteci yaşam alanı oluşmuş durumdadır. Bu nedenle Önder ve Ulubey mahalleleri Suriyelilerin kümelenmiş olduğu ve yerel halkla daha az ilişki kurdukları bölgelerdir. Siteler'deki atölyelerde çalışmak üzere ucuz iş gücüne ihtiyaç duyulması nedeniyle Suriyelilerin yer seçiminde Siteler çok önemli bir role sahiptir (Artar ve diğ.,2018).

3. SOSYAL AĞ VE SOSYAL SERMAYE TEORİSİ

3.1. Sosyal Ağ Teorisi

Sosyal ağ, Emile Durkheim, Ferdinand Tonnies (Çiftçi ve Doğan, 2019), antropolog Radcliffe-Brown gibi tanınmış sosyoloji düşünürleri tarafından ortaya atılan bir dizi yapısal fikirden türetilmiştir (Quatman ve Chelladurai, 2008). 1930'yıllardan sonra sosyal ağ teorisi; sosyoloji, psikoloji ve felsefe gibi temel bilim dallarının bir parçası haline dönüşmüştür (Çiftçi ve Doğan, 2019). Sosyal bir ağ, "sonlu bir dizi veya aktörler ve bunlar üzerinde tanımlanan ilişki veya ilişkiler" olarak tanımlanmaktadır (Wasserman ve Faust, 1994). Sosyal ağdaki aktörler, sosyal birimin farklı düzeylerindeki bireyler, firmalar, kuruluşlar gibi organizasyonlarla temsil edilebilmektedir (Yamin ve Kurt, 2018). Sosyal ağlar, grup-kaynak ilişkileri bağlantıları için bir platform ve değer bağları mekanizması sağlamaktadır. Aynı zamanda, grup ağı ilişki bağlarının oluşturduğu ortak değerler, gruplar arası tutumları etkilemekte ve gruplar, ortak hedefler ve genel faydalar için gerekli önlemleri almaktadır. Kilduff ve Tsai (2003), insanlar tarafından gerçekleştirilen işlemlerin ve sözleşme davranışlarının sosyal ağ ilişkisinin etkileşimine ait olduğuna dikkat çekmiştir. Dış faydalar gruba girdiğinde, iç ağ bir değer konsensusu oluşturabilir ve sosyal ağ, ilişki bağı değerinin yargısı yoluyla gerekli eylemler için kılavuzlar oluşturabilmektedir (aktaran Chang, 2021).

Sosyal ağın kuramlaştırılmasının temel amacı, ağ sonuçlarını açıklamaktır. Burada iki tür sonuç göz önünde bulundurulmaktadır. İlk sonuç türü, "bulaşma" olarak ifade edilebilmektedir. Bu tür sonuçtaki ilgi, ağların homojenliğini, ağların nasıl oluşturabileceğini veya yayabileceğini (örneğin tutumlarda veya örgütsel uygulamalarda) anlamaktır. İkinci sonuç türü "içeriden bilgi alma"yı (insidership) anlamakla daha ilgili olan "değerlendirici"dir ve ağ üyeleri için performans sonuçlarıyla ilgilenmektedir (Yamin ve Kurt, 2018). Bir başka ifadeyle, araştırmacıların karşılıklı bağları ve davranış fenomenlerini anlamalarına yardımcı olabilecek, toplumdaki insan ilişkileri perspektifinden ilişki yönelimine dayalı olarak insanın, sosyal ilişkilerinin modelini ve yapısını tartışmak için ortaya atılmıştır (Wellman, 1982'den aktaran Chang, 2021). Öte yandan sosyal ağ kavramı iki veya daha fazla bağlantılı aktörün bulunduğu bir yapı olarak tanımlanabilmekte ve aktörler; bireyler, gruplar, mahalleler, eyaletler, kuruluşlar gibi farklı ölçeklerden yapılar olabilmektedir (Abbasi vd., 2012: Freeman, 2004). Ayrıca sosyal ağ kavramı, düğümlere ve bağlara atıfta bulunarak sosyal ilişkilere odaklanmaktadır (Cheng vd., 2020).

Papakonstantinidis (2014) buradaki düğümlerin ağlardaki bireysel aktörler, bağların ise aktörler arasındaki ilişkileri temsil ettiğini belirtmektedir (aktaran Rahman vd., 2020). Diğer taraftan Horak vd. (2019) ise enformel sosyal ağların altı kritik temel varsayıma sahip olduğunu belirtmekte ve şu şekilde sıralamaktadır:

- *Duygusal katılım:* Sosyal ağ teorisi, sosyal ağlardaki sosyal bağları, tamamlayıcı bir temele veya hatta arkadaşlık benzeri bir duygusal katılıma ihtiyaç duymadan, doğası gereği araçsal olarak görme eğilimindedir.

- *Göreceli bağ gücü:* Granovetter (1973) güçlü ve zayıf bağlar olmak üzere iki kategoriye ayırmıştır. Doğası gereği, güçlü bağlar gayri resmi, duygusal ve samimi olarak kabul edilmekte ve güven vermektedir. Diğer taraftan zayıf bağlarda, aktörler genellikle yakından ilişkili olmadığı için duygusal değildir ancak bu bağda aktörler faydacı ve seyrektir. Ayrıca bu bağlar oldukça gevşektir. Güçlü bağların farklı ağ topluluklarını birbirine bağlayamayacağı varsayılmakta, bunun nedeni ise köprüler arasında zayıf bağlar olduğundan, doğası gereği ağlar arasında köprü kuramamasından kaynaklanmaktadır (Granovetter, 1973).

- *Açıklık:* Ağların açıklığı ile, bireylerin bunlara erişip erişemeyeceğini veya kendi başına dışlanıp dışlanmayacağı kastedilmektedir. Sosyal bağlar, bağların güçlü yönlerine bağlı olarak hem açık hem de kapalı olabilmektedir. Güçlü bağlardan oluşan ağlar, daha kapalı olma eğilimindeyken, zayıf bağlardan oluşan ağlar daha açıktır (Son ve Lin, 2008: 334).

- *Köprüleme (briging):* Sosyal ağ teorisindeki bir diğer temel varsayım, bağlantısız ağların bir aracı aracılığıyla köprülenebileceği veya bağlanabileceğidir. Bir başka ifadeyle ağ anlamında bağlantısız toplulukların prensipte bir aracı aracılığıyla bağlanabileceği kabul edilmektedir.

- *Akrabalık temeli (kinship base):* Klasik sosyal bilim teorisine göre, artan demokratikleşme ve ekonomik kalkınmanın yanı sıra resmî kurumlara ve daha açık ağlara olan güven ile birlikte akrabalık ve sahte aile bağlarının azaldığı söylenmektedir (Durkheim, 1933). Bu, gelişmiş ülkelerdeki ilişkilerin büyük ölçüde, resmi sözleşmelere ve aktörler arasındaki zayıf bağlara dayandığı varsayıldığı anlamına gelmektedir (aktaran Horak vd., 2019).

- *Amaçlılık:* Yukarıdakilere dayanarak, sosyal ağların ağırlıklı olarak maddi veya maddi olmayan faydalar veya kaynaklar elde etmek için kullanıldığı açıktır. Bu bağlamda geleneksel olarak sosyal ağların maddi veya manevi bir amaca hizmet ettiği söylenebilmektedir (Horak ve diğ., 2019).

Sosyal ağların temel varsayımları ve özellikleri Çizelge 3.1'de şu şekilde özetlenebilir:

Çizelge 3.1. Gayri Resmi Sosyal Ağlar: Öncüller ve Tipik Özellikler (Horak ve diğ., 2019)

Boyut	İkiliği (Diktamoni)	Temel Varsayımı
Duygusal katılım	Enstrümantal – tamamlayıcı	Baskın ideal: araçsal/faydacı
Göreceli bağ gücü	Güçlü – zayıf	Zayıf bağlar sosyal ağları karakterize edilir.
Açıklık	Açık – kapalı	Genel olarak erişilebilir, yeni girenler için açıktır.
Köprüleme	Bağlantılı – bağlantısız	Ayrı ağlar arasında köprü kurmak işe yarar ve faydalıdır
Akrabalık temeli	Akrabalığa dayalı – akrabalığa dayalı olmayan	Ağırlıklı olarak akrabalık dışı
Amaçlılık (kazanç)	Tasarlanmamış – (olmayan) malzeme	Sosyal ağlar ağırlıklı olarak kazanç elde etmek için kullanılır.

Genellikle ağ teorisi veya ağ analizi olarak adlandırılan "Sosyal Ağ Teorisi", bir ağdaki aktörler arasındaki sosyal ilişkilerin incelenmesi ile ilgilidir (Hazzard-Robinson, 2012). Bireyler, farklı sosyal varlıklara çeşitli şekillerde bağlıdır. Bu varlıklar sadece bireyler değil, aynı zamanda "sosyal çıkarlara veya kişisel yakınlıklara dayalı kolektiflikler" olan birçok farklı biçimdeki gruplar, kuruluşlar ve kurumları ifade etmektedir (Breiger, 1997). Sosyal ağ teorisi, ilişkilerin örüntülerinin ve sonuçlarının belirli davranış ilkeleri ve özellikleri gösterdiğini ileri sürmekte (Wasserman ve Faust, 1999) ve ayrıca, bireylerin akran kabulü ve öz kimlik kazanmak ve grubun hayatta kalmasının meşruiyetini elde etmek için tutum ve davranışlarını sosyal referans değerlendirmeleri yoluyla ayarlayabileceğine dayanmaktadır. Bir başka ifadeyle bireylerin, grup ilişkilerinden etkilendiğini savunarak etkileşimci ilişki bağlantılarının etkisine odaklandığı kabul edilmektedir (Chang, 2021). Sosyal ağ teorisi, ilişkisel bakış açısı ve konumsal bakış açısı şeklinde iki yönden oluşmaktadır. (Emirbayer ve Goodwin, 1997). İlişkisel bakış açısı, aktörler, özellikle birleşik alt grup arasındaki ilişki biçimlerini ve içeriğini vurgularken konumsal perspektif, genel yapının kaynak dağılımını tanımak için aktörlerin göreli konumsal ilişkisini tartışmaktadır (Chang, 2021). Sosyal ağ

teorisi; aktörler arasındaki ilişkilerin önemi, aktörlerin sosyal alanlara gömülülüğü, ağ bağlantılarının sosyal faydası ve sosyal hayatın yapısal örüntülenmesi şeklinde dört ilkeyle ilişkilidir. İlk ilke, aktörler arasındaki ilişkilerdir. Bu ilişkilere yapılan vurgu, ağ araştırma programının en önemli ayırt edici özelliğidir. Modern sosyal ağ analizinin altında yatan temel inanç, aktörler arasındaki etkileşimleri anlamaktan geçtiğidir. İkinci ilke, yerleşiklik vurgusudur. Bir başka ifadeyle insan davranışı, kişilerarası ilişkiler ağlarına gömülü olarak görülmektedir. Sosyal ağ araştırmasının üçüncü itici ilkesi, ağ bağlantılarının ekonomik getiriler de dahil olmak üzere değer sağlayan sosyal sermayeyi oluşturduğu inancıdır. Sosyal ağ araştırma programına özgü dördüncü önde gelen fikir – yapısal örüntülemeye vurgu – genellikle sosyal ağ araştırmasının "yapısal yaklaşım" olarak anılmasına yol açmaktadır. Burada amaç sadece bağların yüzey örüntüsünü tanımlamak değil, aynı zamanda aktörlerin ağ bağlarını oluşturup yeniden yaratmalarının altında yatan yapısal faktörleri ortaya çıkarmaktır (Balkundi ve Kilduff, 2006).

Küreselleşme çağında, bireyler arasındaki ilişki kalıpları büyük ölçüde değişmiştir ve bu da bireyleri ilişkilerini gözden geçirmeye ve kaynaklarını korumaya itmiştir. Ayrıca bireyler arasında var olan ilişkileri korumak ve kişilerarası ilişkileri geliştirmek ve yeni ilişkiler kazanmak, sosyal bağların önemini daha da artırmıştır. Sosyal ağ bağları (social network ties), bireylerin insanları ve onların ilişkilerini sınıflandırmasını desteklemektedir. Bireyler, ağları kullanarak sosyal yapıları incelemenin sistematik bir süreci olan sosyal ağ analizi yaparak insanları ve ilişkilerini tanımlayabilmekte veya değerlendirebilmektedir. Bu tür ağ yapıları, düğümler (nodes-insanlar) ve bağlar (ilişkiler) ile karakterize edilmektedir (Mehreen ve Ali, 2019). Sosyal bağlar, bir bireyi (düğüm) diğer bir bireye (düğüm) ağ yapısı ile bağlayan ilişkileri ifade etmektedir (Granovetter, 1977). Sosyal bağlar, başkalarıyla çok boyutlu ve çeşitli türden resmi veya gayri resmi bağlardan oluşan önemli bir portföye sahip bireysel bağlantıyı ifade etmektedir. Kişiler arasındaki çağrışımlar, iki kişi (düğümler) arasındaki paylaşım düzeyine bağlı olarak güçlü, zayıf ve gizil olabilen duygu, enformasyon, bilgi ve deneyimleri paylaşmak için kullanılmaktadır (Mehreen ve Ali, 2019). Sosyal ağ teorisi Granovetter (1973) tarafından belirtildiği üzere, güçlü ve zayıf sosyal bağlar olmak iki gruba ayrılmaktadır. Haythornthwaite (2002), güçlü bağların, bireylerin bilgiyi zayıf bağlara göre daha sık değerlendirmesini kolaylaştırdığını, çünkü zayıf bağlarda bilginin başkaları tarafından kurulan platformlara bağımlı olduğunu belirtmiştir. Granovetter (1977), güçlü bağların yakın arkadaş, zayıf bağların ise tanıdıklar olduğunu belirtip zayıf bağların, bireylere yakın ilişkilerden elde edemeyecekleri bilgiler (güçlü bağlar) sağladığını ifade

etmiştir. Son olarak sosyal ağ teorisinin yazınında bazı temel varsayımları bulunmaktadır. Sosyal ağ teorisinin birkaç temel varsayımı şu şekildedir:

- Sosyal ağ içindeki aktörler birbirine karşılıklı bağımlı olarak görülmektedir (Balkundi ve Kilduff, 2006)
- Aktörler arasındaki ilişkisel bağlar, bilgi ve kaynakların akış ve transferinde kanal görevi görmektedir.
- Ağın yapısı, bireylerin davranışını şekillendirici fırsat ve baskılar oluşturabilmektedir (Wasserman ve Faust, 1994).

3.2. Sosyal Sermaye Teorisi

"Sermaye" kavramı ilk olarak sermayeyi zenginlik yaratma aracı olarak kavramsallaştıran iktisatçılar tarafından kullanılmıştır. Karl Marx, bu kavramı birikimle ilişkili olarak hem toplumsal ilişkilerin hem de teknolojinin dönüşümünü analiz ederek bu kavramı genişletmektedir. Marx'ın sermaye terimini kullanmasına dayanarak, Coleman (1990), Bourdieu (1986) ve Putnam (1995) gibi çağdaş sosyologlar çalışmalarında sosyal sermaye kavramlarını ortaya atmışlardır.

Coleman (1990)'a göre, araç gereç gibi fiziksel sermayede somutlaşan sermaye kavramı, sosyal sermayeyi de kapsayacak şekilde genişletilebilir. Üretimi kolaylaştırmak için kullanılan bir araç olan fiziksel sermayeye benzer şekilde, sosyal sermaye de bireylerin hedeflerine ulaşmak için kullandıkları kaynaklar ya da araçlardır. Sosyal sermaye bireylerin çıkarlarını desteklemeye yardımcı olan sosyal kaynaklar sağlamaktadır (Bealieu ve Mulkev, 1995). Ancak Coleman (1990)'a göre sosyal sermaye diğer sermaye türlerinden çeşitli biçimlerde farklılaşmaktadır. İnsanlar arasındaki etkileşim sürecinde her birey ya da aktör, bir hedefe ulaşmak için kontrol edebileceği ve kullanabileceği kaynaklara sahiptir. Bununla birlikte, aktörler bazen diğer aktörlerin kontrolünde olan kaynaklar üzerinde de çıkar sahibi olabilirler. Bu nedenle aktörler arasında kaynak alışverişi aktörler arasında zaman içinde oluşan ve devamlılığı olan karşılıklı bağımlılığa yol açmaktadır (Coleman, 1990).

Coleman'a benzer şekilde Bourdieu (1986), bireylerin sosyal sermayeyi kendi amaçları doğrultusunda yönetme becerilerine vurgu yapmaktadır. Bourdieu (1986), sosyal sermayeyi, "az ya da çok kurumsallaşmış karşılıklı tanışma ve tanınma ilişkilerinden oluşan kalıcı bir

ağa sahip olmakla bağlantılı fiili ve potansiyel kaynakların toplamı" olarak kavramsallaştırmaktadır. Sosyal sermayenin varlığı, insanların ekonomik ve kültürel kaynaklara sahip bireylerle bağlantıları olduğunu göstermektedir. Bu kaynaklara sahip bireylerle oluşturulan sosyal ve sosyal sermaye ise bireylere bilgi, daha fazla bağlantı, mali destek gibi konularda katkı sağlamaktadır (Wall ve diğ., 1998).

Putnam (1993; 1995) ise çalışmalarında sosyal sermayenin öneminden şu şekilde bahsetmektedir: "Fiziksel sermaye ve beşeri sermaye kavramlarına benzer şekilde sosyal sermaye, karşılıklı fayda için koordinasyon ve işbirliğini kolaylaştıran ağlar, normlar ve sosyal güven gibi sosyal organizasyon özelliklerini ifade etmektedir." Putnam (2000)'e göre sosyal ağlarda gömülü olan sosyal sermaye, karşılıklı yükümlülükleri ve karşılıklılık normlarını içermekte ve köprüleyici ve bağlayıcı olmak üzere iki farklı boyuta dayanmaktadır. Putnam (2000)'e göre bağlayıcı sosyal sermaye homojen grupların ya da yoğun ağların özel karşılıklılık ve harekete geçirici dayanışmasında özel kimlikler sağlarken; köprüleyici sosyal sermaye dış varlıklar ve genel karşılıklılık yoluyla oluşmakta ve daha geniş kimlikler yaratmaktadır.

Astone ve arkadaşları (1999), sosyal sermaye kavramını özellikle göç perspektifinden incelemiş ve sosyal sermaye kavramına ilişkin beş önerme sunmuştur. (1) sosyal sermaye kişinin bir özelliğidir. (2) sosyal sermaye sadece ilişkilerin niceliğini ve niteliğini değil; aynı zamanda bu sosyal ilişkilerden elde edilebilecek kaynakları da temsil etmektedir. (3) bir bireyin sosyal sermayenin gelişimi grup üyeleri arasındaki etkileşimden etkilenmektedir. (4) grup yapısı üyelerinin sosyal sermaye gelişimini etkilemektedir. (5) sosyal sermayenin edinilmesi ve sürdürülmesi birey ve aile davranışlarını motive etmektedir. Bu beş önermeden ortaya çıkan argüman, sosyal sermaye her ne kadar bireysel bir özellik olsa da, sosyal yapının da önemi oldukça fazladır.

Wall ve arkadaşları (1998), sosyal sermayenin oluşum süreçlerinde biriken ve dönüşen bir kaynak olarak sosyal ağların önemini vurgulamaktadırlar. Kişiler sosyal sermayeyi bir yandan bireysel veya grup olarak sosyoekonomik statülerini yükseltmek için kullanırken, diğer taraftan norm ve standartlar ile birlikte istikrarlı sosyal yapılar oluşturulmada sosyal kontrol amacıyla da kullanabilmektedirler.

Granovetter (1985) de sosyal yapı içerisinde sosyal sermayeye vurgu yapmaktadır. Sosyal sermaye kavramının sadece insan davranışlarının bir modelini sunmakla kalmadığını, aynı zamanda sosyal yapıdaki aktörleri bir araya getirdiğini ve bunun da bireylerin seçimlerini etkilediğini öne sürmektedir. Bu, bireylerin sosyal sermayeyi kendi çıkarları doğrultusunda rasyonel olarak kullanmalarına rağmen, sosyal ilişkileri ve kültürel normları da dikkate aldıkları anlamına gelmektedir. Bu şekildei bireyler sosyal sermaye kullanımından fayda sayğalaubilirken, sosyal sermaye de bireysel davranışları şekillendirebilmektedir. Bu nedenle, Granovetter (1999)'a göre, bireysel davranışları anlamak için eylemlerin gömülü olduğu daha geniş ortamı analiz etmek gerekmektedir.

Sandefur ve Laumann (1998), insanlar arasındaki sosyal ağlara gömülü olan sosyal sermayenin bireylerin davranışlarını etkilediğini öne süren varsayımından yola çıkarak, mikro ve makro düzey arasındaki boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Kendi çıkarlarını gözeten bireyler arasındaki etkileşimlerin örgütler, geniş aileler veya topluluklar gibi sosyal yapılar yarattığını öne sürmektedirler. Bu sosyal yapılar bireyler için etkili kullanımlar sağladığında sosyal sermayeye dönüşmektedir. Genel olarak bireylerin sosyal sermayeye yatırım yapmasının sebebi üç potansiyel fayda sunmasından kaynaklanmaktadır: (1) sosyal sermaye bilgi akışını kolaylaştırabilir veya engelleyebilir. (2) sosyal sermaye bireyin davranışını ve diğer insanların eylemlerini etkiler ve kontrol eder. (3) sosyal sermaye, birbiriyle ilişkili aktörler arasında karşılıklı güven ve bağlılık içeren sosyal dayanışma yaratır. Bu, bireylerin sosyal sermayeye yatırım yapmalarına ve sosyal ilişkilerde bulunan sosyal kaynaklardan bazı faydalar elde etmelerine rağmen, davranışlarının etkileşimde bulunduları kişilerden de etkilendiği anlamına gelmektedir.

Sosyal ağlar, sosyal sermayeyi oluşturmada oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Araştırmacılar sosyal sermayenin kişinin ağlarında ve daha spesifik olarak buradaki ilişkilerde ve kaynaklarda yattığına dair ortak bir görüş benimsemektedirler (Bourdieu, 1986; Coleman, 1988; Putnam, 2000). Bourdieu (1996), bireyin sosyal ağının kendi içinde bir sosyal sermaye olduğunu ileri sürmektedir. Sosyal sermayenin kaynaklarının sosyal ağların yapısında konumlandığına dair görüşler de yer almaktadır (Coleman, 1988). Bunun yanı sıra sosyal ağı harekete geçirmek için gerekli olan güven, normlar ve karşılıklı gereklilik ile birlikte sosyal sermayenin kaynağını oluşturmaktadır (Putnam, 2000). Bu anahtar kavramlar tarafından yönlendirilen sosyal sermaye, bir bireyin erişebildiği ve destek

için yararlanılabilen sosyal ağ yapısı olarak tanımlanabilmektedir (Granovetter, 1973; Bourdieu, 1986; Lin, 2002).

Sosyal sermaye üzerine yapılan araştırmalar, somut ve soyut kaynaklara erişimin önemli bir parçası olarak sosyal ağların değerine atıf yapmaktadır (Bourdieu, 1896; Lin, 1999; Ferlander, 2007; Policy Research Initiative, 2003; Manalel, 2018). Bu somut ve soyut kaynaklar bireyin sahip olduğu kişisel kaynaklardan farklı olmakla birlikte 3 kategoride ele alınmaktadır: duygusal (emotional), araçsal (instrumental) ve bilgisel (informational) (Lin, 2002; Smith, 2000; Malecki ve Demaray, 2003; Magasi, 2004; Ferlander, 2007; Parks-Yancy ve diğerleri, 2009; Rostila, 2010). Duygusal kaynaklar, arkadaşlık, bağlanma gibi daha az elle tutulur ve insanlara sevildiğini, saygı duyulduğunu hissettiren kaynakları ifade etmektedir (Claridge, 2004; Rostila, 2011; Pena-Lopez & Sanchez-Santos, 2016). Araçsal kaynaklar ise, insanların sosyal ağlarından aldıkları somut veya maddi kaynakları ifade etmektedir. Bu kaynaklar insanların günlük yaşamlarında geçinmelerini ve sosyo-ekonomik istikrarsızlığı en aza indirmelerini sağlamaktadır (Smith, 2000; Helgeson, 2003; Briggs, 1998; Li, 2004; Cohen, 2004). Bilgisel kaynaklar, istihdama dair yönlendirmeler, sağlık hizmetlerine erişim gibi farklı türde değerli bilgileri içeren kaynaklardır. Bu türdeki kaynaklar insanlara ilerlemede ve sosyo-ekonomik hareketlilik sağlamada yardımcı olmaktadır (Granovetter, 1973; Wellman, 1992; Briggs, 1998; Lin, 2000; Smith, 2000; Zhang, Anderson & Zhan, 2011). Bu 3 katmanlı kavramsallaştırmanın rehberliğinde sosyal sermaye, bireyin sosyal ilişkiler ağından doğan bir takım faydalı getirilere erişmeyi sağlayan, yokluğunda bir takım bilgi ve kaynaklardan mahrum kalmaya neden olan kaynaklar olarak kavramsallaştırılabilmektedir. Kısacası bu noktadaki temel fikir bir bireyin sosyal ağının, sosyal sermaye elde etmek için kullanılabilecek, sosyal sermayeyi harekete geçirici önemli bir varlık olduğudur (Coleman, 1988; Lin, 2000; Smith, 2000; Malecki & Demaray, 2003; Magasi, 2004; Edwards & Foley, 1998). Sosyal sermaye kaynaklarının harekete geçirilmesinde güçlü bağlar[1] önemli bir rol oynamasına rağmen bazı sınırlılıkları da mevcuttur. Bazı araştırmalar, güçlü bağlar yoluyla yararlanılan kaynakların kalitesinin, zayıf bağlarla karşılaştırıldığında daha kısıtlayıcı olduğunu ortaya koymaktadır (Granovetter, 1973; Portes, 1998). Bunun nedeni ise genellikle aynı sosyal çevrede bulunan,

[1] Granovetter'e göre bir sosyal ağın gücü, etkileşimin sıklığı, süresi, duygusal yoğunluğu, yakınlığı ile ilgilidir. Bu nedenle çoğu durumda güçlü bağlar büyük ölçüde bireyin en yakın olduğu, daha düzenli ve sürekli etkileşim içinde olduğu ve belirli bir destek için güvenebileceği insanlarla olan bağlar olarak kabul edilmektedir. Çoğunlukla güçlü bağlar, bireyin aile veya akraba, yakın arkadaşlar ve aynı etnik gruptan oluşan yakın sosyal ağını temsil etmektedir (Lin ve Dumin, 1986; Borgatti ve Jones, 1998; Ryan, 2016).

daha benzer olan demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri paylaşan bireysel arasında güçlü bağların oluşmasıdır. Bu tip ağlar üzerinden oluşan sosyal sermaye çeşit açısından daha dar bir çerçevede kalmaktadır (Granovetter, 1973; Burt, 1992; Portes, 1998). Bunun aksine zayıf bağlar, çeşitli sosyal çevreler arasında köprü kurarak bireyler ve grup üyelerinin yakın sosyal çevrelerinde bulunmayan farklı kaynak havuzlarına, bilgilere ve çeşitli fırsatlara erişmelerine izin vermektedir (Granovetter, 1973; Lin, 2002). Granovetter (1973) ve Ryan vd. (2008), büyük ölçüde aile üyelerinden ve ortak etnik gruplardan oluşan yoğun bir şekilde örülmüş güçlü ağdaki bireylerin, çeşitli fırsatlara ve yeni bilgilere erişim için kullanılan kanallar ve birtakım araçsal ağlardan yalıtıldığı görüşünü savunmaktadır.

Bazı araştırmacılar, bağların gücü hipotezinden faydalanarak, güçlü bağlarla karakterize edilen bir ağın, ekonomik olarak dezavantajlı veya marjinal sosyal gruplardan gelen bireylerle karşılaştırıldığında, ayrıcalıklı gruplardan gelen bireyler için daha değerli bir sosyal sermaye kaynağı olabileceğini öne sürmektedirler. Bunun nedeni, güçlü bağların ayırt edici özelliği olan homojenlik, aşinalık ve yoğunluğun, onları mevcut kaynakları korumak veya sürdürmek için ideal hale getirmesidir (Briggs, 1998; Portes, 1998; Lin, 2002).

Örneğin, sosyal hiyerarşinin en tepesinde yer alan, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan bireylerin toplumda daha iyi bağlantıları olabilir. Bu nedenle, güçlü bağlarına güvendiklerinde, avantajlı konumlarını koruyabilecek üretken getiriler elde etmeleri muhtemeldir (Granovetter, 1973; Lin, 2002). Benzer şekilde, daha düşük sosyoekonomik statüye sahip, daha az kaynağa sahip sosyal hiyerarşinin en altında yer alan bireyler, günlük mücadelelerini sürdürmek için temel kaynaklar için güçlü bağlarına güvenebilirler (Briggs, 1998; Loury, Modood ve Teles, 2005; Billet, 2011). Bununla birlikte, daha yüksek sosyoekonomik statüdeki bireylere kıyasla önemli sosyal sermaye açıkları yaşama olasılıkları daha yüksektir; çünkü güçlü bağları, sosyal sistemin uzak bölümlerinden yeni kaynakları ve bilgileri harekete geçirmede daha az etkilidir (Lin, 2002; Dika ve Singh, 2002; Edwards ve Foley, 1998; Smith, 2000; Loury, Modood ve Teles, 2005; Pih & Lee, 2007). Dolayısıyla, sınırlı kaynaklara sahip ekonomik açıdan dezavantajlı bireyler için, daha çeşitli sosyal sermaye kaynaklarına erişim, erişimlerini güçlü bağların ötesine genişletmeyi ve böylece zayıf bağlar arasında köprü kurmayı gerektirebilir (Granovetter, 1973). Zayıf bağlar arasında köprü kurmadan, daha yüksek sosyal statü elde etmek için gerekli olan, sosyal mesafe boyunca yeni fırsatların ve bilgilerin akışına yönelik beklentilerin açılmasına yardımcı olan bağlantıdan yoksundurlar (Lin, 2002; Rademacher & Wang, 2014; Claridge,

2018). Lin (2002), zayıf bağlar açısından zengin ağların yokluğunda dezavantajlı sosyal grupların daha da marjinalleştiğini iddia etmektedir. Buna ek olarak stratejik konumları nedeniyle zayıf bağ ilişkilerinin sahip olduğu bazı kaynakların güçlü bağ ilişkilerinde mevcut olmadığını öne sürmektedir. Bu nedenle, düşük gelirli göçmenler ve mülteciler gibi marjinalleştirilmiş sosyal gruplar bağlamında, zayıf bağların ekonomik ilerleme veya yukarı doğru hareketlilik için gerekli olan daha yararlı bir sosyal sermaye kaynağı olduğu varsayılmaktadır. Bununla birlikte, eğitim ve dil hakimiyetinin zayıflığı, yakın sosyal çevrelerinin ötesindeki bireylerle zayıf bağlar kurma yeteneklerini etkileyebilir ve sonuç olarak sosyal sermaye geliştirme potansiyellerini sınırlayabilmektedir (Pih & Lee, 2007; Roggeveen ve Van Meeteren, 2013; Behtoui 2009). Aynı zamanda, okuryazarlık ve dil gelişimi için fırsatlar yaratmak, erişemeyecekleri çeşitli kaynakları, bilgileri ve fırsatları harekete geçirme yeteneklerini etkileyebilmekte ve bu nedenle sosyal sermaye gelişimlerini artırabilmektedir (Stanton-Salazar & Dornbusch, 1995; Toso, Prins ve Mooney, 2013; Thuesen, 2016).

Sosyal sermaye, bireyin kendi ağının üyeleriyle olan ilişkilerinin geçmişinin bir sonucu olarak, bireyin kişisel sosyal ağının üyelerinin sahip olduğu ve bireyin erişebileceği kaynakların toplanması olarak tanımlanabilir (Van der Gaag ve Snijders, 2004). Buna göre, bireylerin sosyal sermayelerinden yararlanabilmeleri için bir tür sosyal ağ aracılığıyla başkalarıyla ilişki kurmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, sosyal sermayeye erişim ile bireylerin sosyal sermayelerini kendi çıkarları için kullanma yetenekleri arasında ayrım yapmak önemli bir husustur (Lin, 2001).

Sosyal sermaye teorisi, ağların ve normların sosyal düzenlemelerinin bir birey ve bir grubun yararları ve hedefleri için sermayeye dönüştürülebilen kaynaklar olduğunu ileri sürmektedir (Coleman, 1988; Lin, 1999; Newton, 1997; Putnam, 1993; White, 2002; Woolcock, 2001). Sosyal sermaye teorisindeki tartışmalarda genellikle 3 isimle karşılaşılmaktadır ve bu 3 ismin sosyal sermayeye karşı farklı bakış açıları vardır. Bourdieu (1986), sosyal sermayenin olumsuz yönlerini tartışmaktadır. Toplumda var olan gücün eşitsiz dağılımı ile bazılarının yararı ve bazılarının dışlanması için sosyal sermayenin üretilmesine değinmektedir. Diğer yandan ise; Coleman (1988) ve Putnam (1993) ise sosyal sermayenin avantajlarını vurgulamaktadır. Coleman ve Putnam, sosyal sermayenin bireyler ve topluluklar arasında oluştuğu konusunda hemfikirdir (White, 2002). Bununla birlikte; Coleman (1988) esas olarak sosyal sermayenin kazanımlarının birey tarafından nasıl elde edildiğine odaklanırken;

Putnam (1993), topluluğu ve nihayetinde toplumu ana yararlanıcılar olarak görmektedir. Her ne kadar sosyal sermaye kavramına farklı cephelerden baksalar da; Bourdieu (1986), Coleman (1988) ve Putnam (1993), sosyal sermayenin, normların ve ağların gelişme kaynakları olarak kullanılması yoluyla bireylerin ve toplulukların hareketliliğini ve gelişimini etkileyebileceğini kabul etmektedirler (White, 2002).

Putnam (1993)'a göre, sosyal sermayenin olası kazanımları sadece onu kullanabilen ve ondan doğrudan yararlananlar için değil; aynı zamanda toplum yararınadır. İyi sosyal sermaye, ekonomik ilerlemeyi ve kalkınmayı da sağlamaktadır. Sosyal sermaye, ağlar kurma ve farklı bireylerin çeşitli becerilerini bir araya getirmesi nedeniyle toplumsal örgütlenmede önemli bir paya sahiptir (Putnam, 1993; Woolcock, 2001).

Sosyal sermaye araştırmaları genel olarak iki tür sosyal sermaye üzerinde durmaktadır: köprüleyici ve bağlayıcı sosyal sermaye (Granovetter, 1973; Putnam, 2000). Kişisel normları ve değerleri paylaşan ve yüksek düzeyde karşılıklı güven ile karakterize edilen bireyler arasında genellikle güçlü bağlar kurulur. Güçlü bağları olan bireyler, benzer geçmişlere ve özelliklere sahip oldukları için birbirleriyle bağlantılıdırlar ve yakın ağlar içinde kolayca bilgi paylaşırlar (bağlayıcı sosyal sermaye/bonding social capital). Aksine, daha az ortak yöne sahip bireyler arasında daha zayıf bağlar gözlemlenmektedir ve bu bağlar genellikle farklı sosyal gruplar arasında bir köprü işlevi görmektedir (köprüleyici sosyal sermaye/bridging social capital). Sosyal sermaye arasında köprü kurma zayıf güven ve karşılıklı davranışla ilişkilendirilirken, zayıf bağlar farklı sosyal gruplardan bilgi ve birleşik kaynaklar sağlama avantajına sahiptir, böylece köprü ağları kariyerle ilgili bilgiler için değerli bir kaynak haline gelmektedir (Granovetter, 1973).

Bonding social capital (bağlayıcı sosyal sermaye), aynı etnik veya ulusal kökene sahip aile üyeleri veya arkadaşlar gibi mültecilerin ortak etnik ilişkileri ile ilgilidir. Bridging social capital (köprüleyici sosyal sermaye) ise; sosyal hizmet uzmanları ve memurlar gibi ev sahibi ülkelerden bireylere ve ev sahibi ülkeden edinilen arkadaşlara erişime karşılık gelmektedir (Drever ve Hoffmeister, 2008; Lance, 2010; Laurence, 2011; Li, 2004; Nannestad vd., 2008). Göçmenler ve mülteciler ile ilgili güncel çalışmalarda ise geleneksel iki boyutlu sınıflandırma genişletilerek göreli sosyal konum boyutu da ele alındığında dikey ve yatay sosyal sermaye kavramları ortaya çıkmıştır. Dikey sosyal sermaye, farklı bilgi ve kaynaklara erişimi olan farklı sosyal geçmişe sahip bireyler arasındaki sosyal bağlarla ilişkilendirilirken;

yatay sosyal sermaye, benzer sosyal geçmişe, benzer bilgi ve kanyaklara sahip bireyler arasındaki sosyal bağlardan oluşmaktadır. Buna göre göçmenler ve mülteciler, paylaşılan milliyet veya etnik köken üzerinden bağ kurarken; sosyal sınıf, mesleki statü, eğitim geçmişi veya kişisel çıkarlar gibi farklılıklardan potansiyel olarak faydalanabilmektedir (dikey sosyal sermaye) (Ryan, 2011; Patulny, 2015).

3.3. Sosyal Ağ ve Sosyal Sermayenin Ölçülmesi

Sosyal ağ ontolojik olarak, insanları sosyal dünyayı benzersiz bir mercekten görmeye teşvik etmekte; özellikle varlıklar arasında mevcut olan ilişkisel özelliklere atıf vermektedir. Epistemolojik olarak, sosyal ağ teorisi ve analizi, fenomenlerin ilişkisel bileşenlerini dikkate alarak sosyal dünyanın tanımlanabileceğini ve anlaşılabileceğini ileri sürmektedir. Metodolojik olarak, sosyal ağ analizi, bir sistemin ilişkisel özelliklerinin incelenen bir fenomeni nasıl etkilediğini somut olarak ölçmek ve etkili bir şekilde analiz etmek için bazı benzersiz araçlar sunmaktadır (Quatman ve Chelladurai, 2008). Emirbayer (1997) kavrama yönelik sosyolojik bakış açılarını varlıkcıl-maddi temelli (substantialist) bakış açısı ve ilişkisel bakış açısı olmak üzere iki genel yaklaşıma ayırmıştır. Varlıkcıl-maddi perspektif, çeşitli türlerdeki varlıkların dünyanın temel birimlerini oluşturduğu ve sistematik araştırma için bir başlangıç noktası olarak hizmet etmesi gerektiği görüşünü benimsemektedir. Buna karşılık, ilişkisel bir yaklaşım kullanan araştırmacılar, dünyayı, durağan maddeler arasındaki statik bağlar olarak değil, dinamik, gelişen ilişkiler sistemlerinden oluşan bir dünya olarak görülmektedirler. Bu yaklaşımla, ortaya çıkan süreçlere gömülü dinamik ilişkiler, birincil analiz birimleri haline gelmektedir. White (2002) ise sosyal ağları bireyleri, grupları veya örgütleri ve bunların bağlarının özelliklerini çevreleyen bir sosyal ilişkiler veya kaynaklar ağı olarak tanımlamıştır.

Son birkaç on yılda, sosyolojik teori, matematik ve bilgisayar teknolojisindeki bir dizi ilerleme, eski zamanların basit sosyometrik analizlerinin, sosyal ağ analizi adı verilen çok daha karmaşık bir metodolojik yaklaşıma dönüşmesine yardımcı olmuştur (Quatman ve Chelladurai, 2008). Sosyal ağ analizi, farklı organizasyonlardaki insanların ortak tanıdıkları olması gibi olağanüstü anlayışlar getirebileceği inancıyla iş, istihbarat çevrelerinde (Kim, 2008) ve birçok farklı alanda önem kazanmıştır. Aslında, bugün bilindiği üzere sosyal ağ analizi, antropoloji, sosyoloji, matematik ve fizik dahil olmak üzere çeşitli disiplinlerdeki uygulamaların bir köprülenmesinden doğmuştur (Quatman ve Chelladurai, 2008). Sosyal ağ

analizinin temel kaygısı sosyal aktörler arasındaki bağlantıları (etkileşimi) incelemektir (Wellman ve Berkowitz, 1997). Bir başka değişle sosyal ağ analizi, etkileşim halindeki birimler arasındaki ilişkilerin önemli olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu bakımdan sosyal ağ perspektifinin, ilişkisel kavramlar veya süreçler olarak ifade edilen teorileri, modelleri ve uygulamaları kapsadığı ifade edilebilmektedir (Kim, 2008). Benzer şekilde White (2002) ağ analizinin, bir sosyal sistem olarak aktörler arasındaki bağların, kalıplarına veya varlığın biriminin bir şekilde diğer birimlerle ilişkili olduğu bağlantılara odaklandığını belirtmiştir. İlişkilerin birimlerin değil, bir bütün olarak yapının çıktısı olduğuna dikkat etmek önemli görülmektedir. Bu nedenle bazı araştırmacılar ağların analizini, yapısal analiz olarak görmektedir. Modeller, bu sosyal yapıların aktörlerin davranışlarını nasıl kısıtladığını veya geliştirdiğini görmek için incelenmektedir (White, 2002). Ayrıca ağ analizi, aktörler arasındaki ilişkilerin inançlardan, kültürlerden ve normlardan bağımsız olduğunu varsaymaktadır. Bu bakımdan ağ analizinin ana odak noktası; sosyal yapının somut varlıklar arasındaki ilişki örüntülerindeki düzenlilikler olduğudur; bu ise soyut normlar ve değerler arasında bir uyum ve niteliklerine göre somut varlıkların sınıflandırılması anlamında değildir (White vd., 1976). Bununla birlikte sosyal ağ analizleri; insanlar, gruplar, organizasyonlar, hayvanlar, bilgisayarlar veya diğer enformasyon/bilgi işleyen varlıklar arasındaki ilişkiler ve akışların haritalandırılarak ve ölçülerek yapılması anlamına gelmektedir (Kim, 2008).

Sosyal sistemleri açıklarken ağ analizinin yaptığı şey, çeşitli şekillerde yapılandırılmış sosyal sistemlerin kategorik tanımlarını yapmak yerine aktörleri birbirine bağlayan bağ kalıplarını incelemektir (Berkowitz, 1982; Wellman, 1983; Emirbayer ve Goodwin, 1994). Benzer özelliklere sahip aktörler farklı şekillerde davranabilirler. Bu nedenle Wellman ve Berkowitz (1988) analitik yaklaşımları, bireylerin içsel özelliklerine, özlerine, özniteliklerine veya hedeflerine doğrudan ilgileri olması nedenleriyle şüpheli olarak görmektedirler. Ağ analizi, bu pozisyonları keşfetmesinin yanı sıra sınıf, eşitsizlik ve kaynak tahsisi gibi kavramları açıklamaya da yardımcı olmaktadır (Emirbayer ve Goodwin, 1994). Bu değişkenlerin açıklanmasında önemli bir unsur olan sosyal ağ teorisine yönelik ilgi, her geçen gün artmaktadır. Artan ilgi ve ağ analizinin artan kullanımı ile birlikte, ağ perspektifinin altında yatan temel ilkeler hakkında yazında bir fikir birliğine varılmıştır (Kim, 2008). Bunlar şu şekilde ifade edilebilmektedir:

- Aktörler ve eylemleri, bağımsız, özerk birimlerden ziyade birbirine bağımlı olarak görülmektedir.

- Aktörler arasındaki ilişkisel bağlar (bağlantılar), kaynakların (maddi veya maddi olmayan) transferi veya "akış" kanallarıdır.
- Bireylere odaklanan ağ modelleri, ağ yapısal ortamını bireysel eylemler için fırsatlar veya kısıtlamalar sağlayan bir unsur olarak görmektedir.
- Ağ modelleri, yapıyı (sosyal, ekonomik, politik vb.) aktörler arasındaki kalıcı ilişki kalıpları olarak kavramsallaştırmaktadır (Kim, 2008).

Sosyal ağ teorisinin ilişki bağlantılarını değerlendirme yöntemi, sosyal ağ analizidir. Aktörler arasındaki kaynak alışverişini incelemek için kullanılan bir yaklaşım ve teknikler dizisidir (Wellman ve Berkowitz, 1988) ve üç temel unsur aracılığıyla mikro perspektiften örgütsel ilişki bağlantıları olgusunu araştırmaktadır: aktörler, ilişkiler ve bağlar. Aktörler, notlarla sunulan bir sosyal ağ içindeki insanlara, olaylara, şeylere vb. atıfta bulunmaktadır; ilişki, belirli türden aktörler arası bir bağdır; bağlar ise aktörler arası ilişkilerin gücünü ifade eden bir etkileşimci ilişki kombinasyonudur. Ayrıca sosyal ağ analizi ile ilişkisel bağların bireysel davranışlar üzerindeki etkisini de anlamak mümkündür (Chang, 2021). Sosyal ağ analizi göstergeleri, merkezilik ve arasındalık merkezliliği (betweenness centrality) olarak ikiye ayrılmaktadır. İki merkezilik göstergesi vardır: derece merkeziliği ve yakınlık merkeziliği. Derece merkeziliği, aktörlerin kaynak kapsamının kontrolü üzerindeki güç derecesidir. Yakınlık merkeziliği, bitişik aktörler ve ağ merkezi arasındaki merkezilik mesafesidir ve değer ne kadar yüksekse, kaynak edinme de o kadar yüksek olmaktadır. Yakınlık merkeziliğinin etkisi ve derecesi, merkezilikle benzerdir (Wasserman ve Faust, 1994).

Borgatti ve Foster (2003) ağ analizine yönelik bağlantıcı (connectionist) ve yapısalcı (structuralist) görüş olmak üzere iki önemli yaklaşımı vurgulamaktadır. İlk yaklaşıma göre ağ, enformasyon ve bilgi gibi kaynakların aktığı bir dizi bağlantı olarak görülmektedir (Caniels ve Romijn, 2008). Bağlantıcı (akışlar/borular/bağlılık/ilişkisel) perspektif, modelleme ve uyum gibi mikro mekanizmaları kullanarak önceden var olan sosyal bağları olanlar arasında kişilerarası bir aktarım sürecini ifade etmektedir (Borgatti ve Foster, 2003). Bu görüşe göre yoğun ağlar, enformasyon ve bilgiyi daha kolay dolaştırdığından, nispeten yoğun bir iletişim ağına sahip ağların, daha az bağlantıya sahip olanlardan daha iyi yenilikçi performans göstermesi beklenmektedir. Bağlantılar, aktörler arasında enformasyon ve bilginin aktığı borular gibi görülmektedir (Caniels ve Romijn, 2008). Buna karşılık, yapısalcı yaklaşım, sosyal ilişkilerin topolojisine odaklanmaktadır. Yapısalcı (topolojik /kirişler

/eşdeğerlik /konumsal) görüş, iki düğümün, onları birbirine bağlayan bir bağ olmasa bile, yapısal olarak benzer konumları işgal ettikleri için benzer sonuçlara sahip olacağını söylemektedir (Borgatti ve Foster, 2003). Granovetter (1983) ağın dışındaki taraflarla birçok bağlantısı olan nispeten gevşek, açık ağların, birçok gereksiz bağa sahip küçük, sıkı, sıkı sıkıya bağlı ağlardan daha fazla yeni fikir üretme eğiliminde olduğunu savunmaktadır (Caniels ve Romijn, 2008).

Sosyal yapılar ve sosyal aktörler arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmaların dışında, mevcut araştırmaların büyük bir kısmı aktörlerin özellikleri ile sosyal ağlar arasındaki ilişkiye de işaret etmektedir. Bu ilişki "homofili ilkesi (homophily principle)" olarak da ifade edilmektedir. İlke, benzer insanların etkileşime eğilimli olduğunu varsaymaktadır. İnsanların yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, ırk/etnik köken gibi çeşitli özellikleri bakımından benzerliğin, diğer insanlarla etkileşimlerini etkilemektedir. Ayrıca Homofili üzerine yapılan araştırmalardaki temel argüman, insanların ağırlıklı olarak "kendileri gibi" olan diğer insanlarla etkileşime girdiği ve bunun da sosyal dünyalarının sınırlı kalmasına neden olduğu ve "ağlar aracılığıyla akan kültürel, davranışsal, genetik veya maddi bilgilerin" "ağlar üzerinden aktığı"dır. Bu bakımdan bir birey ile ağın geri kalanındaki diğer bireyler arasındaki benzerlik veya farklılık, bireyin ağ içindeki konumunu belirlemekte ve bu da diğer insanlarla sosyal etkileşim olasılığını etkilediği ifade edilebilmektedir (McPherson vd., 2001). Hipp ve Perrin (2009), bireylerin özellikleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları sosyal mesafe kavramı altında yorumlamaktadır ve sosyal mesafenin (social distance) temel belirleyicilerini beş ana kategoriye ayırmaktadır: (1) ekonomik sınıf , (2) yaşam seyri durumu (yaş, medeni durum ve çocukların varlığı), (3) kültürel değerler ve tutumlar (örneğin inanç sistemleri), (4) cinsiyet ve (5) ırksal / etnik farklılıklar. Sosyal mesafe ve sosyal etkileşim arasındaki ilişkiye dair yazın esas olarak üç farklı faktöre odaklanmaktadır. Birincisi, bireylerin sosyal konumlarının, tutumları ve kültürel tercihleri üzerinde etkisi olduğu için (Bourdieu, 1984), farklı geçmişlere sahip insanlar arasındaki etkileşim olasılığı, benzer geçmişlere sahip insanlar arasındaki etkileşim olasılığından daha az olacaktır. İkincisi, insanlar kendilerini, kendilerine benzer diğer üyeleri olan grupların üyeleri olarak kategorize etme eğilimindedir ve bu da grup kimliklerinin yaratılmasına neden olmaktadır. Paylaşılan grup kimliği, sık etkileşim ile güçlendirilmekte, bu da üyeleri arasında daha fazla etkileşime yol açmaktadır. Üçüncüsü ise bireylerin sosyal konumları (yani statüleri), sosyal rolleri üzerinde bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, farklı konumlarda bulunan (yani sosyal

olarak uzak olan) ve dolayısıyla farklı rollere sahip olan kişilerin farklı yaşam tarzları bulunmaktadır ve bu da etkileşim olasılıklarını azaltmaktadır (Hipp ve Perrin, 2009).

Sosyal ağları oluşturan aktörler ve aralarındaki bağlantılar, sosyal ağ analizinde sırasıyla düğümler (yani köşeler) ve bağlar (yani kenarlar, bağlantılar) olarak kavramsallaştırılmaktadır. Düğümler, ağdaki diğer düğümlere bağlı bireyler, gruplar, kuruluşlar, durumlar, olaylar şeklinde olabilirken bir birey (düğüm), bireyin sosyal bağlantıları olarak adlandırılan diğer bireylere (düğümlere) bağlıdır. Bağların içeriği, aktörler arasındaki aile, akrabalık, destek, alışveriş, bilgi gibi bağların türünü belirtmektedir. Bağların biçimi ise simetri veya asimetriyi, bağların güçlü veya zayıflığını ve yoğunluğunu ifade etmektedir. Simetrik bir bağ, biçim ve içeriği bağladığı aktörler için aynı olan bağı vurgularken asimetrik bağ ise birbirine bağlanan aktörler için farklı olduğunu belirtmektedir. Bir bağın gücü veya zayıflığı, bağların süresi, sıklığı, yoğunluğu, yakınlığı ve karşılıklı alışverişi (para, bilgi, tavsiye, destek vb.) kombinasyonunun derecesini açıklamaktadır (Erginli, 2017). Diğer taraftan ağ çalışmalarında analiz seviyeleri iki türdür. Sosyosentrik (Sociocentric) ağ analizi (bazen tüm ağ analizi olarak anılır) tam ağ verilerini kullanmakta ve genellikle organizasyonlar, çalışma grupları vb. gibi tüm sosyal yapıları birbiriyle karşılaştırmak için bir araç olarak görülmektedir. Coğrafi veya sosyal olarak sınırlı bir grup içindeki ilişkilere odaklanmaktadır. Bunu yapmak için, bu yapılardaki popülasyonun eksiksiz bir şekilde numaralandırılması gereklidir. Veriler, seçilen bir sosyal ortamda her bir grup üyesinin diğer grup üyeleriyle olan bağları hakkında bilgi toplayarak elde edilmektedir. Ancak, bazı durumlarda, seçilen bir düğüm örneği arasındaki bağlantıların numaralandırılması, tüm yapı için tahminlerin yapılmasına izin verebilmektedir (Erginli, 2017).

Öte yandan, benmerkezci (egocentric) ağ analizi (bazen kişisel ağ analizi olarak da adlandırılır) bireysel verileri kullanır ve sosyal aktörleri sınırsız bir sosyal veya coğrafi alanda diğer bireylerle olan bağlarını analiz ederek karşılaştırmak için bir araçtır. Bu analiz yöntemi, araştırmacı belirli bir grup veya coğrafi alandan bağımsız olarak bir fenomen ile sosyal aktör arasındaki ilişkiyle ilgilendiğinde uygundur. Yöntem, geleneksel örnekleme prosedürlerini kullanarak bireyleri örnek almakta ve popülasyonun bu temsilcilerinin ağları hakkında genellemeler yapmaktadır (Marsden). Benmerkezci (egocentric) ağ analizi, yanıtlayıcının (ego) kendi nitelikleri hakkında bilgi sağlayan, yanıtlayıcının ilişki içinde olduğu belirli sayıda kişiyle kendi ağını oluşturan (isim üreten) ve bu kişilerin nitelikleri ve

cevaplayıcı ile olan bağlarının özellikleri (türü, süresi ve sıklığı) ve ayrıca ego ağındaki her bir üye çifti arasındaki bağların varlığı hakkında bilgi edinmeye yönelik bir anket türü gerektirmektedir. İlgilenilen araştırma, cevaplayıcıların nitelikleri (egolar) hakkındaki soruları belirlemektedir. Anketlerde genellikle cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi gibi özellikler yer almaktadır. Örneğin, göç çalışmalarında menşei ve varış yeri gibi göçmen özellikleri ve ev sahibi ülkede/şehirde ikamet süresi esastır (Erginli, 2017). Schultz-Jones (2009) ise sosyal ağ analizi, ağların ilişkisel yönlerinin incelenmesine uygulanan bir yaklaşım ve teknikler dizisi olarak görmekte ve ağların davranışına ilişkin kavramları değerlendirmek için ağ üyelerinin rollerini ve konumlarını belirlemek esas olduğunu savunmaktadır. İlişkisel bağlamda bir dizi teknik mevcut olduğunu belirtmektedir:

Sosyal ağ haritası - bir dizi eş-merkezli daire, bir bireyin, bireyin merkezi konumuyla ilgili olarak akrabalarının, arkadaşlarının, komşularının veya diğerlerinin yakınlığını veya mesafesini göstermesi için alan sağlamaktadır.

Anketler ve görüşmeler – bilgi alışverişi bağlantılarını tanımlayan kişisel veya grup ağı anketleri veya değişim ilişkilerini ortaya çıkaran bireysel görüşmeler.

Aracı tabanlı teknoloji - sunucular arasında e-posta ve belge akışını yakalamaktadır.

Metrikler - dergiler, yazarlar, alıntılar, ortak alıntılar, web siteleri, çevrimiçi topluluk konumları (Schultz-Jones, 2009).

Ego-alter ilişkisine ilişkin sorular, ego ve onun ağındaki üyeler arasındaki bağların özelliklerine odaklanmaktadır. Bağların türü, ego ve alter arasındaki ilişkinin kaynağını ifade etmektedir. Örneğin; aile, komşular, iş arkadaşları, arkadaşlar ve akraba olabilirken ego için, bir alter aynı anda bir aile üyesi, komşu ve iş arkadaşı olabilmektedir. Bu bilgi, aktörlerin sosyal etkileşim biçimleri ile yerel bağları arasındaki ilişki hakkında güçlü ipuçları vermektedir. Bağ kuvvetini ölçmek için ilişkinin süresi gereklidir. Görüşme sıklığı, bağ kuvvetini ölçmek için de önemlidir. Toplantılar yüz yüze (evde veya dışarıda), telefonda veya internette olabilmekte ve toplantı biçimlerinin sosyal ağlarda etkisi olabilmektedir. (Marsden 2005; McCarty (2002).

İsim üreten soruların (name generating questions) bazı örneklerini göstermek daha açık olacaktır (Marsden 2005; McCarty, 2002):

-Son iki yıl içerisinde herhangi bir iletişim aracıyla iletişim kurduğunuz ve gerektiğinde tekrar iletişime geçilebilecek "n" adet isim ve isim olarak sizi tanıyan kişilerin listesini yazınız. 18 yaşın altındaki kişileri dahil etmeyin.

Kişinin sosyal ağındaki güçlü bağları bulmak için aşağıdaki iki soru bazı örnekler arasındadır:

-Lütfen kendinizi en yakın hissettiğiniz kişilerin isimlerini belirtiniz.

-Zaman zaman çoğu insan önemli konuları diğer insanlarla tartışır. Son altı aya baktığınızda, sizin için önemli olan konuları tartıştığınız kişiler kimlerdir? Sadece isimlerini veya baş harflerini söyleyiniz (Marsden, 1987).

Bazı durumlarda, sağlanan destek hakkında özel sorular sorulmaktadır. Örneğin:

-İnsanlar bir süreliğine uzaklaştıklarında bazen birinden evleriyle ilgilenmesini isterler – örneğin bitkileri sulamasını, postaları toplamasını, hayvanları beslemesini veya sadece bir şeyleri kontrol etmesini isterler. Eğer gidersen, bu süre boyunca birinden evinize bakmasını ister miydiniz? (Fischer, 1982).

-Son üç ayda, boyama, mobilya taşıma, yemek pişirme, yıkama veya büyük veya küçük onarımlar gibi ev işlerinde arkadaşlarınız size yardımcı oldu mu? (Fischer, 1982).

Sosyal sermayeye dair literatür tarandığında, sosyal sermayeyi ölçmeye dair farklı kurum/kuruluş ve çalışmacıların ortaya koyduğu parametrelere aşağıda değinilmiştir.

I.OECD'nin beş temel düzeyde sosyal sermayeyi ölçtüğü görülmektedir. Bunlar;

a. Yurttaşlık katılımı; oy kullanma oranları, yerel veya ulusal konularda eyleme geçme,

b. Sosyal ağlar ve destek; arkadaşlarla ve akrabalarla ilişki kurma,

c. Sosyal katılma; gruplar ve gönüllü organizasyonlarda yer alma,

d. Karşılıklılık ve güven; hediye alıp verme, iyilik yapma vb, diğer insanlara ve kurumlara

e. -polis ve hükümet gibi- güvenme;

f. Sosyal çevre (muhit) hakkında düşünceler; sosyal sermayenin ölçülmesi ile sıkı bir ilişkisi olmamasına rağmen, -yaşanılan alanla ilgili tatmin düzeyi ve problemler gibi algılar- sosyal sermayenin ölçümlerinin analizinde ve yorumlanmasında gereklidir (Harper, 2002)

II. Dünya Bankası, kavramın ölçülmesinde ve ekonomik kalkınma ile olan ilişkisini belirginleştirmesinde önemli sonuçlar elde etmiştir. Yapılan çalışmalarda sosyal sermaye ekonomik kalkınmanın kayıp halkası olarak kavramsallaştırılmıştır. Dünya bankası araştırmacıları sosyal sermayeyi iki ana eksende incelemişlerdir;

a. Yapısal sosyal sermaye (structural): Toplumsal ağlar, dernekler ve organizasyonlar yapısal kaynaklar olarak tanımlanmıştır. Demokratik kurumlar, hükümet, eğitim, din vb. gibi kurumsal kaynaklar bu boyutta anlaşılmaktadır.

b. Kültürel-bilişsel (cognitive) sosyal sermaye: Güven, değerler, karşılıklılık, normlar vb. gibi unsurlar ise bilişsel sosyal sermaye olarak tanımlanmıştır. (Krishna ve Uphoff, 1999).

İki ana türde incelenen sosyal sermayeyi ölçmek için altı alt boyut dikkate alınmıştır. Buna göre;

1. Gruplar ve ağlar,
2. Güven ve dayanışma,
3. Kolektif eylem ve işbirliği,
4. Bilgi ve iletişim,
5. Sosyal uyum ve içerme,
6. Yetkilendirme ve siyasal eylem gibi başlıklar sosyal sermaye ölçümünde kıstas alınmıştır (Grootaert, Narayan, Jones ve Woolcock, 2004; Grootaert, Bastelaer, 2001; Jones ve Woolcock, 2009).

III. Sosyal sermayenin ölçülmesine yönelik daha kapsayıcı olarak ortaya konulan bir başka yaklaşıma göre, sosyal sermaye üç düzeyde incelenebilir (Chiesi, 2007; Grootaert, 2001);

a. Mikro (micro): Mikro düzeyde (özel alanda) bireysel sosyal sermaye ölçümü mümkün olmaktadır. Buna göre; farkındalık (Coleman, 1990; Lin, 2000), işbirliği, kişisel güven (Möllering, 2006;), sadakat, itibar, karizma (Glaser ve diğ., 2002; Lin, 2000), sosyal ağlarda hassas bilgilere ulaşabilme (Gronavetter, 1973) gibi mikro düzeyde sosyal sermaye ölçülebilmektedir.

b. Orta (meso): Orta düzeyde ise kolektiviteye referansla, sosyal kimlik ve aidiyet, müşterek faydaya dönük iştirakler, üyelerin yer alabildiği diğerlerinin ötelendiği ortak çevre/muhit (Durlauf, 2005), organizasyonlar (Coleman, 1990) gibi yerel düzeyde, kurumsal ve örgütsel ilişkiler ve sosyal ağlar (network) seviyesinde ölçülmektedir. Yani toplumsal temelde sivil ağlara ve gönüllü faaliyetlere katılım oranları, siyasal katılım oranları, komşuluk, dini cemaatlere olan bağlılıklar gibi unsurlar meso seviyede sosyal sermayenin göstergeleri olarak ölçülebilmektedir.

c. Makro (macro): Makro düzeyde ise sosyal sermayenin dinamikleri kamusal yarar gibi ulusal veya uluslararası düzlemde temsil edilmektedir. Yurttaşlık erdemi ve sivil katılma (Putnam, 1993; Norris, 2001), kurumsal güven, paylaşılan normlar ve değerler (Fukuyama, 1995; Ostrom, 2000), oyunun kuralları, gönüllü birliklere üyelik (Hall, 2002). Bunlarla birlikte, ülkelerin refah düzeyleri ve yoksulluk oranları, yönetişim sistemleri, ülkeler arasındaki karşılaştırmalı ekonometrik analizler ve ekonomik performans göstergeleri, sivil ve siyasi özgürlüklerin oranları, siyasal istikrarlılık ve siyasal şiddet oranları gibi unsurlar makro düzeyde sosyal sermayenin göstergeleri olarak sayılabilir.

IV. Alanyazından derlenen parametrelere göre ise;

- Yardım (Practical help) (Strang & Quinn (2014), (Lamba & Krahn (2003))
- Duygusal Destek (Emotional Support) (Strang & Quinn (2014), (Lamba & Krahn (2003))
- Haklara Erişim (Access to Rights) (Strang & Quinn (2014), (Lamba & Krahn (2003))
- Güven (Trust) (Putnam (2000))
- İş birliği (Collaboration) (Putnam (2000))
- Adaptasyon Yardımı/Desteği (Adaptation Assistance) (McMichael & Manderson (2004))
- Bilgi Kazanımı (Information gain) (Putnam (2000))
- Entegrasyon sürecinin bir oluşumu (Socia capital as a formation throughout integration process) (Lamba & Krahn (2003)
- Topluluk Tanımı (Definition of community) (Aizlewood & Pedakur (2005))
- Güç/Yetki (Power) (Morrice (2007))
- Güvenlik (Safety) (Deuchar (2011))
- Karşılıklılık (Reciprocity) Putnam (2000)
- Köprüleyicilik, Bağlayıcılık ve Birleştiricilik (Social bridging, bonding and linking) (Putnam (2000);Strang & Quinn (2014))

3.4. Sosyal Ağ, Sosyal Sermaye ve Göç İlişkisi

Genellikle sosyologlar tarafından kullanılan sosyal ağ ve sosyal sermaye teorisi bireysel göçü ve sosyal bağlamdan etkilenen göç örüntülerinin belirleyicilerini yakından incelemektedir (Friedman ve Hechter, 1995). Ayrıca bireysel davranışlar üzerindeki

kısıtlamaları da dikkate almaktadır. Bu nedenle, sosyal ağ ve sosyal sermaye teorisi göçün yalnızca ekonomik boyutuyla ilgilenmek yerine sosyoekonomik ve sosyokültürel boyutuyla daha fazla ilgilenmektedir (Massey ve diğ., 1993).

Göç olgusunun sosyal ağ ve sosyal sermaye ile açıklanmasının hem mikro hem de makro düzeyde önemli olduğu bir gerçekliktir. Bu makrodan mikroya geçiş perspektifi, bireylerin göçünü insan kaynakları ve insanlar arasındaki sosyal ilişkilerden açıklamaya çalışmaktadır (Beaulieu ve Mulkey, 1995). Ayrıca sosyal ağlar ile göç akışı arasındaki ilişkiye de dikkat çekmektedirler. Bu yaklaşıma göre aile, arkadaşlar ve toplulukla olan sosyal ağlar, göç sistemlerinin oluşumunda ve evriminde merkezi bileşenler olarak kabul edilmektedir. Bireysel aktörleri ve daha büyük yapısal güçleri birbirine bağlayan bu sosyal ağlar, göç süreçlerinin ortaya çıkmasına ve sürdürülmesine yardımcı olmaktadır.

Boisjolv ve Duncan (1995) ve Hofferth ve arkadaşları (1999) tarafından yapılan araştırmalar göçün sosyal sermayeye erişimi azalttığını kanıtlar niteliktedir. Çünkü bireyler doğdukları ve büyüdükleri yerde sahip olabilecekleri maksimum düzeyde sosyal sermayeye sahiptirler. Kişinin büyüdüğü yerden uzaklaşması sosyal sermayeyi sekteye uğratır çünkü aileden gelen mevcut destek stokunu azaltır. Bu nedenle, kişilerin yeni bir toplumda yatırım yapmaları ve yeni sosyal sermaye stoku oluşturmaları gerekmektedir. Fakat yeni bir çevrede sosyal ağlar kurmak ve sosyal sermaye oluşturmak zaman aldığından, yeni göçmenler eski göçmenlere göre daha zayıf bağlara sahip olma eğilimindedir (Hagan ve diğ., 1996).

Göç kararı ve göç davranışları, bireylerin diğer kişilerle, aileleriyle ve daha geniş topluluklarla etkileşimlerini içerdiğinden, bazen bireylerin ötesine geçmektedir. Bu gönüllü etkileşimler, potansiyel göçmenler için bilgi ve destek sağlayan sosyal sermayeyi oluşturan ağ ilişkileri kurmaktadır. Ancak akrabalık ilişkileri, yakın arkadaşlar, iş arkadaşları veya işverenler gibi çeşitli sosyal ağ türleri farklı düzeylerde destek sağlayabilir. Güçlü sosyal ağlar, zayıf bağlara kıyasla daha fazla sosyal sermaye sunmaktadır.

Sosyal sermaye kavramı, sosyal ağlar perspektifinden ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşımı benimseyen araştırmacılar, sosyal sermayenin insanlar arasındaki sosyal ağlarda bulunan bir kaynak olduğu varsayımından hareket etmektedir (Bourdieu, 1986; Coleman, 1990; Putnam, 1995). Bu sosyal ağlar bireylere maddi ve duygusal destekler de dahil olmak üzere çeşitli türlerde destek sağlamaktadır. Genel olarak, bu sosyal destekler sosyal etkileşim sıklaştıkça

ve sosyal ağlar genişledikçe artmaktadır (Allen, 2000). Sosyal sermaye yaklaşımı, göçün maliyet ve faydaları ile birlikte göç ile ağ oluşumu arasındaki ilişkiye de dikkat çekmektedir. Potansiyel göçmenlerin, eski göçmenlerle olan bağlarda gömülü olan kaynak veya sosyal sermayeden yararlanarak hareketin maliyet ve risklerini azaltabileceğini ve istihdam şansını artırabileceğini öne sürmektedir. Göçün düşük maliyetleri ve riskleri ile yüksek faydaları bazı insanları göç etmeye teşvik edebilir ve bu da varış yerlerindeki göç ağlarının genişlemesine yardımcı olmaktadır. Massey ve Espinosa (1997), "zaman içinde, göç kendi kendini besleyen bir hal alma eğilimdedir çünkü her göç eylemi daha fazla göçü teşvik eden ve sürdüren ek sosyal sermaye yaratır. Bu da daha fazla hareket üretir" demektedir. Massey ve Espinosa'nın "göçün kümülatif nedenselliği" olarak adlandırdıkları şey işte bu kendi kendini besleyen süreçtir. Bu görüşten hareketle, sosyal sermaye perspektifinin temel fikri göçün iki ana yönünü ortaya koymaktadır: (1) bu yaklaşım göçü bir süreç olarak ele alır. (2) bu yaklaşım sosyal ağların göç üzerindeki önemli etkisini görür.

Sosyal ağ yaklaşımı göçü dinamik ve kümülatif bir süreç olarak değerlendirmektedir (Massey vd., 1987). Bu süreç, sosyal ağlar ya da akrabalık, arkadaşlık ve topluluk gibi kişiler arası bağlantılar aracılığıyla organize edilmektedir. Massey ve arkadaşlarına (1987) göre sosyal ağlar ve göç arasındaki ilişkiyi ifade eden altı temel göç ilkesi vardır.

i. Yapısal Dönüşüm: Göç veren ve alan toplumlardaki sosyal değişim göçün asıl nedenidir. Çünkü bireysel genellikle göç veren ve alan bölgeler arasındaki dengesiz ekonomik kalkınmadan kaynaklanan toprak, emek ve sermaye dağılımındaki eşitsizliklere tepki gösterirler.

ii. Kitlesel Göç: Göç veren ve alan toplumlardaki yapısal koşullar göçün temel bir nedeni olabilir; ancak bu göç eninde sonunda büyük ölçekli hareketlere olanak tanıyan bir sosyal altyapı geliştirecektir. Her gelen göçmen göç veren ve alan bölgeler arasındaki sosyal bağların sayısını artıracak, daha fazla sosyal sermaye yaratacak ve bu da hareket maliyetlerini giderek azaltacaktır. Göç alan bölgelerde, aynı topluluktan gelen göçmenler, yeni göçmenlerin yararlanabileceği bir karşılıklı yükümlülükler ağı içinde bir araya geleceklerdir. Böylece gönderen ve alan topluluklar arasındaki sosyal temasların ve hedef bölgelerdeki göçmenler arasındaki sosyal ağların genişlemesi daha fazla göçmeni ikna edecek ve kitlesel bir göç olgusunun ortaya çıkmasına neden olacaktır.

iii. Aile Stratejisi: Toplumdaki birçok kişi göç etmeye devam ettiğinden ve göç ağları genişlediğinden; göç veren bölgelerdeki aileler, göçü giderek artan bir şekilde aile geçim stratejisinin bir parçası olarak görmektedir. Bir aile, aileyi geçindirmek için bir miktar gelir elde etmek amacıyla bazı üyelerini hedef bölgelerde iş bulmaya göndermeye karar verebilir. Bu strateji çerçevesinde, göç genellikle hanede bakmakla yükümlü olunan kişi ve işçi sayısına göre belirlenmektedir.

iv. Kendi Kendine Devam Eden Süreç: Göç kendi kendini sürdüren bir sosyal haline gelmektedir. Bunun sebebi ise göç deneyiminin göçün artmasına neden olmasıdır. Massey ve arkadaşlarına (1987) göre, göç deneyimi bireysel motivasyonları, hane stratejilerini ve topluluk yapılarını etkiler. Bireysel düzeyde, ilk hareket diğer göçleri doğurur çünkü başlangıçta sadece bir seyahat planlayan göçmenler, varış noktalarındaki yüksek ücretler ve yaşam standartları nedeniyle algılarını ve beklentilerini değiştirebilir. Topluluk düzeyinde ise göç, daha fazla göçü teşvik eden sosyal ve yapıları değiştirmektedir.

v. Yerleşim: Az gelişmiş ülkelerde göç akımları geçici olma eğilimindedir. Ancak bazı göçmenlerin göç alan bölgelere yerleşmesi kaçınılmazdır. Zaman içinde mevsimlik göçmenler, özellikle göçmen topluluklarının bulunduğu hedef bölgelere yerleşmeye karar verebilirler. Yani, göçmen ağları daha geniş sosyal ve ekonomik bağlara sahiptir. Bu durum göçmenlere çeşitli destekler sunmakta ve yerleşimi motive etmektedir.

vi. Geri Dönüş Göçü: Göçmen toplulukları ve varış bölgesindeki topluluklar derin sosyal ilişki ağları ile birlikte göçmenlerin kolayca gelebilecekleri ve uyum sağlayabilecekleri güvenli bir bağlam oluştursa da, gönderen ve alan bölgeler arasındaki bağlar nihayetinde geri dönüş göçüne sebep olabilmektedir.

Özetle bu altı temel ilkeye göre, göçmenler ve göçmen olmayanlar arasındaki ilişkiler ile birlikte göçmenlerin kendi aralarındaki ilişkiler, sosyal ağların gelişmesine ve göçün tekrarlanmasına neden olmaktadır. Hatta bazı aileler, göçü ailenin ekonomik stratejisine dahil etmektedir. Böylece zaman içinde göç sosyal ağlara daha bağımlı hale gelirken, başlangıçta buna neden olan yapısal faktörlerden daha bağımsız hale gelmektedir (Massey ve diğ., 1987).

Göç sürecini etkileyen en önemli unsurlardan bir tanesi sosyal ağ ve sermayelerdir. Gönüllü veya zorunlu göç farketmeksizin bireyler göç süreçlerinin çıkış noktasında yaşadıkları birtakım olumsuzlukları ve uyumsuzlukları beraberinde götürme eğilimindedir. Fakat göç ettikleri yerde sosyal ağ ve sermayelerini oluşturan aile, akraba veya benzer kültürü paylaştıkları insanların olması bazı konularda avantaj sağlarken bazı konularda dezavantaj yaratmaktadır. Göç sürecinin nispeten risksiz ve güvenli bir şekilde gerçekleşmesi için sosyal ağlar avantaj sağlarken; iş bulma süreçlerinde bazen dezavantajlı durumları beraberinde getirmektedir. Castles ve Miller (2008)'e göre ise özellikle aile kaynaklı oluşan ağlar hem kültürel hem de ekonomik sermayeyi oluşturmada önemli bir role sahipken; diğer taraftan da konuta erişim, istihdam edilme ve çeşitli bürokratik işlerin halledilmesi için önemli bir girdi oluşturmaktadır. Nitekim, Türkiye'ye gelen geçici sığınmacı statüsündeki Suriyelilerin de göç süreçlerinde, yerleşecekleri il ve bölgeleri seçmelerinde kendilerinden önce göç eden aile bireyleri veya ortak kültüre sahip oldukları diğer bireylerin etkili olduğu bilinmektedir (Kaya ve Kıraç, 2016).

Massey ve Espinoza (1997), göçmen ağlarının göçün ilk aşamasında kademeli olarak gelişmesine rağmen, bu ağların sonunda birkaç bireysel göçmenden daha geniş bir topluluğu kapsayacak şekilde genişlediğini açıklamaktadır. Buna ek olarak, ilk birkaç eski göçmen kendi toplumlarına döndüklerinde ve ek seyahatlere devam ettiklerinde, doğrudan veya dolaylı olarak diğerlerini göç etmeye teşvik edebilmektedirler. Yeni göçmenler, göç veren ve göç alan topluluklar arasında yeni bir dizi bağlantı oluşturmaktadır. Bu şekilde, göçmen sayısı arttıkça bağlantı sayısı da hızla artar. Ayrıca göçmenler kentsel alanlardaki yaşama uyum sağladıkça bağların kalitesi de artar. Bazı aileler ve bireysel göçmenler sonunda kentsel alanlara yerleşebilir ve belirli yerel bölgelerle güçlü doğrudan bağlar kurabilirler. Ağ bağlantılarının miktarı ve kalitesi göçün maliyetini giderek azaltmakta ve bu da daha fazla göçü teşvik etmektedir. Bununla birlikte, potansiyel göçmenlerin ve göçmenlerin güvenebileceği birçok sosyal ağ türü vardır. Potansiyel göçmenler, göçmen ağları içindeki en güvenli bağlantılar olarak akrabalık ve aile bağlarını görmektedirler. Çünkü aile üyelerine yardım etme konusunda diğer insanlara göre çok daha güçlü normlar ve yükümlülükler bulunmaktadır. Bu şekilde, bir birey geniş aile üyelerinden gelen sosyal sermayeye aile üyesi olmayanlardan daha fazla erişebilmektedir (Boisjoly ve Duncan, 1995). Ancak aile dışında da bireylerin kurgusal akrabalık bağları, dini veya yakın akrabalık bağlarına dayanan sosyal ilişkileri olabilmektedir. Düzenli etkileşim ve gönüllü birliktelik yoluyla güçlenen bu ağlar, topluluk içerisinde yakın bağlar oluşturur ve birbirlerine sosyal ve fiziksel destek sağlayarak

bireylerin sosyal sermaye stokunu genişletmektedir. Böylelikle göç ve yerleşim için bir kaynak oluşturmaktadır (Ebaugh, 2000).

Bağlantılı göç modeli, gelişmekte olan ülkelerde oldukça fazladır. Either (1986), az gelişmiş ülkelerde sosyal ağlar ile kırdan kente göç arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğunu belirmektedir. Grieco (1998), potansiyel göçmenlerin genellikle bağlarının bulunduğu yerlere göç etmeyi seçtiklerini çünkü sosyal ağların bireysel göçmenler için hareketin maliyetini ve aksaklıklarını azaltmak, gönderen ve alan topluluklar arasındaki bağlantıları sürdürmek, bilgi ve kaynak sağlamak gibi önemli işlevlere sahip olduğunu belirtmektedir. Özellikle Tayland ve Güneydoğu Asya'daki diğer ülkelerde göç ve sosyal ağlar üzerine yapılan araştırmalara göre, göçün sosyal ağlardan etkilenen dört ana yönü vardır: (1) sosyal ağlar ve zincirleme göç, (2) güçlü bağlar ve göç, (3) döngüsel göç, (4) göçmen ağları.

Göç alan bölgelerdeki eski göçmenler ile göç veren bölgelerdeki göçmen olmayanlar arasındaki sosyal bağlantılar zincirleme göçe neden olabilmektedir (Lee ve Roseman, 1997). Çünkü bazı insanlar sosyal ağlarının belirlediği yerlere göç etmeyi tercih etmektedir. Portes (1997) göç veren bölgelerde, eski göçmenlerle bağlantıları olan kişilerin benzer özelliklere sahip diğer kişilere göre göç etme olasılıklarının daha yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Massey ve Espinosa (1996) tarafından yapılan çalışma bu durumu doğrulamaktadır. Massey ve Espinosa, göçmen olmayanların da göç etme olasılığının, tanıdığı mevcut veya eski göçmenlerle ilintili olduğunu kanıtlamışlardır. Chiswick (1986), esas olarak önceki göçmenlerin göç davranışları nedeniyle göç eden göçmenleri, ekonomik olmayan göçün önemli bir kategorisi olan "bağ taşıyıcı (tie mover)" olarak adlandırmaktadır. Either (1986), birincil göçmen grubunun yeni göçü "göçmen sigortası" işlevi ile teşvik ettiğini ifade etmektedir. Birincil göçmenler, potansiyel göçmenlere varış noktasına nasıl ulaşacakları, oraya taşındıktan sonra nasıl iş ve konut bulacakları gibi konularda temel bilgiler sağlamaktadır.

Son yıllarda, düşük gelirli ve etnik azınlık sosyal gruplar bağlamında sosyal sermaye çalışmalarının sayısı artmıştır. Bazı araştırmacılar, göçmen ve mülteci topluluklar arasındaki ekonomik ve sosyal dezavantajların telafi edilmesinde sosyal sermayenin rolünü belirlemeye çalışmıştır (Quetulio-Navarra, Niehof ve Vaart, 2013). Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, çalışmaya konu olan kişilerin arkadaşları, aileleri ve tanıdıklarından oluşan sosyal sermayelerinin onlara iş bulma, bilgiye erişme, fırsatlara erişme, yaşanılan yere

adapte olma gibi konularda yardımcı olduğu tespit edilmiştir (George ve Chaze, 2009; Amuedo-Dorantes ve Mundra, 2007; Nee ve Sernau 2002; Li, 2004). Lee ve Roseman (1997) tarafından yapılan çalışmada iki farklı türde göçmen olduğu ifade edilmektedir. İlki, göçmenlerin eğitim ve mesleki kaynakları ile varış yerindeki işgücü piyasası dahil olmak üzere klasik sosyal sermaye belirleyicileri ile modellenebilen bağımsız göçmenlerdir. Bu bağımsız göçmenler için hem mesleki durum hem de varış noktasındaki işsizlik oranı göçün önemli gösterleridir. İkinci grup bağlantılı göçmenler olarak tanımlanmakta ve bağımsız göçmenlerin aksine sosyal sermye faktörlerine çok daha az duyarlıdır ve varış yerindeki işsizlik ve refah seviyelerine hiç duyarlı değildir. Lee ve Roseman (1997), bu çalışmasında ABD'de kırdan kente göç edenlerin çoğunun göç ettikleri yeri kısmen akrabalık ilişkileri nedeniyle seçen bağlantılı göçmenler olduğunu bulmuştur.

Mülteciler ve göçmenler için sosyal sermayenin önemine ilişkin çalışmalarda özellikle yaşanılan bölgenin diline hâkim olmama ve eğitim seviyesinin düşük olması durumunun mültecilerin/göçmenlerin sosyal sermayelerinin gelişim sürecine olumsuz etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Stanton- Salazar & Dornbusch, 1995; Roggeveen & Meeteren, 2013; Thuesen, 2016; Pih & Lee, 2007). Pih ve Lee (2007)'nin yapılan çalışmada; katılımcıların ortak etnik bağlara erişmesine rağmen dil konusundaki engeller nedeniyle sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaşadıklarını saptamışlardır. Benzer biçimde Behtoui (2008)'nin İsveç'teki göçmenlerle ilgili yaptığı çalışmada, yerli nüfusa kıyasla göçmenlerin önemli derecede sosyal sermaye açıklarının olduğunu keşfetmiştir. Buna ek olarak; göçmenlerin eğitim seviyesinin yüksek olması, iş deneyiminin olması, derneklerde gönüllü olarak görev almaları sosyal sermayeye erişim yeteneklerini artırdığını ortaya koymuştur. Bu nedenle, eğitim açısından dezavantajlı göçmenlerin okuryazarlık ve diş gelişimleri için fırsat yaratılması sosyal ağlarının ve buna bağlı olarak sosyal sermayelerinin olumlu yönde gelişmesini sağlayabilmektedir.

Göçmenlerin sosyal ağ ve sermayeleri göç ettikleri bölgeye uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Yapılan araştırmalar göçmen veya mültecilerdeki güven algısının etnik veya dini yakınlık hissi ile desteklendiğini göstermekte; buna bağlı olarak bireylerin göç etme kararları içerisinde etnik veya dini benzerliğin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Her ne kadar bu benzerlikler sosyal ağ ve sermayeler açısından olumlu gibi görünse de oluşan "sıkı ağ" bireylerin bu ağ içerisinde sıkışmasına neden olmaktadır (Granovetter, 1974).

Göç ve uyum kavramlarını ele alan çalışmalarda sosyal ağ ve sermayenin olumsuz etkilerine de değinilmektedir. Her ne kadar genel kanı sosyal ağların göç eden bireylerin göç süreçlerinde, konut ve iş bulma süreçlerinde olumlu etkilerinin ağır bastığı yönünde olsa da; sosyal ağların gettolaşmanın desteklenmesi, suça teşvik, insan ticareti, emek ve beden sömürüsü gibi birtakım olumsuzlukları da beraberinde getirdiği vurgulanmaktadır (Portes ve Landolt, 1996'dan aktaran Woolcock ve Narayan, 2010).

3.5. Konut, İşgücü Piyasası ve Kentsel Hizmetlere Erişim

3.5.1. Konuta erişim

Sosyal sermaye yaklaşımına göre göçmen ağları göçmenleri, eski göçmenleri ve göçmen olmayanları menşei ve hedef bölgelerde akrabalık, arkadaşlık ve ortak topluluk kökeni bağları aracılığıyla birbirine bağlayan kişilerarası bağlar kümesidir (Massey ve diğ., 1993). Guest ve Stamm (1993)'in "göçün himayesi" olarak adlandırdığı bu sosyal ağlar, göçmenlerin yararlanabileceği karşılıklı yükümlülük ağlarını içermektedir. Dolayısıyla, yeni göçmenler sosyal sermayelerini ve sosyal ağlar içindeki yükümlülüklerini kullanarak varış bölgesinde yerleşme ve iş bulma konusunda yardım alabilirler. Öte yandan, bir dizi yeni göçmenin eklenmesi göçmen ağlarını genişleterek daha fazla göç yaratılmasına da neden olmaktadır.

Carrington ve Detragiache (1996)'e göre, daha önceki göçmenlerden oluşan yerleşik bir ağ olduğunda bir varış noktasına taşınmanın maliyeti azaltmaktadır. Çünkü önceki göçmenler genellikle iş ve konut piyasaları hakkında potansiyel göçmenlere bilgi aktarmaktadırlar. Ayrıca önceki göçmenler, potansiyel göçmenlere iş arama ve konut bulma süreçlerinde yardımcı olmaktadırlar. Son olarak ise önceki göçmenler varış yerindeki yeni çevreye, kültüre ve dile uyum sağlamayı kolaylaştırmaktadır.

Temel Konut İhtiyaç Modeline göre konut 3 bileşenden oluşmaktadır: yeterlilik (adequacy), uygunluk (suitability) ve karşılanabilirlik (affordability). Yeterlilik, konutun fiziksel kalitesini; uygunluk, konutun belirli bir büyüklük tipteki aileyi barındırmaya uygunluğunu; karşılanabilirlik ise bir hanenin ekonomik geliri çerçevesinde barınma için karşılayabileceği miktara karşılık gelmektedir (Murdie, 2004).

Göçmenler ve mülteciler için ekonomik olarak karşılanabilir (affordable) ve kendilerine uygun konut bulmak oldukça önemlidir. Bu süreç mültecilerin varış ülkesine olan aidiyet ve entegrasyonlarını da etkileyen önemli bir konudur (Murdie, 2004).

Bazı çalışmalar mültecilerin gittikleri ülke ve bölgelerde konut fiyatlarında artışa neden olduğunu (Rozo ve Sviatschi, 2020) ortaya koyarken; bazı çalışmalarda ise mültecilerin göç ettikleri bölgede konut fiyatına herhangi bir etkisinin bulunmadığını (Andersson ve Dahlberg, 2018) göstermektedir. Mültecilerin göç ettikleri bölgede konut fiyatı artışına neden olması demek, kendileri için de konuta erişimde güçlüklerin ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Bu durumda, mültecilerin konut fiyatlarına olan etkileri ve dolayısıyla kendilerinin de konuta erişim süreçleri bağlam bağımlı bir biçimde değerlendirilmelidir.

Kanada'da yapılmış bir çalışmaya göre; Kanada'ya gelen göçmenlerin konut bulma ve konutlarını ekonomik olarak karşılayabilme yüzdeleri ilk geldikleri dönemde oldukça düşüktü. Fakat Kanada'da ikamet süreleri arttıkça konuta erişim ve en önemlisi de karşılanabilir konuta erişim seviyeleri artış göstermiştir (4 yıl içerisindeki değişim yaklaşık olarak %14'e tekabül etmektedir) (Murdie, 2004). Bu durum, ikamet süresi ile doğru orantılı olarak mültecilerin sosyal sermaye ve sosyal ağlarının artışına atıf verebilmektedir.

3.5.2. İşgücü piyasasına erişim

Göçmenlerin sosyal ağları hakkında çok yaygın bir araştırma konusu, göçmenlerin iş aramaları üzerindeki etkileridir (Aguilera, 2002; Sanders ve diğ., 2002; Aguilera, 2003; Aguilera ve Massey, 2003; Pinkster, 2007; Harvey, 2008; Beaman, 2012). Doğal olarak bu çalışmalar göçmenlerin sosyal ağlarının iş bulma üzerindeki etkilerini araştırırken yarar ve zararlarını da incelemektedir.

Birçok çalışma, sosyal sermayenin göçmenlerin ve mültecilerin işgücü piyasasına entegrasyonunu olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Sosyal ağlar, bireylerin insan sermayesi eksikliğini ve ev sahibi ülkelerde kendilerini pazarlama becerilerini ortaya çıkarmalarını sağlamaktadır (Aguilere ve Massey, 2003; Drever ve Hoffmeister, 2008; Lancee, 2010).

Yapılan çalışmalara göre; eğer göçmenler veya mülteciler çok sıkı etnik bağ ağlarına sahiplerse, daha sınırlı bilgiye erişebilmektedirler. Buna göre; bağlayıcı sosyal sermaye (bonding social capital) göçmenler veya mültecilerin sosyal ve ekonomik entegrasyonunu engelleyebilmektedir (Nannestad ve diğ., 2008). Buna ek olarak; bu tür ağlara güvenen göçmen veya mülteciler, ev sahibi ülkelerdeki önemli kültürel bilgilere erişemedikleri ve bunlardan faydalanamadıkları için dezavantajlı duruma düşmektedirler (Cederberg, 2015). Bağlayıcı sosyal sermayeye güvenmenin sonuçlarından bir diğeri ise; göçmenler veya mültecilerin düşük vasıflı işlerde istihdam edilmelerine ve çeşitli olumsuz ekonomik sonuçlar doğmasına neden olmaktadır (Allen, 2009). AFAD'ın 2014 yılında hazırlamış olduğu araştırma raporu da bunu kanıtlar niteliktedir. Göç eden Suriyelileri konu alan raporda özellikle kadınların istihdam oranlarının çok düşük olduğu, istihdam edilen Suriyelilerin düşük ücretlere maruz bırakıldığı raporda ele alınan hususlar arasındadır. Bu durumların sebebi olarak ise güvenlik ve dil nedeniyle iletişimsizlik gösterilmektedir (AFAD, 2014)

Fakat; bağlayıcı sosyal sermaye her zaman göçmenlerin ve mültecilerin işgücü piyasasına entegrasyonu üzerinde olumsuz bir etkiye neden olmamaktadır. Ortak etnik ağlar, barınma ve istihadamı güvence altına alırken destek sağlayabilmektedir (Cheung ve Philimore, 2014). Buna ek olarak; bağlayıcı sosyal sermaye etnik topluluklar içerisinde iş bulma açısından da faydalı olabilmektedir (Li, 2004).

Yerli toplumdan bireylerle kurulan ağları ifade eden köprüleyici sosyal sermaye (bridging social capital), göçmenlerin ve mültecilerin işgücü piyasasına entegrasyonu için daha fonksiyonel olduğu ifade edilmektedir. Çünkü; köprüleyici sosyal sermaye, ev sahibi ülkenin işgücü piyasası ve istihdam fırsatları hakkında daha çok bilgiye erişimi mümkün kılmaktadır (Aguilera ve Massey, 2003; Behtoui, 2007; Drever ve Hoffmeister, 2008; Lancee, 2010). Buna ek olarak; yerli toplumla kurulan bağlantılar kültürel bilgiye erişim sağlamakta ve bu da göçmenlerin ve mültecilerin sosyal ve mesleki ortamlara entegrasyonunu kolaylaştırmaktadır (Cederberg, 2015). Fakat iş bulma söz konusu olduğunda, köprüleyici bağlantılar her zaman faydalı olmayabilir. Bağlantıda olunan kişilere bağlı olarak bazı bilgi ve kaynaklara erişilememe durumu söz konusu olabilmektedir (Ryan ve diğ., 2008; Ryan, 2011).

3.5.3. Kentsel hizmetlere erişim

Kentsel mülteciler, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi birtakım servislere erişimde güçlük çekmektedir. Buna ek olarak; ev sahibi ülkeye uyum sağlamaya yardımcı olabilecek çeşitli ilişkiler ve ağlar kurmakta da zorluklar yaşamaktadırlar. Eğitim, kentsel mülteciler için önceliktir fakat bir takım yasal haklardan yoksun olmaları, bürokratik prosedürler, ırk ayrımcılığı gibi birçok nedenden ötürü örgün eğitime erişmekte güçlüklerle karşılaşmaktadırlar (Briant ve Kennedy, 2004; Dryden-Peterson, 2006; Grabska, 2006; Landau, 2006; Palmgren, 2013). Ev sahibi ülkeler içerisinde çoğunlukla eğitimde ilkokul seviyesi evrensel bir hak olarak algılanmakta ve gençler, genç yetişkinler veya yetişkinler için oldukça az eğitim fırsatı sunulmaktadır (Grabska, 2006; Thomas ve diğ., 2011). Bu nedenle örgün eğitim alamayan kentsel mülteciler için eğitim ortamı genellikle parçalanmış seçeneklerden (STK'lar, birtakım topluluklar tarafından sunulan imkanlar) oluşan bir yama gibidir (Dryden-Peterson, 2006; Grabska, 2006; Sinclair, 2001; Thomas ve diğ., 2011).

Kentsel mülteciler her ne kadar birincil sağlık hizmetlerine erişmek konusunda sorun yaşamasa da; ileri düzeydeki sağlık hizmetlerine erişmekte bir takım güçlükler yaşamaktadırlar. Genellikle mülteciler içerisinde bir takım fizyolojik (kas-iskelet sistemi hastalıkları, diyabet vb.) hastalıkların yanı sıra psikolojik sorunlar da görülmektedir (Amara ve Alijınid, 2014).

4. YÖNTEM

Tezin bu bölümünde Suriye'den Türkiye'ye göç ederek Ankara'daki Bostancık ve Önder Mahallelerine yerleşmiş olan geçici koruma kapsamındaki Suriyelileri kapsayan çalışmanın yöntemi ele alınmıştır. Yöntem bölümünde öncelikli olarak seçilen araştırma deseni detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Araştırmanın örneklem seçimi, örneklem seçiminde dikkat edilen kriterler ve seçilen örnek grubu açıklanmıştır. Sonrasında veri toplama araçları ile birlikte birincil ve ikincil kaynaktan elde edilen verilere ilişkin bilgiler aktarılmıştır. Son olarak ise elde edilen verilerin analiz ve yorumlanma süreçlerinde kullanılan programlar ve araçlara değinilmiştir.

4.1. Araştırma Deseni

Türkiye'de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal sermaye ve sosyal ağlarının konut, işgücü piyasası ve kentsel hizmetlere erişiminin ortaya konulabilmesi için bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sosyal sermaye (Bourdieu, Coleman ve Putnam) ve sosyal ağlar (Manuel Castells) kuramlarına dayandırılmaktadır. Nitel araştırma yönteminin seçilmesinin birden fazla nedeni bulunmaktadır. İlki; derinlemesine betimleme, aktörlerin bakış açılarını anlama, verinin derinliği ve zenginliği içinde betimlenmesi, örüntülerin (pattern) ortaya çıkarılması, çokluluk ve farklılık arayışlarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İkincisi ise; seçilen kuramlar (sosyal sermaye ve sosyal ağlar) bağlamında Türkiye'de yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere dair yapılmış çalışmaların sınırlı olmasıdır.

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden birisi olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji deseninde, bireylerin farkında oldukları, ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadıkları bir olguya odaklanılmaktadır. Olgular olay, durum, kavram, deneyim, algı ve yönelim gibi çeşitli biçimlerde olabilmektedir. Dolayısıyla, bireylerin yabancı olmadığı, aynı zamanda tam anlamıyla kavrayamadığı olguları araştırmasına yönelik olarak yapılan çalışmalar için, fenomenoloji uygun bir araştırma zeminidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bir başka ifadeyle fenomenoloji araştırma deseninde amaç, gerçekliğin bireysel bakış ve deneyimlerle ortaya çıkarılmasıdır (Ersoy, 2017). Fenomenoloji deseninde araştırmacıya bir fenomen hakkında bireylerin yaşadığı ortak deneyimlerin ortaya çıkarılmasında iyi bir araç olmaktadır. Çok sayıda kişi ile görüşmeyi gerektirmeyen bu

desende, araştırmacı az sayıda kişi ile görüşerek araştırma konusundaki öze ulaşabilmektedir. Başka bir deyişle, fenomenoloji deseni bireylerin bir olgu veya fenomen ile ilgili deneyimlerinin ortak anlamını ortaya çıkarmaktadır. Böylelikle araştırmaya konu olan olgunun, bu olguyu yaşayan kişilerin deneyimlerinden faydalanılarak özü ortaya çıkarılmaktadır (Creswell, 2014; Creswell, 2018). Fenomenoloji deseninin belirlendiği çalışmalarda ortak olguyu (fenomen) deneyimleyen insanların aynı veya farklı deneyimlerinden faydalanarak olgu ile ilgili ortak algının ne olduğunu yani olgunun temel taşını/özünü bulmaya yardımcı olmaktadır (Fraenkel ve diğ., 2012). Fenomenolojik desen kapsamında araştırma soruları yapılandırılmış şekilde hazırlanmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda görüşme soruları kapalı uçlu 74 sorudan oluşmaktadır.

4.2. Araştırma Örneklemi

Araştırmanın evreni Türkiye'deki geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilerdir. Araştırmanın örneklemini ise Ankara ili Altındağ ilçesine bağlı olan Önder Mahallesi ile Mamak ilçesine bağlı olan Bostancık Mahallesinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler oluşturmaktadır. Mahallerin seçilme biçimi temel olarak; mahallede yaşayan Suriyeli ve Türk nüfusunun oransal dağılımına dayanmaktadır. Savran (2020) ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2023)'e göre Ankara'da yaşayan Suriyelilerin nüfusu 90.806 olmakla birlikte toplam nüfus içindeki oranı %1,57'dir. Altındağ'da ikamet edenlerin oranı ilçe nüfusuna göre %11,38 iken; Mamak'ta ikamet edenlerin oranı %0,80'dir. Sağlık ve Güvenlik İşgücü İzleme raporları sonucunda geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin çoğunlukla Siteler bölgesinde istihdam edildiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu nedenle hem Siteler bölgesine yakınlığı hem de ucuz konut stoğu olması nedeniyle Mamak ilçesine bağlı Bostancık Mahallesi, Türk nüfusunun Suriyeli nüfusundan fazla olan mahalle örneklemi için seçilmiştir. Taranan literatür sonucunda ise Ankara'da "Küçük Halep" olarak tanınan Önder Mahallesi ise Suriyeli nüfusun Türk nüfusundan fazla olması nedeniyle ikinci örneklem mahalle olmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda, araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden kartopu/zincir örneklem yöntemi kullanılmıştır. Kartopu/zincir örneklem yöntemi, araştırma sürecinde deneklere ulaşılmanın zor olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Böyle durumlarda araştırmanın kıstaslarına uygun bir veya birkaç katılımcı tespit edilmektedir. Daha sonra bu katılımcılardan elde edilen bilgiler ve

tavsiyelerden hareket edilerek diğer katılımcılara ulaşılmaya çalışılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018).

Ankara'da yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere ulaşmak ve çalışma kapsamında yapılan ankete katılım sağlamak konusunda ikna edebilmek için tez yazarı olarak kendi sosyal ağımın bir parçası olan Suriyeli öğrencim aracılığı ile Önder Mahallesinde ikamet eden bir kişiye ulaşıldı. Sonrasında kartopu örneklem yöntemi takip edilerek Önder mahallesinde ikamet eden ve mahallede bakkalı olan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli kişinin kendi mahallesinde yönlendirdiği kişiler ile görüşülerek toplamda 114 kişi ile temas kuruldu. Sonrasında Önder mahallesinde yaşayan bir öğretmenin Bostancık Mahallesinde yaşayan başka bir Suriyeli arkadaşına yönlendirmesi ile Bostancık Mahallesindeki anket çalışmaları da kartopu örneklem yöntemi izlenerek 113 kişi ile görüşülerek tamamlanmış oldu. Bu kapsamda, katılımcılardan elde edilen görüşme sayısı katılımcılardan elde edilen verilerin tekrara düşmesi durumunda sonlandırılmıştır. Bir diğer ifade ile örneklem sayısı veri toplama sürecinde şekillenmiştir. Nitekim Miles ve Huberman (1994) nitel araştırmalarda örneklemin küçük tutulması gerektiğini vurgulamaktadır. Nitel araştırma yöntemini benimseyen bu çalışmadaki amaç, genellenebilir bilgiye ulaşmak yerine derinlemesine incelenen durumu keşfederek analitik genellemeye ulaşmaktır. Nitel çalışmanın doğası gereği örneklem sayısında öneri ya da sınır bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışma sürecinde veri toplama aşamasında edinilen bilgilerde tekrara düşüldüğünde veri toplama süreci tamamlanmıştır.

4.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında hem birincil hem de ikincil kaynaktan elde edilen veriler kullanılmaktadır. Birincil kaynağı, anketlerden elde edilecek veriler, saha gözlemleri ve notları oluştururken ikincil kaynağı alan yazın ve kurumlardan (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü gibi) alınan veriler oluşturmaktadır.

Araştırma amacı doğrultusunda alan yazın taraması neticesinde derlenen soru formu yüz yüze görüşme yardımıyla oluşturulmuştur. Yüzey geçerliliğini (face validity) tespit etmek amacıyla araştırma sürecinde ölçmek istenilen özellik ve kavram için kullanılan ölçüm aracının bu amaç için uygun olup olmadığı; aynı zamanda ölçüm aracının belirlenen örnekleme kolayca uygulanabilir olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla tez danışmanı

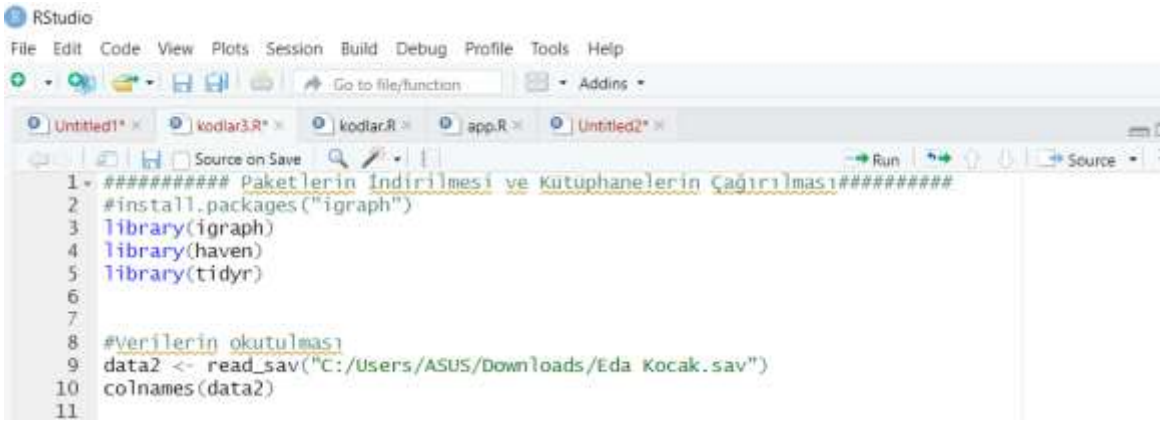
ile soruların anlaşılabilirliği konusunda kontrol sağlanmıştır. Sonrasında, alanda uzman bir kişiden soruların anlaşılabilirliğine ve ifadelerin ölçülmek istenen özellikleri ölçüp ölçmediğine yönelik geri bildirim alınmıştır. Tüm bu geri bildirimleri aldıktan ve gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra pilot uygulamayla görünüş geçerliliği tespit edilmeye çalışılmıştır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 161). Bu kapsamda 28.04.2021-04.06.2021 tarihleri arasında 20 kişinin katılımıyla pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma, çeviri nedeniyle sorularda anlam kayması olup olmadığını, soruların çalışmanın amacına uygunluğu, analizler için yeterliliği gibi birçok faktörün sınanmasını sağlamıştır. Pilot çalışmanın ardından bazı sorularda soru cümlesinde değişiklikler yapılmış, bazılarında seçenekler çoğaltılmıştır. Pilot çalışma, veri toplama ve analiz süreçleri için bir ön çalışma niteliği taşımakla birlikte, pilot çalışmadan elde edilen veriler çalışmanın bulgular kısmına eklenen analizlerde kullanılmamıştır.

Esas çalışma ise; Aralık 2021 tarihinde başlatılmış ve Şubat 2022 tarihinde sonlandırılmıştır. Önder Mahallesinden 114, Bostancık Mahallesinden ise 113 olmak üzere toplam 227 kişi ile görüşülmüştür. Her aileden yalnızca 1 kişi ile görüşülmüştür. Bu nedenle her anket bir haneyi temsil eder niteliktedir. Anket sürecinde sorular öncelikle Arapça diline tercüme edilmiş, sonrasında cevaplar tekrar Türkçeye tercüme edilmiştir.

4.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

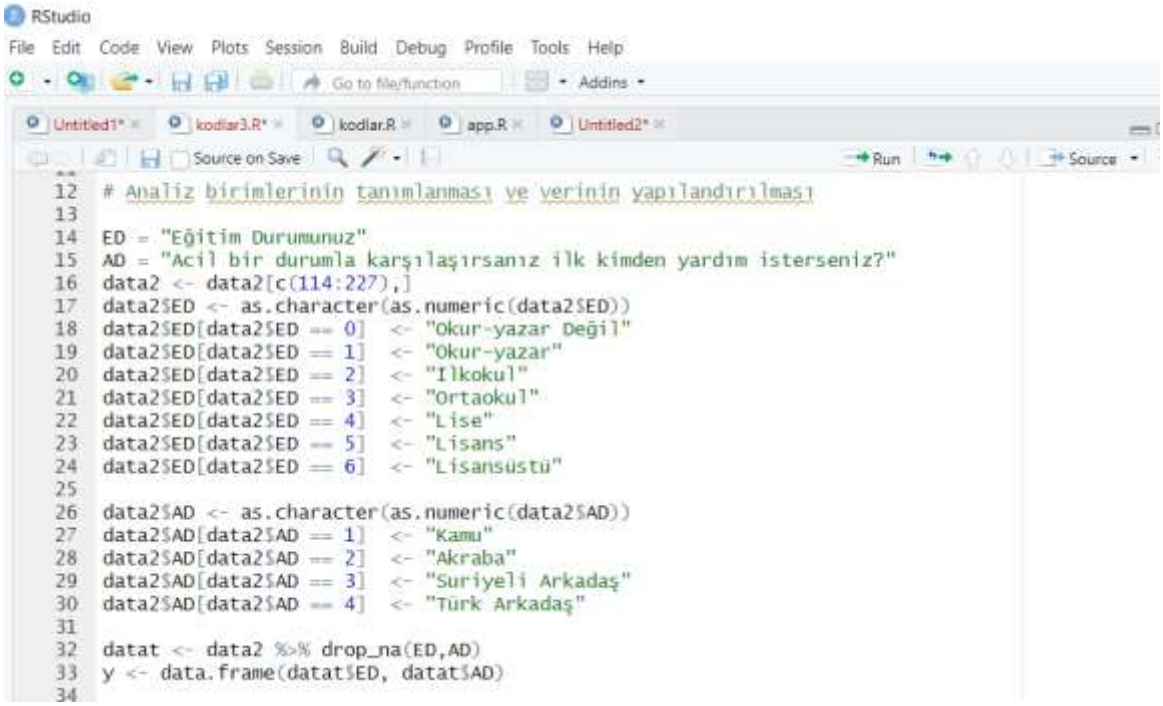
Kapalı uçlu sorulardan elde edilen elde edilen veriler SPSS programında toplanmış ve verilerin değerlendirilmesi amacıyla gerekli olan betimsel istatistikler SPSS yardımıyla hesaplanmıştır. Sosyal ağ analizine girdi oluşturacak sorular ise İki Yönlü ANOVA Analizi (Two-Way ANOVA) ile belirlenmiştir. İki Yönlü ANOVA Analizinde mahalle bazlı olarak eğitim durumu, Türkiye'ye geliş tarihleri gibi diğer değişkenlerle birlikte 3'lü kombinasyonlar oluşturularak aralarında anlamlı ilişkiler barındıran gruplamalar tespit edilmiştir. İlk olarak varyansların homojenliği testi yapılarak significance değeri 0.05'ten büyük olanların homojen bir dağılıma sahip olduğu bilgisiyle bu sorulara ANOVA Analizi yapılmıştır. ANOVA Analizi sonucunda significance değeri 0,05'ten küçük ise aralarında anlamlı bir ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Sonrasından bu soru grupları için sosyal ağ analizi yapılmıştır. Genel olarak sosyal ağ analizi, bireyin mikro düzeyde davranışını, makro düzeyde ilişki modelini (ağ yapısı) ve ikisi arasındaki etkileşimleri inceler. Sosyal ağlar, bireysel davranışların hem nedeni hem de sonucudur. Sosyal ağlar, bireysel seçimler için

fırsatlar sağlar ve sınırlarken, aynı zamanda bireyler ilişkileri başlatır, kurar, sürdürür ve koparır ve bunu yaparak ağın küresel yapısını belirler. Hangi ağ yapıları ve konumları güçlü fırsatlar yaratır veya tam tersine güçlü kısıtlamalar, incelenen ilişkilerin araçsal değerine bağlıdır. Sosyal sermaye, sosyal ilişkilerin yarattığı fırsat yapısıdır. Sosyal ağ analizinde, ağ yapılarını ve ağlardaki konumları karakterize etmek ve karşılaştırmak için çok sayıda ölçü geliştirilmiştir. Fırsat yapılarındaki farklılıkları neyin belirlediğine bağlı olarak, analiz, merkezilikteki farklılıklara, güçlü bağlantılı kümelerin araştırılmasına, ağlarda yapısal olarak eşdeğer olan konumların veya benzersiz konumların araştırılmasına odaklanabilir (Smelser ve Baltes). Sosyal ağ anlizi için R İstatistik Programı kullanılmıştır. R İstatistik Programında 3 paketten faydalanılmıştır. Igraph paketi ağların analizi ve görselleştirilmesi için gelişmiş araçlar sağlayan bir pakettir. Haven paketi, R programına 3.taraf istatistik programlarının (SPSS, STATA vb.) girdi dosyalarını yükleme imkanı sağlayan bir pakettir. Tidyr paketi ise her sütunun bir değişken, her satırın bir gözlem olduğu ve her hücrenin tek bir değer içerdiği düzenli veriler oluşturmaya yardımcı olan bir kütüphanedir. Resim 4.1'de gösterildiği üzere sosyal ağ analizi sürecinde ilk olarak yukarıda bahsedilen paketler programa okutulmuştur.

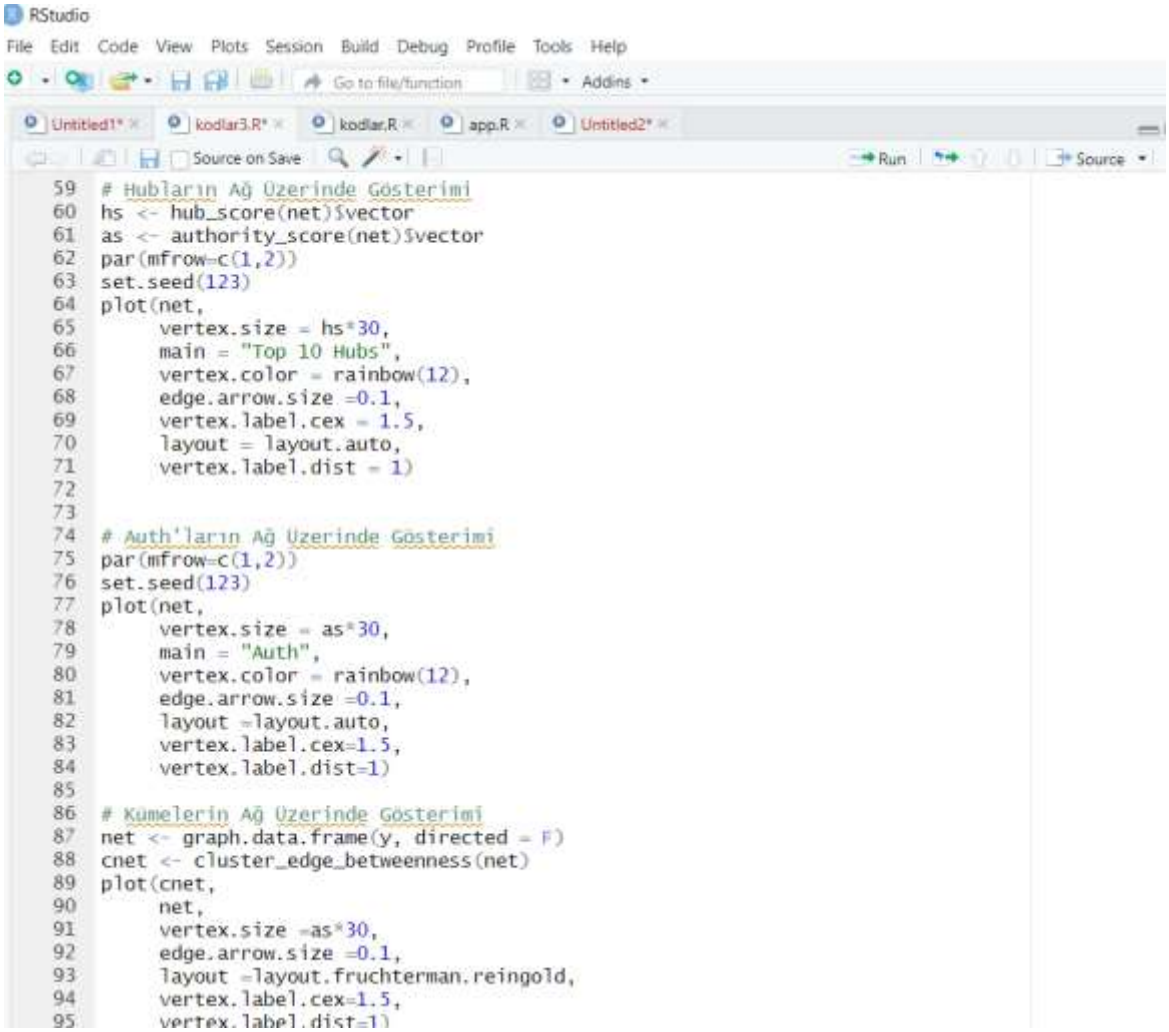
Resim 4.1. R İstatistik Programında faydalanılan paketler

Sonrasında Resim 4.2'de ekran programdan alınan ekran görüntüsünde saha çalışması ile toplanan verinin programa yüklenmesi ve aralarında anlamlı ilişki bulunan soruların her birisi için ilişki kurulacak kolonlar belirlenip kodlanması aşaması gösterilmektedir.

Resim 4.2. Toplanan verinin programa yüklenmesi ve kodlanması

Bunun sonucunda oluşan ağın modelleri ortaya çıkmıştır. Sosyal ağ modelleri, Graph Neural Networks (GNN) gibi grafik tabanlı yöntemleri kullanmaktadır. Bu yöntemler, kullanıcıları ve aralarındaki ilişkileri düğüm ve kenarlarla temsil eder. GNN'ler, her düğümün kendine özgü özelliklerini (kullanıcı davranışları, bilgileri vb.) dikkate alarak ağdaki ilişkileri analiz etmek ve tahminlerde bulunmak için kullanılır. Sosyal ağ modelleri, arkadaş önerisi, içerik önerisi, etkileşim tahmini gibi birçok uygulamada kullanılmaktadır. Ayrıca, sosyal ağlardaki haber yayılımı, davranışsal analiz ve sosyal ağlardaki topluluk tespiti gibi alanlarda da kullanılan modeller geliştirilebilir. Resim 3'te ise programa tanıtılan veriler sonucunda elde edilen ağ modellerinin programdaki ifadesi yer almaktadır.

Resim 4.3. Oluşan ağ modelleri

Yukarıda anlatılanlara ek olarak sosyal ağ analizinde Fruchterman-Reingold algoritması kullanılmıştır. Fruchterman-Reingold algoritması, düğümlerin sosyal ağlardaki yerleşimini belirlemek için kullanılan bir graf çizim algoritmasıdır. Bu algoritma, düğümlerin birbirine olan mesafelerini ve konumlarını hesaplayarak bir ağ yapısı oluşturur. İşte Fruchterman-Reingold algoritmasının temel adımları:

- Başlangıç Konumları Belirleme: Algoritmanın başlaması için her düğümün rastgele bir başlangıç konumu atanır. Bu başlangıç konumları, genellikle rastgele dağılmış noktalar şeklinde seçilir.

- Elektrik ve Yerçekimi Modeli: Algoritma, düğümler arasındaki elektriksel itme ve yerçekimi çekim kuvvetlerini kullanır. Düğümler birbirine yakın olduğunda itme kuvveti,

birbirinden uzaklaştırılırlar. Düğümler birbirinden uzak olduğunda ise yerçekimi çekimi, birbirlerine yaklaştırır.

- Kuvvet Hesaplama: Her düğüm, komşu düğümlerine olan kuvvetini hesaplar. İtme kuvveti, düğümler arasındaki mesafeye bağlı olarak belirlenirken, yerçekimi kuvveti, düğümler arasındaki uzaklık ve ağırlık faktörüne bağlı olarak belirlenir.

- Konum Güncelleme: Her düğüm, hesaplanan kuvvetlere dayanarak yeni bir konum belirler. Bu konum, düğümün eski konumuyla kuvvetlere bağlı olarak değişir.

- İterasyonlar: Algoritma, belirli bir sayıda iterasyon yapar. Her iterasyonda, düğümler arasındaki kuvvetler ve konumlar güncellenir. Bu iterasyonlar, düğümlerin yerleşimini optimize etmek için yapılır.

- Sonuç: Algoritma, iterasyonlar tamamlandıktan sonra düğümlerin nihai konumlarını döndürür. Bu konumlar, düğümlerin sosyal ağdaki yerleşimini ve ağ yapısını temsil eder.

Fruchterman-Reingold algoritması, sosyal ağlardaki düğümlerin yerleşimini belirlemek için yaygın olarak kullanılan bir yaklaşımdır. Algoritma, düğümler arasındaki mesafeleri optimize etmek ve ağın görsel olarak daha düzenli ve anlaşılır bir şekilde temsil edilmesini sağlamak için kuvvet bazlı bir model kullanır. Bu sayede, sosyal ağın yapısı ve ilişkileri daha iyi anlaşılabilir ve görselleştirilebilir hale gelir.

Sosyal ağ analizi ile merkezler (Hubs) ve otoriteler (Authorities) belirlenmektedir. Otoriteler, belirli bir konuda derin bilgiye ve uzmanlığa sahip olan kişilerdir. Bu kişiler, belirli bir konu hakkında değerli içerik üreten ve diğer kullanıcılar tarafından güvenilir bir kaynak olarak kabul edilen kişilerdir. Örneğin, bir konunun uzmanı olan bir akademisyen veya sektörde tanınan bir uzman, sosyal ağdaki bir otorite olabilir. Bu kişiler, belirli bir alanda otoriteye sahip olan ve güvenilir içerik sağlayan kişilerdir.

Sosyal ağlardaki merkez ve otorite kavramları, insanların birbirleriyle olan ilişkilerini ve etkileşimlerini temsil eder. Hubs, genellikle popülerlik ve geniş bir çevreye sahip olma üzerine odaklanırken, otoriteler, derin bilgi ve uzmanlık alanında öne çıkar. İnsanların sosyal ağlardaki rol ve etkileşimleri göz önüne alındığında, bazı kullanıcılar merkez olarak ön plana çıkabilirken, diğerleri otorite olarak tanımlanmaktadır.

İyi bir merkez, diğer birçok düğüme işaret eden bir düğümü temsil ederken; iyi bir otorite birçok farklı merkez tarafından bağlanan bir düğümü temsil etmektedir. Bir diğer ifade ile merkezler diğerleriyle sayısal açıdan daha fazla ağ kuran insanları ve kategorileri gösterirken; otorite merkezlerin daha çok bağlı olduğu düğümü göstermektedir.

Sosyal ağlarda büyük düğümler ve küçük düğümler, genellikle bir kullanıcının sosyal ağdaki bağlantılarına dayalı olarak hesaplanan düğümün önemini ifade eder. Büyük düğümler, sosyal ağdaki yüksek dereceli düğümlerdir. Derece, bir düğümün sahip olduğu bağlantı sayısını ifade eder. Büyük düğümler, genellikle daha fazla bağlantıya (takipçi, arkadaş vb.) sahip olan, daha çok etkileşim alan ve sosyal ağda daha görünür olan kullanıcıları temsil eder. Büyük düğümler, sosyal ağdaki popüler veya etkileyici kişiler, tanınmış markalar veya geniş çevrelere sahip olan hesaplar olabilir. Bu düğümler, sosyal ağdaki diğer kullanıcılar için önemli kaynaklar ve etkileşim noktalarıdır. Öte yandan, küçük düğümler, sosyal ağdaki düşük dereceli düğümlerdir. Bunlar, daha az bağlantıya ve etkileşime sahip olan kullanıcıları veya hesapları temsil etmektedir. Küçük düğümler, sosyal ağdaki daha az bilinen veya daha az aktif olan kullanıcılar, yeni hesaplar veya daha dar bir etki alanına sahip olan hesaplar olarak tanımlanmaktadır. Bu düğümler genellikle sosyal ağdaki popülerliği veya etkiyi temsil etmeyebilir, ancak yine de değerli içerik veya bağlantılar sağlamaktadır.

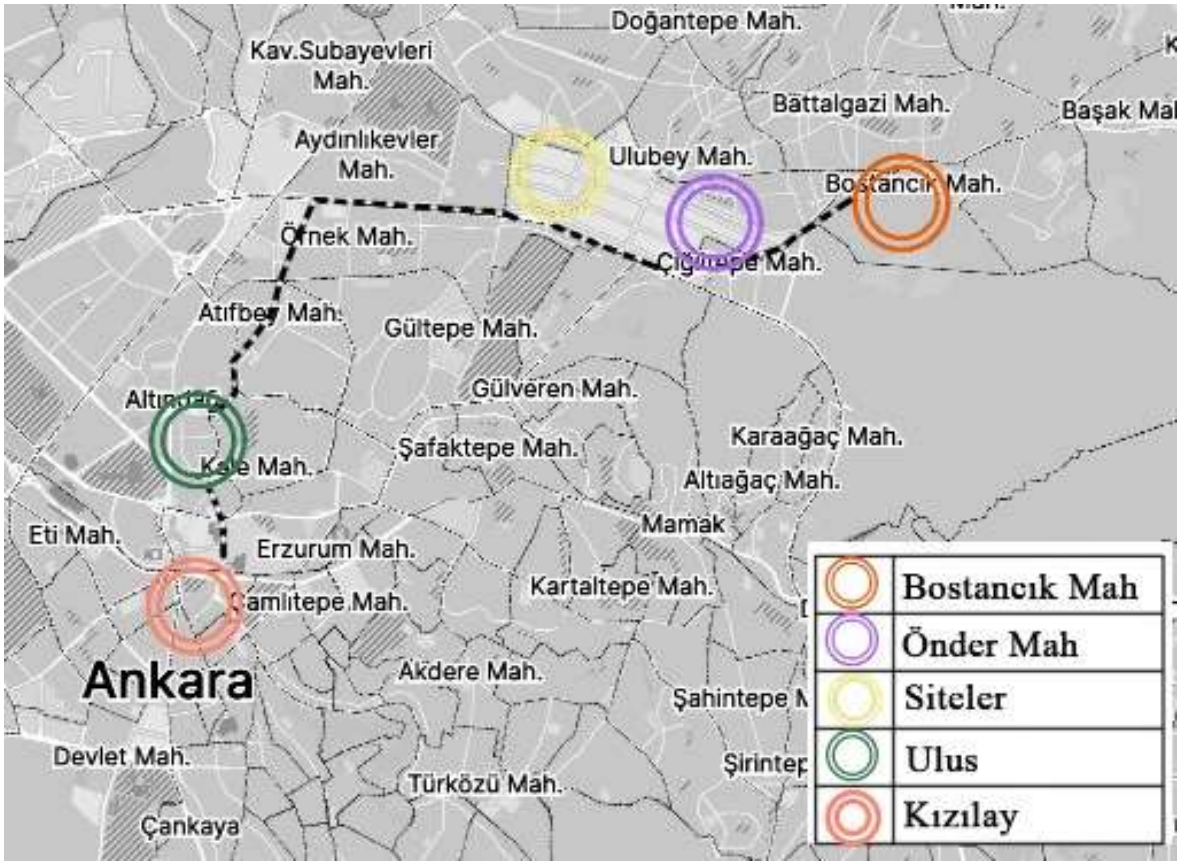
Düğümler arasındaki mesafe, sosyal ağlardaki düğümler arasındaki ilişkinin gücünü veya yakınlığını ifade etmektedir. Bu mesafe, genellikle düğümler arasındaki bağlantılar, etkileşimler veya paylaşılan özellikler gibi faktörlere dayanarak hesaplanmaktadır. Sosyal ağlardaki mesafe, iki düğüm arasındaki yolu veya ilişkiyi belirleyen bir metrik olarak düşünülebilir. Bu metrik, düğümlerin birbirine ne kadar yakın olduğunu veya birbirlerine nasıl bağlandığını ölçmektedir. Mesafe, genellikle düğümler arasındaki en kısa yolun uzunluğu, bağlantı sayısı, ortak arkadaşların varlığı veya benzerliklerin derecesi gibi faktörlere dayanır. Düğümler arasındaki mesafe, sosyal ağlarda farklı analizler ve tahminler için kullanılmaktadır. Örneğin, mesafe, bir kullanıcının diğer kullanıcılara erişimini veya etkileşimini etkilemektedir. İki düğüm arasındaki kısa mesafe, doğrudan bağlantılar veya ortak arkadaşlar aracılığıyla daha kolay etkileşim veya iletişim anlamına gelmektedir. Ayrıca, mesafe, belirli bir düğümün sosyal ağdaki diğer düğümlere ne kadar hızlı veya etkili bir şekilde ulaşabileceğini veya bilgi yayabileceğini de belirlemektedir. Mesafe, sosyal ağlarda ağ etkisi ve bilgi yayılımı gibi fenomenleri de etkilemektedir. Düğümler arasındaki kısa mesafe, bir bilginin veya etkinin hızla yayılmasını ve birçok düğüme ulaşmasını

sağlamaktadır. Sosyal ağlardaki mesafe, kullanıcıların etkileşimleri, bilgi yayılımı, haber kaynaklarının erişimi ve sosyal etkileşimler gibi birçok sosyal fenomenin anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

Tezin bu bölümünde ilk olarak araştırma alanı olarak seçilen Önder Mahallesi ve Bostancık Mahallesi tanımlanmıştır. Bu kapsamda mahallelerin konumu ile birlikte kent merkezi ile kurdukları ilişkiye yer verilmiştir. Sonrasında araştırma bulguları detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Araştırma bulguları içerisinde betimsel analizler sonucunda elde edilen, katılımcıların demografik ve sosyal yapısı, sosyal ağ ve sermayeleri, işgücü piyasasına katılım süreçleri, konuta erişim ve kentsel hizmetlere erişim süreçlerine yer verilmiştir. Son kısımda ise ANOVA Analizi ile seçilen parametrelere R İstatistik Prgoramı yardımıyla uygulanan Sosyal Ağ Analizi sonuçları olarak katılımcıların sözü geçen süreçlerde etkili olan faktörlerle birlikte sosyal ağ ve sermayelerinin rolüne yer verilmiştir.

5.1. Araştırma Alanı: Önder Mahallesi ve Bostancık Mahallesi

Harita 5.1. Çalışma alanının kent içerisindeki konumu

Örneklem alan olarak seçilen mahalleler Ankara İli Altındağ İlçesine bağlı Önder Mahallesi ve Mamak ilçesine bağlı Bostancık Mahalleleridir. Harita 5.1'de Bostancık ve Önder

Mahallelerinin Ankara içerisindeki kentsel çalışma alanları ve kent merkezi ile konumuna yer verilmiştir. Her iki mahalle de kent içi çalışma alanı olan Siteler'e ve kentin cazibe merkezi olan Kızılay ve Ulus'a oldukça yakın bir konumda yer almaktadır. Kızılay ile Önder Mahallesi birbirine yaklaşık olarak 10,8 km uzaklıkta iken; Bostancık Mahallesi 14,2 km uzaklıktadır.

2023 yılı Ağustos ayı itibariyle Ankara'da kayıtlı olan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin nüfusu 79.098'dir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023). Bu nüfusun Ankara nüfusu içerisindeki oranı ise %1,37'dir. Çalışma alanlarından ilki olan Önder Mahallesinin bağlı olduğu Altındağ ilçesinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı 41.660'dır. İlçe nüfusu içerisinde bu oran %11,38'e denk gelmektedir. Çalışma kapsamında yer alan ikinci mahalle olan Bostancık Mahallesinin bağlı olduğu Mamak ilçesinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı ise 5008'dir. Bu nüfusun, ilçe nüfusu içerisindeki payı ise %0,80'dir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden aktaran Savran, 2020). TÜİK'ten alınan 2022 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre Önder Mahallesi'nin nüfusu 1770, Bostancık Mahallesinin nüfusu ise 3759'dur.

5.2. Önder ve Bostancık Mahallelerinden Elde Edilen Araştırma Bulguları

Araştırma bulguları Önder ve Bostancık Mahallelerinde yapılan anketlere dayanmaktadır. Bulgular kendi içerisinde demografik ve sosyal yapı, sosyal sermaye ve ağlar, iş/işgücü piyasasına katılım, konuta erişim ve servis/donatı alanlarına erişim olmak üzere alt başlıklara ayrılmaktadır.

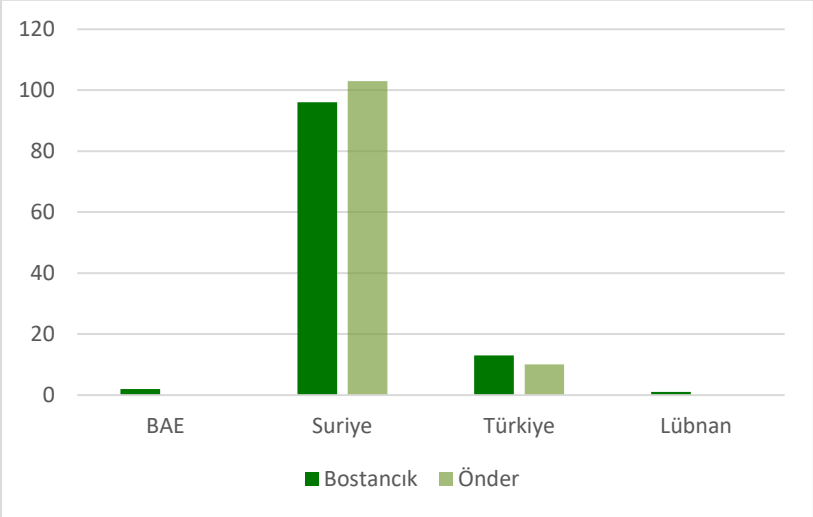
5.2.1. Demografik ve sosyal yapı

Araştırma kapsamında ele alınan Bostancık ve Önder Mahallelerinde gerçekleştirilen anket çalışmalarından sosyal ve demografik yapıya dair veriler bu başlık altında aktarılmaktadır. Bu başlık altında aktarılacak bilgiler katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, doğum yeri, aile büyüklüğü, çocuk sayısı, eğitim durum, Türkiye'ye geliş tarihleridir.

Çizelge 5.1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları

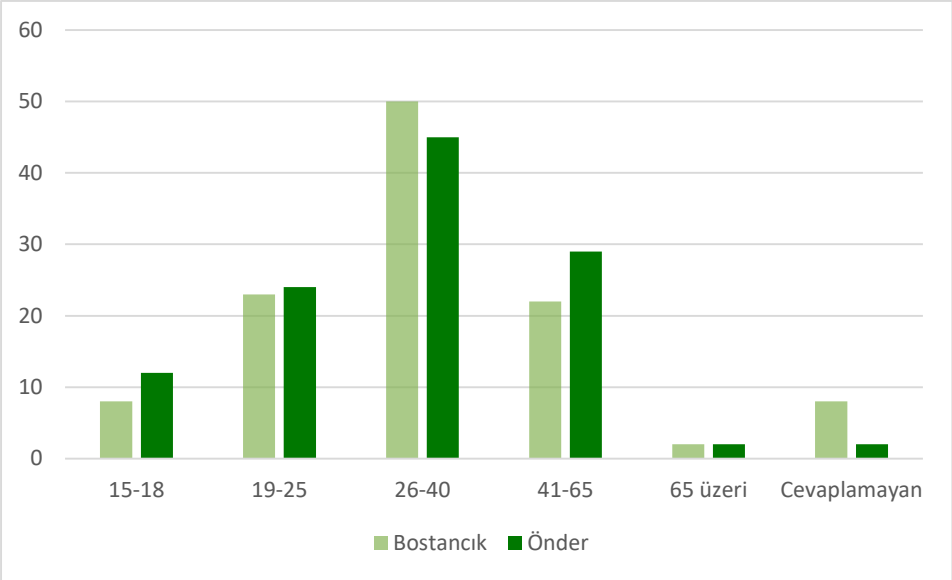
		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
CİNSİYET	Kadın	56	49,6	68	59,6
	Erkek	56	49,6	45	39,5
	Cevaplamayan	1	0,8	1	0,9
	Toplam	113	100	114	100

Bostancık Mahallesinde ankete katılan kadın ve erkeklerin sayısı eşitken; Önder Mahallesinde ankete katılanların %59,6 ile çoğunlukla kadın olduğu saptanmıştır. Her iki mahallede de cinsiyet sorusuna cevap vermeyen 1'er kişinin olduğu bilinmektedir.

Şekil 5.1. Katılımcıların Bugüne Kadar Yaşadıkları En Uzun Yer

Katılımcılara bugüne kadar yaşadıkları en uzun yer sorulduğunda; her iki mahallede de ortak olarak çoğunluk Suriye cevabını vermiştir. Fakat Bostancık Mahallesinde Önder Mahallesinden farklı olarak Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Lübnan cevapları da alınmıştır. Yaşanılan en uzun yer sorusuna Türkiye cevabını verenler ise 15-18 yaş arasındaki bireylerden oluşmaktadır. Bu veri Grafik 8'deki katılımcıların yaş gruplarıma göre dağılımı ile örtüşmektedir. Bunun yanı sıra katılımcılara Suriye'de yaşadıkları yeri kent mi kır mı olarak tanımlayabilecekleri sorulduğunda, Bostancık Mahallesi katılımcılarının %74,3'ünün kent, Önder Mahallesi katılımcılarının ise %82,5'inin kent cevabı verildiği tespit edilmiştir.

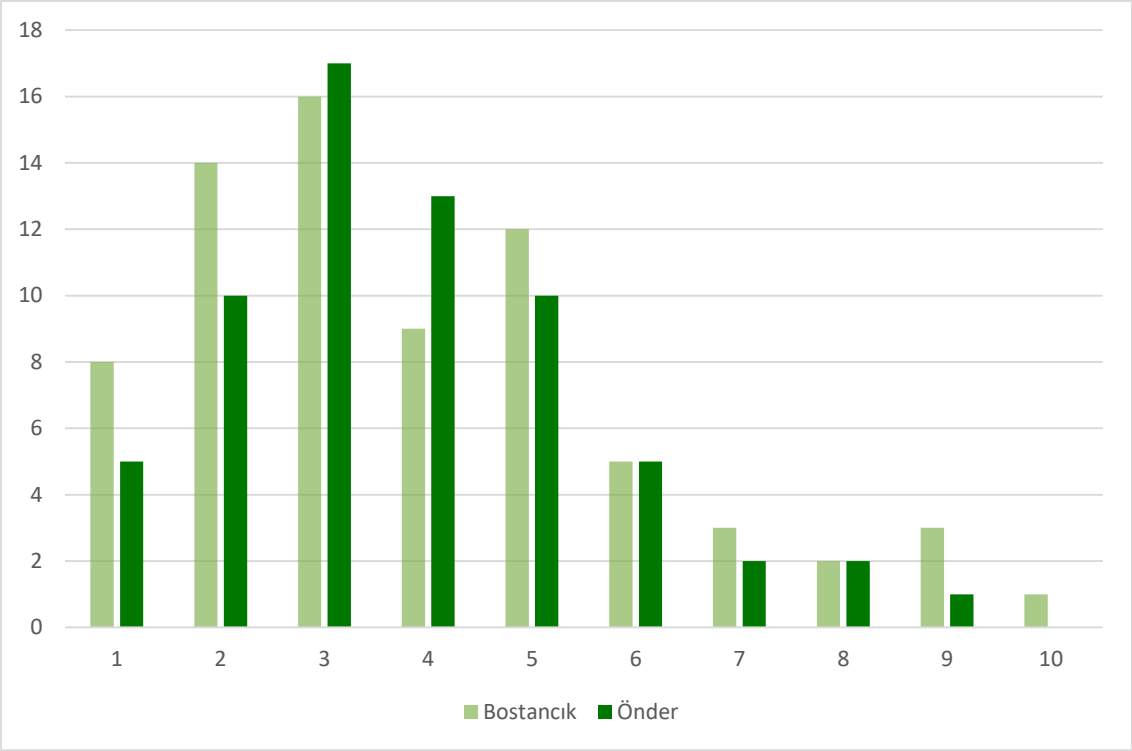
Şekil 5.2. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Her iki mahallede de ankete katılanların çoğunluğu 26-40 yaş aralığında bulunmaktadır. Bostancık Mahallesinde yaş sorusuna 8 kişi cevap vermek istememişken, Önder Mahallesinde bu sayı 2'dir.

Çizelge 5.2. Katılımcıların Medeni Durumu

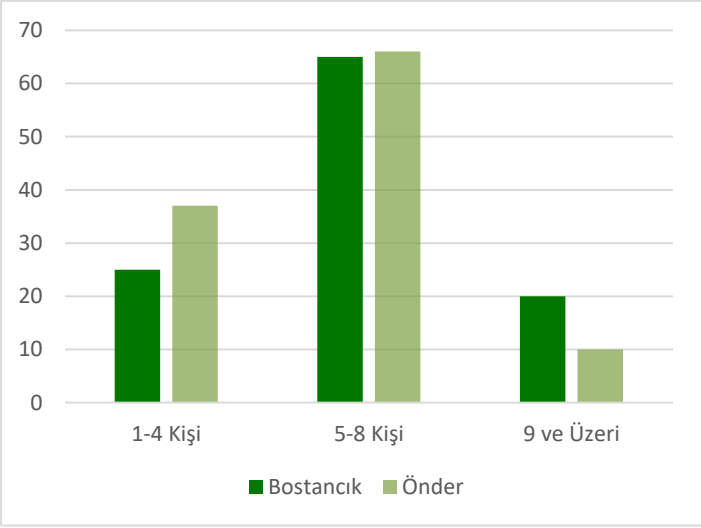
		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
MEDENİ DURUM	Evli	84	74,3	79	69,3
	Bekar	20	17,7	28	24,6
	Boşanmış/Dul	8	7,1	5	4,4
	Cevaplamayan	1	0,9	2	1,8
	Toplam	113	100	114	100

Ankete katılanların çoğunlukla evli olduğu, boşanmış/dul olanların sayısının ise oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Bununla ilintili olarak çocuk sahibi olanların oranı Bostancık Mahallesinde %76,1 iken, Önder Mahallesinde %72,8 olarak belirlenmiştir.

Şekil 5.3. Katılımcıların Çocuk Sayıları

Ankete katılan kişilerin çocuk sayılarının ortalaması Bostancık Mahallesinde 3,89; Önder Mahallesinde 4,41 olarak hesaplanmıştır. Ankara genelinde ailelerin ortalama çocuk sayısı 1,6'dır (TÜİK). Bu çerçeveden bakıldığında Ankara'da Bostancık ve Önder Mahallelerinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin çocuk sahiplilik oranı Ankara genelinin üzerinde kalmaktadır.

Şekil 5.4. Katılımcıların Aynı Evde Yaşadıkları Kişi Sayısı

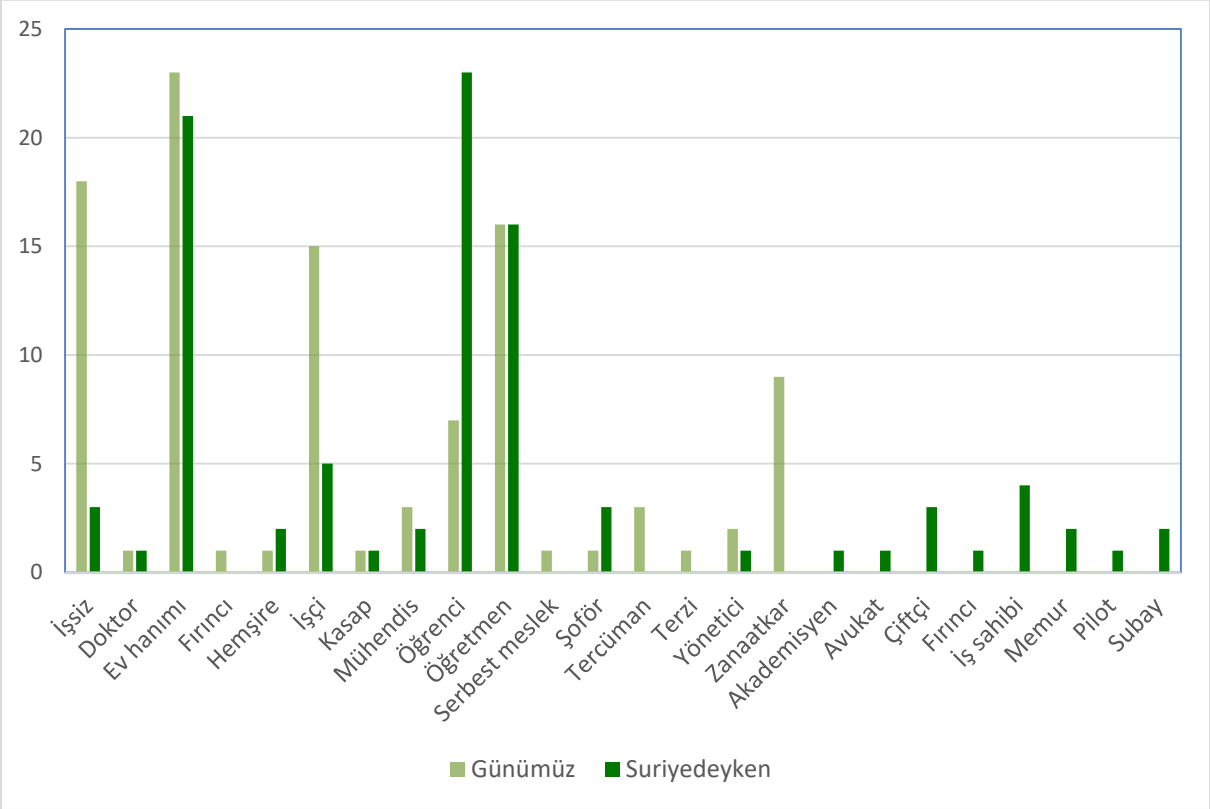
Bostancık Mahallesinden ankete katılanların %57,5'i, Önder Mahallesinden ankete katılanların %57,9'unun hanehalkı büyüklüğü 5-8 kişi arasında olarak tespit edilmiştir. Hanehalkı büyüklüğü açısından mahalleler arasında dikkat çekici faktör Önder Mahallesinde 9 ve üzeri kişi yaşayan hanelerin sayısının Bostancık Mahallesinden daha az olduğudur. Nitekim bu durum evde birden fazla hane yaşaması ile açıklanabilmektedir. Tablo 10'da görüldüğü üzere Bostancık Mahallesinde birden fazla hanenin barındığı hane oranı %22,1 iken; Önder Mahallesinde bu oran %8,8 olarak tespit edilmiştir. TÜİK'ten elde edilen veriye göre Ankara için ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,6'dır. Bu perspektifte, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ortalam hanehalkı büyüklüğü Ankara ortalamasının üzerinde yer almaktadır.

Çizelge 5.3. Katılımcıların Yaşadıkları Konutlarda Birden Fazla Hanenin Varlığına İlişkin Veri

		BOSTANCIK		ÖNDER	
EVDE BİRDEN FAZLA HANE		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Var	25	22,1	10	8,8
	Yok	85	75,2	103	90,3
	Cevaplamayan	3	2,7	1	0,9
	Toplam	113	100	114	100

Katılımcılara Suriye'de yaşadıkları dönemdeki meslekleri ve şu an Türkiye'de yaptıkları işler sorulmuştur. Bu kapsamda alınan cevaplar doğrultusunda pilot, avukat, akademisyen, subay gibi meslek gruplarında olup Suriye'de bu kapsamda çalışanların günümüzde Türkiye'de farklı iş alanlarına yöneldikleri görülmektedir. Suriye döneminde farklı işlerde çalışan fakat günümüzde Türkiye'de zanaatkar olarak çalışan insanlara rastlanmıştır. Zanaatkar olarak tanımlanan grup Siteler'de mobilya sektöründe ahşap işleme alanında çalışan insanlardan oluşmaktadır. Zanaatkarlığa ek olarak tercüman, terzi gibi iş alanları yine Suriye'de görülmeyen fakat günümüzde çalışılan iş grupları arasında bulunmaktadır. Meslek grupları arasındaki bu geçişler Suriye'de iken kalifiye işlerde çalışan eğitimli ve meslek sahibi insanların günümüzde Türkiye'de kendi becerileri doğrultusunda birtakım işlerde çalışarak geçimlerini sağlamaya çalıştıklarını göstermektedir. Öğretmen grubu içerisinde yer alanların bir kısmı Suriye'deki branşlarında değil din eğitimi alanında Suriyeli öğrencilere eğitim vermektedirler. Ayrıca lisans mezuniyeti öğretmenlik ile ilgili olmayıp, lise mezunu veya herhangi bir alanda lisans mezunu olanlar da Türkiye'de Suriyeli öğrencilere kendi

eğitim kurumlarında din eğitimi dersleri verdiklerini ifade etmişlerdir. Tüm bunlara ek olarak Suriye'de yaşarken işsiz olanlar ve Türkiye'ye göç ettikten sonra işsiz olanların sayısı kıyaslandığında Türkiye'ye yerleştikten sonra işsiz kalanların sayısının Suriye'de yaşarken işsiz olanlardan 6 kat daha fazla olduğu görülmektedir.

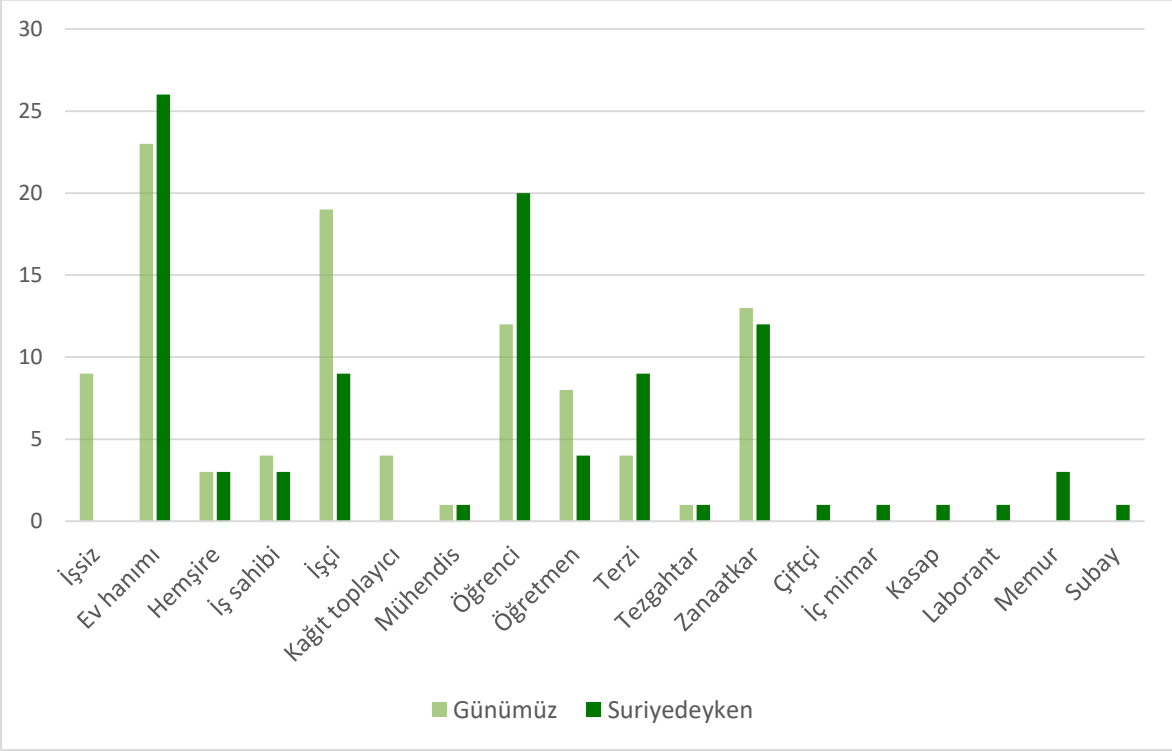

Şekil 5.5. Bostancık Mahallesi Katılımcılarının Meslek Grupları

Önder Mahallesinde yaşayan ve Suriye'de çiftçi, iç mimar, laborant, subay gibi meslek alanlarında çalışanların Türkiye'de bu alanlarda çalışmaya devam edemedikleri görülmektedir. Bu meslek alanlarında çalışanların Türkiye'de zanaatkarlık ve işçiliğe yöneldikleri tespit edilmiştir. Buna ek olarak Suriye'de farklı alanlarda çalışıp Türkiye'ye geldiğinde kağıt toplayıcılığı yapanların olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların içerisinde ev hanımı ve öğrenciler haricindekilerin tamamı Suriye'de yaşadıkları süreçte bir işte çalışırken Türkiye'de işsiz olanların sayısı bu kapsamda dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra Suriye'ye oranla Türkiye'deki yaşam süreçlerinde işçi sayısı da artış göstermiştir.

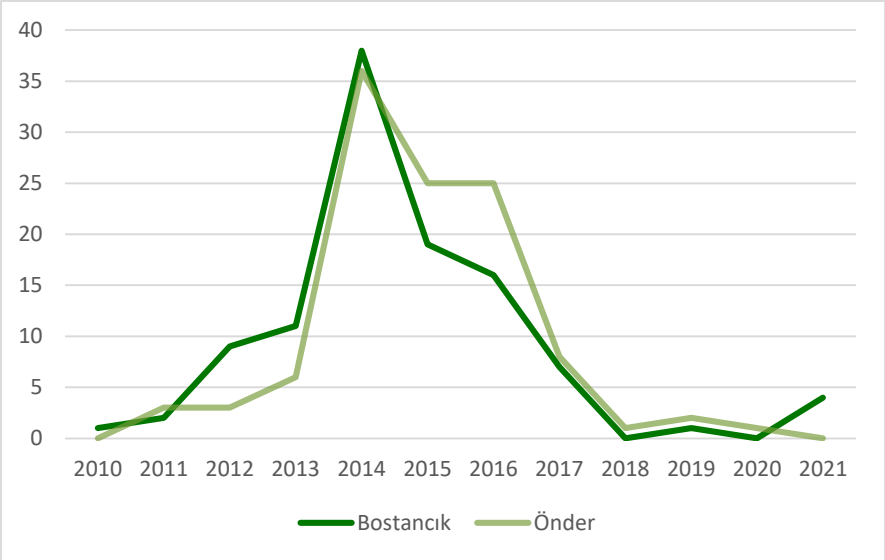
Hem Önder Mahallesi hem de Bostancık Mahallesinde ortak olarak gözlemlenen unsurlardan birisi Suriye'de yaşadıkları dönemde çiftçilik yapanların Türkiye'ye geldiklerinde farklı iş kollarında -genellikle vasıfsız eleman olarak işçi pozisyonunda-

istihdam edildikleridir. Bununla birlikte Suriye'de mesleki eğitim gerektiren alanlarda çalışanların Türkiye'de aynı alanlarda istihdam edilememesi nedeniyle günümüzde Türkiye'de işçi olarak çalışanların Suriye'deki dönemden daha fazla olmasına neden olmaktadır.

Şekil 5.6. Önder Mahallesi Katılımcılarının Meslek Grupları

Katılımcılara Türkiye'ye geliş tarihleri sorulduğunda 2014 yılında bir yığılma olduğu görülmektedir. Nitekim bu veri Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün yayınlamış olduğu verilerle paralellik göstermektedir. Buna ek olarak her iki mahallede de geliş tarihleri grafiğinde benzerlik söz konusudur. Bu da söz konusu dönemde yoğun bir göç akışı olduğunu işaret etmektedir.

Şekil 5.7. Katılımcıların Türkiye'ye Geliş Tarihleri

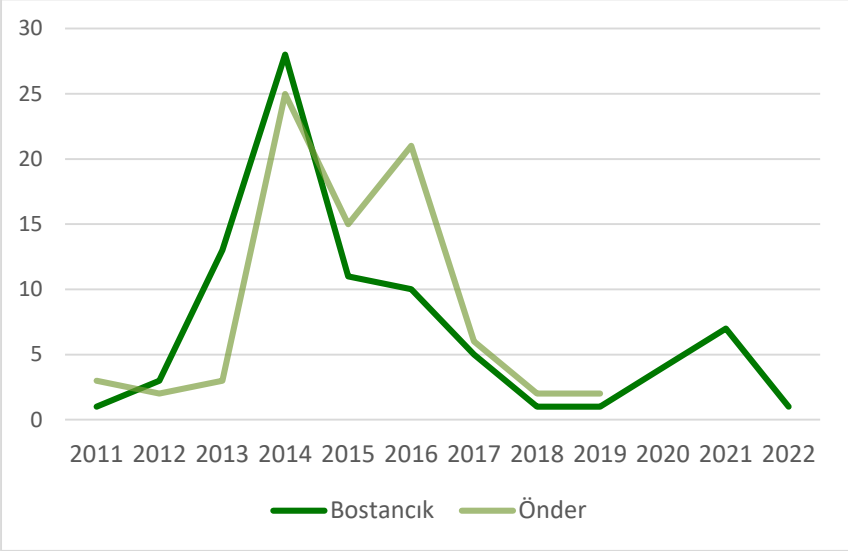
Katılımcıların yasal statülerine bakıldığında her iki mahallede de çoğunluğun geçici koruma statüsünde olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra vatandaşlık verilen kişilere de rastlanmıştır. Bu sayı Bostancık Mahallesinde daha fazladır. Vatandaşlık verilenlerin genellikle doktor veya mühendislik gibi mesleklerden oldukları bilinmektedir. Vatandaşlık alan katılımcılar, vatandaşlık aldıkları tarihleri 2020, 2021 ve 2022 olarak belirtmişlerdir. Herhangi bir yasal statü içerisinde yer almayan yani kayıt dışı olanların sayısı Önder Mahallesinde daha fazladır.

Çizelge 5.4. Katılımcıların Yasal Statülerine Dair Bilgiler

		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
GEÇİCİ KORUMA KİMLİĞİ VEYA VATANDAŞLIK	Yok	7	6,3	16	14
	GeçiciKoruma Kimliği	94	83,2	95	83,3
	Vatandaşlık	9	8	1	0,9
	Cevaplamayan	3	2,7	2	1,8
	Toplam	113	100	114	100

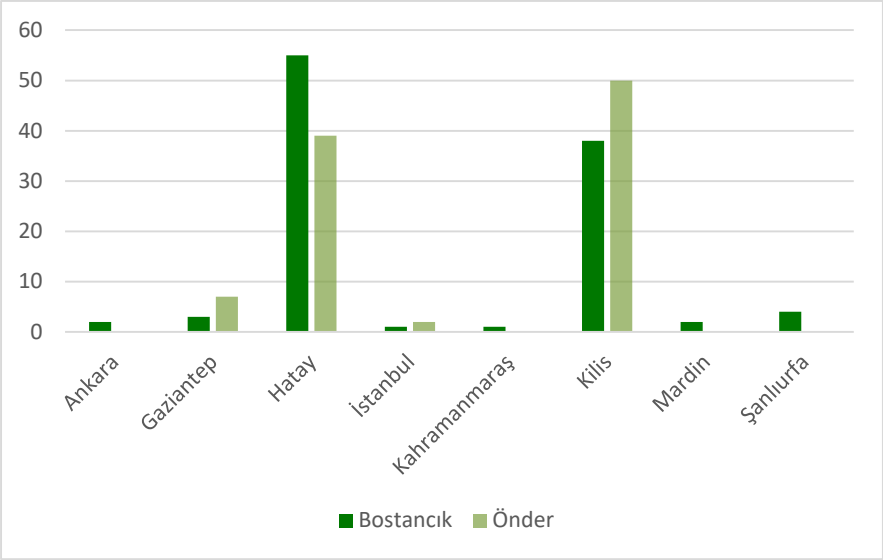
Katılımcılar içerisinden geçici koruma kimliği veya vatandaşlığı olanlara bu statüleri ne zaman edindikleri sorulmuştur. Özellikle geçici koruma kimliği sahibi olanlardan alınan cevaplar Türkiye'ye geliş tarihleri ile uyuşmaktadır. Geliş tarihlerinin en yoğun olduğu 2014

senesi aynı zamanda en çok geçici koruma kimliği verilen yıl olmuştur. Buna ek olarak yukarıda da belirtildiği gibi vatandaşlık ise daha çok 2020 yılından sonra verilmiştir.

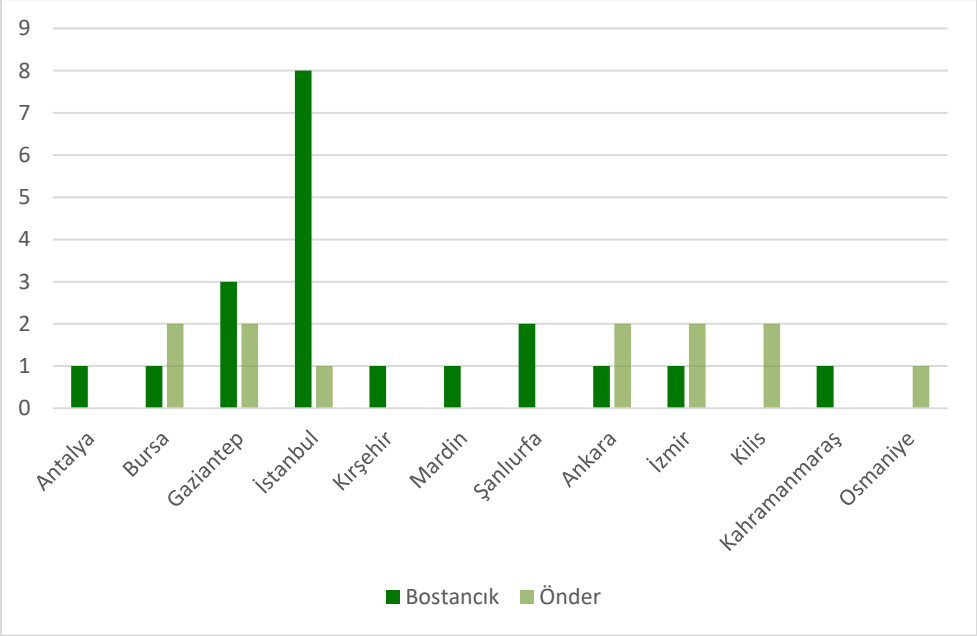
Şekil 5.8. Geçici Koruma Kimliği veya Vatandaşlık Alan Katılımcıların Yıllara Göre Dağılımı

Katılımcıların göç süreçlerinin ortaya çıkarılması aşamasında hangi ilden Türkiye'ye giriş yaptıkları sorulmuştur. Bostancık ve Önder Mahallesi katılımcıları bu hususta bazı durumlarda benzerlik gösterirken bazı konularda ayrışmaktadır. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların çoğunluğu Hatay'da bulunan Cilvegözü Kapısı'ndan giriş yaptıklarını belirtmişlerdir. İkinci çoğunlukta ise Kilis il sınırları içerisinde yer alan Öncüpınar Kapısı'nı giriş yapmak için kullanmışlardır. Önder Mahallesinden farklı olarak ise Mardin, Şanlıurfa, Kahramanmaraş gibi illerden giriş yapanlar da mevcuttur. Önder Mahallesinde yaşayan katılımcıların göç süreçlerinde de ülkeye girişlerin çoğunluğunun Hatay ve Kilis olması Bostancık Mahallesi ile benzerliğini ortaya koymaktadır. Buna ek olarak katılımcıların göç ve Türkiye'de yaşayacakları ile karar verme süreçlerini etkileyip/etkilemediğini anlamak için katılımcılara daha önce Türkiye'yi ziyaret edip etmedikleri sorulmuştur. Bostancık Mahallesi katılımcılarının %85,8'i; Önder Mahallesi katılımcılarının ise %93'ü daha önce Türkiye'yi ziyaret etmediklerini belirtmişlerdir. Ziyaret edenlerin ise ziyaret ettiği kentler ile şu an yaşadıkları kentler arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılamamıştır.

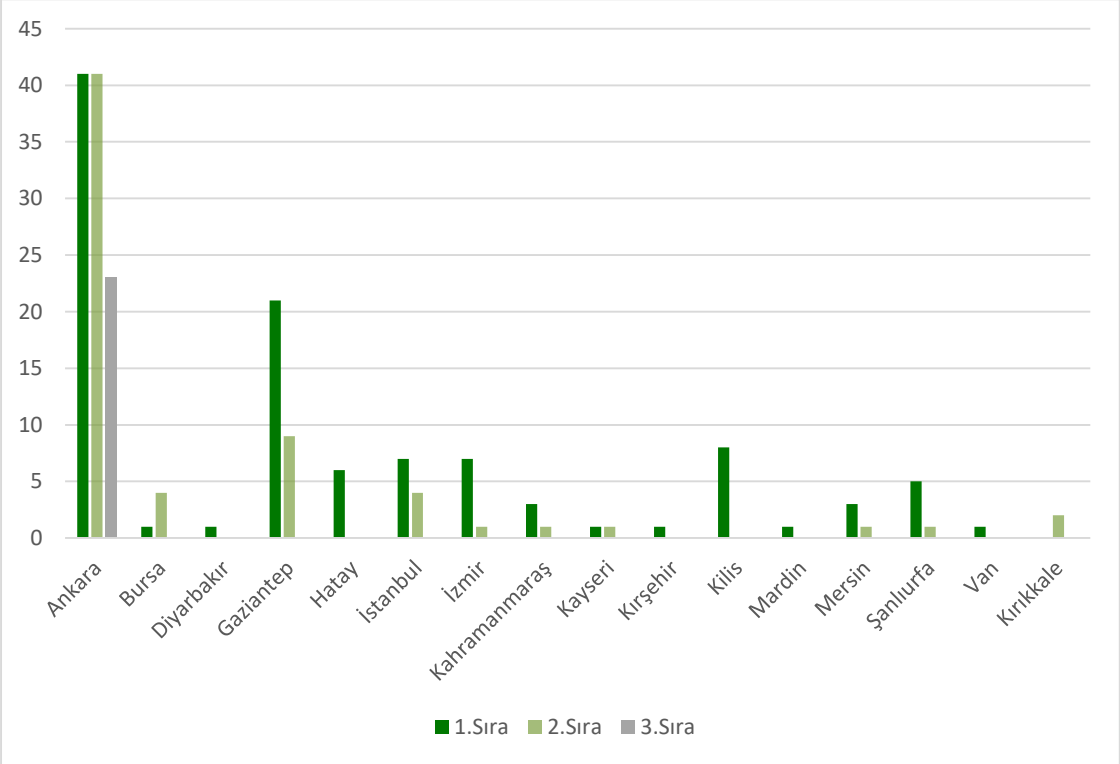
Şekil 5.9. Katılımcıların Göç Sürecinde Türkiye'ye Giriş Yaptıkları İller

Türkiye'ye göç etmeden önce Türkiye'yi ziyarete gelenlerin oranı Bostancık Mahallesinde %12,6; Önder Mahallesinde ise %7 olarak belirlenmiştir. Türkiye'yi ziyaret edenlere daha önce hangi kentlere geldikleri sorulduğunda ise Bostancık Mahallesinde çoğunluğun İstanbul'a geldiği, oransal olarak İstanbul'un ardından Gaziantep ve Şanlıurfa'nın yer aldığı görülmektedir. Önder Mahallesinde ise Bursa, Gaziantep, Ankara, İzmir ve Kilis cevapları eşit ve en fazla sayıda verilen cevaplar arasında yer almaktadırlar.

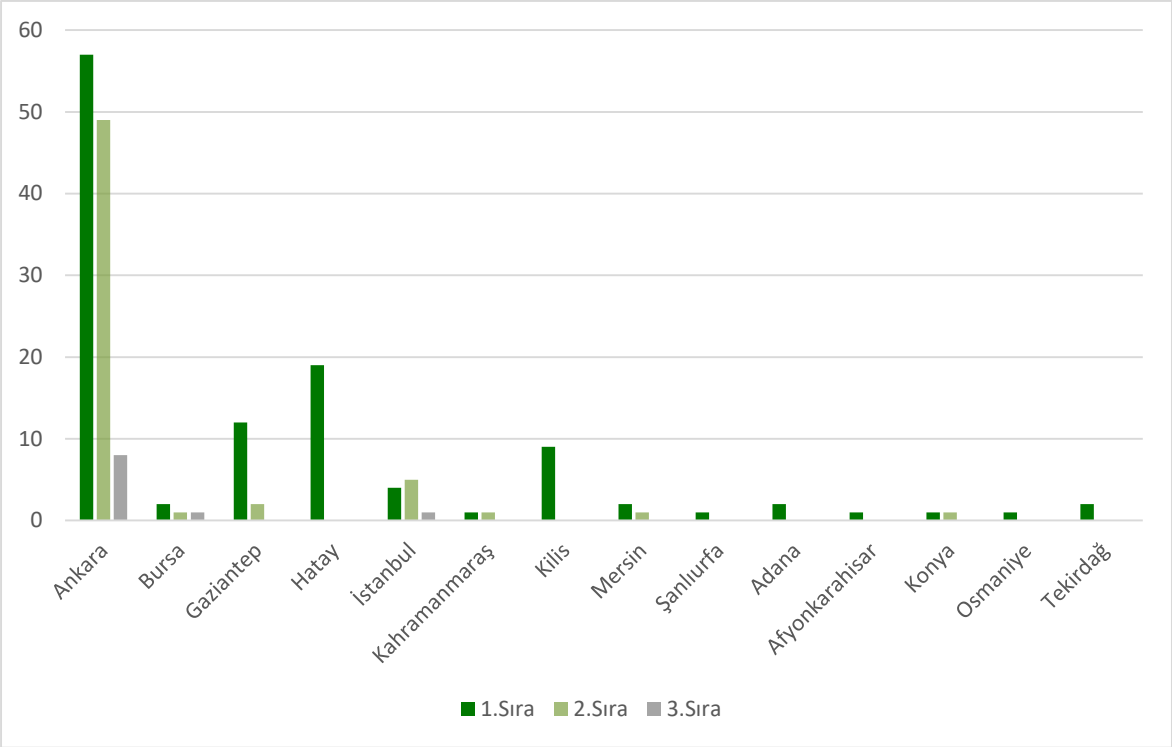
Şekil 5.10. Katılımcıların Türkiye'de daha önce ziyaret ettikleri kentler

Katılımcılara Ankara'ya taşınmadan önce Türkiye'de sırasıyla hangi illerde yaşadıkları sorulmuştur. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların %37,9'u Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra ilk yerleştiği yerin Ankara olduğunu belirtmiştir. Ankara'ya taşınmadan önce ilk olarak Gaziantep'te yaşayanların oranı %19,4; Kilis'te yaşayanların oranı %7,4 olarak tespit edilmiştir. Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra ilk yerleşim yerleri Gaziantep ve Kilis olanlar içerisinde mülteci kamplarında yaşayanlar olduğu sorulan sorular neticesinde anlaşılmıştır.

Şekil 5.11. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların Türkiye'de sırası ile daha önce yaşadıkları iller

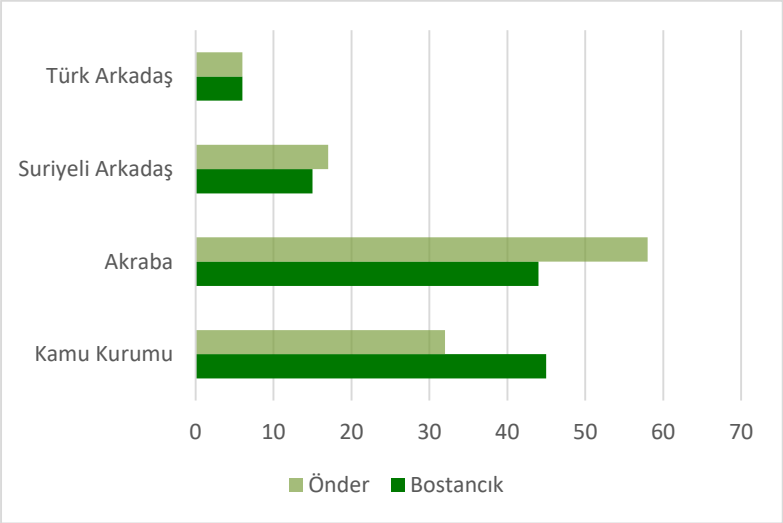
Önder Mahallesinde yaşayan katılımcıların %50'sinin Türkiye'deki ilk yerleşim yeri Ankara'dır. Ankara'ya gelmeden önce ilk olarak Hatay'da yaşayanların oranı 16,6; Gaziantep'te yaşayanların oranı ise %10,5 olarak tespit edilmiştir. Bostancık Mahallesinden farklı olarak ilk yerleşim yeri Hatay olanlar Önder Mahallesinde daha fazladır.

Şekil 5.12. Önder Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Türkiye'de Sırası ile Daha Önce Yaşadıkları İller

5.2.2. Sosyal sermaye ve sosyal ağlar

Anketin bir bölümünde katılımcıların sosyal ağ ve sosyal sermayelerini ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır. Bu sorular literatür taraması neticesinde sosyal sermaye ve sosyal ağı belirleyici faktörler saptanarak oluşturulmuştur.

Şekil 5.13. Katılımcıların Acil Durumda İlk Olarak Yardım İsteyecekleri Kişiye Dair Veri

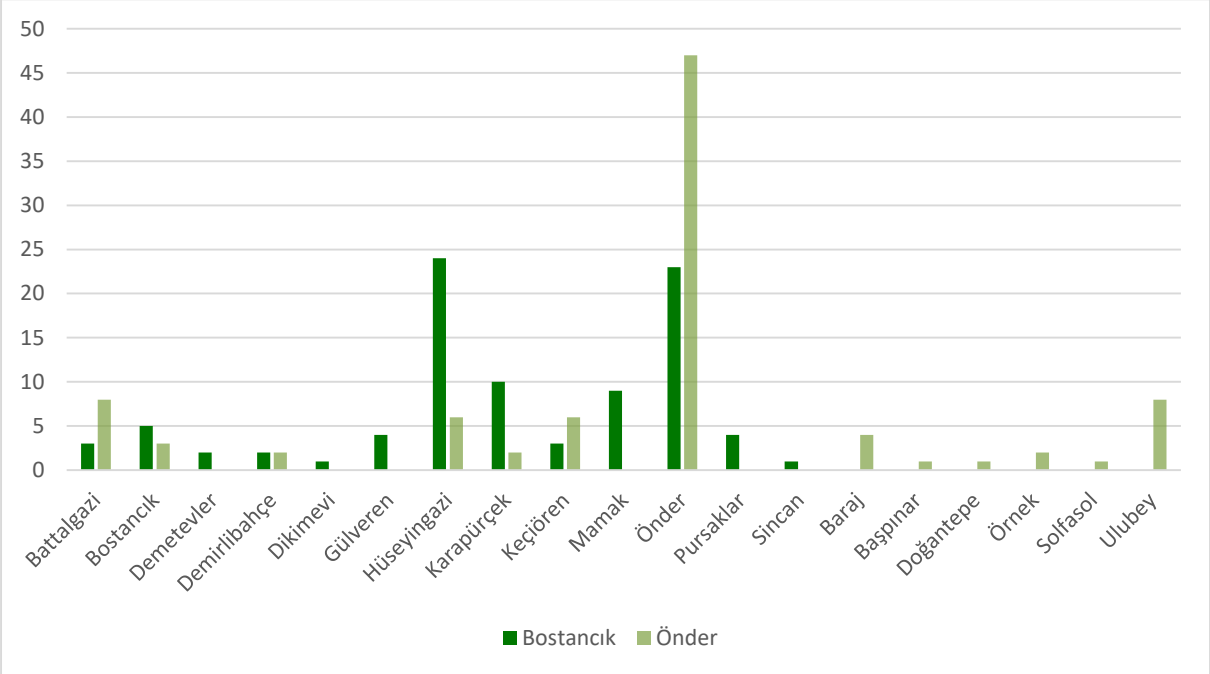
Araştırma kapsamında katılımcılara acil bir durumla karşılaştıklarında ilk olarak kimden yardım isteyecekleri sorulmuştur. Bu sorudaki şıklar sosyal ağ ve sermayenin türünü ölçmeye yönelik olarak tasarlanmıştır. Alınan cevapların dağılımı Önder ve Bostancık Mahallelerinde farklılık göstermektedir. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların çoğunluğu eşit oranda kamu kurumu (%40,9) ve akraba (%40) cevaplarını vermişlerdir. Önder Mahallesinde ise %51,3 oranında akraba cevabı alınmıştır. Buna ek olarak mahallelerin nüfus deseniyle orantılı şekilde ilk olarak Suriyeli arkadaşlarından yardım isteyeceklerini ifade edenler Önder Mahallesinde Bostancık Mahallesinden daha fazladır. Bu soruya verilen cevaplar bireylerin sosyal ağ ve sermayelerinin biçimlerini göstermektedir. Bu kapsamda irdelendiğinde Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların sosyal ağ ve sermayelerinin bağlayıcı (bonding) ve birleştirici (linking) olduğu; Önder Mahallesinde yaşayanların ise çoğunlukla bağlayıcı (bonding) sosyal ağ ve sermayeye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 5.5. Katılımcıların Ankara'da Yaşayan Suriyeli Tanıdıklarına İlişkin Veri

		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ANKARADA SURİYELİ TANIDIKLARI OLANLAR	Var	95	84,1	97	85,1
	Yok	14	12,4	17	14,9
	Cevaplamayan	4	3,5	0	0
	Toplam	113	100	114	100

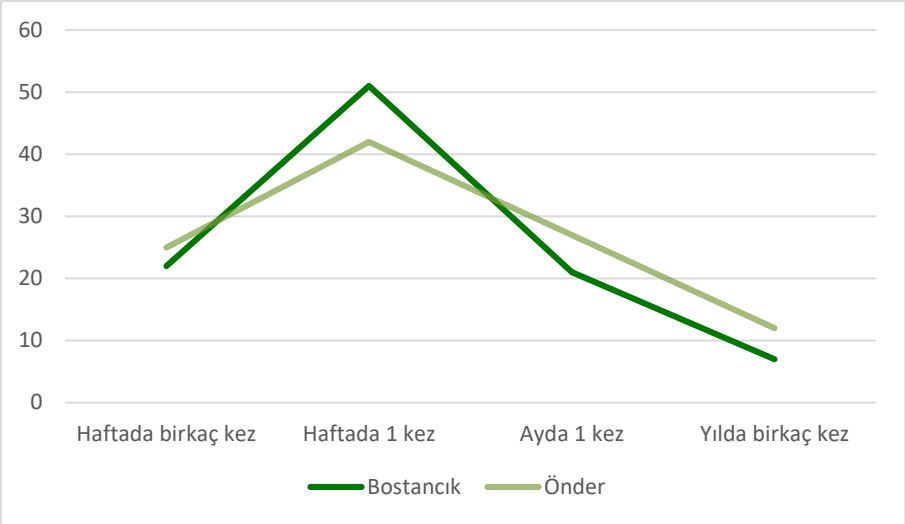
Katılımcılara Ankara’da Suriyeli tanıdıklarının olup olmadığı sorulmuştur. Alınan cevaplar her iki mahalle için de benzerlik göstermektedir. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların %84,1’i; Önder Mahallesinde yaşayan katılımcıların ise %85,1’i Ankara’da yaşayan Suriyeli tanıdıklarının olduğunu belirtmiştir. Bu soruyla bağlantılı olarak Suriyeli tanıdıklarının Ankara’da hangi mahalle, semt veya ilçelerde yaşadıkları sorulmuştur. Grafik 16’da Bostancık ve Önder Mahallelerinde yaşayan katılımcıların tanıdıklarının yaşadıkları semt veya mahallelere ilişkin veri sunulmaktadır. Grafikteki en dikkat çekici unsur Önder Mahallesinde yaşayanların %51,6’sının Suriyeli tanıdıklarının yine Önder Mahallesinde yaşayanlar olduğunu belirtmiştir. Nitekim bu durum Önder Mahallesinin Bostancık Mahallesine göre daha içe kapanık bir mahalle olduğunu göstermektedir. Grafikte dikkat çeken bir diğer unsur ise Bostancık ve Önder Mahallelerinde verilen cevaplar arasında benzeşen mahalleler olmasına rağmen farklılaşan mahallelerin de bir hayli fazla olduğudur.

Bostancık Mahallesindeki katılımcıların verdikleri Dikimevi, Gülveren, Pursaklar, Mamak ve Sincan cevaplarına Önder Mahallesinde karşılaşılmamıştır. Buna karşılık Önder Mahallesinde de Baraj, Başpınar, doğantepe, Örnek, Solfasol ve Ulubey Mahalleri cevapları alınmıştır. Her iki mahallede de ortak olarak Battalgazi, Bostancık, Demirlibahçe, Hüseyingazi, Karapürçek, Keçiören ve Önder Mahallesi cevapları verilmiştir. Bu veriler ışığında bakıldığında iki mahalle sadece nüfus deseni açısından değil; ilişkili oldukları Suriyeli tanıdıklar açısından da farklılaşmaktadır.

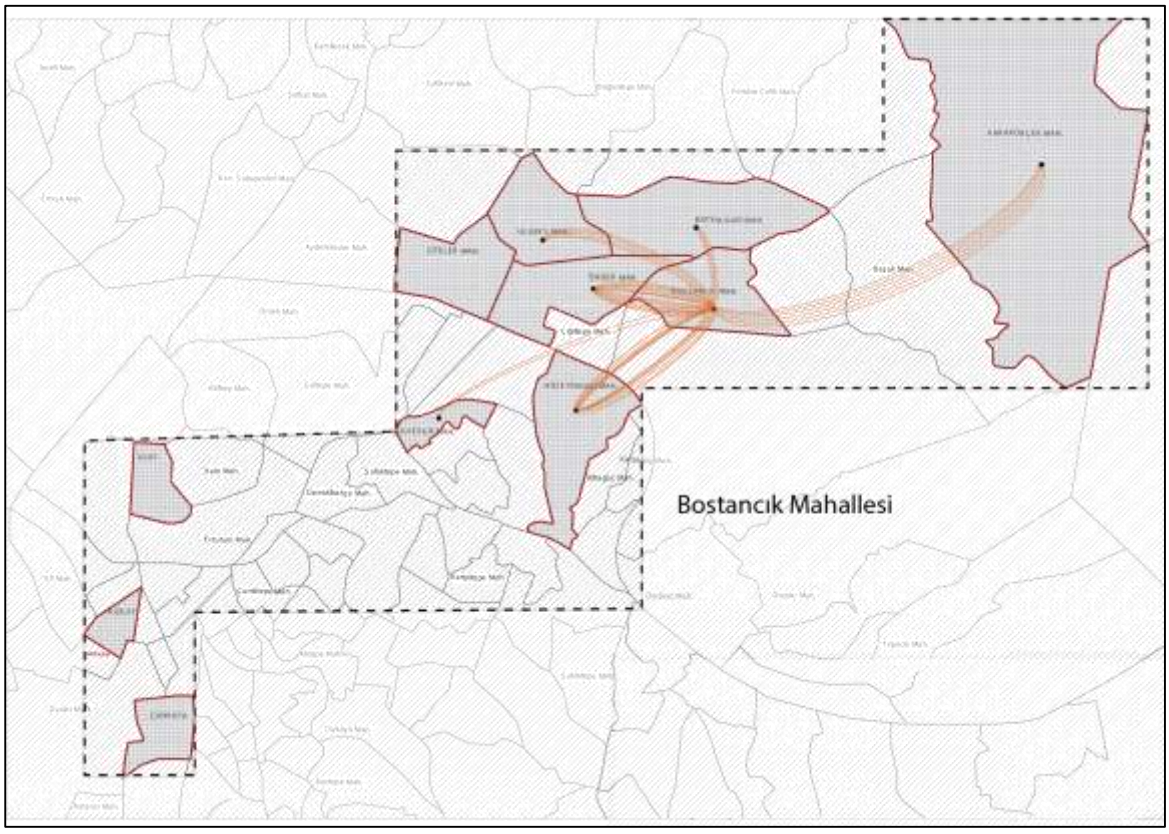
Şekil 5.14. Katılımcıların Suriyeli Tanıdıklarının Yaşadıkları Mahalleler

Katılımcılara Suriyeli tanıdıklarıyla görüşme sıklığının sorulmasının sebebi bağlayıcı (bonding) sosyal ağ ve sermayenin temelini oluşturan ortak kişisel değerleri paylaştığı gruplarla etkileşiminin ölçülmesidir. Görüşme sıklığını gösteren Şekil 5.15, Bostancık Mahallesi ve Önder Mahallesi için benzerlik göstermektedir. Katılımcılara Suriyeli tanıdıklarıyla görüşme sıklığı sorulduğunda her iki mahallede de benzer olarak en yoğun görüşme sıklığı haftada 1 kez olarak saptanmıştır. Bundan çıkarılacak sonuç katılımcıların Suriyeli tanıdıkları ile güçlü bağlarının olduğudur. Nitekim bu soruya alınan cevaplardan çıkarılan sonuç ile acil durumda ilk olarak yardım istenecek kişi sorusundan çıkarılan sonuç örtüşmektedir. Bir diğer deyişle, Suriyeli tanıdıklarıyla görüşme sıklığı katılımcıların bağlayıcı sosyal sermayelerinin güçlü olmasının bir göstergesidir.

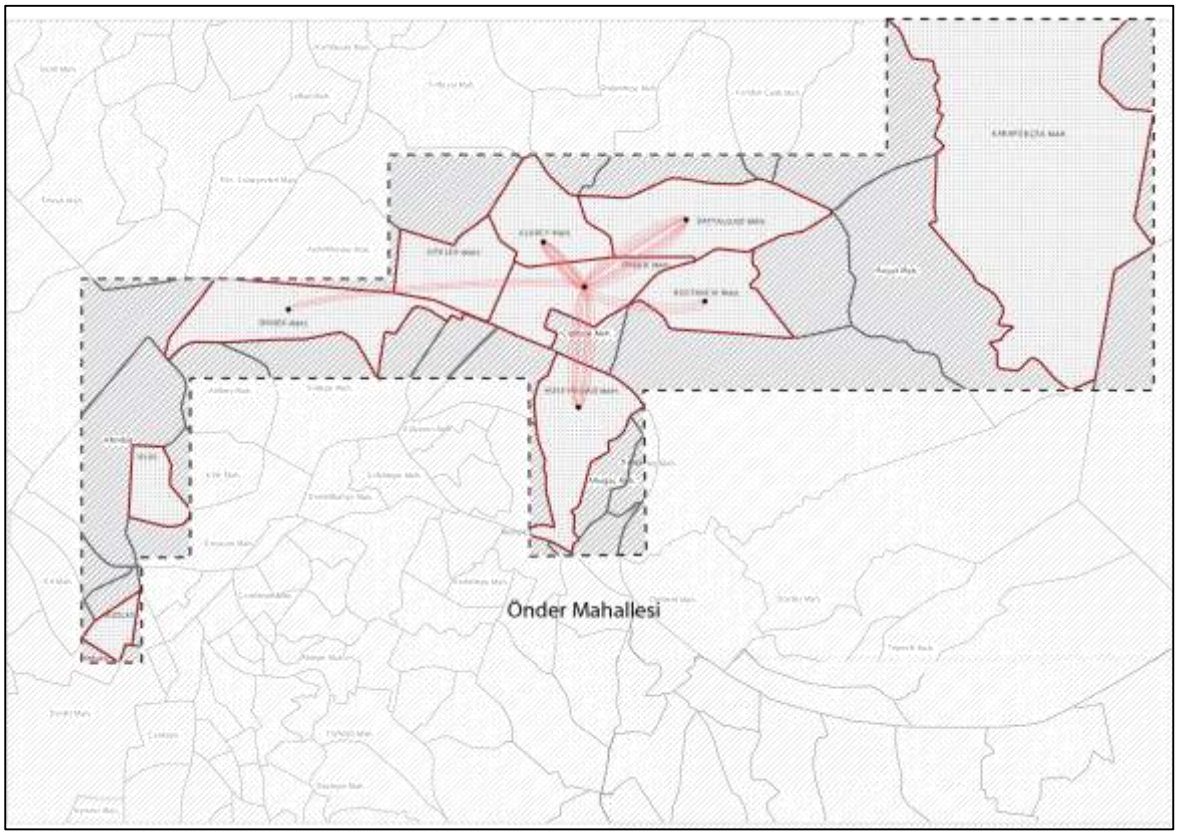
Şekil 5.15. Katılımcıların Suriyeli Tanıdıklarıyla Görüşme Sıklığı

Katılımcıların sosyal ağlarının bir parçası olan Suriyeli tanıdıklarının yaşadığı mahalleler baz alınarak tanıdıkları ile görüşme hareketliliklerinin kentsel mekâna yansıması haritalaştırılmıştır. Buna göre Harita 5.2'de Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların Suriyeli tanıdıkları ile görüşme hareketliliğine yer verilmiştir. Bu çerçevede bakıldığında Bostancık Mahallesinde yaşayanların en çok Önder Mahallesi ve Hüseyingazi Mahallesinde yaşayan tanıdıkları ile görüştükleri sonucuna ulaşılmaktadır. Bunun nedenleri arasında mahallelerin mekânsal yakınlıkları ile birlikte bu mahallelerde yaşayan Suriyeli nüfusunun diğer mahallelere oranla nispeten daha yüksek olması yer almaktadır. Önder ve Hüseyingazi Mahallesinin ardından en çok kentsel hareketliliğin görüldüğü ilçeler Karapürçek, Ulubey ve Battalgazi Mahalleleri gelmektedir.

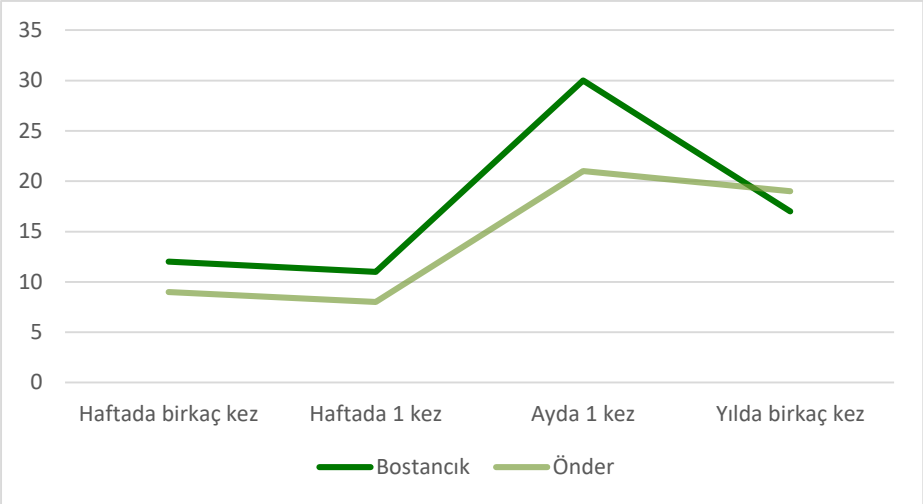
Harita 5.2. Bostancık Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Suriyeli Tanıdıkları ile Görüşme Hareketliliği

Harita 5.3'te ise Önder Mahallesinde yaşayan katılımcıların Suriyeli tanıdıkları ile görüşme hareketliliğine yer verilmiştir. Önder Mahallesinde yaşayanların çoğunluğu yine kendi mahallesinde yaşayan kişilerle sıkça görüşmesi nedeniyle mahalle içinde kentsel hareketlilik yoğunluktadır. Diğer mahalleler ile olan hareketlilikleri Bostancık Mahallesine göre daha azolmakla birlikte Battalgazi, Ulubey ve Hüseyingazi Mahalleleri ile diğer mahallelere göre daha fazla hareketlilik içerisindedir. Bostancık Mahallesinin en çok hareketlilik gösterdiği mahallelerden birisi Önder Mahallesi iken; Önder Mahallesinden Bostancık Mahallesine doğru hareketliliğin daha az olduğu dikkat çekicidir. Bu durum, çalışmanın kurgusunda da yer verilen, Önder Mahallesindeki Suriyeli nüfusunun Bostancık Mahallesinde yaşayan Suriyeli nüfusundan oldukça fazla olması ile açıklanabilmektedir. Bu nedenle bu iki mahalle arasındaki kentsel hareketliliğin baskın yönü Bostancık Mahallesinden Önder Mahallesine doğrudur.

Harita 5.3. Önder Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Suriyeli Tanıdıkları ile Görüşme Hareketliliği

Katılımcılara Türk tanıdıklarıyla görüşme sıklığının sorulmasının sebebi köprüleyici (bridging) sosyal ağ ve sermayenin temelini oluşturan farklı gruplarla etkileşimin ölçülmesidir. Katılımcılara Türk tanıdıklarıyla görüşme sıklığı sorulduğunda Şekil 5.16'da olduğu gibi mahalle bazlı olarak sorularda benzer yığılmalar gözlenmiştir. Her iki mahallede de Türk tanıdıklarla görüşme sıklığı Suriyeli tanıdıklarla görüşme sıklığı ile kıyaslandığında daha seyrek olduğu katılımcıların verdiği cevaplardan çıkarılmaktadır.

Şekil 5.16. Katılımcıların Türk Tanıdıklarıyla Görüşme Sıklığı

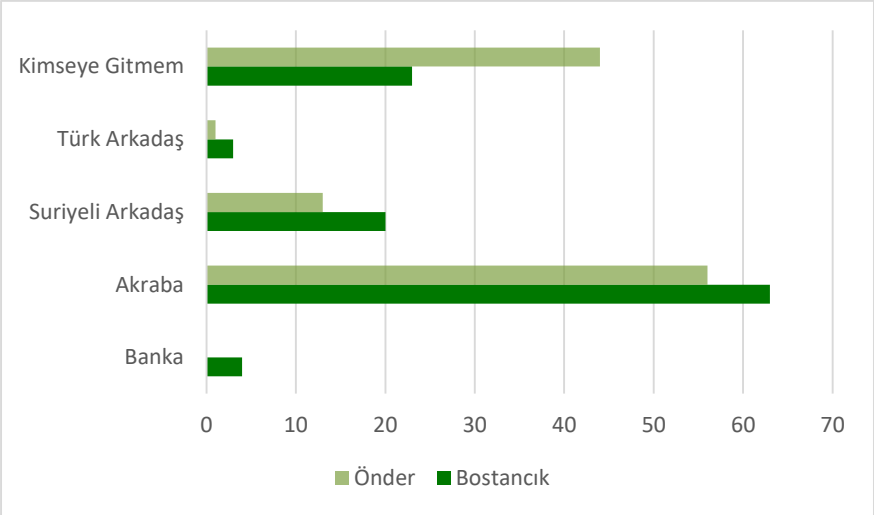
Katılımcıların sosyal ağlarının niteliğinin anlaşılabilmesi için sosyal medya platformları ile olan ilişkisi sorulmuştur. Her iki mahallede de katılımcıların neredeyse tamamına yakını sosyal medya platformlarını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sıklıkla kullanılan platformlar ise "Facebook" ve "Whatsapp"tır. Katılımcılar sosyal medya platformlarını kullanma amaçlarını çoğunlukla iletişim kurmak ve gündemi takip etmek olarak tanımlamışlardır. Bunların içerisinde ise sosyal medyada yer alan gruplardan ev ve iş bulmak için faydalandıklarını da belirtmişlerdir. Bu çerçeveden bakıldığında katılımcıların sosyal ağlarının ve sermayelerinin sadece yüz yüze ilişkilerden oluşmadığını, sosyal medya aracılığıyla da sosyal ağ ve sermayelerini genişlettikleri anlaşılmaktadır.

Çizelge 5.6. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Durumları

		BOSTANCIK		ÖNDER	
SOSYAL MEDYA PLATFORMLARINI KULLANMA		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Evet	101	89,4	102	89,5
	Hayır	12	10,6	12	10,5
	Cevaplamayan	0	0	0	0
	Toplam	113	100	114	100

Katılımcılara borç paraya ihtiyaç duymaları halinde ilk olarak kimden yardım isteyecekleri sorulmuştur. Bu sorudaki şıklar sosyal ağ ve sosyal sermayenin türünü ölçmeye yönelik olarak tasarlanmıştır. Her iki mahalleden katılımcıların çoğunlukla "Akraba" cevabını vermiş olması bağlayıcı (bonding) sosyal ağ ve sermayelerinin daha gelişmiş olduğunu

göstermektedir. Bunun yanı sıra Önder Mahallesi çoğunlukta olmak üzere her iki mahalleden de "kimseye gitmem" cevabının alınmış olması sosyal ağ ve sermaye paylaşımlarının sınırlı konularda olduğunu göstermektedir. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcılar içerisinden 4 kişinin bankaya başvuracağını belirtmiş olması az da olsa birleştirici (linking) sosyal ağ ve sermayenin varlığına işaret etmektedir.

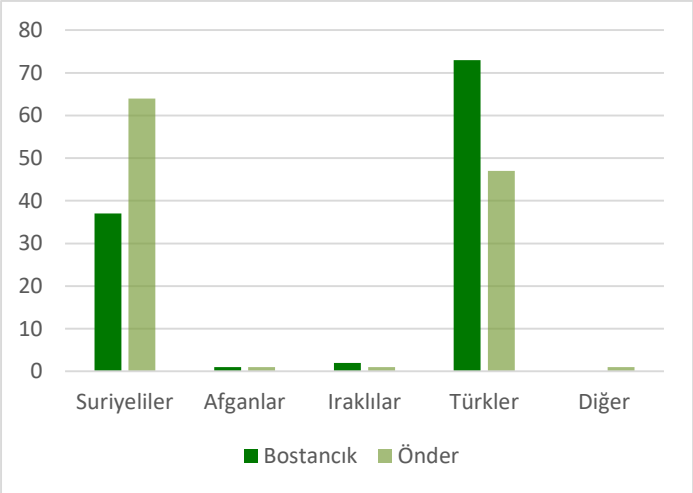
Şekil 5.17. Katılımcıların Borç Paraya İhtiyaç Duymaları Halinde Gidecekleri İlk Kişi

Katılımcıların köprüleyici (bridging) ve bağlayıcı (bonding) sosyal ağ ve sosyal sermayelerinin çözümlenebilmesi için sorulan sorulardan birisi de etkileşim halinde oldukları kişileri kendileri ile aynı veya farklı kültür ve etnik gruplar olarak tanımladıklarıdır. Alınan cevaplar incelendiğinde her iki mahallede de benzer bir doku çıktığı görülmektedir. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların %52,2'si; Önder Mahallesinde yaşayan katılımcıların ise %51'i daha çok kendi kültür ve etnik gruplarından kişilerle zaman geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Kendi kültürü ve etnik grubu dışında insanlarla zaman geçirenler Bostancık Mahallesinde %13,3; Önder Mahallesinde %21,1 olarak tespit edilmiştir. Nitekim burada dikkat çekici olan insanların çoğunluğunun her iki soruya da hayır demiş olmasıdır. Bu durum bazı kişilerin hem kendi kültür ve etnik grubu ile hem de diğer gruplarla iletişim ve etkileşiminin zayıf olduğunu göstermektedir. Bu veri önceki sorularla kıyaslandığında farklı kültür ve etnik gruplarla iletişimin zayıf olmasına bağlı olarak köprüleyici (bridging) sosyal ağ ve sermaye türüne daha az rastlanmasının sebebini de ortaya koymaktadır.

Çizelge 5.7. Katılımcıların Zamanlarını Geçirdikleri Gruplara İlişkin Veri

		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ZAMANINI KENDİ KÜLTÜRÜ VE ETNİK GRUBU İLE GEÇİRME	Evet	59	52,2	51	44,7
	Hayır	54	47,8	61	53,5
	Cevaplamayan	0	0	2	1,8
	Toplam	113	100	114	100
ZAMANINI KENDİ KÜLTÜRÜ VE ETNİK GRUBU DIŞINDAKİLERLE GEÇİRME	Evet	15	13,3	24	21,1
	Hayır	97	85,8	87	76,3
	Cevaplamayan	1	0,9	3	2,6
	Toplam	113	100	114	100

Katılımcıların komşularını tanımlama biçimleri Bostancık ve Önder Mahallesinde farklılık göstermektedir. Bostancık Mahallesinde yaşayanlar komşularının daha çok Türkler olduğunu ifade ederken; Önder Mahallesinde yaşayanlar ise Suriyeliler olarak tanımlamaktadır. Nitekim bu durum çalışmaya konu olan mahallenin nüfus deseni verisiyle de örtüşmektedir. Bunun yanı sıra özellikle Bostanlı Mahallesinde etkileşim halinde olabilecekleri kendi kültürlerinden farklı insanların varlığı, istek duymaları halinde sosyal ağ ve sermayelerinin genişleyebileceğini, özellikle de köprüleyici (birdging) sosyal ağ ve sermayenin görülebileceğini işaret etmektedir. Önder Mahallesinde ise komşularının çoğunlukla kendi kültür ve etnisitelerinden insanlardan oluşması nedeniyle bağlayıcı (bonding) sosyal ağ ve sermaye yapısının görülmesi muhtemeldir.

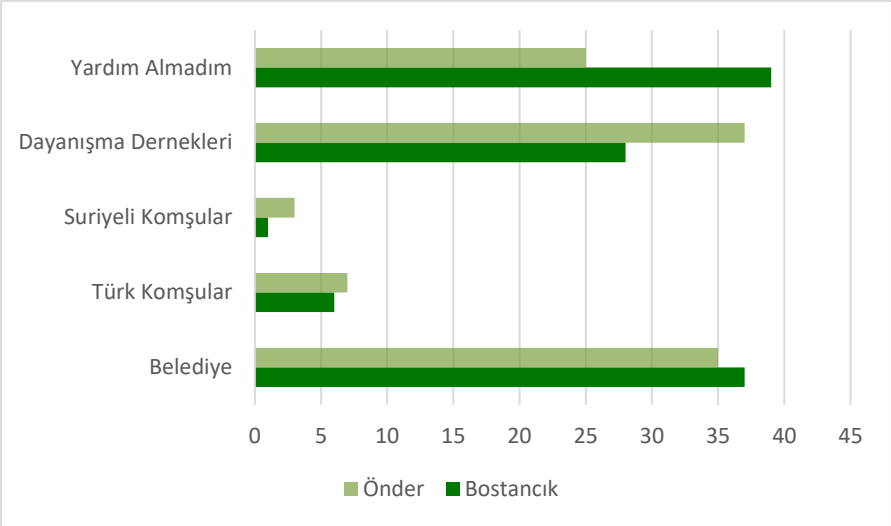
Şekil 5.18. Katılımcıların Komşularını Tanımlama Biçimi

Katılımcılara muhtarlık, belediye gibi kurumlardan herhangi bir yardım veya danışmanlık hizmeti alınıp alınmadığı sorulmuştur. Bu sorunun amacı ise katılımcıların birleştirici (linking) sosyal ağ ve sermayelerinin ölçülmesidir. Alınan cevaplar doğrultusunda birleştirici sosyal ağ ve sermayelerinin çok zayıf olmadığı görülmektedir. Oransal olarak her iki mahallede de benzer bir biçimde katılımcıların neredeyse %40'a yakını çeşitli kurum ve kuruluşlardan yardım veya danışmanlık hizmetleri aldığını belirtmiştir.

Çizelge 5.8. Katılımcıların Kurum ve Kuruluşlardan Yardım Alma Durumu

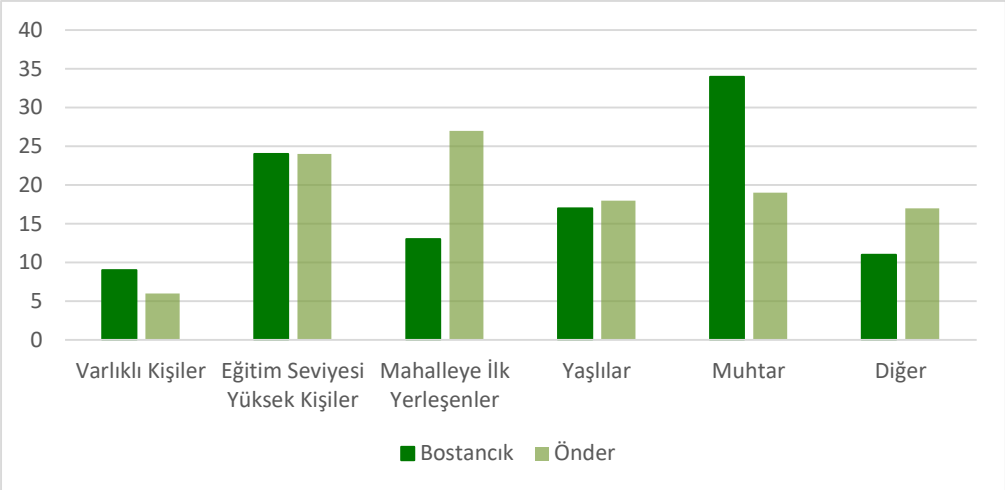
		BOSTANCIK		ÖNDER	
KURUM VE KURULUŞLARDAN YARDIM ALMA DURUMU		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Evet	40	35,4	38	33,3
	Hayır	71	62,8	72	63,2
	Cevaplamayan	2	1,8	4	3,5
	Toplam	113	100	114	100

Katılımcılara hangi kurum veya kuruluşlardan yardım aldıkları sorulmuştur. Her iki mahallede de benzer biçimde belediye ve dayanışma derneklerinden yardım veya danışmanlık hizmetleri alanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Buna ek olarak Suriyeli veya Türk komşularından yardım alan kişilere de rastlanmıştır.

Şekil 5.19. Katılımcıların Yardım Aldıkları Kurum/Kuruluşlar

Katılımcılara yaşadıkları mahallede önemli gördükleri kişiler sorulmuştur. Bazı seçeneklerin tercih edilme oranı iki mahallede de benzerlik gösterirken; Bostancık ve Önder Mahallesinde verilen cevaplarda ayrışan seçenekler "mahalleye ilk yerleşenler" ve "muhtar" cevapları olmuştur. Bostancık Mahallesinde yaşayanlar muhtarı önemli kişi olarak tanımlarken, Önder Mahallesinde yaşayanlar mahalleye ilk yerleşen kişileri önemli kişiler olarak tanımlamaktadırlar. Bu verinin ışığında sosyal ağ ve sermaye bağlamında diğer verilerle benzer olarak Önder Mahallesinde daha çok bağlayıcı sosyal sermayenin varlığından söz edilebilirken, Bostancık Mahallesinde birleştirici sosyal ağ ve sermayeye atıf yapılabilmektedir. Nitekim buradan yapılabilecek bir diğer çıkarım ise Önder Mahallesinde yaşayanların bir zincirleme göç süreci yaşadıklarıdır. İl ve hatta mahalle seçiminde kendilerinden önce göç edenlerin deneyimlerinden faydalandıkları aşikardır. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların ise yerleştikleri yerdeki otoriteler ile iletişim yoluyla deneyim ve bilgiye ulaştıkları söylenebilmektedir.

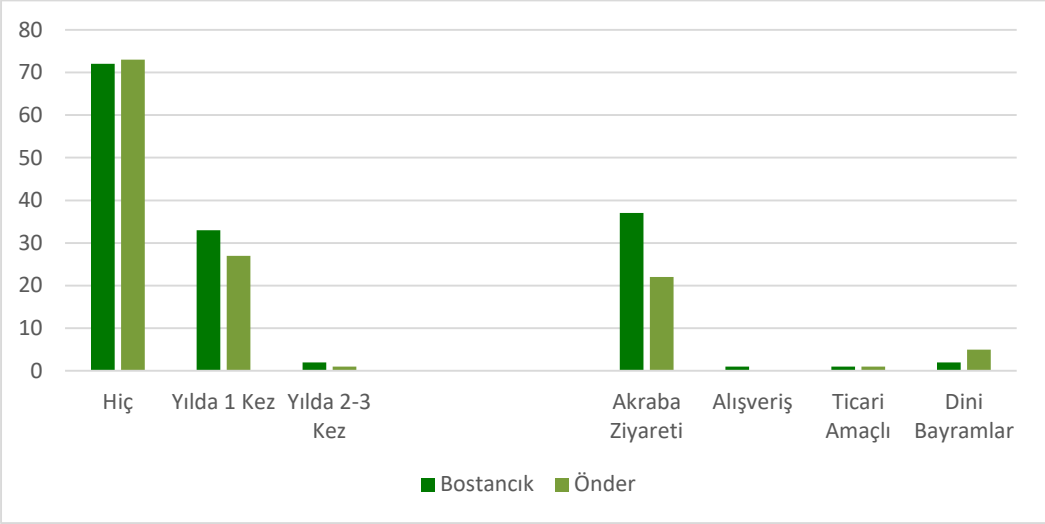
Şekil 5.20. Katılımcıların Yaşadıkları Mahallede Önemli Olarak Nitelendirdikleri Kişi

Katılımcıların Suriye ile geçmişten gelen ağlarının sürekliliğini anlayabilmek için Suriye'de halen akrabalarının olup olmadığı ve Suriye'ye onları ziyarete gidip gitmedikleri sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda katılımcıların çoğunluğunun halen Suriye'de yaşayan akrabalarının olduğu ve bir kısmının Suriye'ye ziyarete gittikleri öğrenilmiştir. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların %29,2'si; Önder Mahallesinde yaşayanların ise %15,8'inin Suriye ile aktif olarak bağlarının olduğu bulgular arasında yer almaktadır. Suriye'ye gitmediklerini ifade edenler içerisinde bazılarının ise Suriye'yi güvenli bulmadıkları için ziyarete gitmedikleri öğrenilmiştir. Bu katılımcılar koşullarda iyileştiğinde ve güvenlik ortamı sağlandığında Suriye'ye ziyaret amaçlı gideceklerini ifade etmişlerdir.

Çizelge 5.9. Katılımcıların Suriye ile devam eden aktif bağları

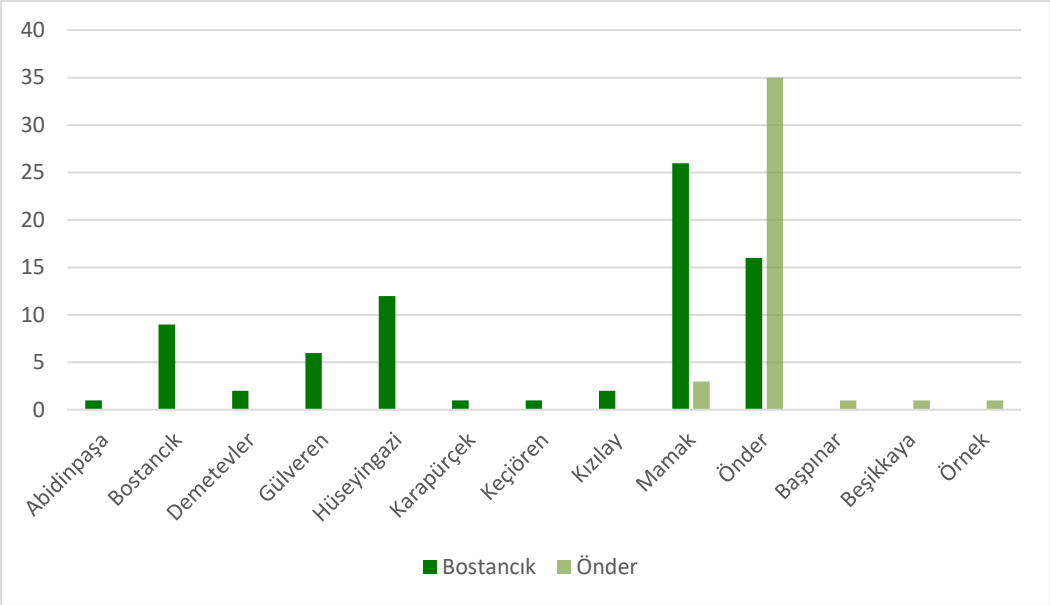
SURİYEDE AKRABALARINIZ VAR MI		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Evet	108	95,6	106	93,0
	Hayır	4	3,5	7	6,1
	Cevaplamayan	1	0,9	1	0,9
	Toplam	113	100	114	100
SURİYE'YE ZİYARETE GİDİYOR MUSUNUZ		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Evet	33	29,2	18	15,8
	Hayır	80	80,8	95	83,8
	Cevaplamayan	0	0	1	0,9
	Toplam	113	100	114	100

Katılımcılara Suriye'ye gitme sıklıkları ve nedenleri sorulmuştur. Suriye'ye ziyarete gidenlerin genellikle senede 1 kez gittikleri ve çoğunlukla gitme amaçlarının akraba ziyareti olduğu öğrenilmiştir.

Şekil 5.21. Katılımcıların Suriye'ye gitme sıklıkları ve nedenleri

Katılımcılara kendi kültür ve dini inanışları doğrultusunda özel günlerinde (dini bayramlar vb.) bir araya gelerek kutlamalar ya da etkinlikler yapıp yapmadıkları 3 aşamalı olarak sorulmuştur. İlk aşamadı kutlamalar için bir araya gelip gelmedikleri, ikinci aşamada hangi semt/mahallelerde bir araya geldikleri ve üçüncü aşamada ise kutlamalar için ne tür mekanları (ev, kafe, park vb.) tercih ettikleri sorulmuştur. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların %87,2'si; Önder Mahallesinde yaşayanların ise %73'ü kutlamalar için bir araya geldiklerini ifade etmişlerdir. Buna ek olarak katılımcılara bir araya geldikleri mahalleler/semtler sorulduğunda ise çoğunlukla kendi yaşadıkları mahallelerde bir araya geldikleri saptanmıştır. Bunun yanı sıra; önceki sorularda katılımcıların Ankara'da yaşayan tanıdık ve akrabalarının ikamet ettikleri semt ve ilçeler de verilen cevaplar arasında yer almaktadır. Kutlamalar için ise daha çok evin tercih edildiği öğrenilen bilgiler arasında yer almaktadır.

Şekil 5.22. Katılımcıların Özel Günlerinde Bir Araya Geldikleri Mahalle ve Semtler

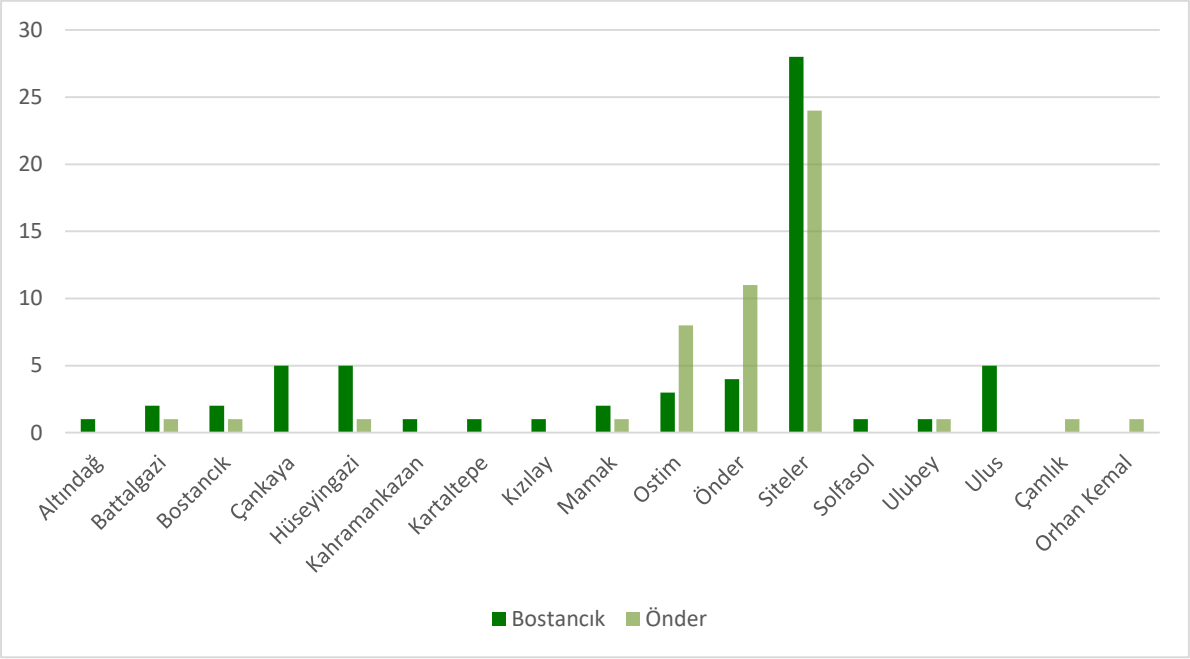
Katılımcılara Ankara'dan başka bir şehre veya ülkeye taşınma düşünceleri sorulmuştur. Bostancık Mahallesinde yaşayanların %24,2'si; Önder Mahallesinde ise %9,8'i Ankara'dan başka bir kente taşınmayı düşündüklerini ifade etmişlerdir. Buna ek olarak Bostancık Mahallesinde yaşayanların %37,5'i; Önder Mahallesinde yaşayanların ise %37,1'i Türkiye'den başka bir ülkeye göç etmeyi düşündüklerini dile getirmişlerdir. Uygun koşullar oluştuğunda Suriye'ye dönmeyi düşünenlerin oranı ise Bostancık Mahallesinde %40,3; Önder Mahallesinde %36,3 olarak saptanmıştır.

Çizelge 5.10. Katılımcıların Göç Etmeye Dair Düşünceleri

		BOSTANCIK		ÖNDER	
ANKARA'DAN BAŞKA ŞEHİRE TAŞINMA DÜŞÜNCESİ		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Evet	26	24,2	10	9,8
	Hayır	81	75,8	92	90,2
	Toplam	107	100	102	100
SURİYE'YE GERİ DÖNME DÜŞÜNCESİ	Evet	44	40,3	40	36,3
	Hayır	65	59,7	70	63,7
	Toplam	109	100	110	100
BAŞKA BİR ÜLKEYE TAŞINMA DÜŞÜNCESİ	Evet	42	37,5	42	37,1
	Hayır	70	62,5	71	62,9
	Toplam	112	100	113	100

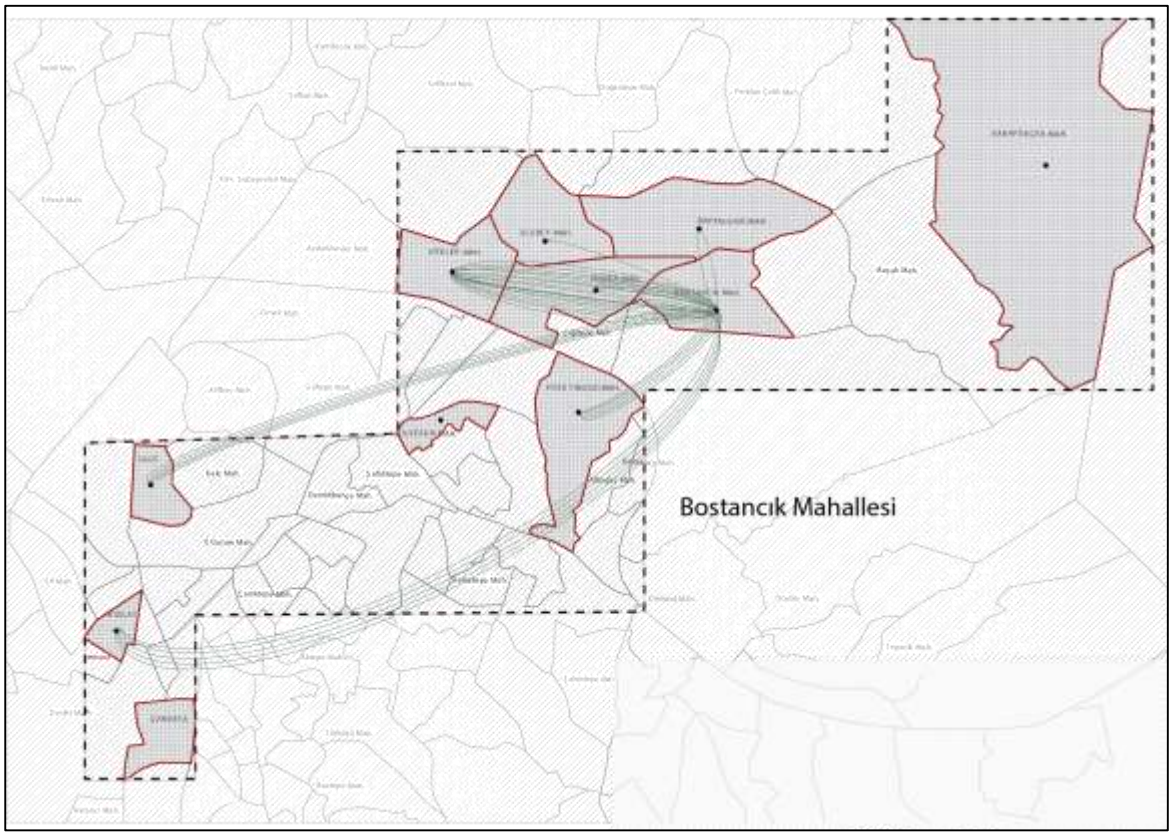
5.2.3. İşgücü piyasasına katılım

Çalışmanın bu bölümünde katılımcılara işgücü piyasasına katılım süreçleri ve çalışma koşullarına dair sorular yöneltilmiştir. Bu bölümde amaçlanan katılımcıların iş gücü piyasasına katılım süreçlerinde etkili olan sosyal ağ ve sermayeleri çözümleyebilmektir.

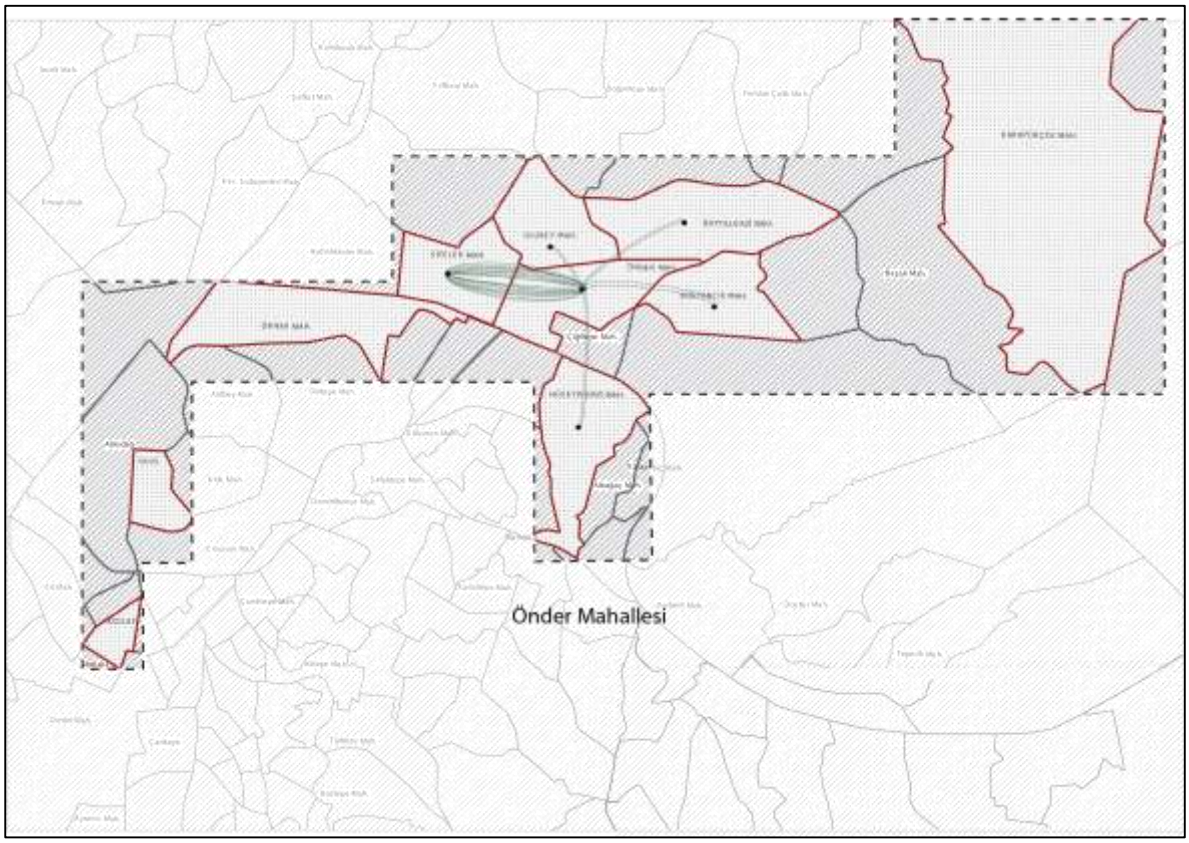
Şekil 5.23. Katılımcıların Çalıştıkları Mahalleler

Halihazırda aktif olarak çalışan katılımcılara işyerlerinin bulunduğu mahalle/semtler sorulmuştur. Her iki mahallede de ortak olarak Siteler bölgesi en çok verilen cevaplar arasındadır. Siteler bölgesinde çalışanlar mobilya sektöründe istihdam edildiklerini ifade etmişlerdir. Önder Mahallesinde çalışanlar ise genellikle perakende satış yeri (özellikle bakkal gibi gıdaya yönelik) sahibi olanlar veya Suriyeli çocuklara eğitim veren bireylerden oluşmaktadır. Mekânsal olarak bakıldığında; katılımcılar genellikle yaşadıkları bölgelere yakın çevrelerde çalışmaktadırlar. Ostim ve Kahramankazan cevapları ise sanayi bölgesi olmaları nedeniyle alınan cevaplar arasındadır. İki mahalle karşılaştırıldığında Bostancık Mahallesinde yaşayan ama yaşadığı mahallede çalışan sayısı oldukça az iken; Önder Mahallesinde yaşayıp aynı mahallede çalışanların sayısı daha fazladır. Bunun temel sebeplerinden bir tanesi Önder Mahallesindeki genel nüfus deseninin baskın olarak Suriyelilerden oluşması ve kendi istihdamlarını da olabildiğince mahalle içerisinde kendi iş yerlerinde sağlıyor olmalarından kaynaklanmaktadır.

Harita 5.4. Bostancık Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların İş Sebebi ile Oluşturdukları Kentsel Hareketlilik

Şekil 5.23'te sunulan veriler ışığında hazırlanan Harita 5.4'e göre çalışmak için en çok Bostancık Mahallesinden Siteler Mahallesine gidilmektedir. Bunun en temel sebeplerinden bir tanesi Siteler'de yer alan mobilya sektöründe çokça Suriyelilerin istihdam edilmesidir. Elbette mekânsal yakınlık da önemli bir faktördür. Düşük ücretlerle çalışan vasıfsız işçiler için ulaşım maliyetlerinin minimum düzeyde olması kritik bir konudur. Siteler'in ardından Ulus, Önder ve Hüseyingazi Mahalleleri iş için oluşan kentsel hareketlilikte dikkat çekmektedir. Ulus ve Kızılay bölgelerinde çalışanların ise çoğunlukla eğitim düzeyi yüksek olan bireyler oldukları bilinmektedir. Önder ve Hüseyingazi Mahalleleri ise bağlayıcı sosyal sermayeleri sayesinde mahalle ölçeğindeki küçük işyerlerinde istihdam edilen bireyler nedeniyle ön plana çıkmaktadır.

Harita 5.5. Önder Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların İş Sebebi ile Oluşturdukları Kentsel Hareketlilik

Önder Mahallesinde yaşayan katılımcılar içerisinde de tıpkı Bostancık Mahallesinde olduğu gibi Siteler Mahallesi en çok iş amaçlı kentsel hareketliliğin görüldüğü mahalledir. Siteler'in ardından en çok Önder Mahallesinde istihdam sağlanmaktadır ve bu da kent ölçeğinden ziyade mahalle ölçeğinde bir hareketlilik sağlamaktadır. Bireylerin gündelik yaşam pratikleri içerisinde önemli bir yere sahip olan çalışma mekanlarına bakıldığında Bostancık Mahallesindeki mahalle bazlı çeşitliliğin Önder Mahallesinden daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim benzer bir biçimde iş amaçlı kentsel hareketliliğin gerçekleştiği alan ise oldukça sınırlıdır.

Çizelge 5.11. Katılımcıların Çalışma İzni Sahipliliği

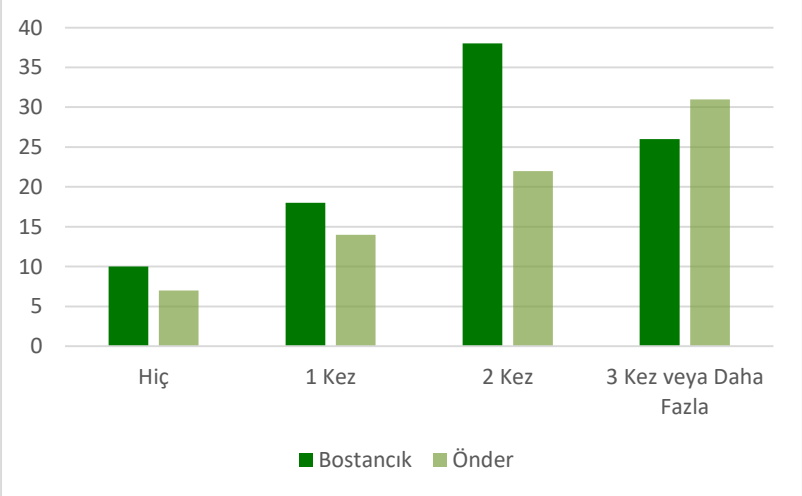
		BOSTANCIK		ÖNDER	
ÇALIŞMA İZNİ SAHİPLİLİĞİ		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Evet	17	19,7	3	4,2
	Hayır	69	80,3	68	95,8
	Toplam	86	100	71	100

Katılımcıların işgücü piyasasında yasal bir statü sahibi olup olmama durumunun öğrenilebilmesi için çalışma izinleri sorulmuştur. Her iki mahallede de çalışma izni olanların sayısı oldukça düşüktür. Bostancık Mahallesinde yaşayan ve aktif olarak işgücü piyassında rol alan katılımcıların %19,7'sinin; Önder Mahallesinde yaşayanların ise %4,2'sinin çalışma izinleri bulunmaktadır. Özellikle Siteler bölgesinde istihdam edilen katılımcıların çoğunun çalışma belgesi olmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Çizelge 5.12. Katılımcıların Ankara'ya Geldiklerinde İlk İş Bulma Süreçleri

ANKARAYA GELDİĞİNİZDE HEMEN İŞ BULABİLDİNİZ Mİ		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Evet	27	31,4	19	26,7
	Hayır	59	68,6	52	73,3
	Toplam	86	100	71	100

Katılımcıların Ankara'ya taşındıklarında iş bulma süreçlerinin anlaşılabilmesi için Ankara'ya taşındıktan sonra kısa vadede iş bulup bulamadıkları sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda her iki mahallede yaşayanlar için işgücü piyasasına katılım süreçlerinin zaman aldığı görülmektedir. Bostancık Mahallesinde yaşayanların %68,6'sı; Önder Mahallesinde yaşayanların ise %73,3'ü kısa vadede iş bulamadıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 5.24. Katılımcıların iş değiştirme sayıları

Katılımcılara kaç kez iş değiştiği sorulduğunda çoğunlukla 2 kez ya da 3 kez veya daha fazla cevapları alınmıştır. Katılımcıların Türkiye'de bulunma süreleri göz önüne alındığında iş değiştirme sıklığının fazla olduğu anlaşılmaktadır. İş değiştirme sebepleri ise bazen işveren kaynaklı olabilirken bazen çalışan kaynaklı olmaktadır. Katılımcıların çoğunlukla ücretlerini düzenli alamadıklarında iş değiştirme kararı verdiklerini ifade etmişlerdir.

Çizelge 5.13. Katılımcıların aldıkları maaşların yeterliliği hakkındaki düşünceleri

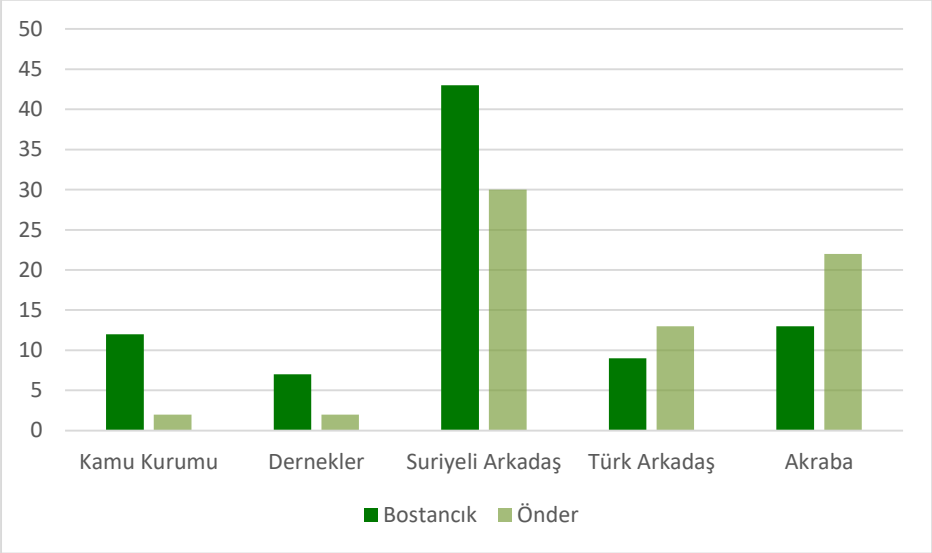
ALINAN ÜCRETİN YETERLİLİĞİ		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Evet	12	15,2	22	32,8
	Hayır	67	84,8	45	67,2
	Toplam	79	100	67	100

Katılımcılara aldıkları maaşların kendileri için yeterliliği sorulduğunda, Önder Mahallesinde yaşayanların Bostancık Mahallesinde yaşayanlara oranla maaşlarından daha memnun oldukları anlaşılmıştır. Bostancık Mahallesinde yaşayanların %15,2'si maaşlarından memnunken, Önder Mahallesinde yaşayanların %32,8'i maaşlarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bunun nedeni ise Önder Mahallesinde yaşayan ve iş sahibi olan insanlara karşılık Bostancık Mahallesinde çoğunlukla maaşlı çalışanların olmasıyla ilişkilendirilebilmektedir. Maaşlarını yeterli bulmayan kişilere ek bir işte çalışma istekleri sorulmuştur. Bu durumla tezat oluşturacak nitelikte maaşları yeterli olmayan fakat başka bir işte çalışmayı düşünmeyenlerin oranı Bostancık Mahallesinde %38,5; Önder Mahallesinde ise %41 olarak belirlenmiştir. Başka işte çalışmayı düşünmeyen kişilerden bazıları Türkiye'de iş bulma süreçlerinin zor olmasından ve ek gelir sağlayacak bir iş bulmanın ise daha da zor olduğundan söz etmişlerdir.

Çizelge 5.14. Katılımcıların ücretlerini düzenli alabilme durumu

ÜCRETLERİ DÜZENLİ ALABİLME DURUMU		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Evet	55	71,4	43	66,2
	Hayır	22	28,6	22	33,8
	Toplam	77	100	65	100

Katılımcılara maaşlarını düzenli alabilme durumları sorulduğunda, çoğunlukla düzenli olarak alabildikleri öğrenilmiştir. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların %28,6'ı; Önder Mahallesinde yaşayanların %33,8'i düzenli olarak maaşlarını alamadıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 5.25. Katılımcıların İş Bulma Süreçlerinde Etkili Olan Kişi/Kurumlar

Katılımcıların iş bulma süreçlerinde etkili olan sosyal ağ ve sermayelerinin anlaşılabilmesi için işini kimler aracılığıyla bulduğu sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda; Bostancık Mahallesinde çoğunlukla Suriyeli arkadaşlar, kamu kurumu ve dernekler yardımıyla işgücü piyasasına dahil oldukları anlaşılmaktadır. Buradan çıkarılacak sonuç ise Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların işgücü piyasasına katılma süreçlerinde bağlayıcı (bonding) ve birleştirici (linking) sosyal ağ ve sermayelerinin etkisinin görüldüğüdür. Nitekim bu sonuç "acil durumda yardım istenecek kişiler" sorusuyla da örtüşmektedir. Önder Mahallesinde ise çoğunlukla Suriyeli arkadaş ve akrabaların iş bulma süreçlerinde etkin rol oynadıkları görülmektedir. Bu durum ise bağlayıcı (bonding) sosyal ağ ve sermayelerinin varlığını işaret etmektedir. Bağlayıcı sosyal ağ ve sermayeye oranla az da olsa köprüleyici (bridging) sosyal ağ ve sermayenin varlığı da katılımcıların iş bulma süreçlerinde Türk arkadaşlarının yardımından faydalanmasıyla anlaşılmaktadır.

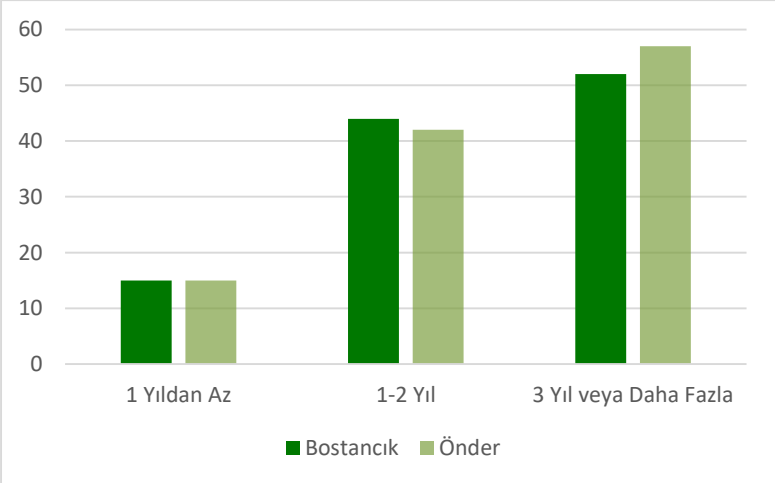
Çizelge 5.15. Katılımcıların Sosyal Güvencelilik Durumları

		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
SOSYAL GÜVENCELİLİK	Evet	33	29,2	22	19,3
	Hayır	72	63,7	86	75,4
	Cevaplamayan	8	7,1	6	5,3
	Toplam	113	100	114	100

Aktif olarak çalışan ve çalışmayan tüm katılımcılara sosyal güvence durumları sorulmuştur. Bostancık Mahallesinde yaşayanların %63,7'sinin; Önder Mahallesinde yaşayanların ise %75,4'ünün herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı öğrenilmiştir. Çalışanların çoğunun çalışma izni olmadığı göz önüne alındığında böyle bir oranın çıkması anlamlı görünmektedir.

5.2.4. Konuta erişim

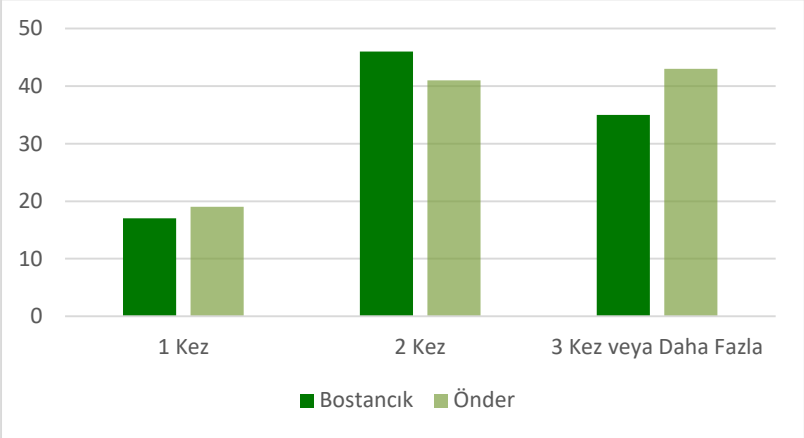
Çalışmanın bu bölümünde katılımcıların yaşadıkları konut ve konut alanlarına dair bilgilerle birlikte konuta erişim süreçlerinde etkili olan süreçleri ve süreçte aktif rol oynayan sosyal ağ ve sermayeleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Şekil 5.26. Katılımcıların şu anki konutlarında yaşama süreleri

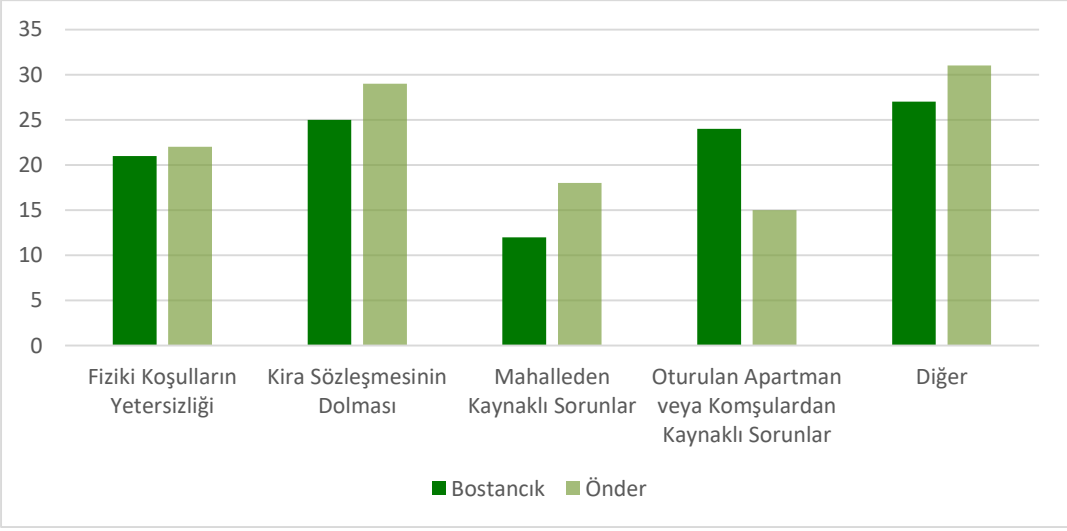
Katılımcılara şu an yaşadıkları konutta ne kadar zamandır ikamet ettikleri sorulmuştur. Alınan cevapların dağılımı Bostancık ve Önder Mahallelerinde benzerlik göstermekle

birlikte katılımcıların genel eğiliminin herhangi bir sorun olmadığı sürece konut değiştirmeme yönünde olduğu anlaşılmaktadır.

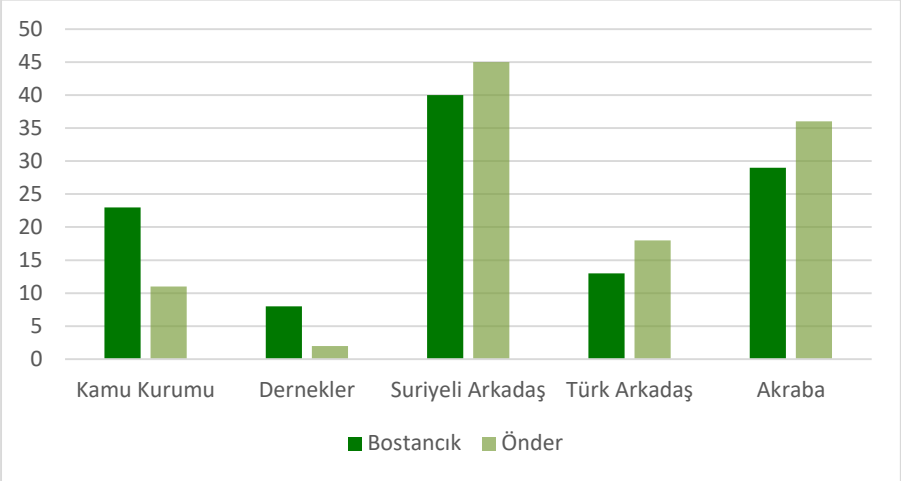
Şekil 5.27. Katılımcıların bugüne kadar değiştirdikleri konut sayısı

Katılımcılara kaç kez konut değiştirdikleri sorulduğunda, her iki mahalleden de alınan çoğunluk cevap "2 kez" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum mevcutta ikamet ettikleri konutta bulunma süreleri ile anlamlı bir veri oluşturmaktadır. Önder Mahallesinde 3 kez veya daha fazla konut değiştirenlerin sayısı Bostancık Mahallesine göre daha fazladır. Bunun nedeni ise Önder Mahallesindeki kentsel dönüşüm sürecine bağlı olarak yaşanan yıkım sürecidir.

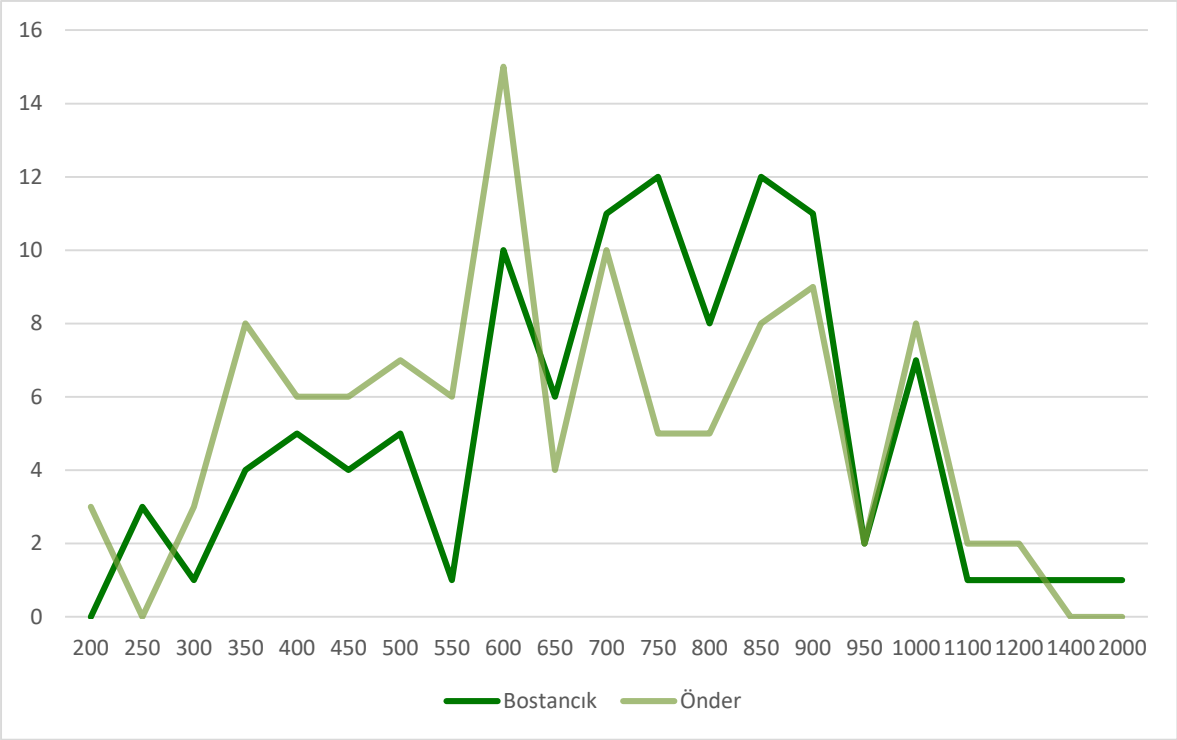
Şekil 5.28. Katılımcıların konut değiştirme nedenleri

Katılımcılara bundan önce ikamet ettikleri konuttan taşınma nedenleri sorulmuştur. Her iki mahallede de çoğunlukla "Diğer" cevabının verildiği görülmektedir. Diğer seçeneğinin altında ise Bostancık Mahallesinde yaşayanlar genellikle evlerin eski olması nedeniyle konut değiştirdiklerini ifade ederken; Önder Mahallesinde yaşayanlar mahalledeki kentsel dönüşümün bir parçası olarak yıkım sürecinin başlaması nedeniyle ev değiştirmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca Bostancık Mahallesinde "oturulan apartman veya komşulardan kaynaklı sorunlar" nedeniyle ev değiştirme durumu gözlenirken; Önder Mahallesinde "mahalleden kaynaklı sorunlar" nedeniyle ev değiştirme durumu gözlenmektedir.

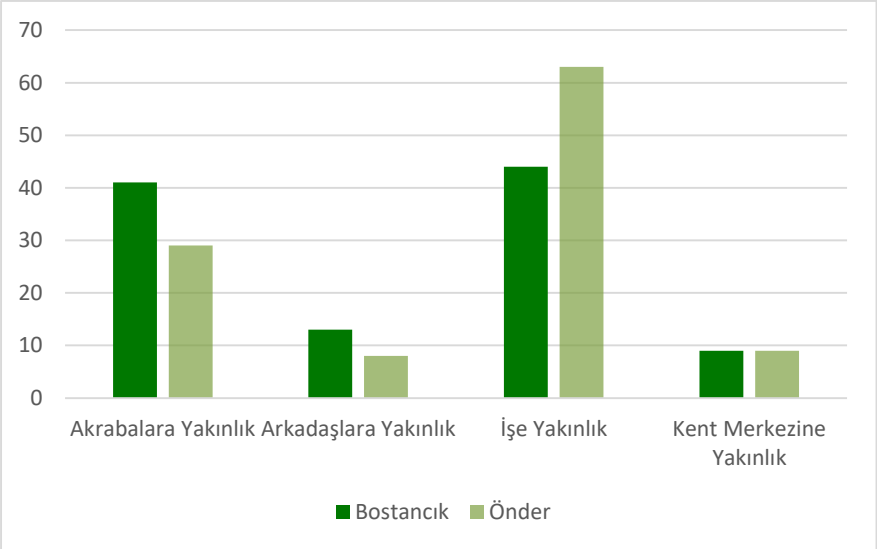
Şekil 5.29. Katılımcıların mevcutta ikamet ettikleri konutu kimler aracılığıyla bulduklarına ilişkin veri

Katılımcıların konuta erişim süreçlerinde etkili olan sosyal ağ ve sermayelerinin anlaşılabilmesi için mevcutta ikamet ettikleri konutu bulmalarında kimlerden yardım istedikleri sorulmuştur. Alınan cevaplar mahalle bazlı olarak çalışmanın diğer bölümlerinde sorulan sorular ve alınan cevaplar doğrultusunda yorumlanan sosyal ağ ve sermayeleri ile örtüşmektedir. Önder Mahallesinde konut bulma süreçleri çoğunlukla Suriyeli arkadaş ve akrabalar aracılığıyla sağlanırken; Bostancık Mahallesinde buna ek olarak kamu kurumu ve dernekler aracılığıyla konut bulma sürecinin Önder Mahallesinden daha fazla olduğu görülmektedir. Buradan çıkarılacak sonuç ise konuta erişim sürecinde Önder Mahallesindeki baskın sosyal ağ ve sermaye bağlayıcı (bonding) iken Bostancık Mahallesinde bağlayıcı ve birleştirici (linking) sosyal ağ ve sermayenin bir arada olduğu görülmektedir.

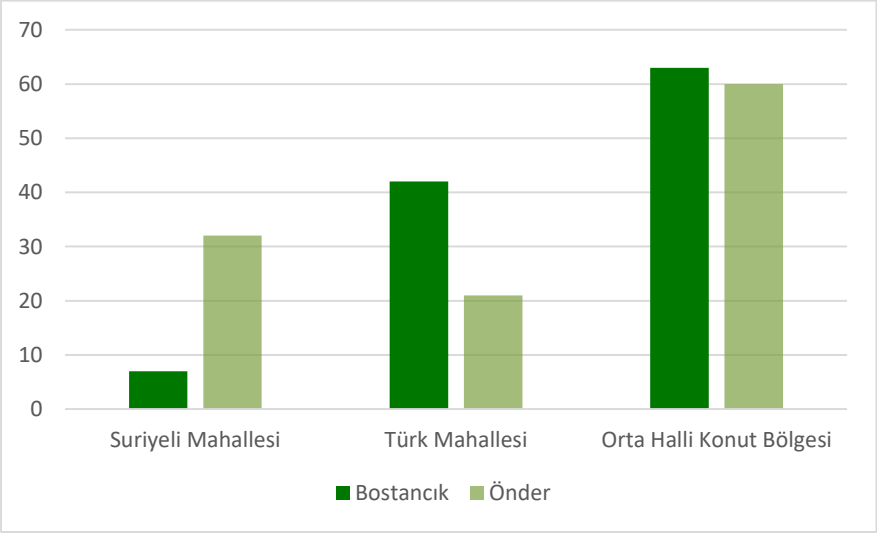
Şekil 5.30. Katılımcıların ikamet ettikleri konutların kira bedelleri

Katılımcılara ikamet ettikleri konutların mülkiyet durumu sorulmuştur. Her iki mahalledeki katılımcıların neredeyse tamamına yakını (%99,1) kiracılardan oluşmaktadır. Farklı olarak Bostancık Mahallesinde 1 kişi ev sahibi olduğunu, Önder Mahallesinde ise 1 kişi bedel ödemeden ikamet ettiğini ifade etmiştir. Kiracı olan katılımcılara kira bedelleri sorulduğunda ise Bostancık Mahallesinde genel olarak kira bedellerinin Önder Mahallesine oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bostancık Mahallesinde ortalama kira bedeli 747,5 TL olarak hesaplanırken; Önder Mahallesinde 560 TL olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde de Önder Mahallesinde yaşayanların çoğunluğunun 600 TL kira verdiği, Bostancık Mahallesinde ise 750 TL ve 850 TL kira verenlerin eşit ve çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 5.31. Katılımcıların ikamet ettikleri konutu tercih etme sebebi

Katılımcıların mevcutta ikamet ettikleri konutlarını tercih etmelerinde etkili olan nedenler sorulmuştur. Bostancık Mahallesinde çoğunlukla akrabalara ve iş yerine yakın olması nedeniyle mevcut konutlarını tercih ettikleri gözlenirken; Önder Mahallesinde çoğunlukla iş yerine yakın olması bir tercih nedeni olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında; Bostancık Mahallesinde yaşayan ve aktif olarak çalışanların çoğunlukla Siteler bölgesinde istihdam edilmesi; Önder Mahallesinde ise hem Siteler'de çalışanların fazla olması hem de kendi mahallelerinde işyeri sahiplerinin olması konut tercihlerini etkileyen faktörleri açıklamaktadır.

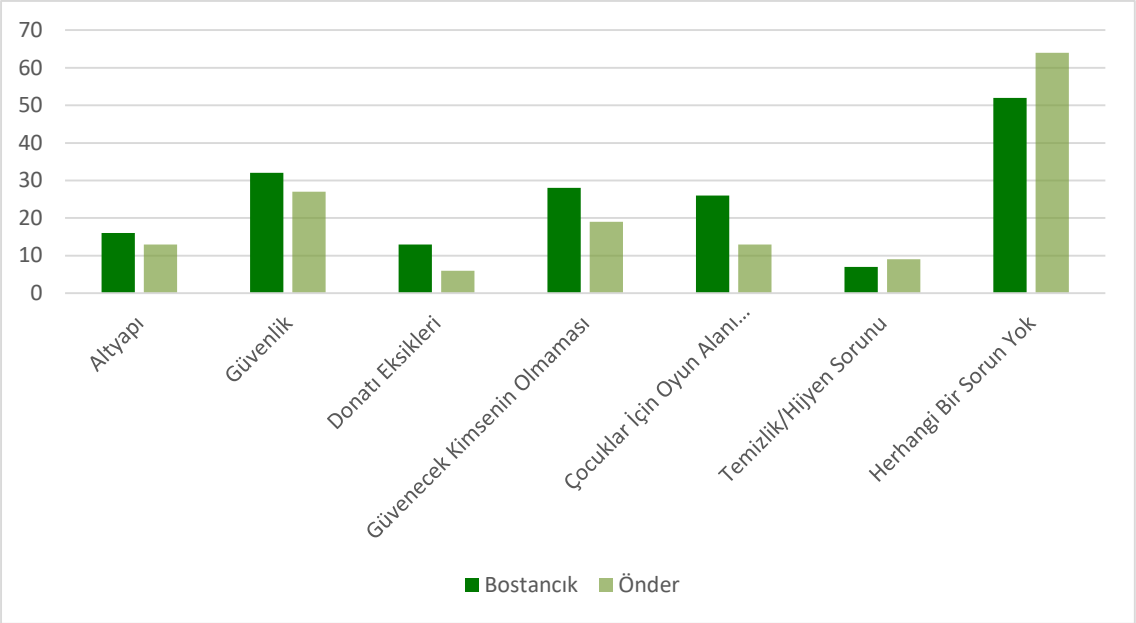
Şekil 5.32. Katılımcıların yaşadıkları mahalleyi tanımlama biçimleri

Katılımcılara yaşadıkları mahalleyi nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Bu kapsamda alınan cevaplarda her iki mahallenin de "orta halli konut bölgesi" olarak tanımlandığı görülmektedir. Fakat mahalle bazlı bakıldığında; Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcılar mahallelerini "Türk Mahallesi" olarak tanımlarken; Önder Mahallesinde ise "Suriyeli Mahallesi" olarak tanımlanmakta olduğu görülmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde Önder Mahallesinin "Küçük Halep" olarak adlandırılmasının nedeni daha iyi anlaşılabilmektedir. Bunun yanı sıra çalışmaya konu olan ve 2 mahallenin seçilmesinin nedeni olan nüfus desenindeki farklılık da bu soru aracılığıyla tekrar kanıtlanmış olmaktadır.

Çizelge 5.16. Katılımcıların yaşadıkları mahallenin güvenliğine ilişkin algıları

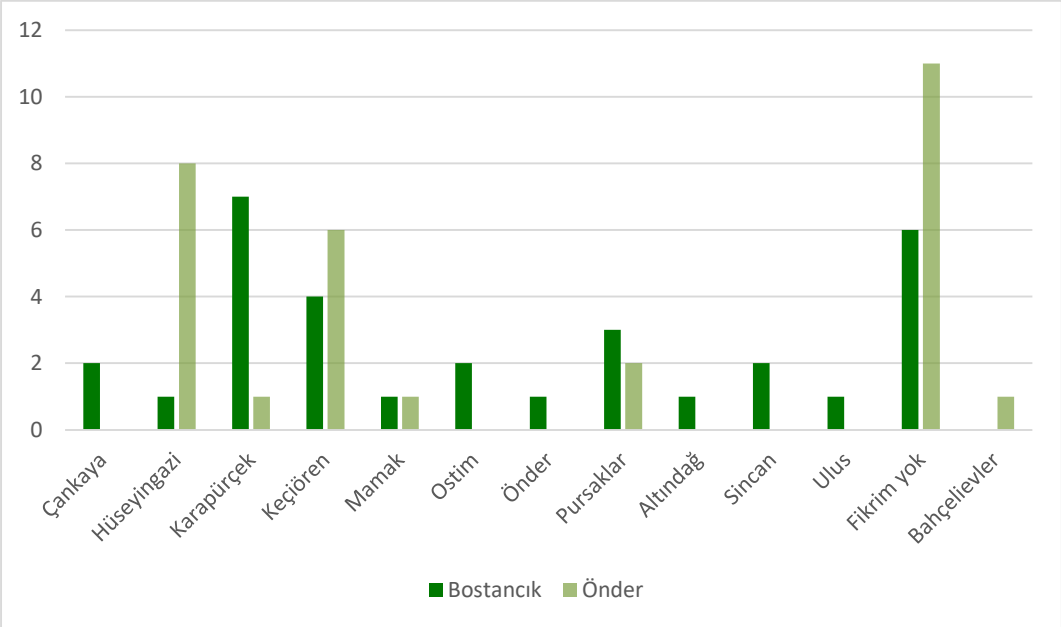
MAHALLENİN GÜVENLİK DURUMU		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Evet	77	69,4	75	67
	Hayır	34	30,6	37	33
	Toplam	111	100	112	100

Katılımcılara yaşadıkları mahalleyi güvenli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların %69,4'ü; Önder Mahallesinde yaşayanların ise %67'si yaşadıkları mahalleyi güvenli bulduklarını ifade etmişlerdir. Kendini güvende hissetmeyenlerin de %30-33 aralığında olması oldukça dikkat çekicidir. Özellikle Önder Mahallesinde 2021 yılı Ağustos ayında yaşanan karışıklıklar göz önüne alındığında güvensizlik hissinin oluşması anlaşılabilmektedir.

Şekil 5.33. Katılımcılara göre yaşadıkları mahallenin problemleri

Güvenlik algısının ardından katılımcılara mahalleden memnuniyet dereceleri sorulmuştur. Her iki mahallede de memnuniyet seviyesi %70,3 olarak ölçülmüştür. Memnun olmayanlara ise memnun olmama nedenleri sorulmuştur. Her iki mahallede de en sık tekrarlanan cevap "güvenlik sorunu"dur. Buna ek olarak sosyal ağ ve sermaye bağlamında düşünüldüğünde mahallede güvenecek kimselerinin olmaması durumunu katılımcıların mahalle sorunlarını tanımlarken kullanmış olmaları oldukça dikkat çekicidir.

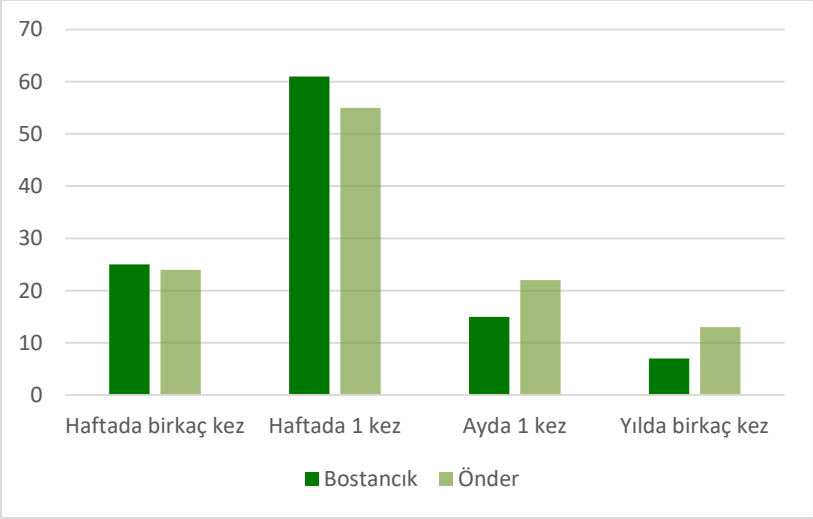

Şekil 5.34. Mahalleden taşınmayı düşünen katılımcıların hedef mahalleleri/semtleri

Güvenlik sorunu ve memnuniyete ilişkin değerlendirmelerinden ardından katılımcılara başka mahalleye taşınmaya dair düşünceleri sorulmuştur. Bostancık Mahallesinde yaşayanların %31,3'ü; Önder Mahallesinde yaşayanların ise %27,7'si Ankara içerisinde başka bir mahalleye taşınmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bostancık Mahallesinden taşınmayı düşünen katılımcıların hedef mahalleleri Karapürçek, Keçiören, Ostim, Pursaklar, Çankaya, Önder, Sincan olarak sıralanabilir. Genel olarak bakıldığında taşınmayı düşündükleri bölgeler sanayi alanlarının ve buna bağlı olarak iş olanaklarının fazla olduğu bölgelerdir. "Fikrim yok" cevabı Bostancık Mahallesinde en çok tekrarlanan ikinci cevap olmaktadır. Genellikle fikrim yok diyenler, sadece daha güvenli herhangi bir yere taşınmak istediklerini ifade etmişlerdir. Önder Mahallesinde ise "fikrim yok" diyenlerin oranı Bostancık Mahallesine kıyasla daha fazladır. Taşınmayı düşündükleri yerler ise Hüseyingazi, Keçiören, Pursaklar, Bahçelievler ve Mamak olarak sıralanmaktadır.

5.2.5. Kentsel hizmetlere erişim

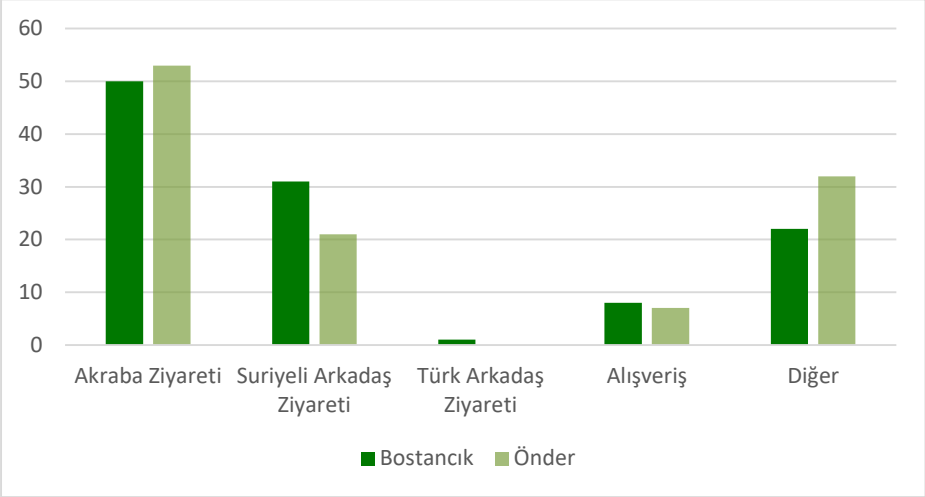
Tezin bu bölümünde katılımcıların kent içerisinde çeşitli ihtiyaçları için hangi çevreleri tercih ettiği, kentsel yaşama ne düzeyde katıldıkları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Şekil 5.35. Katılımcıların boş zamanlarında mahalle dışına çıkma sıklığı

Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların %57'si; Önder Mahallesinde yaşayanların %48'i haftada 1 kez mahalle dışına çıktıklarını ifade etmişlerdir. Ayda 1 kez veya daha seyrek mahalle dışına çıkanların oranı Bostancık Mahallesinde %20,5; Önder Mahallesinde

%30,7'dir. Bu çerçeveden bakıldığında Önder Mahallesi Bostancık Mahallesine oranla daha içe kapanık bir yapıya sahiptir.

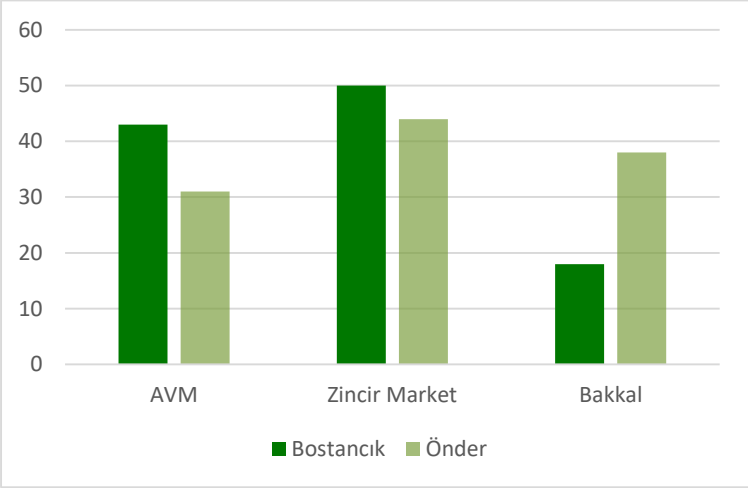
Şekil 5.36. Katılımcıların boş zaman aktiviteleri

Katılımcılara boş zamanlarında neler yaptıkları sorulmuştur. Her iki mahallede de yaklaşık olarak eşit sayıda akraba ziyareti cevabı alınmıştır. Boş zamanlarında Suriyeli arkadaşlarını ziyaret edenlerin oranı Bostancık Mahallesinde daha fazladır. Bunun nedeni ise Bostancık Mahallesinde yaşayanların kendi etnisitelerinden kişilerin çoğunlukla Bostancık Mahallesinden farklı yerlerde yaşamalarıdır. Az da olsa Bostancık Mahallesinde yaşayıp boş zamanlarında Türk arkadaşlarını ziyaret edenlere rastlanırken; Önder Mahallesinde rastlanmamıştır. Diğer seçeneği altındaki cevaplar değerlendirildiğinde Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların boş zaman aktivitesi olarak park gibi kentsel açık yeşil alanları tercih ettikleri dikkat çekmektedir.

Çizelge 5.17. Mahalle dışında gidilen bölgeler

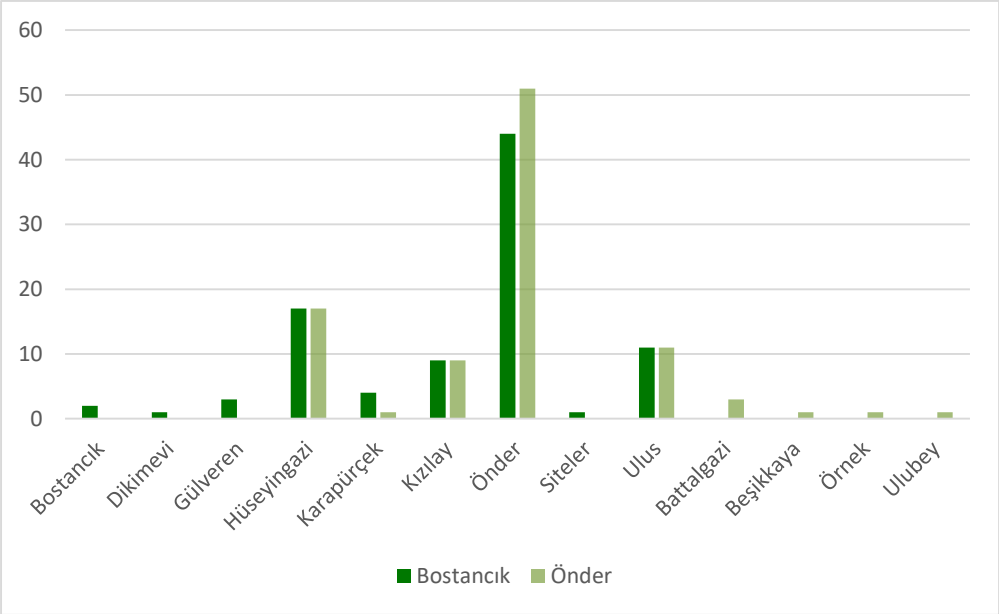
MAHALLE DIŞINDA GİDİLEN YERLER		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Aynı ilçe-Farklı mahalle	55	51,9	58	51,3
	Farklı ilçe	24	22,6	24	21,2
	Kent Merkezi	27	25,5	31	27,4
	Toplam	113	100	114	100

Boş zamanlarında mahalle dışına çıkanların daha çok nereleri tercih ettikleri sorulduğunda çoğunlukla her iki mahallede yaşayanlar da kendi ilçeleri içerisinde başka mahalle ve semtlere gitmekte oldukları anlaşılmaktadır.

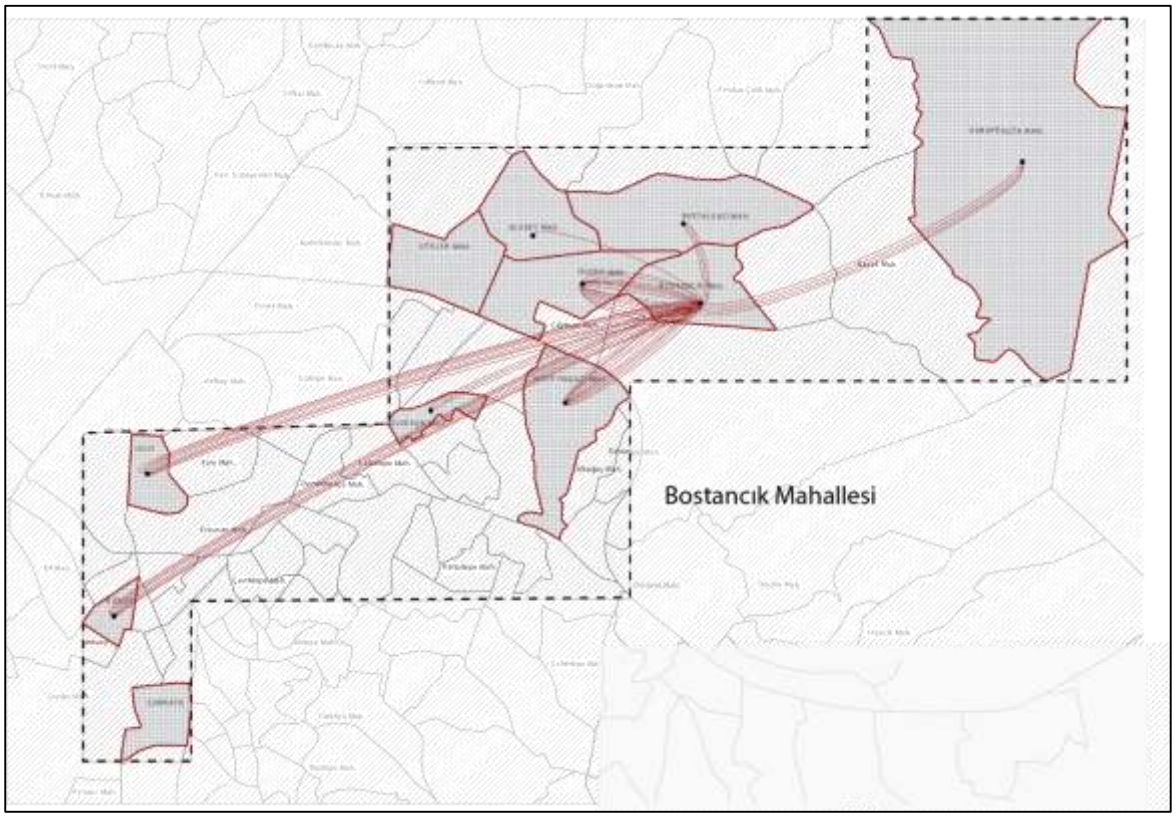
Şekil 5.37. Katılımcıların alışveriş için mekân tercihleri

Buna ek olarak katılımcıların alışveriş mekânı tercihleri sorgulandığında Bostancık Mahallesinde çoğunlukla zincir marketlerin tercih edildiği; Önder Mahallesinde ise Bostancık Mahallesinden farklı olarak bakkalların tercih edildiği görülmektedir. Bunun nedeni ise Önder Mahallesinde yaşayanların kendi kültürlerine ve gündelik yaşam pratiklerine ait birtakım ürünleri bulabilecekleri ürünleri satan bakkalların sayıca fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

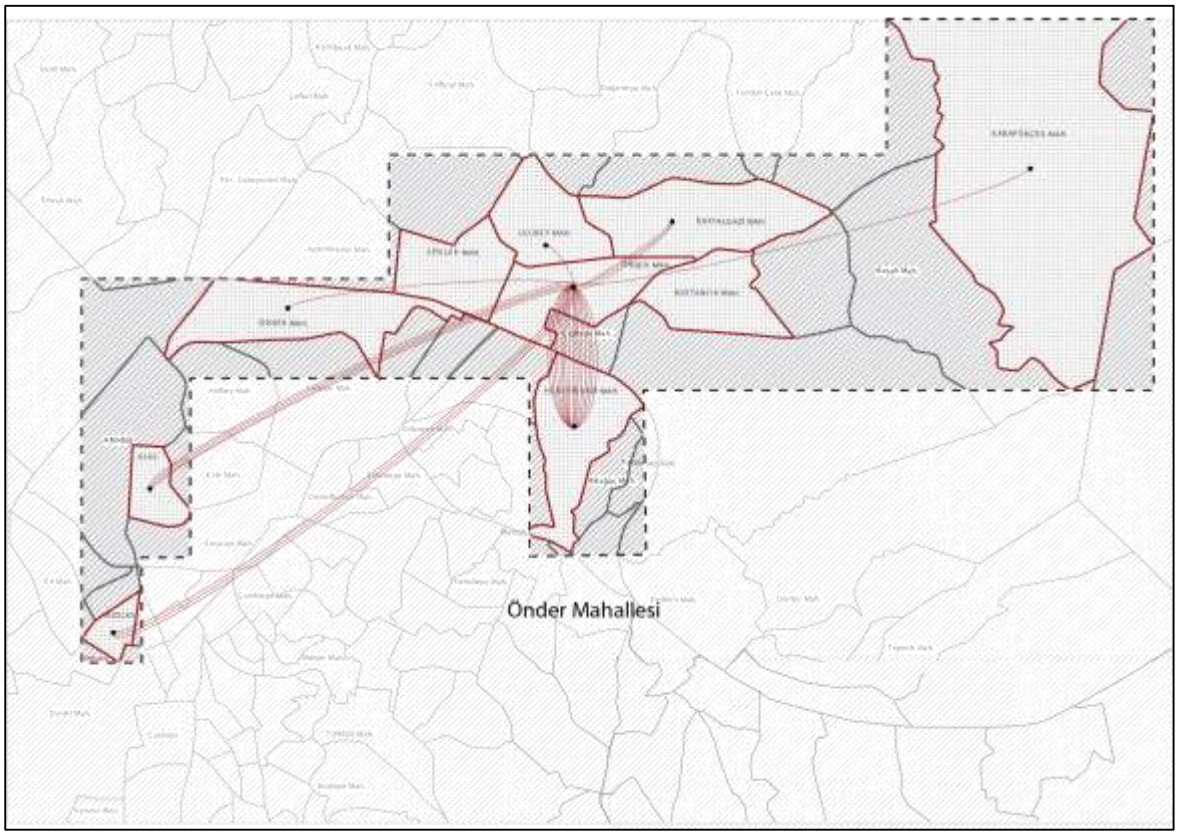
Şekil 5.38. Alışveriş için gidilen mahalleler

Katılımcılara alışveriş için tercih ettikleri mahalle ve semtler sorulduğunda Önder Mahallesinde yaşayanların 53,6'sı yine kendi mahallerinde alışverişlerini yaptıklarını; Bostancık Mahallesinde yaşayanların ise %47,8'i alışveriş için Önder Mahallesine gittiklerini ifade etmişlerdir. Önder Mahallesine ek olarak en çok alınan cevaplar arasında Hüseyingazi, Kızılay ve Ulus yer almaktadır. Nitekim alışveriş için AVM'yi tercih edenlerin genellikle Ulus ve Kızılay cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Harita 5.6. Bostancık Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Alışveriş Sebebi ile Oluşturdukları Kentsel Hareketlilik

Bostancık Mahallesinde yaşayanlar alışveriş için çoğunlukla Önder Mahallesini tercih etmektedir. Önder Mahallesinde kendi yerel ürünlerini bulabilmeleri ve mekansal yakınlık tercih edilmesi için en önemli nedenler arasındadır. Hüseyingazi Mahallesi ile alışveriş amaçlı kentsel hareketliliğin yoğunluğunun sebebi ise Hüseyingazi Mahallesinde pazar kurulması olarak tespit edilmiştir. Alışveriş için Ulus ve Kızılay'a gidenler ise ihtiyaç duydukları her mal ve hizmete ulaşabilmeleri ve AVM'lerin olması sebebiyle bu bölgeleri tercih etmekte ve yolculuk sürelerini tölere edebilmektedirler. Genel olarak kentsel hareketliliğin gerçekleştiği bölgeler için ortak noktanın ulaşılabilirlik açısından uygunluk olduğu sonucuna varılmıştır. Bir diğer deyişle alışveriş için gidilen tüm bölgeler toplu taşıma ile tek vesaitte ulaşılabilen yerlerdir.

Harita 5.7. Önder Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Alışveriş Sebebi ile Oluşturdukları Kentsel Hareketlilik

Önder Mahallesinde yaşayanların çoğunluğu kendi mahallelerinde alışveriş yapmayı tercih etmektedir. Bu nedenle kentsel ölçekte büyük bir hareket oluşmamaktadır. Fakat Bostancık Mahallesi ile benzer bizimde Hüseyingazi Mahallesinde kurulan Pazar alanı nedeniyle Önder Mahallesinden Hüseyingazi Mahallesi yönünde yoğun bir kentsel hareketlilik görülmektedir. Bostancık Mahallesinden farklı olarak ise Battalgazi, Ulubey ve Örnek Mahalleri ile de alışveriş amaçlı kentsel hareketlilik söz konusudur.

Çizelge 5.18. Katılımcıların çocuklarının eğitim alma durumu

KATILIMCILARIN ÇOCUKLARININ EĞİTİM ALMA DURUMU		BOSTANCIK		ÖNDER	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Evet	59	73,8	66	83,5
	Hayır	21	26,2	13	16,5
	Toplam	80	100	79	100

Katılımcıların içerisinde eğitim yaşında olan çocukları olanlara Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından verilen eğitim sürecine dahil olma durumları sorulmuştur. Bostancık

Mahallesinde yaşayanların %73,8'i; Önder Mahallesinde yaşayanların ise %83,5'i çocuklarının eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir.

5.2.6. Sosyal sermaye ve sosyal ağların değerlendirilmesi

Çalışmanın bu kısmında İki Yönlü ANOVA analizi ile birlikte bireylerin sosyal ağ ve sosyal sermayelerini ölçmeye yönelik oluşturulan soruların ilişkiselliği ile birlikte bu sorular baz alınarak yapılan sosyal ağ analizi ile bireylerin işgücü piyasasına katılım, konuta erişim ve donatı alanlarına erişim süreçlerinde sosyal sermaye ve sosyal ağlarının etkisi gösterilmiştir.

Çizelge 5.19. İki Yönlü ANOVA Analizi ile birlikte Sosyal Ağ Analizi Yapılan Soru Çaprazlamaları

1.Soru	2.Soru
Eğitim durumunuz?	Acil bir durumla karşılaşırsanız ilk kimden yardım isterseniz?
	Borç paraya ihtiyacınız olsa ilk kime gidersiniz?
	İşinizi kimler aracılığıyla buldunuz?
	Evinizi nasıl buldunuz?
	Mahalle dışına çıktığınızda nerelere gidiyorsunuz?
	Boş zamanlarınızda neler yapıyorsunuz?
Türkiye'ye gelme tarihiniz?	Acil bir durumla karşılaşırsanız ilk kimden yardım isterseniz?
	Borç paraya ihtiyacınız olsa ilk kime gidersiniz?
	İşinizi kimler aracılığıyla buldunuz?
	Evinizi nasıl buldunuz?
	Mahalle dışına çıktığınızda nerelere gidiyorsunuz?
	Boş zamanlarınızda neler yapıyorsunuz?

Çizelge 5.19'da ise mahalle değişkeni esas alınarak İki Yönlü ANOVA Analizi yapılan ve sosyal ağ analizine tabi tutulan sorular verilmiştir.

Çizelge 5.20'de verilen ANOVA Analizi sonuçlarına göre bireylerin sosyal ağ ve sermayelerini ölçmeye yönelik oluşturulan sorulardan bir tanesi olan "Borç paraya ihtiyacınız olsa ilk kime gidersiniz?" sorusunun eğitim durumu ve mahalle ile ilişkili olup olmadığına bakılmıştır. Bunun sonucunda eğitim durumu ve mahalle farklılığının bireylerin

sosyal ağları üzerinde anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Fakat eğitim durumu ve mahalle değişkeninin birlikte anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

"Acil bir durumla karşılaşırsanız ilk kimden yardım istersiniz" sorusunun eğitim durumu ve mahalle ile ilişkisine bakıldığında; significance değerlerinin 0,05'ten büyük olması nedeniyle aralarında anlamlı bir etki olmadığı söylenebilir.

Bireylere iş bulma süreçlerinde kimlerden destek aldıkları sorulmuştur. Yapılan ANOVA analizi sonucunda eğitim durumu ve mahalle farklılığının bireylerin iş bulma süreçlerinde destek aldıkları kişileri anlamlı olarak etkilediği tespit edilmiştir. İş bulma süreçlerinden sonra ev bulma süreçlerinde yardım aldıkları kişilerle eğitim durumu ve yaşadıkları mahalle arasındaki ilişki sorgulanmıştır. Buna göre, bireylerin ev bulma süreçlerinde yardım talep ettikleri kişi ile yaşadıkları mahalle arasında anlamlı bir etki olduğu; eğitim durumunun ise bu süreci etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Bireylerin kent mekanındaki hareketliliklerinin çizilebilmesi için sorulan sorulardan birisi olan "mahalle dışına çıktığınızda nerelere gidiyorsunuz?" sorusun alınan cevaplar ile eğitim durumu arasında anlamlı bir etkiye rastlanırken, mahallenin herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Buna ek olarak boş zamanlarında neler yaptıkları ile eğitim durumu ve mahalle değişkeni arasında anlamlı bir etki olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda bu soru bireylerin sosyal ağ ve sermayelerini de ölçmeyi sağlamaktadır.

Bireylerin Türkiye'ye gelme tarihleri ve mahalle farklılığının sosyal ağ ve sermayeleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olma durumları sorgulandığında; hem mahallenin hem de Türkiye'ye gelme tarihlerinin bireylerin borç isteyecekleri kişi üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunun tespit edilmesi nedeniyle sosyal ağ ve sermayelerini de etkileyen faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna ek olarak acil durumda ilk ulaşacakları kişi ile Türkiye'ye gelme tarihi arasında anlamlı bir etki olduğu fakat mahalle değişkeninin bunu etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

ANOVA analizi sonucunda bireylerin iş bulma sürecinde yardım aldıkları kişiler üzerinde Türkiye'ye gelme tarihleri ve mahalle değişkeninin anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Ev bulma süreçlerinde yardım aldıkları kişiler üzerinde ise Türkiye'ye gelme tarihlerinin etkisi olduğu fakat mahallenin etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mahalle dışında gidilen yerler üzerinde Türkiye'ye gelme tarihinin anlamlı bir etkisi yokken mahalle faktörü etkili olmaktadır. Boş zaman aktivitesi üzerinde ise ne Türkiye'ye gelme tarihi ne de mahalle faktörünün etkisi bulunmamaktadır.

Çizelge 5.20. İki Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları

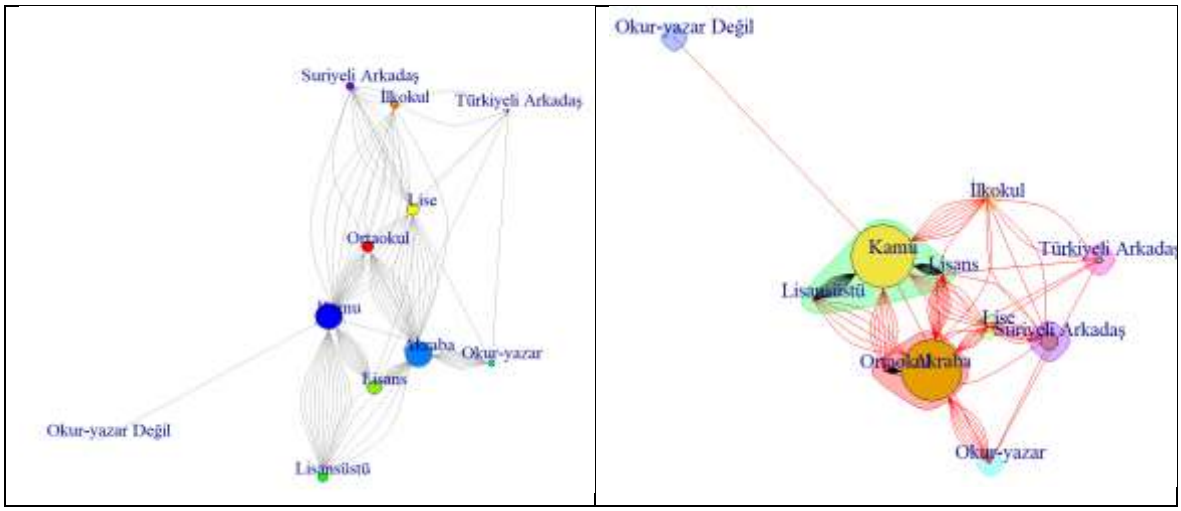
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	Significance
Borç Para İstenecek Kişi	Eğitim Durumu	0,009
	Mahalle	0,028
	Eğitim Durumu * Mahalle	0,178
Acil Durumda Ulaşılacak Kişi	Eğitim Durumu	0,177
	Mahalle	0,236
	Eğitim Durumu * Mahalle	0,522
İş Bulma Sürecindeki Aracı Kişiler	Eğitim Durumu	0,045
	Mahalle	0,007
	Eğitim Durumu * Mahalle	0,034
Ev Bulma Sürecindeki Aracı Kişiler	Eğitim Durumu	0,917
	Mahalle	0,023
	Eğitim Durumu * Mahalle	0,368
Mahalle Dışında Gidilen Yerler	Eğitim Durumu	0,017
	Mahalle	0,369
	Eğitim Durumu * Mahalle	0,401
Boş Zaman Aktivitesi	Eğitim Durumu	0,047
	Mahalle	0,042
	Eğitim Durumu * Mahalle	0,389
Borç Para İstenecek Kişi	Türkiye'ye Gelme Tarihi	0,048
	Mahalle	0,014
	Türkiye'ye Gelme Tarihi * Mahalle	0,038
Acil Durumda Ulaşılacak Kişi	Türkiye'ye Gelme Tarihi	0,040
	Mahalle	0,926
	Türkiye'ye Gelme Tarihi * Mahalle	0,595
İş Bulma Sürecindeki Aracı Kişiler	Türkiye'ye Gelme Tarihi	0,023
	Mahalle	0,049
	Türkiye'ye Gelme Tarihi * Mahalle	0,018

Çizelge 5.20. (devam) İki Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları

Ev Bulma Sürecindeki Aracı Kişiler	Türkiye'ye Gelme Tarihi	0,021
	Mahalle	0,148
	Türkiye'ye Gelme Tarihi * Mahalle	0,826
Mahalle Dışında Gidilen Yerler	Türkiye'ye Gelme Tarihi	0,484
	Mahalle	0,022
	Türkiye'ye Gelme Tarihi * Mahalle	0,387
Boş Zaman Aktivitesi	Türkiye'ye Gelme Tarihi	0,149
	Mahalle	0,149
	Türkiye'ye Gelme Tarihi * Mahalle	0,278

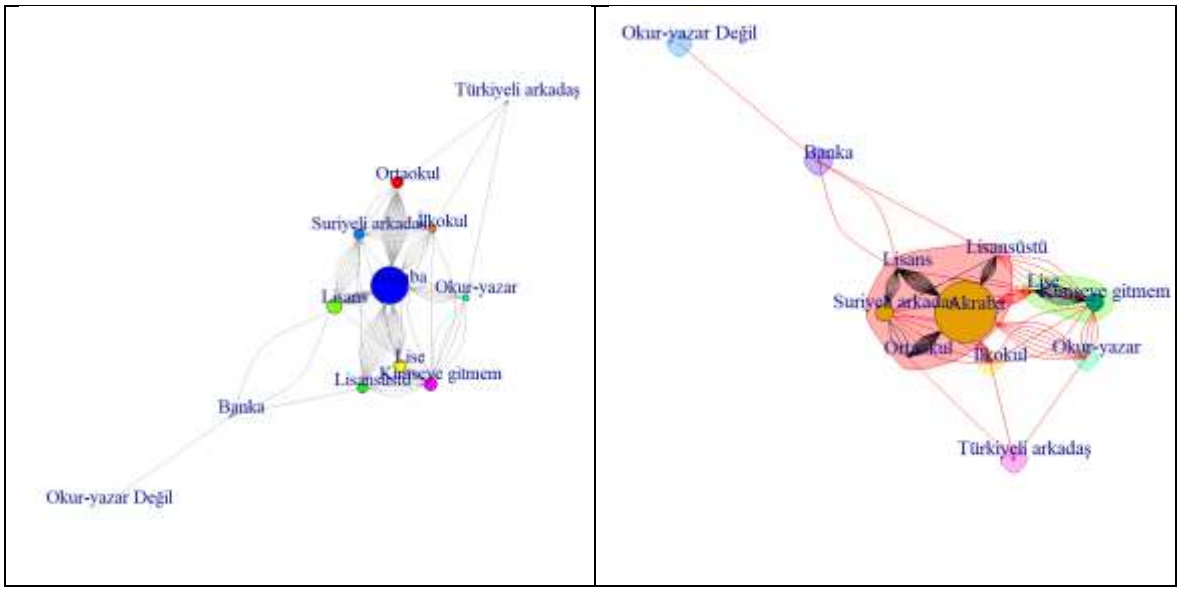
Sonuç olarak bakıldığında mahalle faktörünün neredeyse tüm durumlarda bireylerin sosyal ağ ve sermayelerini, dolayısı ile iş bulma-konut bulma ve sosyal donatılara erişim süreçlerini etkilediği görülmektedir. Buna ek olarak eğitim durumu iş bulma süreçlerini etkilerken, ev bulma süreçlerini etkilemediği fakat sosyal donatılara erişimi etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin Türkiye'ye gelme tarihleri ise sosyal donatılara erişim haricinde hem iş bulma hem de konut bulma süreçlerini etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bostancık mahallesi

Şekil 5.39. Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Bireylerin Acil Durumda Yardım İsteyecekleri İlk Kişi

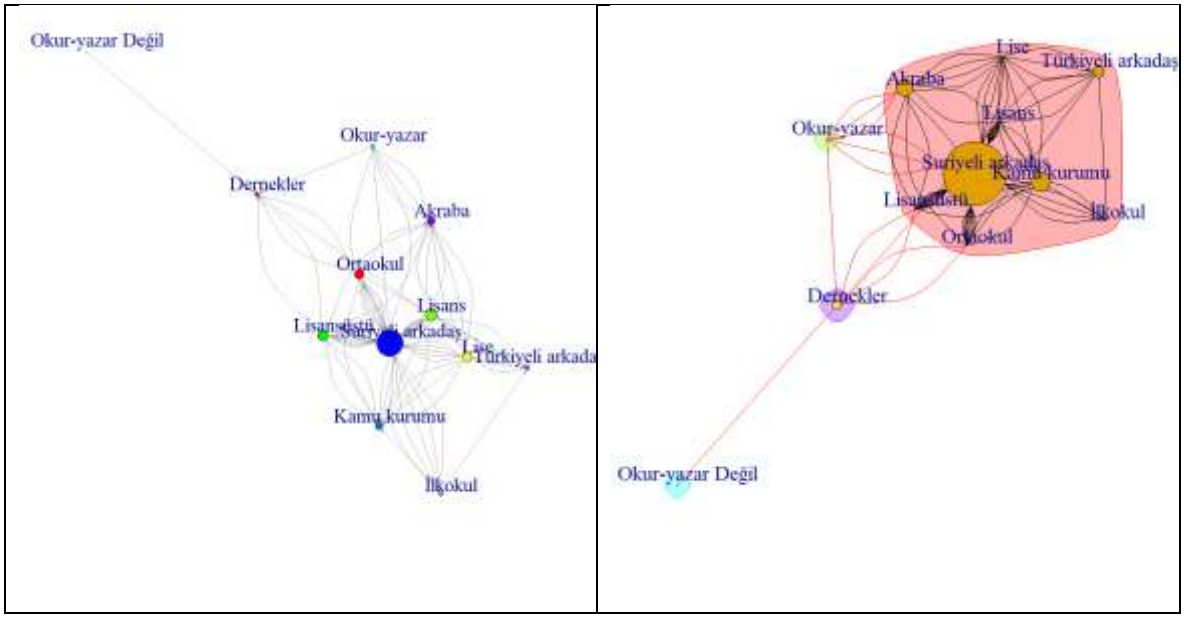
Bostancık Mahallesi özelinde ilk olarak eğitim durumu değişkeni ile "Acil bir durumla karşılaşırsanız ilk kimden yardım istersiniz?" sorusu arasında ilişki kurulmuştur. Kümelenme analizine göre lisans ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip olanların kamu kurumlarından yardım istediği anlaşılmaktadır. Kümede gösterilen lisans ve lisansüstü düğümleri ile kamu düğümü birlikte bir kümeyi temsil etmektedir. Buradan yola çıkarak eğitim seviyesinin artması kamu kurumlarından yardım isteme eğiliminin de arttığını göstermektedir. En çok akrabadan yardım isteyenler ise eğitim düzeyi okur-yazarlık ve ortaokul seviyesinde olanlardır. Ortaokul ve akrabadan yardım isteme düğümleri de birlikte başka bir küme oluşturmaktadır. Böylece eğitim seviyesinin görece düşük olması insanlar için kurulması daha kolay ve güvenilirlik düzeyi yüksek olan aile bağlarına yani bir diğer deyişle bağlayıcı sosyal sermayelerine yönlendirmiştir. Suriyeli arkadaşlarından en çok yardım alanlar ise lise mezunu olan bireylerdir. Genel itibari ile Türkiyeli arkadaş en az yardım talebinde bulunulan grup olarak belirlenmiştir. Akraba tek başına iyi bir merkez olarak görülmektedir. Ayrıca kamu kurumları ile akraba yardım talep etmek için iyi bir otorite olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü merkezi konumda olan düğümlerin kamu ve akraba ile daha fazla ilişkide olduğu gözlemlenmektedir. Akrabanın iyi bir merkez olması demek birçok grup tarafından sayısal olarak bağ kurulan bir grup olduğu anlamına gelmektedir. Bu durumda bağlayıcı ve birleştirici sosyal sermayenin varlığından söz etmek mümkündür. Tüm bunlara ek olarak bağların mesafeleri incelendiğinde; bağ mesafesi birbirine yakın olan düğümlerin benzer özellikler gösterdiği; birbirinden uzak olan düğümlerin ise benzerliklerinin azaldığı yani ayrışmalarının arttığı bilinmektedir. Buna göre okur yazar olmayan grubun tüm gruplardan ağ mesafelerinin uzun olması diğer gruplardan hem eğitim düzeyi hem de bağ kurma biçimleri açısından farklılaştığını göstermektedir.

Şekil 5.40. Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Bireylerin Borç Paraya İhtiyaç Duyduklarında Yardım Talep Edecekleri İlk Kişi/Kurum

Şekil 5.40'ta eğitim durumuna bağlı olarak bireylerin borç paraya ihtiyaç duymaları halinde yardım talep edecekleri ilk kişi arasındaki ilişki sorgulanmıştır. Kümelenme analizine göre ortaokul, lisans ve lisansüstü eğitim seviyelerine sahip kişilerde borç paraya ihtiyacı olması durumunda en çok yardım isteyecekleri kişi akrabaları olmaktadır. Ortaokul, lisans ve lisansüstü ile akraba düğümü bir kümeyi oluşturmaktadır. Bu küme içerisinde Suriyeli arkadaş düğümü de yer almaktadır. Lisans mezunları akrabaya ek olarak Suriyeli arkadaşlarından da yardım talep edebileceğini yoğunluklu olarak dile getirmektedir. Fakat en güçlü ilişki ortaokul mezunları ile akraba cevabı arasında görülmektedir. Kimseye gitmem diyen kişiler içerisinde yoğunluklu olarak lise mezunları yer almaktadır. Bu nedenle lise düğümü ile kimseye gitmem cevabı bir küme oluşturmaktadır. Akraba ve Suriyeli arkadaşlar iyi birer merkez olma özelliği taşımaktadır. En az yardım talebi ise banka ve Türk arkadaşlardan olmaktadır. Nitekim akraba, Suriyeli arkadaş, kimseye gitmem düğümleri ile eğitim seviyelerine ait düğümlerin mesafeleri görece birbirine yakın iken banka ve Türk arkadaş düğümlerinin ağ mesafelerinin uzaklığı bu durumu kanıtlamaktadır. Banka ile olan ağın zayıflığı ise saha çalışmasında görüşülen kişilerin resmi statüsünden de kaynaklanabilmektedir. Burada akraba tek başına bir otorite ve iyi bir merkez olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında Suriyeli arkadaş ve akraba bir küme oluştururken, diğer tarafta kimseye gitmem cevabı da bir küme oluşturmaktadır. Akraba ve Suriyeli arkadaşlar iyi birer merkez olma özelliği taşırken; akraba tek başına bir otoriteyi

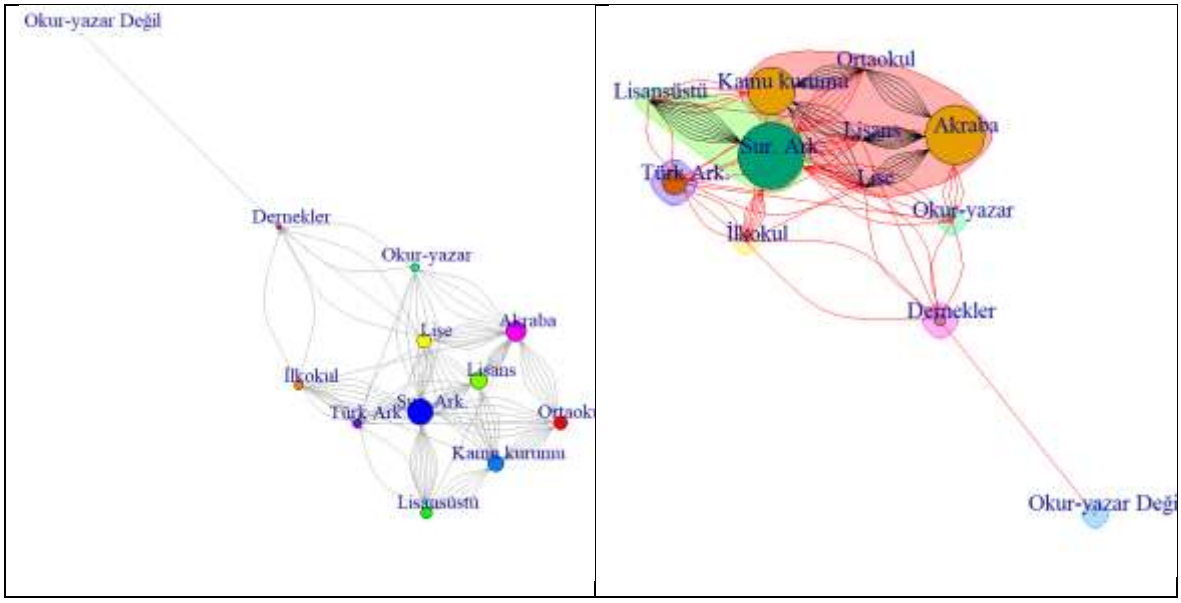
oluşturmaktadır. Bu ilişkiler ağı içerisinde bağlayıcı sosyal sermayenin varlığından söz etmek mümkündür.

Şekil 5.41. Bireylerin Eğitim Durumu ile İşlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki

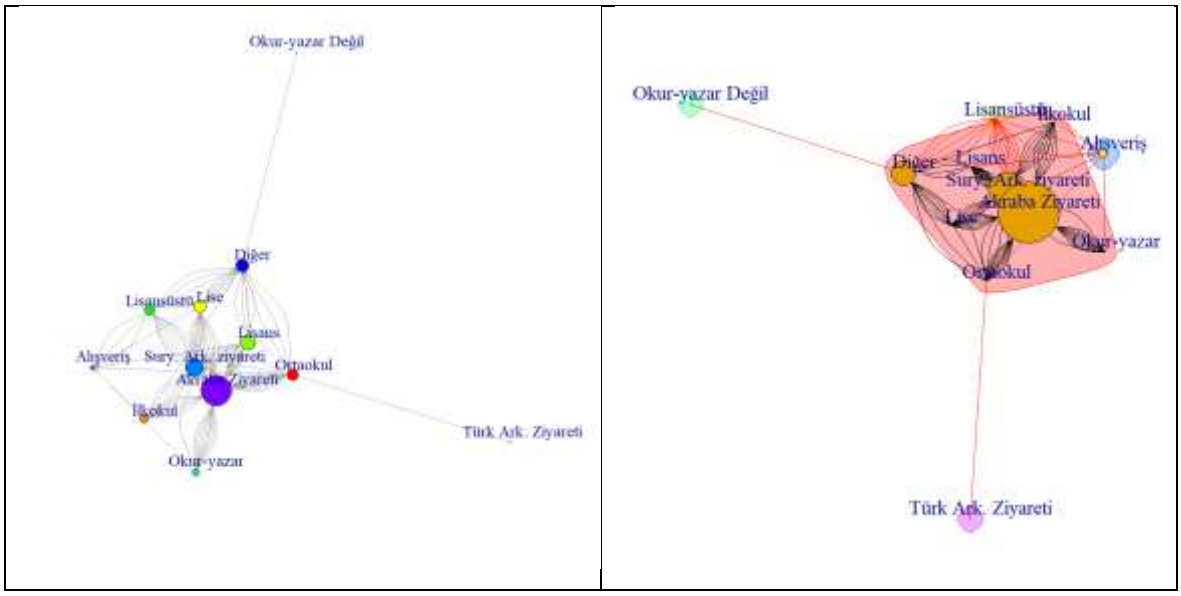
Şekil 5.41'de eğitim seviyelerine bağlı olarak bireylerin iş bulma süreçlerinde hangi sosyal ağ ve sermayelerinden yararlandıklarına yer verilmiştir. Grafiklere bakıldığında Suriyeli arkadaş, akraba ve kamu kurumu öne çıkan düğümler arasındadır. Kümelenme analizine göre, okur yazar ve okur yazar olmayanlar hariç tüm eğitim seviyesi düğümleri Suriyeli arkadaş, akraba, kamu kurumu ve Türkiyeli arkadaş ile bir küme oluşturmaktadır. Dernekler, okur yazar ve okur yazar olmayanlar ise kümelenme oluşturmayan düğümlerdir. Okur-yazar olmayanlar sadece dernekler ile ağ bağlantıları kurmakta yani bir diğer deyişle dernekler aracılığı ile iş bulmaktadırlar. Dernekler aracılığı ile iş bulan gruplar arasında okur-yazar olmayanlara ek olarak okur-yazar olanlar, ortaokul ve lisansüstü eğitim seviyelerine sahip olanlar yer almaktadır. Diğer eğitim seviyesindeki bireyler ise çoğunlukla Suriyeli arkadaşlarından iş bulma süreçlerinde yardım almaktadır. İş bulma süreçlerinde Türkiyeli arkadaşları ile ilişkide olanlar ise çoğunlukla görece eğitim seviyesi yüksek olan lise ve lisans mezunlarıdır. Kamu kurumu cevabı ise okur yazar olmayanlar ve okur yazarlar haricindeki diğer eğitim seviyeleri ile bağ kurmaktadır. Genel olarak bakıldığında Suriyeli arkadaş ve akraba önemli merkezleri oluşturmaktadır. Fakat Suriyeli arkadaşlar iş bulma sürecindeki en iyi merkez ve otorite olma niteliği taşımaktadır. Bu nedenle bağlayıcı sosyal

sermayenin yoğunlukta olduğu fakat onu takip eden birleştirici sosyal sermayenin de varlığından bahsedilebilmektedir.

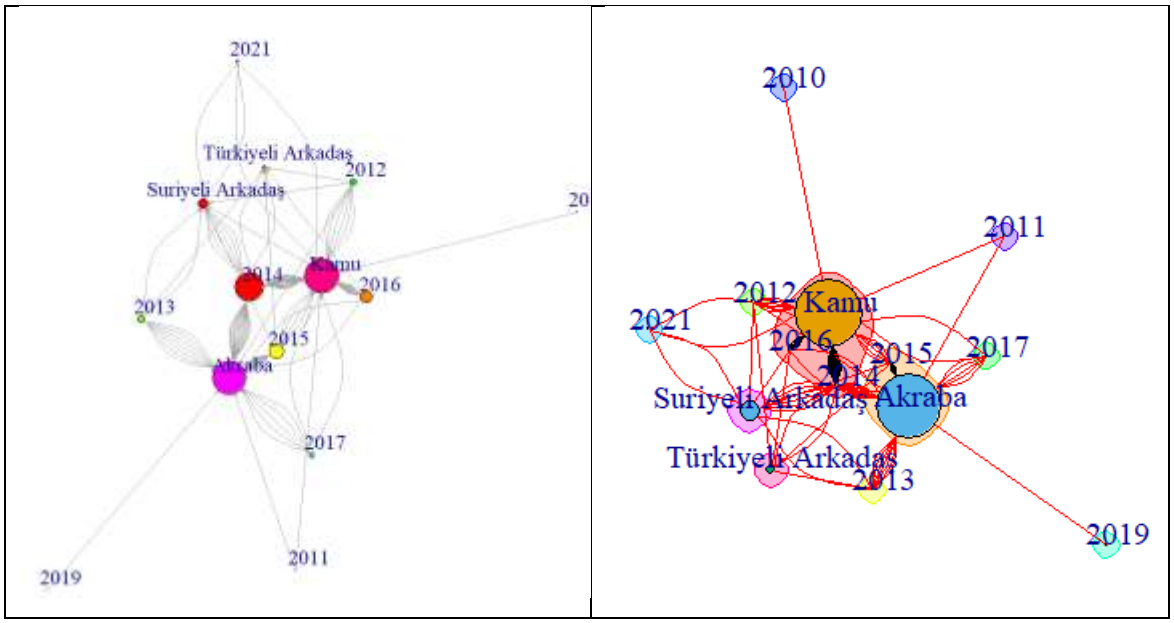
Şekil 5.42. Bireylerin Eğitim Durumu ile Evlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki

Şekil 5.42'de eğitim seviyelerine bağlı olarak bireylerin konut bulma süreçlerinde hangi sosyal ağ ve sermayelerinden yararlandıklarına yer verilmiştir. Dernekler konut bulma sürecinde bireylerin en az destek aldığı yani en zayıf bağların yer aldığı düğüm olmaktadır. Akraba düğümü ortaokul, lise ve lisans düğümleri ile küme oluşturmaktadır. Kümelenme analizine göre Suriyeli arkadaşlar düğümü ile lisansüstü düğümü başka bir kümeyi oluşturmaktadır. Kamu kurumu düğümü; okur yazar olmayan, okur yazar ve ilkokul düğümleri tarafından ağ kurulan bir düğümdür. Yani görece eğitim seviyesi düşük olan kişiler konut bulma sürecinde kamu kurumlarından destek almamaktadır. Türk arkadaşlar, dernekler, okur yazar olmayanlar, okur yazarlar ve ilkokul mezunları ise hiçbir kümede yer almamaktadır. Ağ mesafelerine bakıldığında ise dernekler ve okur yazar olmayanların düğümü diğer gruplardan ayrışması veya diğer gruplar ile benzerliğinin az olması nedeniyle en uzun ağ mesafelerine sahiptir. Bu çerçevede bakıldığında Suriyeli arkadaş, akraba ve kamu kurumları konut bulma süreçlerinde en çok bağ kurulan düğümler olması nedeniyle iyi birer merkez olarak karşımıza çıkmaktadır. Tek başına Suriyeli arkadaş ise iyi bir otorite olmaktadır. Bu durumda bağlayıcı sosyal sermayenin yanı sıra birleştirici sosyal sermayenin de ön plana çıktığından söz etmek mümkündür.

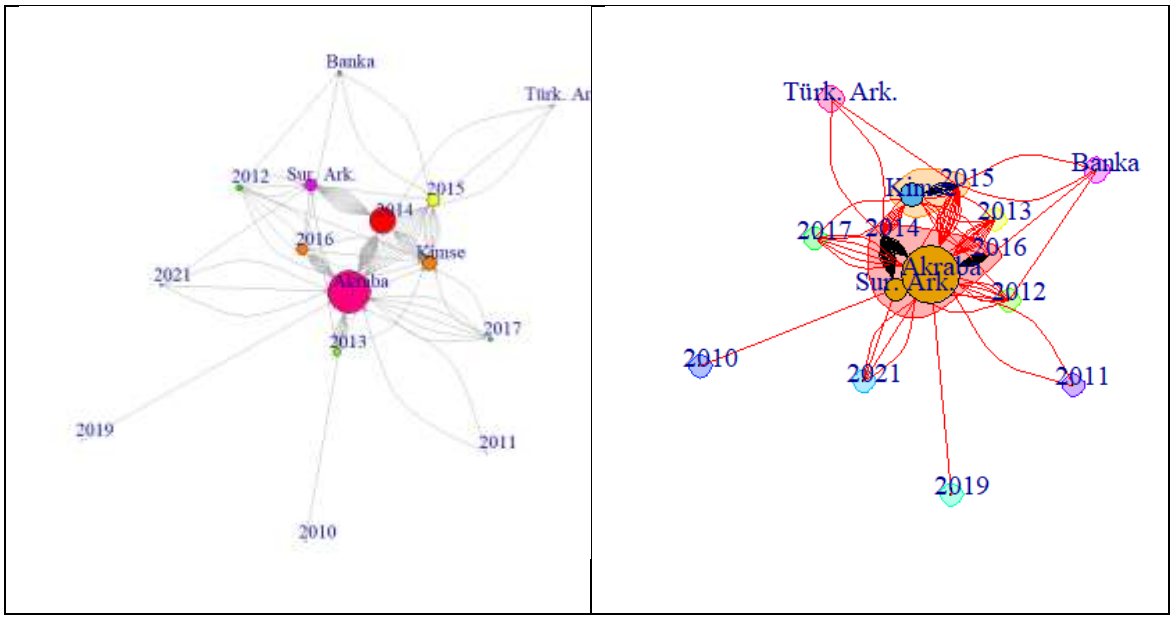
Şekil 5.43. Bireylerin Eğitim Durumu ile Boş Zaman Aktiviteleri Arasındaki İlişki

Bireylerin eğitim durumu ile boş zaman aktiviteleri arasındaki ilişki değerlendirildiğinde akraba ziyareti, Suriyeli arkadaş ziyareti ve alışveriş öne çıkan düğümlerdir. Kümelenme analizine göre ise okur yazar olmayanlar, alışveriş ve Türk arkadaş ziyareti dışındaki tüm düğümler bir kümeyi meydana getirmektedir. Bu küme içerisinde lisansüstü eğitim seviyesi boş zamanlarını çoğunlukla akrabalarını ziyaret ederek veya kentsel açık yeşil alanlara giderek (diğer) boş zamanlarını değerlendirmektedir. Ziyaretler ve alışveriş haricindeki boş zaman aktiviteleri lisansüstü ve lisans eğitim seviyelerinde sıkça görülmektedir. Bir diğer deyişle eğitim seviyesi görece yüksek olan kişiler kentsel mekânı kullanma açısından diğer gruplardan öne çıkmaktadır. Türk arkadaşların ziyaretini ifade eden düğüm ise sadece ortaokul düğümü ile ağa sahiptir. Ağ uzunluğunun küme içerisinde yer alan diğer düğümlere göre uzun olması, Türk arkadaş ziyaretinin diğer düğümlerle olan benzerliğinin az olduğunu göstermektedir. Alışveriş düğümü küme içerisinde yer almamasına rağmen küme içerisinde yer alan diğer düğümler ile benzerliğinin fazla olması nedeniyle diğer düğümlere yakın bir konumda yer almaktadır. Genel çerçevede, akraba ziyareti, Suriyeli arkadaş ziyareti ve kentsel açık yeşil alanlar (diğer) iyi birer merkez olmaktadır. Akrabalar ise birçok merkezin bağlandığı bir düğüm olması nedeniyle otorite olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum ise bağlayıcı (bonding) sosyal sermayenin yoğunlukta olduğunu göstermektedir.

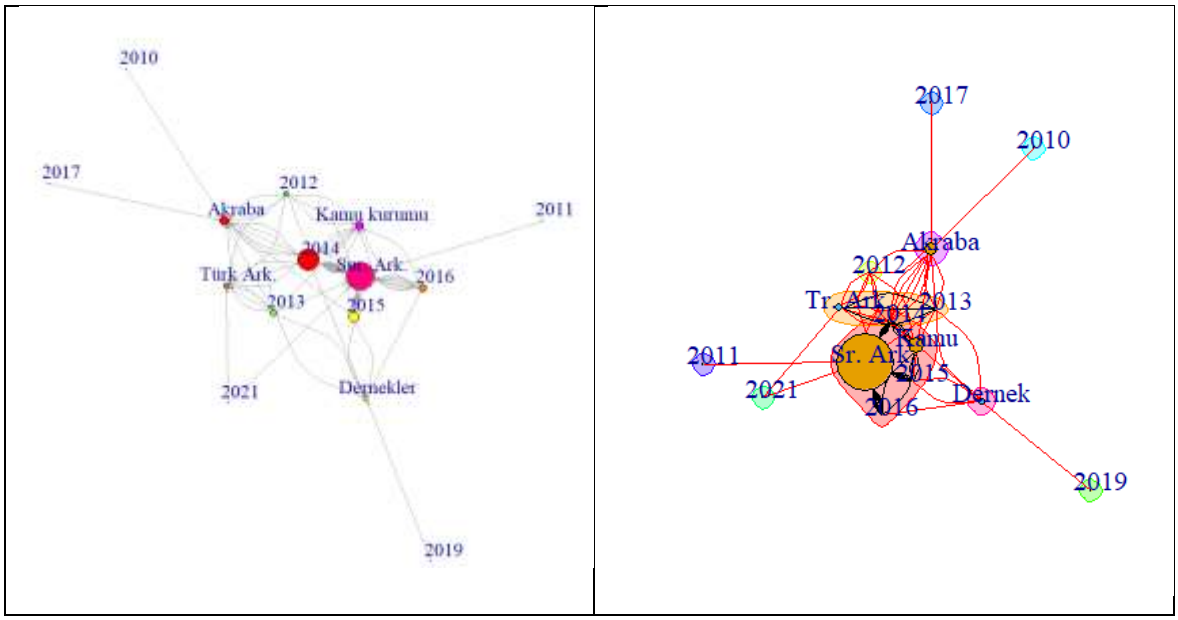
Şekil 5.44. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Acil Durumda Yardım Talebinde Bulunacakları İlk Kişi Arasındaki Bağlantı

Şekil 5.44'te bireylerin Türkiye'ye gelme tarihleri ile acil durumda yardım talebinde bulunacakları ilk kişi arasındaki ağ örüntüsü ve kümelenme analizine yer verilmiştir. Buna göre 2010 yılında gelenleri temsil eden düğüm sadece kamu kurumu ile ağ kurmaktadır. Bu da göç sürecinin ilk senesi olması nedeniyle zincirleme göç modelinin henüz görülmemesinin bir sonucu olarak sosyal ağ ve sermayelerinin tamamını göç ettikleri ülkedeki kamu kurumlarının oluşturduğunu göstermektedir. Nitekim bu durum tamamen olmasa da yoğunluklu olarak 2011 ve 2012 yılında göç edenlerde de görülmektedir. 2011 ve 2012 yılında göç edenler kamu kurumun haricinde Suriyeli arkadaş ve akrabaları ile de sosyal sermaye oluşturma eğilimi içerisindedir. 2013 yılından sonra gelenler ise acil durumlarda çoğunlukla akrabaları ile iletişime geçeceklerini belirtmişlerdir. Bu çerçevede bakıldığında 2013 yılının göç sürecinde bir kırılım noktası olduğu söylenebilir. Göç sürecinin ilk dönemlerinde gelenlerin halihazırda tanıdık ve akrabalarının olmaması nedeniyle kamu kurumları ile sıkı bir ağ kurmakta, 2013 sonrasında gelenler zincirleme göç ile geldikleri için akrabaları sosyal ağlarının güçlü bir parçası olmaktadır. Genel perspektiften bakıldığında ise kamu kurumları ve akraba iyi birer merkez olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum eğitim durumlarına göre sosyal ağlarının sorgulanması ile benzer bir sonucu vermektedir. Kamu kurumlarının merkez olma özelliği ise akrabalara göre daha fazladır. Bu durumda bireylerin bağlayıcı ve birleştirici sosyal sermayeye sahip oldukları, bunun içerisinde de birleştirici sosyal ağlarının daha baskın olduğu kanısına varılmaktadır.

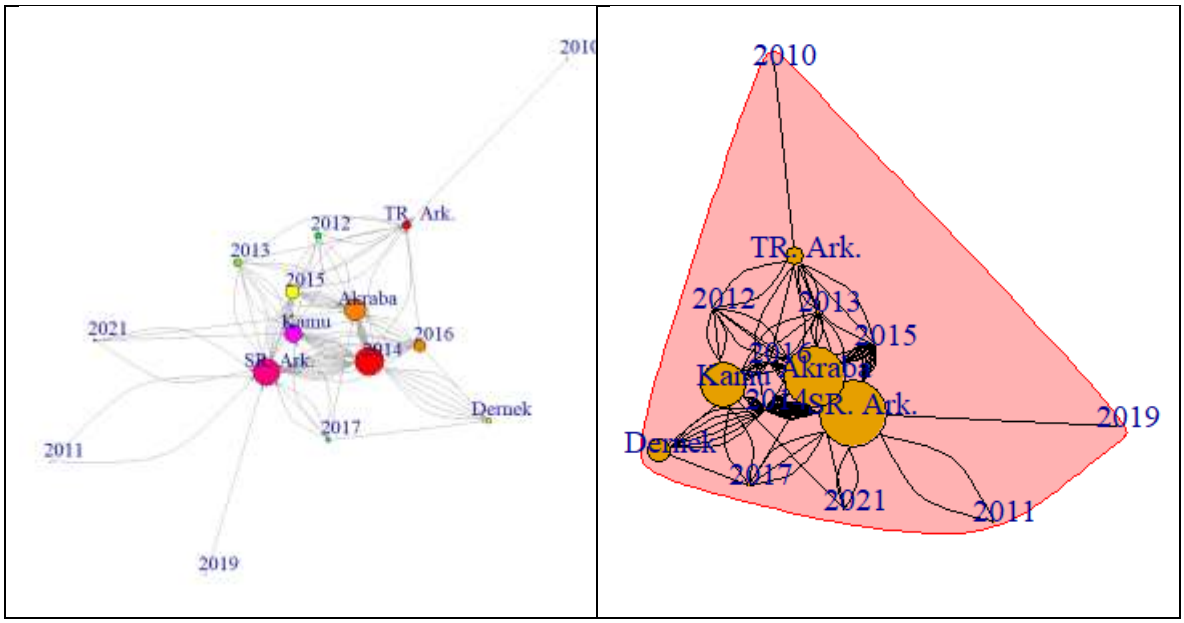
Şekil 5.45. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Borç Paraya İhtiyaç Duymaları Durumunda Yardım Talebinde Bulunacakları İlk Kişi Arasındaki İlişki

Şekil 5.45'te bireylerin Türkiye'ye gelme tarihleri ile borç paraya ihtiyaç duymaları halinde yardım talebinde bulunacakları ilk kişi arasındaki ağ ve kümelenme ilişkisine yer verilmiştir. Suriyeli arkadaşlar ve akraba düğümleri 2014 ve 2016 yıllarını temsil eden düğümler ile bir kümelenme oluşturmaktadır. Bir diğer kümelenme ise 2015 yılı düğümü ile kimseye gitmem düğümünden oluşmaktadır. Bu kümeler kendi içinde en yakın ilişkiye ve ağa sahip olmaktadır. Banka ve Türk arkadaşlar düğümleri ise diğer düğümlerle ağ uzunluğunun fazla olması sebebiyle diğer düğümlerden ayrışan düğümler olarak yorumlanmaktadır. Diğer taraftan 2010, 2011, 2019 ve 2021 yılı düğümlerinin ağ uzunluklarının fazla olması ve diğer düğümlerle olan benzerliklerinin az olması ise kurulan ağların zayıf olduğunun göstergesidir. Nitekim 2010 yılında gelenlerin sadece Suriyeli arkadaşları ile ağ kurması; 2011, 2019 ve 2021 yılında gelenlerin ise akrabaları ile ağ kurması diğer düğümlerle ayrışmalarının temel nedenidir. Çünkü diğer düğümler birden fazla düğüm ile sosyal ağa sahiptir. Genel olarak bakıldığında ise tıpkı eğitim durumu değişkeninde olduğu gibi Türkiye'ye gelme tarihlerine göre borç para ihtiyacı olması durumunda ön plana çıkan sosyal ağları incelendiğinde akraba iyi bir otorite olarak karşımıza çıkmakta ve bağlayıcı sosyal sermayenin görece fazla olduğunu göstermektedir.

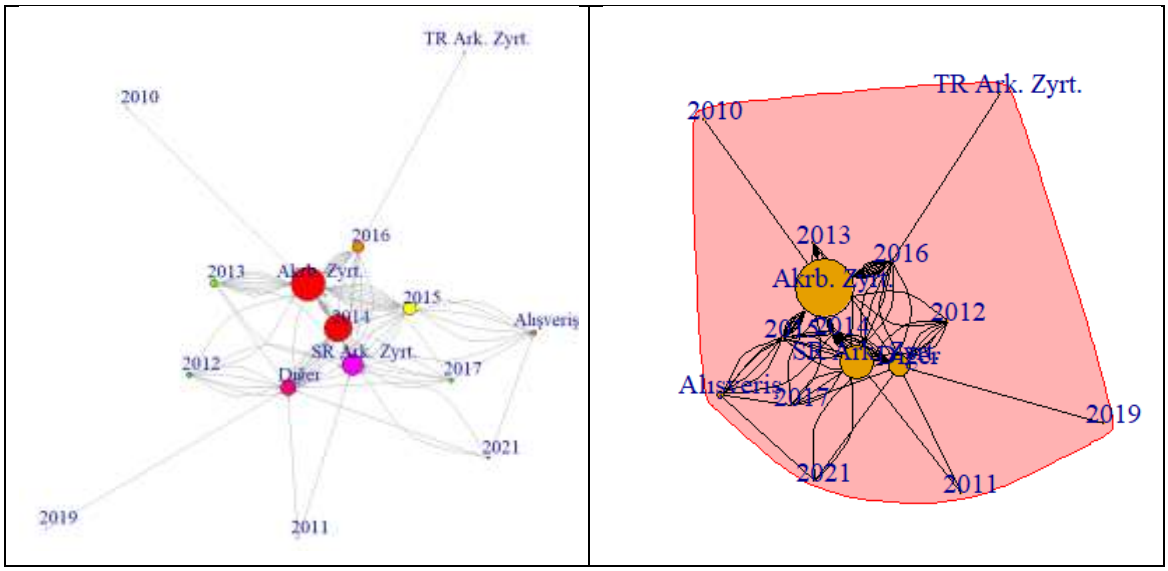
Şekil 5.46. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile İşlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki

Şekil 5.46'da bireylerin Türkiye'ye geliş tarihlerine bağlı olarak bireylerin iş bulma süreçlerinde hangi sosyal ağ ve sermayelerinden yararlandıklarına yer verilmiştir. Suriyeli arkadaşlar, akrabalar ve dernekler güçlü düğümlerdir. Kümelenme analizinde iki kümeye rastlanmaktadır. Suriyeli arkadaşlar, kamu, 2015 ve 2016 düğümleri bir kümeyi temsil ederken; Türk arkadaşlar, 2013 ve 2014 düğümleri ikinci kümeyi oluşturmaktadır. Sosyal ağlarının bir parçası olarak Türkiyeli arkadaşları iş bulma sürecinde ön plana çıkanlar çoğunlukla 2012, 2013 ve 2014 yıllarında göç edenlerdir. Diğer parametrelerde olduğu gibi göç eden zincirin ilk halkası olmaları nedeniyle Türk arkadaşlar grubunun sosyal ağın bir parçası olduğu düşünülmektedir. Genel olarak bakıldığında Suriyeli arkadaşlar, akrabalar ve dernekler merkez niteliğindedir. 2014 yılından sonra göç biçiminin zincirleme göçe dönüşmesinin bir sonucu olarak diğer merkezlerle birliktelik içerisinde olması nedeniyle Suriyeli arkadaşlar oldukça güçlü bir otorite özelliği taşımaktadır. Bu durumda hakim olarak bağlayıcı sosyal sermayenin yanısıra birleştirici sosyal sermayeden de bahsetmek mümkün olacaktır.

Şekil 5.47. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Konutlarını Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki

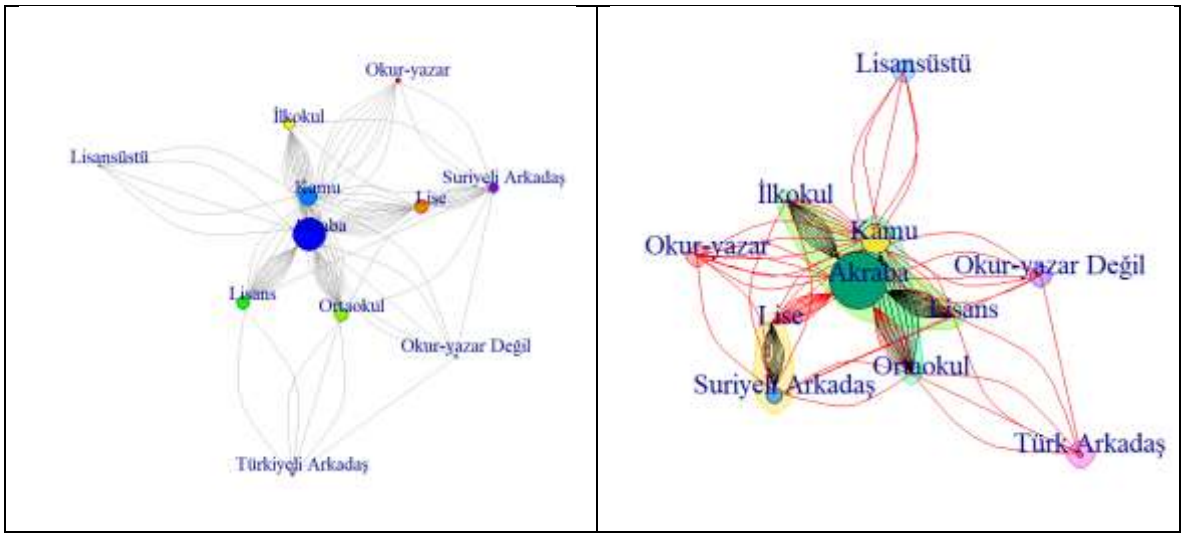
Şekil 5.47'de bireylerin Türkiye'ye geliş tarihlerine bağlı olarak bireylerin konut bulma süreçlerinde hangi sosyal ağ ve sermayelerinden yararlandıklarına yer verilmiştir. Suriyeli arkadaşlar, akrabalar, kamu kurumları önemli düğümlerdir. Kümelenme analizinde tüm düğümler tek bir kümeyi oluşturmaktadır. Bu kümelenme biçimi tüm düğümlerin neredeyse birbiriyle benzer biçimde bir ilişki kurduğunu göstermektedir. Mevcuttaki küme incelendiğinde Suriyeli arkadaşlar, akrabalar ve kamu kurumları merkez özelliği taşımaktadır. Türk arkadaşlar ve kamu kurumları göçün ilk yıllarında gelenler için konut bulma süreçlerinde faydalandıkları iyi bir sosyal ağ iken; 2014 yılı itibariyle akrabalar ve Suriyeli arkadaşlar ön plana çıkan düğümlerdir. Konut bulma süreçlerinde ise derneklerle kurulan bağlantılar 2016 yılından sonra göç edenlerde daha fazladır. Bu tarihten itibaren göç sürecinin bir olgu olarak ele alınması ve derneklerin aktif olarak bu konuda çalışması bir sebep olabilir. 2014 yılından önce göç edenler için konut bulma süreçlerinde kamu kurumları iyi bir merkez olurken; 2014 yılından sonra göç edenler için Suriyeli arkadaşlar ve akrabalar merkez niteliğindedir. Genel itibari ile bakıldığında Suriyeli arkadaşlar, akraba ve kamu kurumları otorite olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle konut bulma süreçlerinde bireylerin daha çok bağlayıcı ve birleştirici sosyal sermayelerinden faydalandıkları sonucuna varılabilmektedir.

Şekil 5.48. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihi ile Boş Zaman Aktiviteleri Arasındaki İlişki

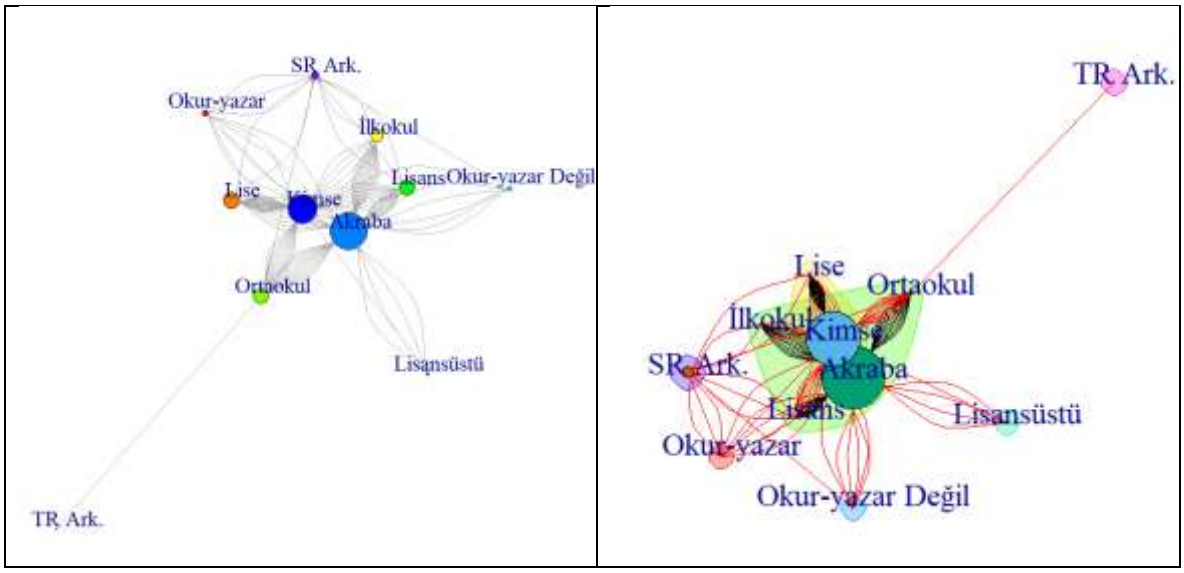
Bireylerin Türkiye'ye gelme tarihleri ile boş zaman aktiviteleri arasındaki ağ incelendiğinde Suriyeli arkadaş ziyareti, akraba ziyareti ve kentsel açık yeşil alanların kullanımı (diğer) birer merkez niteliği taşımaktadır. Kümelenme analizinde ise tıpkı konut bulma süreçlerinde olduğu gibi tüm düğümler tek bir kümeyi meydana getirmektedir. Kümelenmede dışarıda kalan herhangi bir düğüm olmaması, tüm düğümler arasında benzerliğin varlığını, ayrışmanın azlığını işaret etmektedir. Küme içerisinde her ne kadar Türk arkadaş ziyareti ağ uzunluğu sebebiyle diğer düğümlerden ayrışıyor gibi görünse de benzerliklerinin baskınlığı nedeniyle küme içerisinde yer almaktadır. Hem ağ hem de küme yapısına bakıldığında ise akrabalar düğümü boş zamanı değerlendirmek açısından bir otorite olmaktadır. Her ne kadar tek bir kümelenme olsa da küme içerisindeki baskın otoritenin akrabalar olması, bağlayıcı sosyal sermayenin güçlü olduğunun bir göstergesidir.

Önder mahallesi

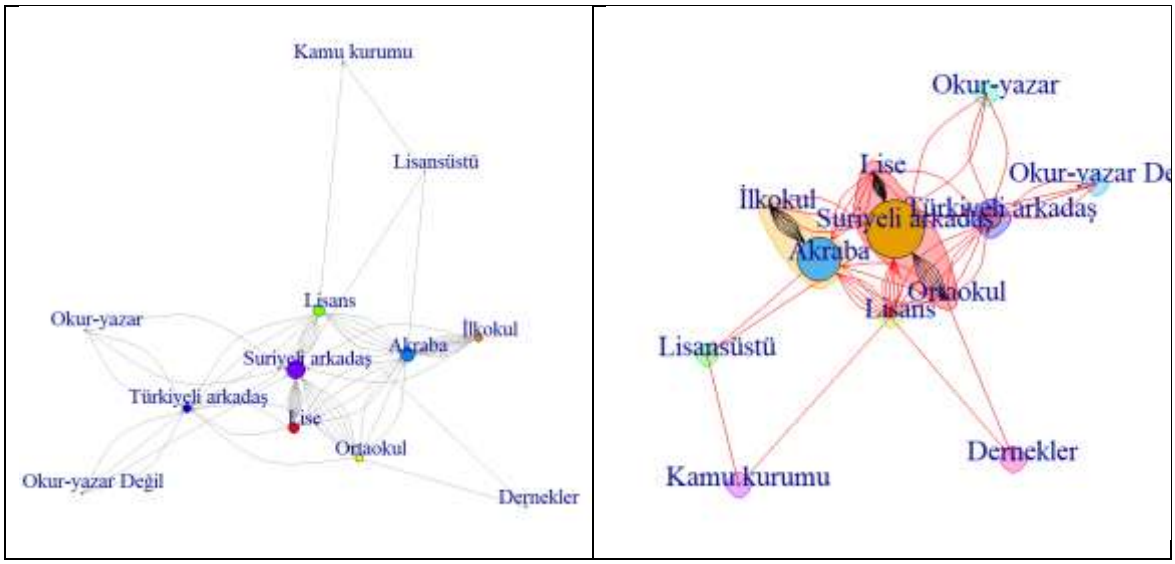
Şekil 5.49. Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Bireylerin Acil Durumda Yardım İsteyecekleri İlk Kişi/Kurum

Şekil 5.49'da eğitim durumuna bağlı olarak bireylerin acil durumda yardım isteyecekleri ilk kişinin değişkenliği sınanmıştır. Kümelenme analizine göre ilkokul, ortaokul ve lisans düzeyinde eğitim seviyesine sahip olanlar akrabalarından yardım isterken; lise düzeyinde eğitim seviyesine sahip olanların çoğunlukla Suriyeli arkadaşlarından yardım istediği sonucuna ulaşılmaktadır. Nitekim ilkokul, ortaokul ve lisans düğümleri ile akraba düğümü bir küme oluştururken; lise düğümü ile Suriyeli arkadaş düğümü başka bir küme oluşturmaktadır. Eğitim seviyesi lisansüstü olanlar ise sadece kamu kurumları ile sosyal ağa sahiptirler. Akraba, Suriyeli arkadaş ve kamu birçok düğüm tarafından sayısal olarak fazla ilişki kurulan düğümler olması nedeniyle merkez niteliği taşımaktadır. Akraba ise tüm merkezlerin birliktelik içinde olduğu bir düğüm olması nedeniyle otorite olmaktadır. Düğümler arası ağların mesafelerine bakıldığında Türk arkadaş ve lisansüstü düğümlerinin diğer düğümler ile benzerliğinin görece az olduğu, bir diğer deyişle diğer düğümlerden ayrışan düğümler olduğu söylenebilir. Özetle; Önder mahallesinde yaşayıp, görüşmeye katılan bireylerin acil bir durumda çoğunlukla bağlayıcı fakat yanı sıra birleştirici sosyal sermayelerinin öne çıktığı yorumu yapılabilmektedir.

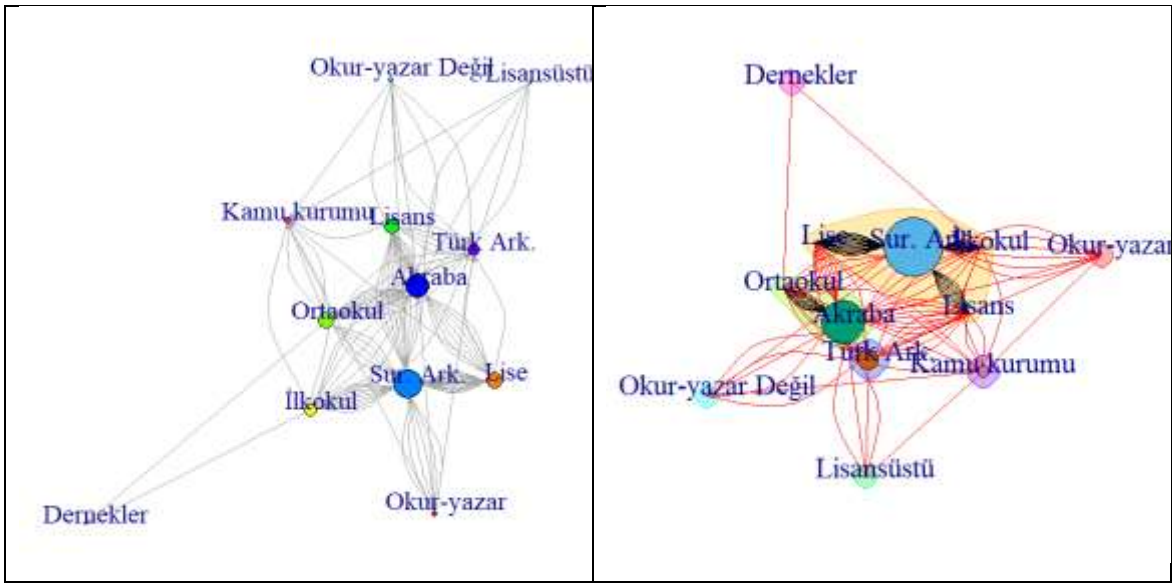
Şekil 5.50. Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Bireylerin Borç Paraya İhtiyaç Duyduklarında Yardım Talep Edecekleri İlk Kişi/Kurum

Şekil 5.50'de eğitim durumuna bağlı olarak bireylerin borç paraya ihtiyaç duymaları halinde yardım talep edecekleri ilk kişi arasındaki ilişki sorgulanmıştır. Kümelenme analizi incelendiğinde akraba düğümü ile ilkokul, ortaokul ve lisans düğümleri bir küme oluştururken; diğer taraftan lise düğümü ile kimseden yardım talep etmeyecekleri temsil eden düğüm başka bir küme oluşturmaktadır. Bu ilişkide önemli ve çarpıcı olan durum bireylerin borç para ihtiyacı olması durumunda hiçbir sosyal ağ ve sermayelerinden faydalanmama eğiliminde olmalarıdır. Kimseye gitmem cevabı ile akraba cevabı birer merkez olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağ uzaklıklarına bakıldığında ise Türk arkadaşlar düğümü diğer düğümlerden farklılaşmaktadır. Genel anlamda ise kimseye gitmem cevabı ile akraba cevabı birer otoriteyi temsil etmektedir. Bu durumda, bireylerin borç paraya ihtiyaç duyması halinde baskın bir sosyal sermaye kullanımından söz edilememekle birlikte, görece bağlayıcı sosyal sermayenin varlığından söz edilebilmektedir.

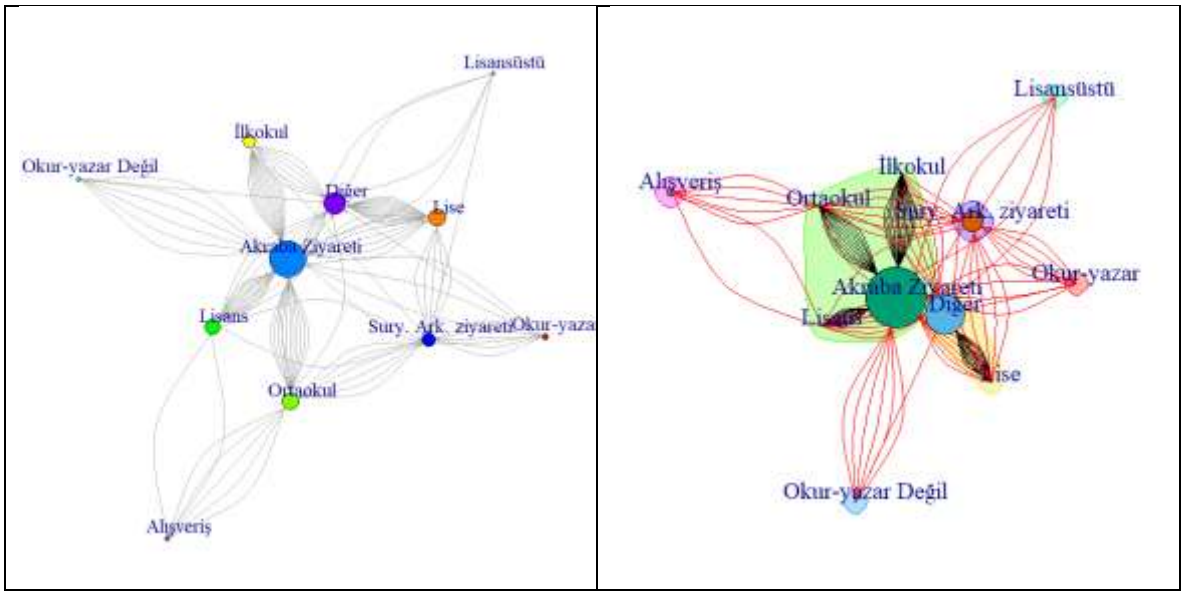
Şekil 5.51. Bireylerin Eğitim Durumu ile İşlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki

Şekil 5.51'de eğitim seviyelerine bağlı olarak bireylerin iş bulma süreçlerinde hangi sosyal ağ ve sermayelerinden yararlandıklarına yer verilmiştir. Kümelenme analizine göre eğitim düzeyi ilkokul olanlar ve akraba düğümü bir küme oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra eğitim düzeyi ortaokul ve lise olanlarla ise Suriyeli arkadaşlar başka bir küme oluşturmaktadır. Kamu kurumu ile eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olanların ağ kurması ise eğitim seviyesi görece arttıkça kamu kurumlarının sosyal sermayenin bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Fakat genel olarak bakıldığında dernekler ve kamu kurumları iş bulma süreçlerinde karşılaşılan zayıf bağlar olarak tanımlanabilir. Nitekim kamu kurumu ve dernek düğümlerinin ağ mesafelerinin diğerlerinden daha fazla olması da diğer düğümler ile ayrıştığını göstermektedir. Buna ek olarak Türkiyeli arkadaşlar, Suriyeli arkadaş veya akraba kadar olmasa da diğer düğümler ile benzerliği yüksek olan bir düğüm olmakta ve sosyal sermayenin bir parçası olarak yorumlanabilmektedir. Fakat genel çerçeve içerisinde Suriyeli arkadaş ve akrabanın iyi birer otorite olarak görünmesi sebebiyle bireylerin iş bulma süreçlerinde bağlayıcı sosyal sermayelerinin ön plana çıktığı yorumu yapılabilmektedir.

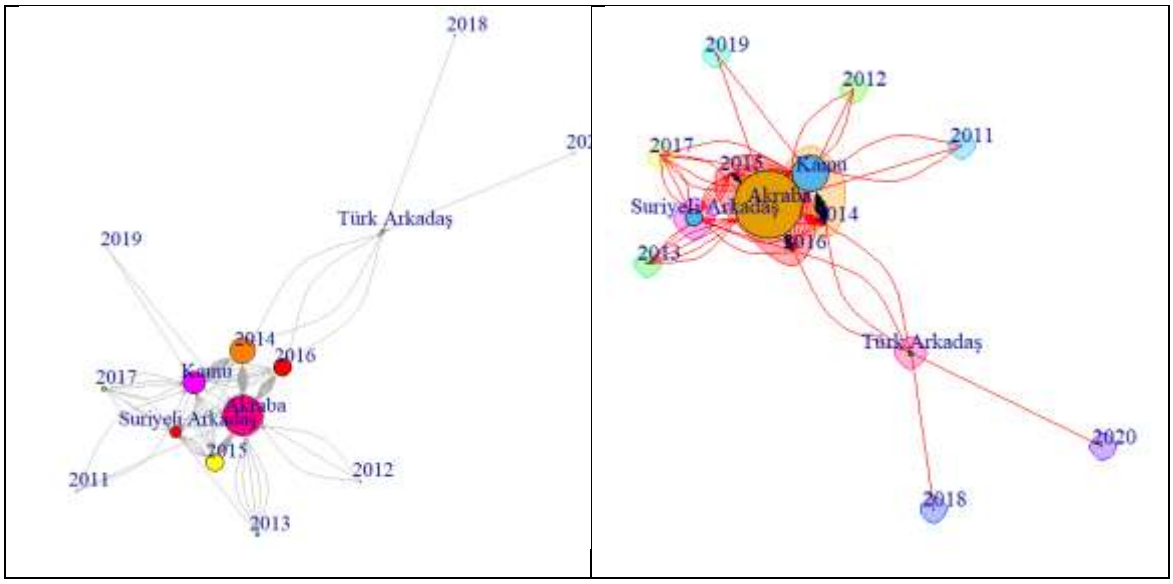
Şekil 5.52. Bireylerin Eğitim Durumu ile Evlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki

Şekil 5.52'de eğitim seviyelerine bağlı olarak bireylerin konut bulma süreçlerinde hangi sosyal ağ ve sermayelerinden yararlandıklarına yer verilmiştir. Kümelenme analizine göre ortaokul düğümü ve akraba düğümü bir küme oluşturmaktadır. Diğer bir küme ise Suriyeli arkadaşlar düğümü ile ilkokul, lise ve lisans düğümünden oluşmaktadır. Akraba ve Suriyeli arkadaşlar düğümleri ağların yoğun bir şekilde oluştuğu düğümler olması nedeniyle merkez olarak tanımlanmaktadır. Kamu kurumunu sosyal ağının bir parçası olarak gördüğümüz eğitim seviyeleri ise çoğunlukla lisans ve lisansüstü mezunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Derneklerle kurulan bağ ise en zayıf olandır. Nitekim ağ uzunluğunun diğerlerinden fazla olması, diğer düğümler ile benzerliğinin daha az olduğunu göstermekle birlikte ağ mesafesi arttıkça bağın gücü azalmaktadır. Suriyeli arkadaşlar konut bulma sürecinde bir otoriteyi temsil etmektedir. Özetle; yoğunluklu olarak bağlayıcı sosyal sermayeden bahsedilse de köprüleyici ve birleştirici sosyal sermayenin olduğu da görülmektedir.

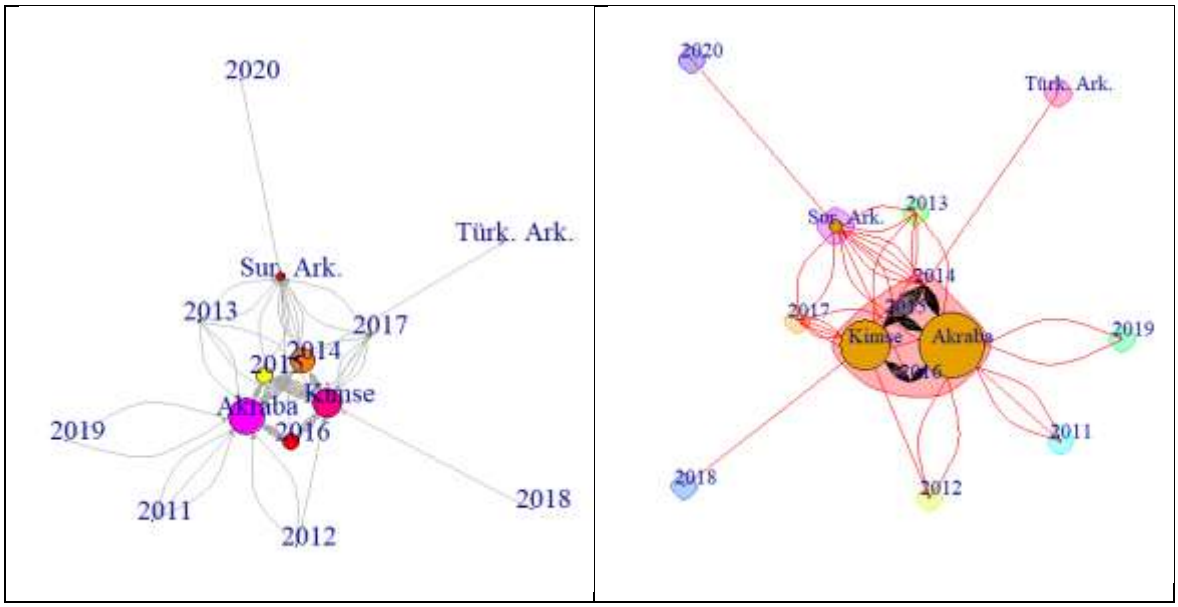
Şekil 5.53. Bireylerin Eğitim Durumu ile Boş Zaman Aktiviteleri Arasındaki İlişki

Bireylerin eğitim durumu ile boş zaman aktiviteleri arasındaki ilişkiye irdelendiğinde; 2 kümenin varlığından söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki; akraba ziyareti düğümü ile ilkokul, ortaokul ve lisans düğümlerinin meydana getirdiği bir kümedir. İkinci küme ise lise düğümü ile diğer düğümünden oluşan bir kümedir. Diğer cevabı ise çoğunlukla kentsel açık yeşil alanları kullananlar tarafından verilmiştir. Lisansüstü, okur yazar olmayanlar ve alışveriş düğümlerinin ağ uzunluklarının fazla olması diğer düğümlerle niceliksel olarak farklılaşmasından kaynaklanmaktadır. Diğer düğümü ile akraba ziyareti düğümü iyi birer merkez olarak yorumlanmaktadır. Diğer taraftan akrabalarla olan ilişkinin tüm gruplarda güçlü olması akraba faktörünü önemli bir otorite haline getirmektedir. Genel anlamda baktığımızda akrabalar ile olan ağın güçlü olması bireylerin bağlayıcı sosyal sermayeye sahip olduklarını gösterse de, diğer cevabının bir otorite olarak karşımıza çıkması köprüleyici ve birleştirici sosyal sermayenin varlığına işaret edebilmektedir.

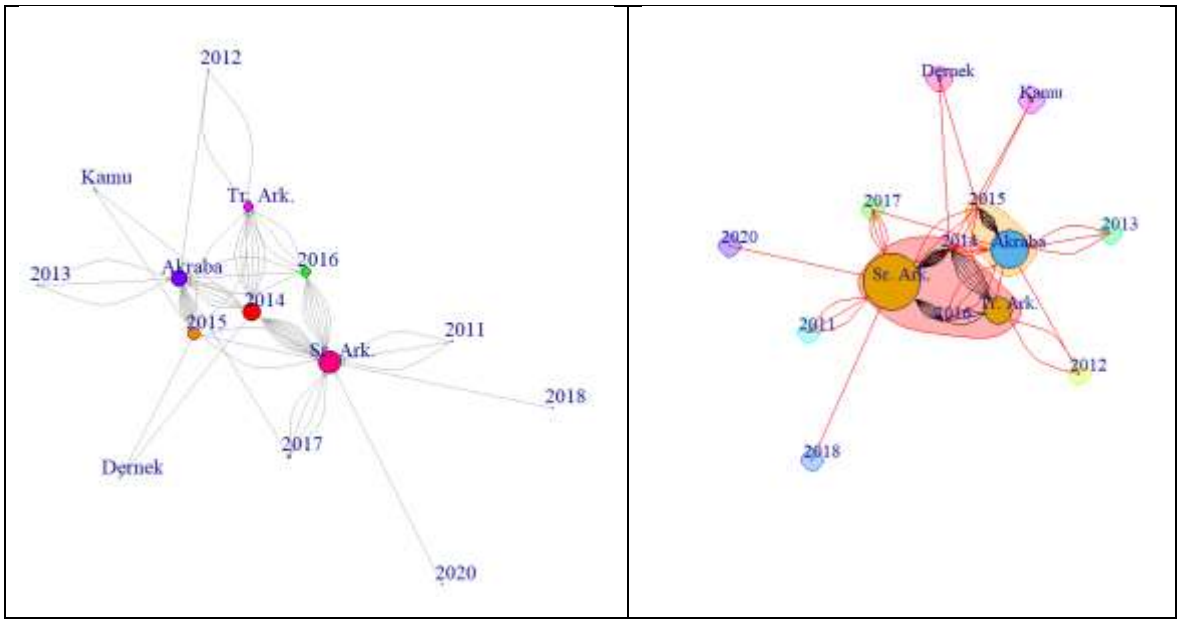
Şekil 5.54. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Acil Durumda Yardım Talebinde Bulunacakları İlk Kişi Arasındaki Bağlantı

Şekil 5.54'te Bostancık Mahallesinde yaşayan bireylerin Türkiye'ye gelme tarihleri ile acil durumda yardım talebinde bulunacakları kişiler arasındaki ağ analizine yer verilmiştir. Kümelenme analizine göre kamu düğümü ile 2014 yılında gelenleri temsil eden düğüm birlikte bir kümeyi meydana getirmektedir. Diğer taraftan akraba düğümü ile 2015 ve 2016 yıllarında gelenleri temsil eden düğümler ise başka bir kümeyi oluşturmaktadır. Suriyeli arkadaş, akraba ve kamu düğümleri benzerlikleri yüksek olan düğümler olarak karşımıza çıkarken; Türk arkadaş düğümü diğer düğümlerden ayrışmaktadır. Akraba ve kamu düğümleri en çok bağlantının kurulduğu düğümler olması nedeniyle birer merkez olarak davranmaktadır. Akraba ise tek başına iyi bir otoriteyi temsil etmektedir. Bu durum bireylerin acil durumlarda bağlayıcı sosyal sermayelerinin ön plana çıktığını göstermektedir. Burada akrabalık bağının güvenilirlik düzeyinin yüksek olmasının etkisi vardır. Diğer taraftan kamu kurumlarının da bir merkez olması birleştirici sosyal sermayenin varlığına işaret etmektedir.

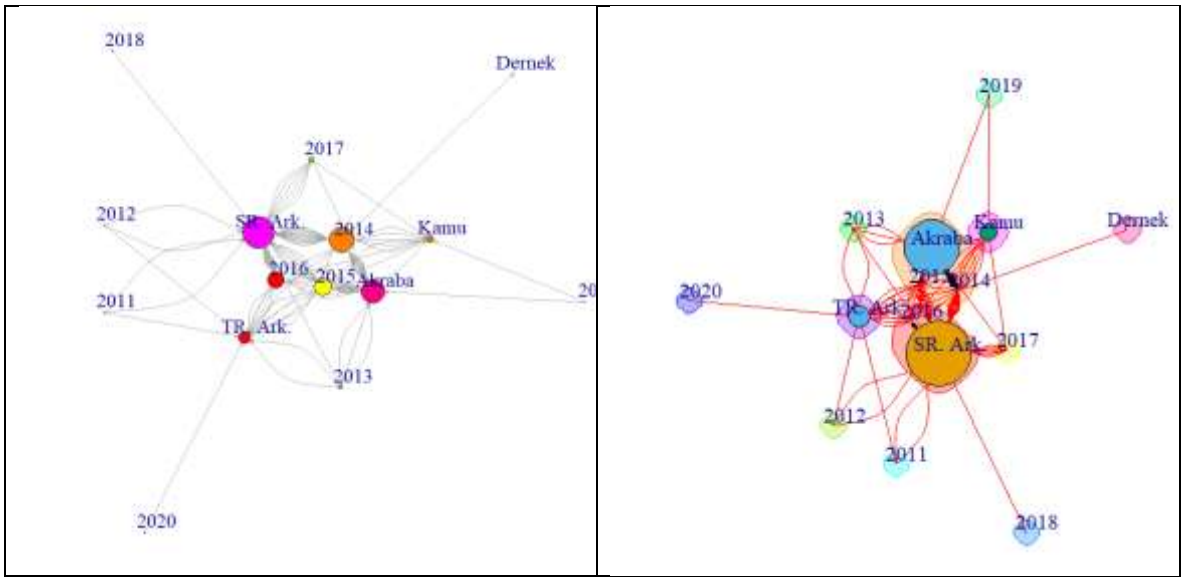
Şekil 5.55. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Borç Paraya İhtiyaç Duymaları Durumunda Yardım Talebinde Bulunacakları İlk Kişi Arasındaki İlişki

Şekil 5.55'te bireylerin Türkiye'ye gelme tarihleri ile borç paraya ihtiyaç duymaları halinde yardım talebinde bulunacakları ilk kişi arasındaki ağ ilişkilerine yer verilmiştir. Kümelenme analizine göre 2014, 2015 ve 2016 yıllarında gelenleri temsil eden düğümler ile kimseye gitmem diyenleri temsil eden düğüm ve akraba düğümü bir küme oluşturmaktadır. Düğümler içerisinde Türk arkadaşlar düğümü diğer düğümlerden ayrışan bir düğüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yorumu yapabilmek için düğümler arası ağ uzunluklarına bakılmıştır. Kimseye gitmem diyenler ve akrabayı güvenli liman olarak görenler çoğunlukta olup; burada bireylerin ekonomik konularda akrabalık ilişkilerini güven düzeyi yüksek ağlar olarak gördüğü sonucuna varılmaktadır. Böylelikle kimseye gitmem düğümü ve akraba iyi bir merkez olurken; akraba iyi bir otorite olmaktadır. Bu da bağlayıcı sosyal sermayenin varlığına işaret etmektedir.

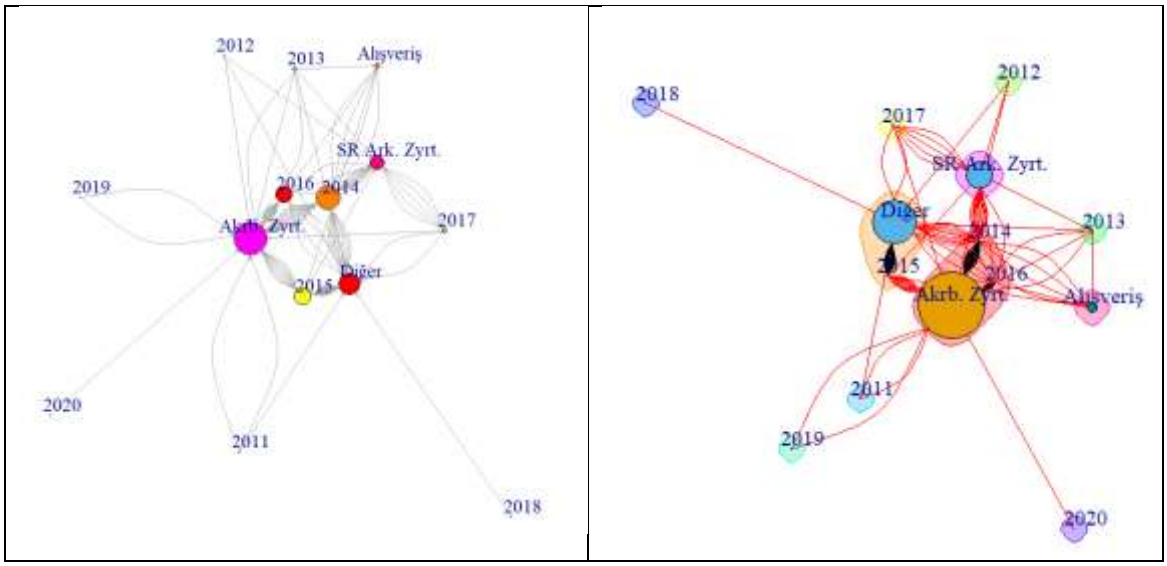
Şekil 5.56. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile İşlerini Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki

Şekil 5.56'da bireylerin Türkiye'ye geliş tarihlerine bağlı olarak bireylerin iş bulma süreçlerinde hangi sosyal ağ ve sermayelerinden yararlandıklarına yer verilmiştir. Kümelenme analizinde Suriyeli arkadaşlarla birlikte Türk arkadaşlar ile 2014 ve 2016 yıllarında gelenler bir küme oluştururken; 2015 yılında gelenler ile akraba başka bir kümeyi oluşturmaktadır. Suriyeli arkadaşlar, Türk arkadaşlar ve akrabalar birer merkez olma özelliği taşımaktadır. Dernekler ve kamu kurumları ise en zayıf ağların bulunduğu düğümlerdir. Suriyeli arkadaşlar ise otorite olma niteliğindedir. Bu durum her ne kadar iş bulma süreçlerinde bağlayıcı sosyal sermayenin daha etkin olduğunu gösterse de Türk arkadaşların bir merkez özelliği taşıması köprüleyici sosyal sermayeyi işaret etmektedir.

Şekil 5.57. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihleri ile Konutlarını Kimler Aracılığıyla Buldukları Arasındaki İlişki

Şekil 5.57'de bireylerin Türkiye'ye geliş tarihlerine bağlı olarak bireylerin konut bulma süreçlerinde hangi sosyal ağ ve sermayelerinden yararlandıklarına yer verilmiştir. Kümelenme analizi incelendiğinde; 2016 yılı düğümü ile Suriyeli arkadaş düğümü bir kümeyi temsil etmektedir. Diğer taraftan 2014 ve 2015 yılı düğümü ile akraba düğümü ise başka bir kümeyi temsil etmektedir. Suriyeli arkadaşlar ve akraba birer merkez olma özelliği taşırken; Suriyeli arkadaşlar konut bulma süreçlerinde iyi bir otorite olmaktadır. Bu durum ise konut bulma süreçlerinde bağlayıcı sosyal sermayenin ön plana çıktığını göstermektedir. Öte yandan dernekler düğümü ağ uzunluğunu en fazla olan düğüm olması nedeniyle diğer düğümlerle zayıf bir etkileşime sahiptir. Buna ek olarak diğer düğümlerle ayrıştığı da söylenebilir.

Şekil 5.58. Bireylerin Türkiye'ye Gelme Tarihi ile Boş Zaman Aktiviteleri Arasındaki İlişki

Bireylerin Türkiye'ye gelme tarihleri ile boş zaman aktiviteleri arasındaki bağa bakıldığında ise akraba ve diğer cevabının birer merkez olduğu görülmektedir. Kümelenme analizinde ise 2014 ve 2016 yıllarında gelenlerin akrabalar ile bir küme oluşturduğu görülürken; 2015 yılında gelenler ise diğer düğümü ile bir kümeyi temsil etmektedir. 2014 ve sonrasında gelenlerin akraba ziyareti ile boş zamanlarını değerlendirmeleri, akrabalarının sosyal ağları içerisinde önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Bu nedenle her ne kadar diğer düğümü ile birlikte akraba düğümü birer merkez olsa da; akrabalar önemli bir olma özelliği taşımaktadır. Düğümler ve ağ uzunlukları incelendiğinde; 2018 ve 2020 yıllarında gelenleri temsil eden düğümlerin ağ uzunluğunun fazla olduğu görülmektedir. Bu durum bu yıllarda gelen bireylerin diğer yıllarda gelen bireylerden boş zamanlarını geçirme konusunda farklılaştığını göstermektedir. Nitekim 2018 ve 2020 yılları haricinde gelenler en az 2 düğüm ile bağlantı kurarken; 2018 yılında gelenler sadece diğer düğümü ile; 2020 yılında gelenler ise sadece akraba düğümü ile bağlantıya sahiptir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Göç, salt fiziksel bir yer değiştirme olgusu olmaktan ziyade ekonomik, sosyolojik ve kültürel boyutları olan kapsamlı bir süreci tanımlamaktadır. İnsanlık tarihinin başlangıcıyla birlikte başlayan göç süreci zaman içerisinde çeşitli değişimlere uğrasa da halen insanlık için önemli bir konudur. Süreç içerisinde göç hareketlerinin yönü, göçün biçimleri ve nedenleri çeşitlenmiştir. Bu değişikliklerle birlikte göçe dair çalışmalar artmış ve göçe dair süreçleri, süreçteki etken faktörleri tanımlayıcı teoriler oluşturulmuştur. Bu teoriler ise göçe mikro ve makro yaklaşımlar olmak üzere 2 başlık altında toplanmaktadır. Makro yaklaşımlar göç olgusuna daha üst bir çerçeveden bakarken; mikro yaklaşımlar göçmen davranışlarına ve göçmenler arasındaki ilişkilere de odaklanmaktadır. Nitekim bu çalışmaya konu olan göçmenlerin sosyal ağ ve sosyal sermayelerinin göç ve sonrasındaki sürece etkileri de göçe mikro yaklaşımlar içerisinde ele alınmaktadır.

Göç teorilerinin yanı sıra göçe dair süreç meydana gelme biçimlerine ve süreçlerine göre de sınıflandırılmaktadır. Göç türleri genel olarak siyasi sınırlar, hareket örüntüsü ve karar verme biçimine göre olmak üzere 3 ana başlık altında toplanmaktadır. Bu çalışma kapsamında ele alınan göç türü ise siyasi sınırlar bakımından uluslararası yani dış göç, hareket örüntüsü açısından adım adım ve zincirleme göç, karar verme biçimi bağlamında ise zorunlu göçün bir örneğini oluşturmaktadır.

Göç olgusuna dair bir diğer önemli husus ise göç eden bireylerin göç ettikleri ülkede sahip oldukları yasal statülerdir. Bu kapsamda göç sürecine başlamış ve bir ülkeye yerleşmiş olan kişiler göçmen, mülteci ve sığınmacı gibi çeşitli yasal statüler edinmektedirler. Her ne kadar bazen bu statüler basit birer isim olarak algılanıp birbiri yerine kullanılsa da yasal statü açısından oldukça önemli farklılıkları barındırmaktadırlar. Türkiye'deki süreç göz önüne alındığında; 2011 yılında Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye'ye giriş yapan Suriyeliler için yeni bir yasal düzenleme yapılarak "geçici koruma statüsü" verilmiştir. Bu durum Türkiye'nin göç veren ülke konumundan göç alan ülke konumuna geçişinin de bir göstergesidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk dönemlerde çeşitli ülkelerle karşılıklı nüfus değişimi yani mübadele süreçleri yaşanmıştır. Sonrasında özellikle 196-1970'lı yıllarda Avrupa'ya göç verme süreçleri gündeme gelmiş fakat 1988'lerden itibaren bu süreç yerini Ortadoğu'dan göç alma sürecine bırakmıştır. Nitekim 2011-2012 yıllarından itibaren

süregelen süreçte Suriye iç savaşı nedeniyle yaşanan göç süreci de 1988'de Ortadoğu'dan Türkiye'ye başlayan göç sürecinin bir parçasıdır.

Göçe kuramsal yaklaşımlardan bir tanesi olan Sosyal Ağ Teorisi tartışılmaya başlandığı ilk dönemlerde sosyoloji, felsefe ve psikoloji gibi bilim dallarında kullanılsa da günümüzde çeşitli bilim dallarına entegre edilmiş bir teori olma özelliği taşımaktadır. Sosyal ağların kuramsallaştırılması edinilen ağların sonuçlarının açıklanmasını mümkün kılmıştır. Sosyal ağ teorisinde esas olarak düğümler (nodes) ve bağlar (ties) mevcuttur. Buradaki düğümler farklı ölçeklerdeki kişi, kurum, aktörler veya grupları temsil edebilme gücüne sahiptir. Sosyal ağ teorisinde en basit ifadeyle farklı düğümler (insanlar, gruplar, kurumlar vb.) ve bu düğümleri birbirine bağlayan bağlarla ilgilenmektedir. Bu kapsamda ele alındığında literatürde aradaki bağlar zayıf ve güçlü bağlar olarak iki biçimde tanımlanmaktadır. Bir örnekle açıklanacak olursa güçlü bağlar yakın arkadaş, zayıf bağlar ise tanıdıklar olarak ifade edilebilmektedir.

Sosyal ağlar ile oldukça iç içe geçmiş olan sosyal sermaye ise bireyin sosyal ağlarının aynı zamanda o kişinin sosyal sermayesini oluşturmada bir araç olduğu ifade edilmektedir. Bu çerçevede sosyal sermaye, bir bireyin erişebildiği ve destek için yararlanabildiği sosyal ağ yapısı olarak tanımlanmaktadır. 3 tip sosyal sermayenin varlığından söz edilmektedir. Bağlayıcı sosyal sermaye (bonding social capital), aynı etnik veya ulusal kökene sahip aile üyeleri veya arkadaşlar gibi ortak etnik kişilikleri imgelemektedir. Köprüleyici sosyal sermaye (bridging social capital) ise ortak yönleri daha az olan, aynı kültür ve etnisiteyi paylaşmayan bireylerden oluşan sermayeyi ifade etmektedir. Birleştirici sosyal sermaye (linking social capital) ise daha çok aracı pozisyonda olan kamu kurum/kuruluşları, dernekler ve STK'lar gibi örgütleri ifade etmektedir.

Sosyal ağlar ve sosyal sermaye çerçevesinde göç hareketine bakıldığında; kişilerin göç ettikleri yerde arkadaşlarının, ailesinden diğer bireylerin veya tanıdıklarının olması onların iş bulma, bilgiye erişme ve adaptasyon gibi süreçleri daha hızlı ve konforlu bir biçimde geçirdikleri görülmektedir. Bunun aksine; dil konusundaki farklılıklar, eğitim seviyesinin düşük olması gibi nedenler ise tüm bu süreçleri olumsuz etkilemekte ve hatta bireylerin bağlayıcı sosyal sermayeleri içerisinde sıkışarak yeni sosyal ağlar ve dolayısı ile sosyal sermaye yaratmasında engel teşkil etmektedir.

Göç eden bireyler için göç sürecinin sonrasında çok temel 3 problem yer almaktadır: (1)konuta erişim, (2)işgücü piyasasına erişim ve (3)kentsel hizmetlere erişim. Bu kapsamda bakıldığında; yoğun göç hareketinin bir sonucu olarak konut kiralarının arttığı bilinmektedir. Bu nedenle göç edenler için karşılanabilir (affordable) konut stoğu azalmaktadır. Özellikle de göç ettikleri yerde kendilerinden önce göç etmiş ve sosyal ağ veya sermayeleri içerisinde yer alan bireyler/gruplar yok ise konuta erişim süreci daha da zorlu olmaktadır. Benzer biçimde işgücü piyasasına katılımda da yine sosyal ağ ve sermayenin rolü ön plana çıkmaktadır. Bu süreçte gerek bağlayıcı gerekse köprüleyici ve birleştirici sosyal sermayenin varlığı mültecilerin işe erişim süreçlerini ve işgücü piyasasına entegrasyonu hızlandırmaktadır. Buradaki önemli detay bireyler eğer çok sıkı bir biçimde etnik kökenlerine bağlılarsa ve sosyal sermayeleri de bu gruplardan oluşuyorsa yani çoğunlukla bağlayıcı sosyal sermaye türüne sahiplerse işe ve bilgiye erişmekte sınırlılıklar yaşamaktadırlar. Bu durum ise onları dezavantajlı duruma düşürmektedir. Son olarak ise mülteciler kentsel donatılar/servisler olarak tanımlanan eğitim ve sağlık hizmetleri gibi birtakım hizmetlere erişimlerinde problemler yaşamaktadırlar. Bu bölümde yasal statü ve durumların da etkisi büyük olmakla birlikte yine mültecilerin sosyal ağ ve sermayelerinin bu süreçteki entegrasyonu hızlandırdığı bilinmektedir.

Bu tez kapsamında yürütülen araştırmada aktörlerin bakış açılarını anlama, örüntülerin ortaya çıkarılması gibi sebeplerle nitel araştırma yöntemi ile birlikte bu yöntemin desenlerinden birisi olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji deseni bireylerin farkında oldukları fakat derinlemesine bir görüşe veya algıya sahip olmadıkları durumları aydınlatmak için kullanılmaktadır. Bu çalışmada da bireylerin kullandıkları fakat derinlemesine bir bilinçle yaklaşmadıkları sosyal ağ ve sermayelerinin ortaya çıkarılması için fenomenoloji deseni iyi bir araç olmaktadır. Bunun yanı sıra fenomenoloji deseni ile ortak olguyu deneyimleyen insanların aynı veya farklı deneyimleri üzerinden olgunun özüne ulaşmayı sağlamaktadır.

Saha çalışması Ankara ili Altındağ ilçesine bağlı Önder Mahallesi ile Mamak ilçesine bağlı Bostancık Mahallesinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelileri kapsamaktadır. Bu kapsamda önceden hazırlanan 74 kapalı uçlu sorudan oluşan görüşme formu Önder Mahallesinde 114 kişiye, Bostancık Mahallesinde ise 113 kişiye uygulanmıştır. Görüşmelerin sonlandırılması verinin tekrara düşmesi ile gerçekleşmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen verilerden betimsel istatistikler için SPSS programı kullanılmıştır.

Betimsel analizlerden sonra sosyal ağ analizine geçmeden önce hangi soruların sosyal ağ analizinde ikili çaprazlamalar olarak kullanılacağını seçebilmek için SPSS'te İki Yönlü ANOVA Analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre aralarında anlamlı ilişki tespit edilen soruların Sosyal Ağ Analizi, R İstatistik Programında yapılmıştır. Bu sayede bireylerin sosyal ağ ve sermayeleri ile birlikte konut, işgücü piyasası ve kentsel hizmetlere erişiminde etkili olan sosyal ağ ve sermayelerine ulaşılmıştır.

Çalışma kapsamında görüşme sağlanan kişiler her iki mahallede de 26-40 yaş aralığında yığılım göstermektedir. Katılımcıların medeni durumlarının her iki mahallede de çoğunlukla (Bostancık Mahallesi %74,3; Önder Mahallesi %69,3) evli olduğu ve ortalama hanehalkı büyüklüğünün Bostancık Mahallesinde 5,89 iken, Önder Mahallesinde 6,41 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim her iki mahalledeki katılımcılardan da alınan cevapların aynı evde genellikle çekirdek aile olarak yaşadıkları yönünde olması ve aynı evde yaşadıkları kişi sayısının 5-8 kişi aralığında yığılması da bu bilgiyi önemli ölçüde kanıtlamaktadır. Her iki mahalledeki katılımcıların Türkiye'ye göç etme tarihleri benzer biçimde 2014 yılında yoğunlaşmakta ve Türkiye'ye giriş yaptıkları sınır illeri ise çoğunlukla Hatay ve Kilis olmaktadır. Bireylerin bir kısmı ilk olarak mülteci kamplarına yerleştirilmiş, sonrasında çeşitli illere dağılmıştır. Fakat doğrudan ilk basamakta Ankara'ya taşınanlar Önder Mahallesinde, Bostancık Mahallesine göre daha fazladır. Bunun temeldeki nedeni ise Önder Mahallesinde yaşayan katılımcılar içerisinde çoğunlukla zincirleme göçün görülmesidir. Türkiye'ye geldikten sonra yasal statü kazanma durumları irdelendiğinde ise her iki mahallede de %83 gibi bir oranla çoğunlukla geçici koruma kimliğine sahip olanlar varken; herhangi bir kaydı olmayanların oranı Bostancık Mahallesinde %6,3 iken Önder Mahallesinde %14 olarak görülmektedir.

Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcılar içerisinden Suriyede meslek sahibi olup vasıflı işlerde çalışanların çoğunluğunun Türkiye'de ya işsiz olduğu ya da eğitimleri ile ilgili olmayan vasıfsız işlerde çalıştıkları saptanmıştır. Özellikle de Türkiye'ye geldikten sonra mobilya sektöründe vasıfsız işçi olarak çalışanların sayısı oldukça yüksektir. Benzer durum Önder Mahallesi için de geçerli olmakla birlikte işsizlik çerçevesinde bakıldığında Bostancık Mahallesinde yaşayanlar içerisinde Türkiye'de işsiz olanların oranı Suriye'deki durumlarına göre 6 kat daha fazladır. Önder Mahallesinde ise Suriye'de yaşarken çalışıp da Türkiye'ye yerleştikten sonra işgücü piyasasına dahil olamayanların varlığı dikkat çekici düzeydedir.

Katılımcıların sosyal ağlarının tanımlanabilmesi için acil durumlarda ilk iletişime geçecekleri kişiler sorulmuştur. Bu soru kapsamında alınan cevaplar doğrultusunda Önder Mahallesinde yaşayanlar ilk olarak akrabalarını arayacaklarını belirtirken; Bostancık Mahallesinde yaşayanlar kamu kurumu ve akraba cevaplarını eşit oranda vermiştir. Bir diğer deyişle Önder Mahallesinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için bağlayıcı sosyal sermayeleri ön plandayken, Bostancık Mahallesindeki katılımcılar için bağlayıcı sosyal sermaye ile birlikte birleştirici sosyal sermayeleri ön plana çıkmaktadır. Borç paraya ihtiyaç olmaları durumunda ilk iletişime geçecekleri kişi veya kurumlar sorulduğunda ise her iki mahallede de çoğunlukla akraba cevabı alınmıştır. Fakat Türk arkadaş ve banka cevapları ise Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcılar tarafından verilen cevaplar arasındadır. Her ne kadar konunun hassasiyeti nedeniyle ilk olarak bağlayıcı sosyal sermayeleri ön plana çıksa da; Bostancık Mahallesinde Önder Mahallesinden farklı olarak birleştirici ve köprüleyici sermayenin varlığı da dikkat çekmektedir.

Katılımcıların sosyal ağ ve sermayelerinin önemli bir kısmını oluşturan Suriyeli tanıdıkları ile ilgili yöneltilen sorular neticesinde; Bostancık Mahallesinde yaşayanların çoğunlukla Hüseyingazi ve Önder Mahallelerinde tanıdıklarının olduğu, Önder Mahallesinde yaşayanların ise çoğunlukla yine Önder Mahallesinde tanıdıklarının olduğu sonucuna varılmıştır. Bostancık Mahallesinde tanıdıkları olanlar ise her iki mahalledeki katılımcılar için de oldukça azdır. Sıklıkla verilen cevaplardaki mahallelerin Ankara'da Suriyelilerin görece daha fazla ikamet ettiği mahalleler olduğu bilinmektedir. Katılımcılar Suriyeli tanıdıkları ile çoğunlukla haftada 1 kez görüştüklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra Türk tanıdıklarıyla görüşme sıklığında ise Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcıların Önder Mahallesine kıyasla Türk tanıdıklarıyla nispeten daha sık görüştüğü sonucuna varılmaktadır. Nitekim mahallelerindeki nüfus deseni de bu durum üzerinde etkiye sahiptir. Sonuçlar mahallelerindeki komşularını Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcılar "daha çok Türkler" olarak tanımlarken; Önder Mahallesinde yaşayanlar "daha çok Suriyeliler" olarak tanımladıklarını göstermektedir. Buna ek olarak katılımcıların mahallelerindeki en önemli kişiyi tanımlama biçimleri de farklılaşmaktadır. Önder Mahallesinde yaşayan katılımcılar için "mahalleye ilk yerleşenler" önemli kişilerken; Bostancık Mahallesinde yaşayanlar için "muhtar" mahalledeki en önemli kişi olarak tarif edilmiştir.

Katılımcıların özel günlerinde (dini bayramlar veya milli bayramlar gibi) nerelerde bir araya geldikleri sorusuna alınan cevaplar Bostancık ve Önder Mahallesinde farklılaşmaktadır.

Önder Mahallesindeki katılımcılar Önder Mahallesinde bir araya geldiklerini belirtirken; Bostancık Mahallesinde yaşayanlar Hüseyingazi, Gülveren, Karapürçek, Önder gibi farklı mahallelerde bir araya geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum Önder Mahallesinde yaşayan Suriyelilerin Bostancık Mahallesinde yaşayanlara göre görece daha içe kapalı olduklarını ortaya koymaktadır. Burada yapılacak bir diğer çıkarım ise Bostancık Mahallesinde yaşayanların kentsel hareketliliklerinin daha fazla olduğudur.

Katılımcıların işgücü piyasasındaki varlıkları incelendiğinde ise çoğunlukla vasıfsız işçi olarak istihdam edildikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Çalışma mekanlarının her iki mahalle için de Siteler'de yoğunlaşması, bireylerin çoğunlukla mobilya sektörüyle istihdam edilmesiyle örtüşmektedir. Bunun yanı sıra, her iki mahallede de çalışma izni olan bireylerin sayısı oldukça azdır. Bu oran Bostancık Mahallesinde %19,7 iken; Önder Mahallesinde sadece %4,2'dir. Buna ek olarak, Ankaraya gelir gelmez iş bulabilenlerin oranı da %26-%30 civarındadır ki bu oran oldukça düşüktür. İki mahallede yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin farklılaştığı kısımlar ise Bostancık Mahallesinde yaşayanların çalışma mekanların kente büyük ölçüde yayılmaktayken, Önder Mahallesinde yaşayanların çalışma mekanları kendi mahallelerinin çevresinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum da daha önce belirtildiği gibi Bostancık Mahallesinde yaşayan Suriyelilerin kent içi hareketliliklerinin daha fazla olmasına neden olmaktadır.

Bireylerin iş bulma süreçlerinde faydalandıkları sosyal sermayeleri irdelendiğinde; Bostancık Mahallesinde yaşayanların bağlayıcı sosyal sermayelerinin yanı sıra birleştirici sosyal sermayeleri de etkin bir role sahiptir. Önder Mahallesinde ise bağlayıcı sosyal sermayenin rolü oldukça fazladır.

Bireylerin temel ihtiyaçlarından bir tanesi olan barınma yani konuta erişim ile ilgili sorulan sorularda, bireylerin konut değiştirme sıklığının nispeten fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nedenler içerisinde ise mahalle veya oturulan apartman/komşulardan kaynaklı sorunlar önemli bir paya sahiptir. Bu süreçler her iki mahalle için de ortaktır. Bireylerin konut bulma süreçlerinde ise farklı sosyal sermayelerinin rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bostancık Mahallesinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin konut bulma süreçlerinde bağlayıcı ve birleştirici sosyal sermayeleri etkinken; Önder Mahallesindeki katılımcılar için bağlayıcı sosyal sermayeleri süreçte baskın bir role sahiptir.

Bireylerin kentsel hizmetlere erişim süreçleri kentteki görünürlükleri ve kentsel hareketlilikleriyle birlikte değerlendirilmiştir. Her iki mahalle için de mahalle dışına çıkma sıklığı fazla olsa da Bostancık Mahallesinde daha fazladır. Mahalle dışında gittikleri yerler ise çoğunlukla (%51 oranında) aynı ilçe içerisindedir. Diğer kişilerin tercihi ise farklı ilçeler veya kent merkezi olmaktadır. Katılımcıların alışveriş için tercih ettikleri mekanlar arasında farklılıklar görülmektedir. Önder Mahallesinde yaşayanlar daha çok bakkal gibi küçük esnaftan alışveriş yapmayı tercih ederken; Bostancık Mahallesinde yaşayanlar zincir marketler veya AVM'de alışveriş yapmayı tercih etmektedir. Önder Mahallesinde yaşayanların alışveriş konusundaki tercihleri, yaşadıkları mahallenin "Küçük Halep" olarak da adlandırılmasına neden olacak düzeyde kendi kültürleri, gündelik yaşam pratikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda dönüştürülmüş olmasından kaynaklanmaktadır.

R İstatistik Programı ile yapılan sosyal ağ analizinde aralarında anlamlı ilişki bulunan parametrelerin çaprazlanması ile elde edilen sonuçlar doğrultusunda, katılımcıların sosyal ağ ve sermayelerine ilişkin daha net yorumlar yapılabilmektedir. Bu kapsamda, Bostancık Mahallesinde yaşayan katılımcılar için eğitim seviyesinin sosyal ağ ve sermayelerine olan etkisine bakıldığında; bireylerin eğitim seviyesi arttıkça kamu kurumlarından acil durumlarda yardım isteme eğilimi artmaktadır. Yani eğitim seviyesi arttıkça bireylerin birleştirici sosyal sermayeleri oluşmakta ve bilgiye erişim konusunda da ön plana çıkmaktadır. Sonuçlar göstermektedir ki eğitim seviyesi azaldıkça da bağlayıcı sosyal sermayenin rolü artmaktadır. İş bulma süreçlerinde de benzer bir durum görülmektedir. Eğitim seviyesi lisansüstü olanlar kamu kurumları ve derneklerden yani birleştirici sosyal sermayelerinden destek alırken; eğitim seviyesi ilkokul, ortaokul ve lise olanlar için bağlayıcı sosyal sermayeleri işgücü piyasasına erişimde önemli bir role sahiptir. Eğitim seviyesi lisans düzeyinde olanlar için ise iş bulma süreçlerinde köprüleyici sosyal sermayeleri ön plana çıkmaktadır. Konut bulma süreçlerinde ise Suriyeli arkadaşlar, akrabalar ve kamu kurumları ön plana çıkmaktadır. Yani bağlayıcı ve birleştirici sosyal sermaye konut bulma süreçlerinde etkindir.

Bostancık Mahallesi için Türkiye'ye gelme tarihlerinin sosyal ağ ve sermayelerine etkisine bakıldığında; 2013 yılından önce göç edenler için acil durumlarda birleştirici sosyal sermayeleri etkinken, 2013 yılından sonra gelenler çoğunlukla zincirleme göç modeline örnek olmaları nedeniyle acil durumlarda bağlayıcı sosyal sermayeleri ön plana çıkmaktadır. İş bulma süreçlerinde ise 2014 yılından önce göç edenler için köprüleyici sosyal sermayeleri

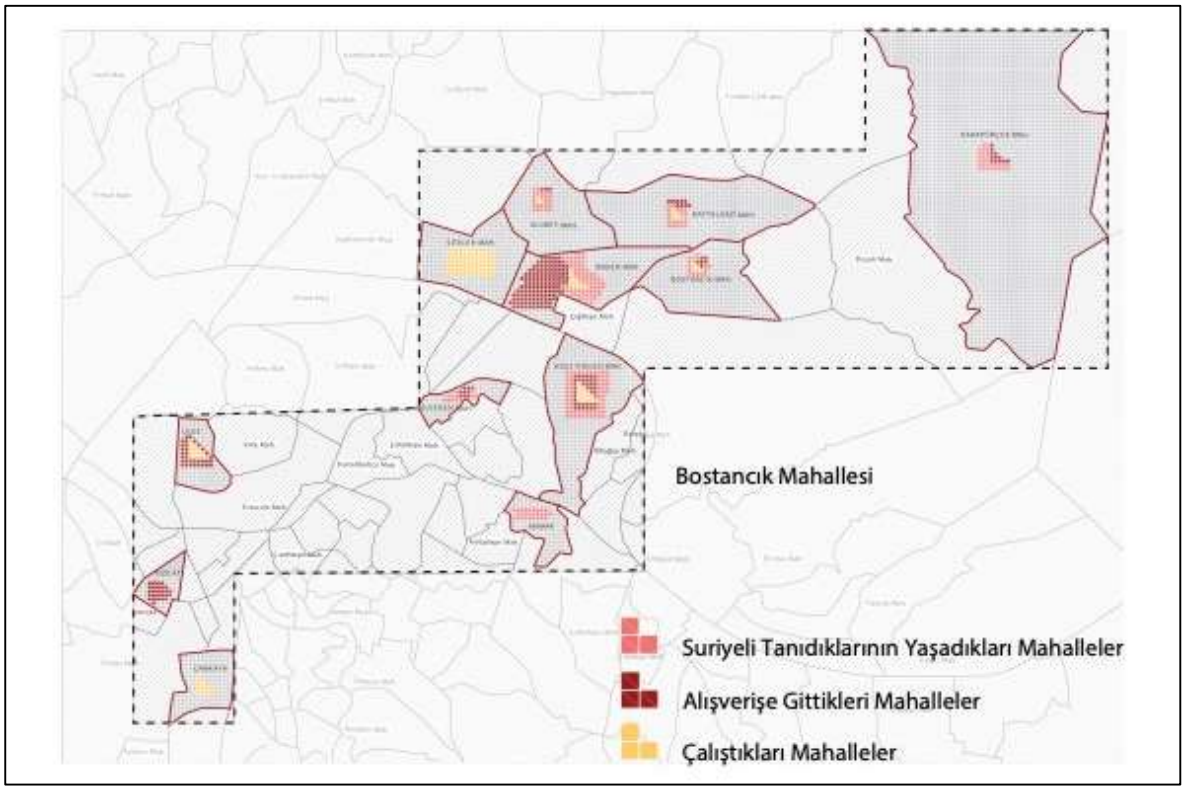
ön plandayken; 2014 yılından sonra çoğunlukla bağlayıcı sosyal sermayeleri devreye girmektedir. Benzer durum konut bulma süreçleri için de geçerlidir. 2014 yılından önce göç edenler birleştirici sosyal sermayelerini konut bulma süreçlerinde kullanırken; 2014 yılından sonra bağlayıcı sosyal sermayeleri bu süreçte baskın hale gelmiştir.

Önder Mahallesinde yaşayan katılımcıların eğitim seviyesinin sosyal ağ ve sermayelerine olan etkisi incelendiğinde; acil durumlarda baskın olarak bağlayıcı sosyal sermayeleri ön plana çıktığı görülmektedir. Sadece oldukça az olan lisansüstü eğitim seviyesine sahip kişiler için acil durumda birleştirici sosyal sermayeleri rol oynamaktadır. İş bulma süreçlerinde ise eğitim düzeyi görece arttıkça (lisans ve lisansüstü) kamu kurumlarından yani birleştirici sosyal sermayeden faydalanma oranı artmaktadır. Fakat eğitim seviyesi düştükçe bağlayıcı sosyal sermaye iş gücü piyasasına erişimdeki tek aktör olmaktadır. Konut bulma süreçlerinde de aynı durum söz konusudur.

Önder Mahallesi için Türkiye'ye gelme tarihleri çerçevesinde sosyal ağ ve sermayeleri incelendiğinde; acil durumda bağlayıcı ve birleştirici sosyal sermayeleri ön plana çıkmaktadır. Fakat bağlayıcı sosyal sermayeleri daha baskındır. İş bulma süreçlerinde ise birleştirici sosyal sermayeye rastlanmaktadır. Çoğunlukla bağlayıcı sosyal sermaye, az da olsa köprüleyici sosyal sermaye bu süreçte aktif rol oynamaktadır. Konut bulma sürecinde ise bağlayıcı sosyal sermaye tek başına bir otoriteyi oluşturmaktadır.

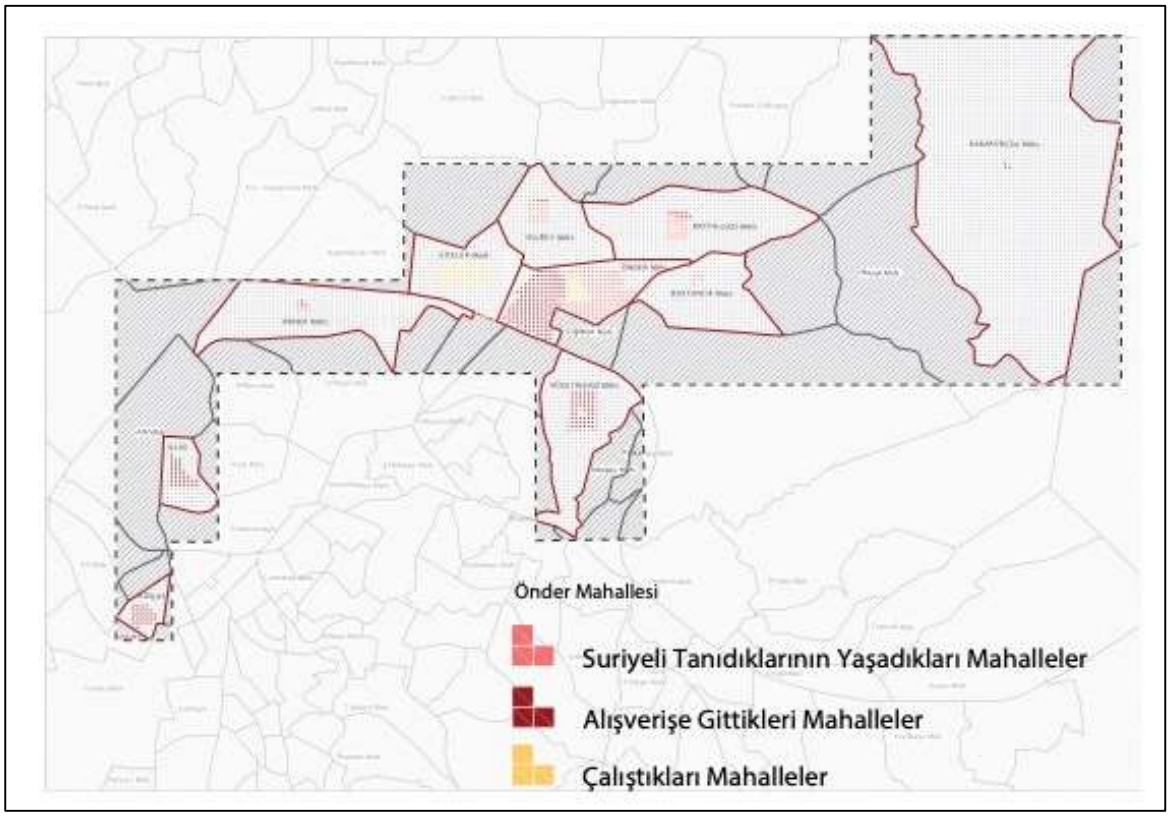
Her iki mahalle bu çerçevede kıyaslanacak olursa; Önder Mahallesinde çoğunlukla bağlayıcı sosyal sermayenin işgücü piyasasına erişim, konuta erişim ve kentsel hizmetlere erişim konusunda ön plana çıktığı görülürken; Bostancık Mahallesinde bağlayıcı sosyal sermayenin yanısıra kamu kurum/kuruluşları ile birlikte dernekler de sosyal ağlarının bir parçası olması nedeniyle birleştirici sosyal sermayeleri de önemli bir role sahiptir.

Katılımcıların kent içi hareketlilikleri ve ilişki kurdukları mahallelere bakıldığında iş, alışveriş ve tanıdıklarıyla görüşme bağlamında izler yarattıkları görülmektedir. Tüm bu ilişkiler mekânsal örüntüde çakıştırıldığında ise yoğun ilişki ve hareketlilik içerisinde oldukları bir kuşak (zone) ile daha az yoğunlukta ilişkili oldukları ikinci bir kuşak tespit edilmiştir. Harita 8'de Bostancık Mahallesinin kent içi hareketliliği, Harita 9'da ise Önder Mahallesinin kent içi hareketliliğine yer verilmiştir. Harita 6.1 ve Harita 6.2, araştırma bulguları içerisinde verilen mekânsal haritaların bir sentezi olma niteliği taşımaktadır.

Harita 6.1. Bostancık Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Kent İçi Hareketlilikleri

Bostancık Mahallesinin hareketliliğinin ve ilişkisinin en yoğun olduğu mahalle Hüseyingazi Mahallesi olarak tespit edilmiştir. Kendisi dışında hem çalışma amaçlı, hem alışveriş hem de tanıdıklarının bulunduğu ve ziyaret etme sıklığının yoğun olduğu mahalle Khüseyingazi Mahallesidir. Bunun yanı sıra Gülveren Mahallesi, Önder Mahallesi, Karapürçek Mahallesi ise hem tanıdıklarının olduğu hem de alışveriş için gittikleri yerler olarak belirlenmiştir. Sadece çalışma amacı ile Çankaya, Solfasol, Siteler ve Ulubey Mahalleleri ile ilişki söz konusudur. Hem çalışma hem de alışveriş için hareketlilik yaratan bölgeler ise Ulus ve Kızılay'dır. Bostancık Mahallesinde yoğun ilişki ve hareketliliğin görüldüğü iç kuşağın yarıçapı 3,7 kilometre iken; dış kuşağın yarıçapı 8,7 kilometre olarak ölçülmüştür. Bu kuşak içerisindeki hareket alanları ise iç kuşakta 43,3 km^2, dış kuşakta 236,4 km^2 olarak hesaplanmıştır.

Harita 6.2. Önder Mahallesinde Yaşayan Katılımcıların Kent İçi Hareketlilikleri

Önder Mahallesinin ilişkisinin en yoğun olduğu mahalleler Ulubey, Battalgazi ve Hüseyingazi Mahalleleri olarak belirlenmiştir. Bu mahalleler hem çalışma odağı hem de alışveriş ve tanıdıklarının bulunduğu ziyaret odakları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra Örnek Mahallesi ise hem tanıdıklarının olduğu hem de alışveriş için gittikleri yer olarak belirlenmiştir. Sadece çalışma amacı ile hareketliliklerinin bulunduğu yer ise Siteler Mahallesidir. Sadece alışveriş için Ulus, Kızılay ve Karapürçek Mahallesi ile bir hareketlilik söz konusudur. Sadece tanıdıklarının bulunduğu ve ziyaret amaçlı hareketlilik sağladıkları mahalleler Demirlibahçe, Bostancık, Doğantepe ve Solfasol olarak saptanmıştır. Bostancık Mahallesinde yoğun ilişki ve hareketliliğin görüldüğü iç kuşağın yarıçapı 2,5 kilometre iken; dış kuşağın yarıçapı 5,7 kilometre olarak ölçülmüştür. Bu kuşak içerisindeki hareket alanları ise iç kuşakta 20 km^2, dış kuşakta 101,6 km^2 olarak hesaplanmıştır.

İki mahallenin kent içerisindeki hareketliliği kıyaslandığında Önder Mahallesinin mekânsal olarak kendisine yakın olan mahallelerle ilişkisinin daha kuvvetli olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle hem iç kuşak hem de dış kuşak yarıçapı Bostancık Mahallesinden daha az olarak ölçülmüştür. Bostancık Mahallesi ise Önder Mahallesine göre kentin geri kalanı ile daha fazla ilişki kurmaktadır.

Her ne kadar iki mahallede yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler demografik ve göç süreçleri açısından benzerlik gösterseler de, göçten sonraki konut bulma, işgücü piyasasına dahil olma ve kentsel hizmetlerden faydalanma gibi süreçlerde ayrışmaktadırlar. Bunun temeldeki nedeni ise Önder Mahallesindeki Suriyeli nüfusunun bir hayli fazla olması ile çoğunlukla bağlayıcı sosyal sermayeleri çerçevesinde kentsel süreçlere dahil olmaları; Bostancık Mahallesinde yaşayan Suriyeli nüfusunun Önder Mahallesine oranla görece az olması ve bu nedenle Bostancık Mahallesine yerleşen geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin akraba ve tanıdıkları dışında mahallede yaşayan diğer bireylerle de etkileşimde olup sosyal sermayelerini geliştirmelerinden kaynaklanmaktadır. Literatürde sosyal ağ ve sermayelerini sadece tanıdık ve akrabalar üzerinden oluşturan bireylerin iş bulma ve kentse dahil olma süreçlerinde diğerlerine göre daha kısıtlı imkanlara sahip olduklarına yer verilmiştir. Öteki taraftan, sosyal ağ ve sermayesini kendi etnisitesinden olmayan, ortak dili ve inançları paylaşmayan kişilerle çeşitlendiren bireylerin ise bilgiye ve ihtiyaç duyduğu her şeye erişimlerinin daha kolay olduğu belirtilmektedir. Nitekim literatürde de belirtilen durum bu iki mahallenin karşılaştırılmasında karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak yapılan araştırma neticesinde elde edilen bulgular, çalışmanın başında belirlenen araştırma soruları ve hipotezler çerçevesinde değerlendirildiğinde;

H1 ile S1 ve S2: Yukarıda detaylı olarak Türkiye'de kalış süresi ve eğitim seviyesinin geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal ağ ve sermayelerini nasıl etkilediği açıklanmıştır. Bu bilgi baz alınarak konut, işgücü piyasası ve kentsel hizmetlere erişimleri incelendiğinde; kalış süresi artan ve göçün ilk dalgası ile gelen bireylerin bu 3 parametreye erişimlerindeki ulaşabildikleri bilgi ve hizmetlerin daha üst düzeyde olduğu görülmektedir. Bir diğer deyişle; Türkiye'de daha uzun süredir yaşayan, Türkiye'ye ilk göç dalgası ile gelen ve eğitim seviyesi görece yüksek olan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli bireyler konut bulma, işgücü piyasasına katılma ve kentsel hizmetlerden faydalanma konusunda diğer bireylerden daha avantajlı konumda olmaktadır.

H2 ile S3, S4 ve S5: Türkiye'de kalış süresi ve eğitim seviyesi sosyal ağ ve sermayeyi etkileyen parametrelerdir. Türkiye'de kalış süresi arttıkça bireylerin sosyal ağ ve sermayeleri çeşitlenmektedir. Ayrıca Türkiye'ye geliş tarihleri de bu noktada önemli bir etkiye sahiptir. Göç akışının ilk yıllarında Türkiye'ye gelenlerin birleştirici sosyal ağ ve sermayelerinin daha sonra gelenlere göre daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Göçün ilk dalgasından sonra

gelenlerde ise göçün biçimi zincirleme göç modeline dönüşmesiyle birlikte bağlayıcı sosyal ağ ve sermayenin daha baskın hale geldiği görülmektedir. Eğitim seviyesi perspektifinden ele alındığında ise eğitim seviyesinin artması sosyal ağ ve sermayenin çeşitlenmesini sağlamaktadır. Özellikle eğitim seviyesi lisans ve lisansüstü olan kişilerde diğer eğitim seviyelerinde hiç rastlanmayan veya daha az rastlanan birleştirici ve köprüleyici sosyal ağ ve sermayenin etkisi daha sık görülmektedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin konuta erişim süreçlerinde çoğunlukla bağlayıcı ve birleştirici sosyal ağ ve sermayelerinin etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Göçün ilk yıllarında gelen bireylerde birleştirici sosyal ağ ve sermayeni etkisi daha çok görülürken; göç artık zincirleme göç modeline doğru evrilmeye başladığında bağlayıcı sosyal ağ ve sermayenin etkinliği artmaya başlamıştır. Mahallenin nüfus deseni çerçevesinde bakıldığında ise oransal olarak Suriyelilerin daha az olması kamu kurumları ve dernekleri süreçte etkin kılarken; Suriyelilerin daha fazla olması akrabalar, Suriyeli arkadaşlar gibi bağlayıcı sosyal ağ ve sermayeyi konut bulma sürecinde daha ön plana çıkarmaktadır.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin işgücü piyasasına katılımlarında üç sosyal sermaye ve ağ türü de etkili olmaktadır. Suriye'de bir işte çalışırken Türkiye'ye geldiklerinde işsiz kalan bireyler işe erişebilmek için tüm ağ ve sosyal sermayelerinden faydalanma yolunu seçmişlerdir. Fakat diğer parametrelerde de olduğu gibi mahallenin nüfus deseni işgücü piyasasına erişimdeki sosyal ağ ve sermaye türünü etkilemektedir. Suriyelinin nüfusunun oransal olarak daha az olduğu mahallede kamu kurumu ve dernekler gibi birleştirici sosyal ağ ve sermaye, Suriyeli nüfusunun oransal olarak fazla olduğu mahalleye göre daha çok etkilidir. Suriyeli nüfusunun daha yoğun olduğu mahallede bağlayıcı sosyal sermayenin iş bulma süreçlerinde daha baskın rol oynadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaşadıkları mahallelerin nüfus deseni konut, işgücü piyasası ve kentsel hizmetlere erişimlerini doğrudan etkilemektedir. Bunun temel nedeni ise nüfus deseninin bireylerin sosyal ağ ve sermayelerinde değişikliklere ve çeşitlenmelere neden olmasıdır. Mahalle nüfusu içerisinde Suriyeli nüfusunun görece fazla olması, aralarındaki bağı daha da güçlendirmekte ve kendilerinden farklı dile ve etnisiteye sahip insanlarla etkileşimlerini azaltmaktadır. Bu durum her ne kadar kendi grupları içerisindeki bağın güçlenmesi olarak yorumlansa da aslında bilgi ve hizmetlere erişimi kısıtlayıcı bir etkiye sahip olmaktadır. Çünkü bu durumda bireylerin bağlayıcı sosyal ağ ve

sermayeleri güçlenirken, diğer gruplardan veya kamu kurum/kuruluşlarından edinebilecekleri bilgi ve hizmetleri kaçırmaktadırlar. Böylelikle bireylerin konut bulma, işgücü piyasasına dahil olma ve kentsel hizmetlerden yararlanma süreçlerinde kısıtlı bir çerçevede kalmalarına neden olmaktadır. Nitekim yukarıda da belirtildiği üzere Bostancık ve Önder Mahallelerinde yapılan saha çalışmaları da bu çıkarımı desteklemektedir. Bostancık Mahallesinin nüfusu içerisinde Suriyelilerin oranı Önder Mahallesine oranla daha düşüktür. Araştırma bulguları Bostancık Mahallesinde ikamet eden geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal ağ ve sermayelerinin Önder Mahallesinde ikamet edenlere göre daha çeşitli olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, konuta erişim, işgücü piyasasına erişim ve kentsel hizmetlere erişim süreçlerinde de Bostancık Mahallesinde yaşayanlar çeşitli sosyal ağ ve sermayelerinden faydalanmakta ve daha geniş bir ağa sahip olmaktadır. Önder Mahallesinde ikamet edenler ise bu konularda daha dar bir çerçevede kalmaktadır.

H3 ile S6 ve S7: Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin kentsel hizmetlere erişim süreçlerinde sosyal ağ ve sermayelerinin rolü incelendiğinde; bireylerin bilgi ve hizmetlere ulaşmak için kullandıkları ağ ve sermaye türlerinin kentsel hizmetlere erişimlerini ve kent içi hareketliliklerini de etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Mahallenin nüfus desenine göre sosyal ağ ve sermaye türlerinin değişiklik göstermesi nedeniyle bu parametre üzerinden ilerlendiğinde, Suriyeli nüfusunun oransal olarak fazla olduğu mahallede yaşayanlar mekânsal olarak kendi yakın çevresindeki kentsel hizmetleri kullanma eğiliminde iken; Suriyeli nüfusunun oransal olarak daha az olduğu mahallede yaşayanlar ise kent içerisindeki farklı kentsel hizmetlerden faydalanabilmek için daha uzak mesafeleri kat ederek kentsel hareketlilik çapları artmaktadır.

H4 ile S8: Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal ağ ve sermayelerinin bağlayıcı, köprüleyici ve birleştirici olmak üzere çeşitliliği barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Farklı ağ ve sermaye türlerinin varlığı bireylerin farklı bilgi ve imkanlara erişimini kolaylaştırmaktadır. Fakat bağlayıcı sosyal ağ ve sermayenin diğerlerine göre baskın olması bilgiye erişimi kısıtlayıcı etkiye sahiptir. Bu nedenle yapılan araştırma neticesinde nüfus desenine bağlı olarak değişkenlik gösteren sosyal ağ ve sermayelerin mahalle bazında farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Hazırlanan doktora tezi ile çalışmanın özgün değerini de oluşturan alanyazındaki boşluk giderilmiştir. Tamamlanan çalışma, bundan sonra yapılacak çalışmalara çeşitli biçimlerde

ışık tutmaktadır. Bu çalışma göç etmiş olan bireylerin temel ihtiyaçlarını da içinde barındıran konut bulma, iş buşma ve kentsel hizmetlerden faydalanma gibi süreçlerinde yeni politika arayışları için bir başlangıç oluşturacaktır. Çalışmanın hazırlandığı süre içerisinde ve sonrasında göçe dair politikalarda gerçekleşen değişimlerin Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyelilerin sosyal ağ ve sermayelerinde nasıl değişikliklere neden olduğu ile ilgili araştırma sonuçları ortaya konulabilir. Çalışmanın tamamlanması yakın uygulanmaya başlanan politikalardan bir tanesi olan mahallede yaşayan yabancı nüfusa göre yabancı nüfus kabulünün sınırlandırılması konusu, göç etmiş olan kişilerin sosyal ağ ve sermayelerinde değişikliklere neden olabilir. Bu durum bireylerin çalışmada bahsi geçen 3 parametreye erişimini de değiştirebilir. Sonuç olarak uygulanan ve değişen politikaların göç eden bireylerle ilgili neyi ne düzeyde değiştirdiğini analiz edebilmek için bu çalışma önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKLAR

Abbasi, A., Chung, K. S. K., & Hossain, L. (2012). Egocentric analysis of co- authorship network structure, position and performance. *Information Processing & Management*, 48(4), 671–679.

Adamson, F. B. (2006). Crossing Borders: International Migration and National Security. *International Security International Migration and Security*, 31(1), 165–199.

Aguilera, M. B. (2002). The Impact of Social Capital on Labor Force Participation: Evidence from the 2000 Social Capital Benchmark Survey. *Social Science Quarterly*, 83(3), 853–874.

Aguilera, M. B. (2003). The Impact of the Worker: How Social Capital and Human Capital Influence the Job Tenure of Formerly Undocumented Mexican Immigrants. *Sociological Inquiry*, 73(1), 52–83.

Aguilera, M. B., & Massey, D. S. (2003). Social capital and the wages of Mexican migrants: New hypotheses and tests. *Social Forces*, 82, 671–701.

Allen, D. W. (2000). Social Networks and Self-Employment. *Journal of Socio- Economics* 29 (5): 487-501.

Allen, R. (2009). Benefit or burden? Social capital, gender, and the economic adaptation of refugees. *International Migration Review*, 43, 332–365.

Amelina, A., & Horvath, K. (2017). Sociology of Migration. In K. O. Korgen (Ed.), The Cambridge Handbook of Sociology Core Areas in Sociology and the Development of the Discipline (pp. 465–474). Cambridge University Press.

Amuedo-Dorantes, C., & Mundra, K. (2007). Social networks and their impact on the earnings of Mexican migrants. *Demography*, 44(4), 849-863.

Andersson, H., & Dahlberg, M. (2018). Refugee immigration and the housing market. *H. Andersson Immigration and the Neighborhood: Essays on the causes and consequences of international migration*, PHD Thesis (Economic Studies 175), Department of Economics, Uppsala University.

Artar, F., Bakioğlu, A., ve İzmir, H. (2018). *Ankara'daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri göç, gündelik yaşam, geçim deneyimleri ve sosyal dışlanma*. Ankara: Sosyoloji Derneği.

Astone, N. M. & Nathanson, A. C. & Schoen, R. & Young, J. K. (1999). Family Demography. Social Theory, and Investment in Social Capital. *Population and Development Review,* 25 (1), 1-31.

Balkundi, P. ve Kilduff, M. (2006). The ties that lead: A social network approach to leadership. *The Leadership Quarterly*, 17(4), 419-439.

Bartram, D., Maritsa, V.P., Pierre, M. (2019). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. Ankara, Hece Yayınları.

Bauer, T., & Zimmermann, K. (1995). Integrating the East: The Labor Market Effects of Immigration (Papers No. 5). *American Institute for Contemporary German Studies*. https://ideas.repec.org/p/fth/amiger/5.html

Beaman, L. A. (2012). Social Networks and the Dynamics of Labour Market Outcomes: Evidence from Refugees Resettled in the U.S. *The Review of Economic Studies*, 79(1), 128– 161.

Behtoui, A. (2007). The distribution and return of social capital: Evidence from Sweden. *European Societies*, 9, 383–407.

Behtoui, A. (2009). Social capital and stigmatized immigrants. European perspectives on exclusion and subordination. *The political economy of migration*, 223-235.

Berkowitz, S. D. (1982). *An Introduction to Structural Analysis: The Network Approach to Social Research*. Toronto: Butterworths.

Billet, P. (2011). *Youth social capital: getting on and getting ahead in life*, Doctor of Philosophy thesis, School of Social Sciences, Media and Communications, University of Wollongong, 2011.

Blau, P. M. (1977). A Macrosociological Theory of Social Structure. *American Journal of Sociology*, 83(1), 26–54.

Boisjoly, J. & Duncan, G. J. (1995). Access to Social Capital. *Journal o f Family*. 16 (5), 609-632.

Borgatti, S.P. ve Foster, P.C. (2003). The network paradigm in organizational research: a review and typology, *Journal of Management* 29, 991–1013.

Bourdieu, P. (1984). *Distinction*. Cambridge, MA: Harvard University Press

Bourdieu, P. (1985). The Social Space and the Genesis of Groups. *Theory and Society*, 14(6), 723–744.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education*. Westport, CT: Greenwood Press, 241-258.

Bourdieu, P. (1989). Social Space and Symbolic Power. *Sociological Theory*, 7(1), 14–25.

Brass, D. J., Galaskiewicz, J., Greve, H. R., & Tsai, W. (2004). Taking Stock of Networks and Organizations: A Multilevel Perspective. *Academy of Management Journal*, 47(6), 795–817.

Breiger, R. L. (1997). The Duality of Persons and Groups. In B. Wellman & S. D. Berkowitz (Eds.), *Social structures: a network approach*. Greenwich, Conn.: JAI Press, 83-98.

Briggs, X. (1998). Brown kids in white suburbs: Housing mobility and the many faces of social capital. *Housing policy debate*, 9(1), 177-221.

Burt, R. S. (1982). *Toward a Structural Theory of Action: Network Models of Social Structure, Perception, and Action*. New York: Academic Press.

Burt, R. S. (2001). Structural holes versus network closure as social capital. Lin, N., Cook, K.S. and Burt, R.S. (Ed.). *Social capital: Theory and research*. Transaction Publishers, New Brunswick, NJ. 31-56.

Caniels, M. C., ve Romijn, H. A. (2008). Actor networks in strategic niche management: Insights from social network theory. *Futures*, 40(7), 613-629.

Carrington. W. J. & Enrica Detragiache. (1996). Migration with Endogenous Moving Costs. *American Economic Review*, 86 (4), 909-921.

Castles, S. (2000). International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century: Global trends and issues, *International Social Science Journal*, (165), 269–281.

Castles, S., & Miller, M. (2008). *Göçler çağı: modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. (B. U. Bal & İ. Akbulut, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castles, S., Haas, H., ve Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration, International Population Movements in the Modern World.* (5.Baskı). USA, The Guilford Press.

Cederberg, M. (2015). Embodied cultural capital and the study of ethnic inequalities. In L. Ryan, U. Erel, & A. D'Angelo (Eds.). *Migrant capital: Networks, identities and strategies. Migration, diasporas and citizenship*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 33-47.

Chang, K. C. (2021). The affecting tourism development attitudes based on the social exchange theory and the social network theory. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 26(2), 167-182.

Cheng, D., Cheng, F., Zhou, Z. ve Wu, Y. (2020). Reaching a minimum adjustment consensus in social network group decision-making. *Information Fusion*, 59, 30-43.

Cheung, S. Y., & Phillimore, J. (2014). Refugees, social capital, and labour market integration in the UK. *Sociology*, 48, 518–536.

Chiswick, B. R. (1986). Human Capital and the Labor Market Adjustment o f Immigrations: Tasting Alternative Hypotheses. *Human Capital and development*, 4, 1-26.

Claridge, T. (2004). *Social capital and natural resource management*. Unpublished Thesis, University of Queensland, Brisbane, Australia.

Claridge, T. (2018). Functions of social capital–bonding, bridging, linking. *Social Capital Research*, 20, 1-7.

Clinton-Davis, Lord, & Fassil, Y. (1992). Health and Social Problems of Refugees, *Social Science & Medicine*, 35(4), 507–513.

Cohen, R. (1995). Prologue. In R. Cohen (Ed.), *The Cambridge Survey of World Migration*. Cambridge, Cambridge University Press, 1-10.

Cohen, S. (2004). Social Relationships and Health. *American Psychologist*, 1-9.

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, 94(1), 95-120.

Coleman, J. S. (1990). *Foundation of Social Theory*. Cambridge, The Belknap Press of Harvard University Press.

Crawford, T. (1973). Beliefs About Birth Control: A Consistency Theory Analysis. *Representative Research in Social Psychology*, 4, 53-65.

Creswell, J. W. (2014). *Research design qualitative, quantitative, and mixed method approaches*. Los Angeles: SAGE Publications.

Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitapevi.

Çiftçi, G. T., ve Doğan, M. E. (2019). *Üniversite yönetimi ve öğrenci iletişiminde sosyal medya kullanımı: Fenomen rektörler*. Akdeniz İletişim, 32, 269-297.

Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye'de Göçmenlerin Sosyal Dışlanması: İstanbul Hazır-Giyim Sanayinde Çalışan Azerbaycanlı Göçmen Kadınlar Örneği, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), 26–48.

DeJong, G. F. de, & Fawcett, J. T. (1981). Motivations for Migration : An Assessment and a Value-Expectancy Research Model. In G. F. DeJong & R. W. Gardner (Eds.), *Migration Decision Making : Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries*. New York, NY: Pergamon Press, 13-58.

Deniz, T. (2014). Uluslar Arasi Göç SorunPerspektifindeTürkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175–204.

Deuchar, R. (2011). 'People look at us, the way we dress, and they think we're gansters': Bonds, bridges, gangs and refugees: A qualitative study of inter-cultural social capital in Glasgow. *Journal of Refugee Studies*, 24(4), 672-689.

Dika, S. L., & Singh, K. (2002). Applications of social capital in educational literature: A critical synthesis. *Review of educational research*, 72(1), 31-60.

Drever, A. I., & Hoffmeister, O. (2008). Immigrants and social networks in a job-scarce environment: The case of Germany. *International Migration Review*, 42, 425–448.

Durkheim, E. 1933. *The division of labor in society*. New York: Free Press.

Durlauf, Steven N. ve Fafchamps, Marcel (2005). "Social Capital". *Handbook of Economic Growth.(*Eds: Philippe Aghion. and Steven N Durlauf). Amsterdam:Elsevier, (B), 1639–1699.

Edwards, B., & Foley, M. W. (1998). Civil society and social capital beyond Putnam. *American behavioral scientist*, 42(1), 124-139.

Either, W. J. (1986). International Trade Theory and International Migration. Research in Human Capital and Development: Migration. *Human Capital and Development*, 4, 27-74.

Emirbayer, M. (1997). Manifesto for a relational sociology. *American Journal of Sociology*, 103(2), 281-317.

Emirbayer, M., ve Goodwin, J. (1994). Network Analysis, Culture, and the Problem of Agency. *American Journal of Sociology*, 99(6), 1411– 1454.

Erder, S. (2007). "Yabancısız" Kurgulanan Ülkenin "Yabancıları. *Türkiye'de Yabancı İşçiler, Uluslararası Göç, İşgücü ve Nüfus Hareketleri,* (der. F. Aylan Arı), İstanbul: Derin Yayınları.

Erder, S. (2014). Balkan Göçmenleri ve Değişen Uygulamalar: İskan Kurumunun Dostları, Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus Devletin Oluşumundan Ulus Ötesi Dönüşümlere, *Mirekoç Proje Raporları,* 1/2014.

Erginli, B. E. (2017). *The social space of relations: Local and nonlocal networks of migrants in İstanbul*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Ersoy, A. F. (2017). Fenomenoloji. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Desenleri*. Ankara, Anı Yayıncılık.

Faist, T. (2000). Transnationalization in International Migration: Implications for the Study of Citizenship and Culture. *Ethnic and Racial Studies,* 23(2), 189–222.

Ferlander, S. (2007). The importance of different forms of social capital for health. A*ctasociologica*, 50(2), 115-128.

Fischer, C. S. (1982). *To Dwell among Friends: Personal Networks in Town and City*. Chicago: University Of Chicago Press.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. and Hyun, N. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill Book Company.

Freeman, L. C. (2004). *The Development of Social Network Analysis: A Study in the Sociology of Science*. Vancouver, BC : North Charleston, S.C: Empirical Press ; BookSurge.

Friedman, D. & Hechter, M. (1995). The Contribution of Rational Choice Theory to Macrosociological Research. *Reading in Contemporary Sociological Theory,* edited by Donald McOuarie. Prentice Hall. New Jersey: Englewood Cliffs. 294-303

George, U., & Chaze, F. (2009). Social capital and employment: South Asian women's experiences. *Affilia*, 24(4), 394-405.

Glaeser, E. L., Laibson, D. and Sacerdote, B. S. (2002). "An Economic Approach to Social Capital" *The Economic Journal*, 112 (483), 437-458.

Granovetter, M. (1973). "The Strength of Weak Ties", *American Journal of Sociology*. 78, 1360–1380.

Granovetter, M. (1976). Network Sampling: Some First Steps. *American Journal of Sociology,* 81(6), 1287–1303.

Granovetter, M. (1983). The strength of weak ties: a network theory revisited. *Sociological Theory*, 1, 203–233.

Granovetter, M. (1985) Economic action and social structure: the problem of embeddedness, *American Journal of Sociology*, 91, 481–510.

Granovetter, M. S. (1999). Coase Encounters and Formal Models: Taking Gibbons Seriously. *Administrative Science Quarterly*, 44 (1), 158-162.

Granovetter, M.S. (1977). The strength of weak ties. Leinhardt S. (Ed.), *Social networks: a developing paradigm*. New York, Academic Press, 347–367.

Grieco. E. (1998). The Effects of Migration on the Establishment of Networks: Caste Disintegration and Reformation Among the Indians of Fiji. *International Migration Review* 32, (3), 704-736.

Grootaert, C ve Bastelaer, T. (2001). Understanding And Measuring Socıal Capital: A Synthesis Of Findings And Recommendations From The Social Capital Initiative. *The Social Capital Initiative Working Paper No.24.* Washington, DC: World Bank.

Grootaert, C. (2001). Does Social Capital Help the Poor, Local Level Institutions. *The Social Capital Initiative Working Paper No.10.* Washington, DC: World Bank.

Grootaert, C. ve Narayan, D.; Jones, V. N. ve Woolcock, M. (2004). Measuring Social Capital: An İntegrated Questionnaire. *The Social Capital Initiative Working Paper No.18.* Washington, DC: World Bank.

Guest. A. M.. & Stamm.K. R. (1993). Paths o f Community Integration. *Sociological Quarterly,* 34 (4), 581-596.

Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz.* 5.Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Hagan J., MacMillan R., Wheaton B. (1996). New Kid in Town: Social Capital and the Life Course Effects of Family Migration on Children. *American Sociological Review* 61, 368–85.

Harris, J. R., ve Todaro, M. P. (1970). Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis. *The American Economic Review*, 60(1), 126–142.

Harunoğulları, M. ve Cengiz, D. (2014). Suriyeli göçmenlerin mekânsal analizi Hatay örneği. TÜCAUM VIII. *Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara: TÜCAUM, 309-318.

Harvey, W. S. (2008). Strong or weak ties? British and Indian expatriate scientists finding jobs in Boston. *Global Networks*, 8(4), 453–473.

Hatton, T. J., & Williamson, J. G. (1998). *The age of mass migration: causes and economic impact.* New York: Oxford University Press.

Hazzard-Robinson, D. D. (2012). *Social network theory in inter-organizational alliances: An exploratory examination of mobile payments engagement*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Robinson College of Business, Georgia State University, USA.

Helgeson, V. S. (2003). Social support and quality of life. *Quality of Life Research*, 12(1), 25-31.

Hipp, J. R., & Perrin, A. J. (2009). The Simultaneous Effect of Social Distance and Physical Distance on the Formation of Neighborhood Ties. *City & Community*, 8(1), 5–25.

Hofferth, S. L., Boisjoly J., Duncan G. J. (1999). The Development of Social Capital. *Rationality and Society*.11(1):79–110.

Horak, S., Taube, M., Yang, I. ve Restel, K. (2019). Two not of a kind: Social network theory and informal social networks in East Asia. *Asia Pacific Journal of Management*, 36(2), 349-372.

Isard, W. (1960). *Methods of Regional Analysis: An Introduction to Regional Science.* New York, Technology Press of the Massachusetts Institute of Technology and Wiley.

İçduygu, A. (2010). *Türkiye'ye Gelen Uluslararası Göçün Toplumsal ve Siyasi Koşulları, Türkiye'ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar - Bireysel Yaşamlar*. (der. Barbara Pucsh, Tomas Wilkoszewski), çev. Mutlu Çomak-Özbatır, İstanbul: Kitap Yayınevi

İnternet: AFAD, (2014). Syrian Women in Turkey. URL: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/17935/xfiles/afad-suriye-kdn_eng_1_.pdf. Son Erişim Tarihi: 13.03.2023.

İnternet:Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019b). Göç İstatistikleri. URL: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik. Son Erişim tarihi: 13.07.2021

İnternet:Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2021a). Göç Tarihi. URL: https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi. Son Erişim tarihi: 19.11.2021.

İnternet:Göç İdaresi Başkanlığı Geçici Koruma. (2023). URL: https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma. Son Erişim Tarihi: 10.06.2023.

İnternet:Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2023). Geçici Koruma. URL: https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638. Son Erişim tarihi: 10.06.2023.

İnternet: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler. URL: https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638. Son Erişim Tarihi: 05.05.2021.

İnternet: Aizlewood, A., & Pendakur, R. (2005). Ethnicity and social capital in Canada. Canadian Ethnic Studies, 37(2), 2-25. Retrieved from the University of Ottawa website: http://aix1.uottawa.ca/~pendakur/pdf%20docs/Ethnicity%20and%20Social%20Capital% 20in%20Canada%20CES.pdf. Son Erişim Tarihi: 15.03.2022.

İnternet: Harper, R. (2002). “The measurement of Social Capital in the United Kingdom”, Office for National Statistic. URL: İnternet: Harper, R. (2002). “The measurement of Social Capital in the United Kingdom”, Office for National Statistic. Son Erişim Tarihi: 15.03.2022.

İnternet: Key Migration Terms. (2019). URL: https://www.iom.int/key-migration-terms, Son Erişim tarihi: 15.11.2021

İnternet: Kirişçi, K. (2003). Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration. URL: https://www.migrationpolicy.org/print/4802#.XMv84zAzbIV. Son Erişim tarihi: 10.12.2021

İnternet:Migration Data Portal. (2019b). URL: https://migrationdataportal.org/data?i=refug_origin&t=2015. Son Erişim tarihi: 22.11.2021.

İnternet: Putnam, R. D. (1993). The prosperous community: Social capital and public life. The American Prospect, 4(13), 35-42. http://www.prospect.org/cs/articles?article=the_prosperous_community. Son Erişim Tarihi: 18.05.2021.

İnternet: Tobler, W. (1995). Migration: Ravenstein, Thornthwaite, and Beyond. *Urban Geography*. URL:https://www.researchgate.net/publication/246827281_Migration_Ravenstein_Thornthwaite_and_Beyond. Son Erişim Tarihi: 12.06.2019.

İnternet: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf. Son Erişim Tarihi: 06.05.2020.

İnternet: UN. (2017). International Migration Report, United Nations. New York. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf. Son Erişim tarihi: 06.09.2021.

İnternet: UNHCR. (1951). The Refugee Convention. URL: https://www.unhcr.org/4ca34be29.pdf. Son Erişim tarihi: 12.11.2021

İnternet: UNHCR. (2021). Figures at a Glance. URL: https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html. Son Erişim Tarihi: 12.12.2021.

İnternet: İnce, C. (2018). Uluslararası Göç Bağlamında Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Yoğunlaşması. URL: https://iksadyayinevi.com/wp-content/uploads/2020/03/Uluslararasi-Goc-Baglaminda-Turkiyedeki-Suriyeli-Gocmenlerin-Mekansal-Yogunlasmasi.pdf. Son Erişim Tarihi: 29.04.2022.

İnternet: World Economic Forum. (2017). Migration and Its Impact on Cities. URL: http://www3.weforum.org/docs/Migration_Impact_Cities_report_2017_low.pdf. Son Erişim tarihi: 10.12.2021.

İnternet: Policy Research Initiative. (2003). Social Capital, Building on a Network-based Approach: Draft Discussion Paper. URL: https://publications.gc.ca/site/eng/9.687150/publication.html. Son Erişim Tarihi: 15.07.2022.

İnternet: Kaya, A., & Kıraç, A. (2016). *İstanbul'daki Suriyeli mültecilere ilişkin zarar görebilirlik raporu.* Hayata Destek Derneği. URL: https://www.hayatadestek.org/wp-content/uploads/2019/06/istanbuldaki-suriyeli-multeciler-zarar-gorebilirlik-raporu.pdf. Son Erişim Tarihi: 25.05.2022.

İnternet: Manalel, J. (2018). *Social Networks over the Life Course: Continuity, Context and Consequence*s (Doctoral dissertation). URL: https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/144067/jmanalel_1.pdf;sequence=1. Son Erişim Tarihi: 10.02.2021.

İnternet: World Migration Report (2008). URL: https://www.iom.int/world-migration-report- 2008. Son Erişim Tarihi: 03.05.2021.

İnternet: World Migration Report (2020). URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/wmr_2020.pdf. Son Erişim tarihi: 2.12.2021

Jones, V. N. ve Woolcock, M. (2009). Mixed Methods Assessment, Handbook of Social Capital: The Troika of Sociology, *Political Science and Economics.* (Editör: Gert T. Svendsen, ve Gunnar L.H Svendsen). Cheltenham: Edward Elgar, 379-401.

Kavas, A., Avşar, İ., Kadkoy, O., Bilgiç, E.Ç. (2019). *İstanbul'da Suriyeliler ve Savaş Sonrası Suriye Gettoları*, Ankara, Tepav Yayınları.

Kilduff, M. ve Tsai, W. (2003). *Social networks and organizations.* Sage Publications. London.

Kim, J. (2008). *Sustainability network theory and analysis: focused on economic, energy and environmental flow network.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Arizona State University, USA.

Kirişçi, K. (2008). Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye'sinde Göç ve Sığınma, *Düşünce Gündem Mültecilik Özel Sayısı*, 44(4), 12–15.

Koser, K. (2007). *International Migration: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.

Krishna, A. ve Uphoff, N. (1999), Mapping and measuring social capital: a conceptual and empirical study of collective action for conserving and developing watersheds in Rajasthan, India, *The Social Capital Initiative, Working Paper No. 13*, Washington, DC: The World Bank.

Kunz, E. F. (1973). The Refugee in Flight : Kinetic Models and Forms of Displacement. *The International Migration Review*, 7(2), 125–146.

Kyngas, H., ve Vanhanen, L. 1999. *Content Analysis*. Hoitotiede, 11, (3-12).

Lamba, N. K., & Krahn, H. (2003). Social capital and refugee resettlement: The social networks of refugees in Canada. *Journal of International Migration and Integration*, 4(3), 335-360. ISSN 1488-3473.

Lancee, B. (2010). The economic returns of immigrants' bonding and bridging social capital: The case of the Netherlands. *International Migration Review*, 44, 202–226.

Laurence, J. (2011). The effect of ethnic diversity and community disadvantage on social cohesion: A multi-level analysis of social capital and interethnic relations in UK communities. *European Sociological Review*, 27, 70–89.

Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47–57.

Lee. S W. & Roseman. C. C. (1997). Independent and Linked Migrants:Determinants of African Interstate Migration. *Growth and Change*, 28 (3), 309-337.

Li, P. S. (2004). Social capital and economic outcomes for immigrants and ethnic minorities. *Journal of International Migration and Integration*, 5, 171–190.

Lin, N. (1999). Building a network theory of social capital. *Connections*, 22(1), 28-51.

Lin, N. (1999). Social networks and status attainment. *Annual review of sociology*, 25(1), 467- 487.

Lin, N. (2000). Inequality in social capital. *Contemporary sociology*, 29(6), 785-795.

Lin, N. (2001). *Social capital: A theory of social structure and action.* Cambridge: Cambridge Univ. Press.

Lin, N. (2002*). Social capital: A theory of social structure and action* (Vol. 19). New York, Cambridge University Press.

Loury, G. C., Modood, T., & Teles, S. M. (Eds.). (2005). *Ethnicity, social mobility, and public policy: Comparing the USA and UK*. New York, Cambridge University Press.

Mabogunje, A. L. (2010). Systems Approach to a Theory of Rural-Urban Migration. *Geographical Analysis*, 2(1), 1–18.

Magasi, S. (2004). Social support and social network mobilization in older African American women who have experienced strokes. *Disability Studies Quarterly*, 24(4).

Malecki, C. K., & Demaray, M. K. (2003). What type of support do they need? Investigating student adjustment as related to emotional, informational, appraisal, and instrumental support. *School psychology quarterly*, 18(3), 231.

Marsden, P. V. (1987). Core Discussion Networks of Americans. *American Sociological Review*, 52(1), 122–131.

Marsden, P. V. (1990). Network Data and Measurement. *Annual Review of Sociology*, 16, 435–463.

Marsden, P. V. (2005). Recent Developments in Network Measurement. In P. J. Carrington, J. Scott, & S. Wasserman (Eds.), *Models and methods in social network analysis*. New York, Cambridge University Press.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.

Massey, D. S. & Espinosa, K. E. (1997). What's Driving Mexico-U.S. Migration?: A Theoretical. Empirical, and Policy Analysis. *American Journal of Sociology* 102, (4), 939-999.

Massey, D. S. vd. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal, *Population and Development Review*, 19 (3), 431-466.

Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431–466.

Massey. D. S. & Alarcon, R. & Durand, J. & Gonzales, H. (1987). *Return to Aztlan: The Social Process If International Migration from Western Mexico*. California, University of California Press.

McCarty, C. (2002). Structure in Personal Networks. *Journal of Social Structure*, 3(1), 20.

McMichael, C., & Manderson, L. (2004). Somali women and well-being: Social networks and social capital among immigrant women in Australia. *Human Organization*, 63(1), 88-99.

McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J. M. (2001). Birds of a Feather: Homophily in Social Networks. *Annual Review of Sociology*, 27, 415– 444.

Mehreen, A., Hui, Y. ve Ali, Z. (2019). A social network theory perspective on how social ties influence perceived employability and job insecurity: evidence from school teachers. *Social Network Analysis and Mining*, 9(1), 1-17.

Miles, Matthew, B., ve Huberman, A., Michael. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, USA, Sage.

Mincer, J. (1978). Family Migration Decisions. *Journal of Political Economy*, 86(5), 749–773.

Morrice, L. (2007). Lifelong learning and the social integration of refugees in the UK: The significance of social capital. *International Journal of Lifelong Education*, 26(2), 155-172.

Möllering, Guido (2006). *Trust: Reason, Routine, Reflexivity*. Amsterdam: Elsevier.

Murdie, R. (2004). Housing Affordability: Immigrant and Refugee Experiences, *Finding Room: Policy Options for a Canadian Rental Housing Strategy*. Hulchanski, J.D. ve Shapcott, M. (Editörler). Centre for Urban and Community Studies University of Toronto. 147- 158.

Nahapiet, J. ve Ghoshal, S. (1998), Social capital, intellectual capital, and the organizational advantage. *Academy of Management Review*, 23(2), 242-266.

Nannestad, P., Svendsen, G. L., & Svendsen, G. T. (2008). Bridge over troubled water? Migration and social capital. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34, 607–631.

Newton, K. (1997). Social capital and democracy. *American Behavioral Scientist*, 40(5), 575- 586.

Norris, P. (2001). *Making Democracies Work: Social Capital and Civic Engagement in 47 Societies*, Harvard University John F. Kennedy School of Government, Faculty Research Working Papers Series.

Ostrom, E. (2000). Social Capital: A Fad or A Fundamental Concept?, *Social Capital; A Multifaced Perspective*. 2.Baskı, (Editör: Partha Dasgupta, Ismail Serageldin). Washington: The World Bank.172–215.

Öberg, S. (1994). Spatial and Economic Factors in Future North-South Migration. W. Lutz (Ed.), *The Future Population of the World*, London, Earthscan. 361–385.

Parks-Yancy, R., DiTomaso, N., & Post, C. (2009). How does tie strength affect access to social capital resources for the careers of working and middle class African-Americans?. *Critical Sociology*, 35(4), 541-563.

Patulny, R. (2015). A spectrum of integration: Examining combinations of bonding and bridging social capital and network heterogeneity among Australian refugee and skilled migrants. In L. Ryan, U. Erel, & A. D'Angelo (Eds.). Migrant capital: Networks, identities and strategies. *Migration, diasporas and citizenship*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 207-229.

Pena-López, J. A., & Sánchez-Santos, J. M. (2017). Individual social capital: Accessibility and mobilization of resources embedded in social networks. *Social networks*, 49, 1-11.

Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256–266.

Pih, K., & Lee, J. (2007). Low Wage Chinese Immigrant Workers, Health Care, and Social Capital in Southern California's San Gabriel Valley. *Center for Southern California Studies*, 1-43.

Pinkster, F. M. (2007). Localised Social Networks, Socialisation and Social Mobility in a Low- income Neighbourhood in the Netherlands. *Urban Studies*, 44(13), 2587–2603.

Portes, A. (1995). Immigration Theory for a New Century: Some Problems and Opportunities. *International Migration Review*. 799-825.

Portes, A. (1998). Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. *Annual Review of Sociology*, 1–24.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York, Simon and Schuster.

Quatman, C. ve Chelladurai, P. (2008). Social network theory and analysis: A complementary lens for inquiry. *Journal of Sport Management*, 22(3), 338-360.

Quetulio-Navarra, M., Niehof, A., & Vaart, v. D. (2013). Social Capital in Involuntary Displacement And Resettlement. *International Journal Of Social Sciences And Humanity Studies*, 1-16.

Rademacher, M. A. & Wang, K. Y. (2014). Strong-Tie Social Connections Versus Weak-Tie Social Connections. *Encyclopedia of Social Media and Politics.* 1213-1216.

Rahman, M., Aydin, E., Haffar, M. ve Nwagbara, U. (2020). The role of social media in e-recruitment process: Empirical evidence from developing countries in social network theory. *Journal of Enterprise Information Management*, 35(6), 1697-1718.

Roggeveen, S., & van Meeteren, M. (2013). Beyond community: An analysis of social capital and the social networks of Brazilian migrants in Amsterdam. *Current Sociology*, 61(7), 1078-1096.

Rostila, M. (2011). The facets of social capital. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 41(3), 308-326.

Rozo, S. V., & Sviatschi, M. (2021). Is a refugee crisis a housing crisis? Only if housing supply is unresponsive. Journal of Development Economics, 148, 102563. Ryan, L. (2011). Migrants' social networks and weak ties: Accessing resources and constructing relationships post-migration. *The Sociological Review*, 59, 707–724.

Ryan, L., Sales, R., Tilki, M., & Siara, B. (2008). Social networks, social support and social capital: The experiences of recent polish migrants in London. *Sociology*, 42, 672–690.

Sandefur, R. L. & Laumann, E. O. (1998). A Paradigm for Social Capital. *Rationality & Society*, 10 (4): 481-502.

Sanders, J., Nee, V., & Sernau, S. (2002). Asian Immigrants' Reliance on Social Ties in a Multiethnic Labor Market. *Social Forces*, 81(1), 281–314.

Savran, S. (2020). *Ankara'da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Farklılaşan Gündelik Yaşam Pratikleri: Altındağ Örneği*. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Savran, S. Ve Sat, N.A. (2019). Ankara'da Suriyeli Göçmenlerin Yer Seçimi Tercihlerinin İncelenmesi ve Bir Etnik Kentsel Adacık Örneği Olarak Önder, Ulubey, Alemdağ Mahalleleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 283-302.

Schultz-Jones, B. (2009). Examining information behavior through social networks: an interdisciplinary review. *Journal of Documentation*, 65(4), 592-631.

Sezik, M. (2017). Yurt Dışı Zorunlu Göçlerin Türkiye Kentleri Üzerindeki Etkileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 139–156.

Sirkeci, İ., ve Yüceşahin, M. M. (2014). Türkiye'de Göç Çalışmaları. *Göç Dergisi*, 1(1), 1–10.

Sjaastad, L. A. (1962). The Costs and Returns of Human Migration. *Journal of Political Economy*, 70(5), 80–93.

Smelser, N. J., & Baltes, P. B. (Eds.). (2001). *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (Vol. 11). Amsterdam: Elsevier.

Smith, S. (2000). Mobilizing social resources: Race, ethnic, and gender differences in social capital and persisting wage inequalities. *The Sociological Quarterly*, 41(4), 509-537.

Son, J. ve Lin, N. (2008). Social capital and civic action: A network-based approach. *Social Science Research*, 37(1), 330–349.

Stanton-Salazar, R., & Dornbusch, S. (1995). Social Capital and the Reproduction of Inequality: Information Networks among Mexican-Origin High School Students. *Sociology of Education*, 116-135.

Stark, O. (1991). *The migration of labor*. Cambridge, Mass., USA ; Oxford, UK: B. Blackwell.

Stark, O. ve D. E. Bloom. (1985). In The New Economics of Labour Migration. *American Economic Review*, 75. 2, 173-178.

Stewart, J. Q. (1941). An Inverse Distance Variation for Certain Social Influences. *Science*, 93(2404), 89–90.

Stouffer, S. A. (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance. *American Sociological Review*, 5(6), 845–867.

Strang, A. B., & Quinn, N. Integration or isolation?: *Mapping social connections and well-being amongst refugees in Glasgow*. MHPSN, Final Report.

Tavşancıl, E., ve Aslan, E. (2001*). İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. Istanbul, Epsilon Yayınları.

Taylor, J. E. (1986). Differential migration, networks, information and risk. *In Research in Human Capital and Development*, 147–171. Greenwich, Conn.: JAI Press.

Tekeli, İ. (1990). Osmanlı Devleti'nden Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskan Sorunu, *Toplum ve Bilim Dergisi*, (50. Sayı).

Thuesen, F. (2016). Linguistic barriers and bridges: constructing social capital in ethnically diverse low-skill workplaces. *Work Employment and Society*, 31(6), 937-953.

Todaro, M. P. (1969). A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries. *The American Economic Review*, 59(1), 138–148.

Todaro, M. P. (1976). Migration and Economic Development: A Review of Theory, Evidence, *Methodology and Research Priorıties Institute for Development Studies*, Nairobi, University of Nairobi.

Toso, B., Prins, E., & Mooney, A. (2013). The Changing Face of Immigrants in the U.S.: Implications for Adult Educators. *PAACE Journal of Lifelong Learning*, 1-22.

Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilelere İlişkin Bir Değerlendirme. *Turkish Journal of Tesam Academy*, 2, 29–63.

Van der Gaag, M. P. J., ve Snijders, T. A. B. (2004). Proposals for the measurement of individual social capital. In H. Flap, & B. Völker (Eds.). *Creation and returns of social capital* (pp. 199–218). London: Routledge.

Wallerstein, I. (2004). *Dünya Sistemleri Analizi Bir Giriş*. (Çev: E. Abadoğlu ve N. Ersoy). İstanbul: Aram Yayıncılık.

Wasserman, S. ve Faust, K. (1994). *Social network analysis: Methods and applications.* Cambridge, Cambridge University Press

Wasserman, S. ve Faust, K. (1999). *Social network analysis: Methods and applications.* New York, Cambridge University Press.

Wellman, B. (1983). Network Analysis: Some Basic Principles. *Sociological Theory*, 1, 155– 200.

Wellman, B. (1992). Which types of ties and networks provide what kinds of social support? *Advances in group processes*, 9(1992), 207-235.

Wellman, B., & Berkowitz, S. D. (Eds.). (1997). *Social structures: a network approach.* Greenwich, Conn.: JAI Press.

White, H. C., Boorman, S. A., & Breiger, R. L. (1976). Social Structure from Multiple Networks. I. Blockmodels of Roles and Positions. *American Journal of Sociology*, 81(4), 730– 780.

White, L. (2002). Connection matters: Exploring the implications of social capital and social networks for social policy. *Systems Research and Behavioral Science*, 19(3), 255- 269.

Wickramasinghe, A. A. I. N., & Wimalaratana, W. (2016). International Migration and Migration Theories. *Social Affairs Journal*, 1(5), 13–32.

Woolcock, M. (2001). The place of social capital in understanding social and economic outcomes. *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1), 11-17.

Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). Social capital: Implications for development theory, research, and policy. *The World Bank Research Observer*, 15(2), 225-249.

Woolcock, M., & Narayan, D. (2010). *Sosyal sermaye: kalkınma teorisi araştırması ve politikası için öneriler, sosyal sermaye, kuram, uygulama, eleştiri*. M. M. Şahin & A. Z. Ünal (Der.). İstanbul: Değişim Yayınları.

Yıldırım, A. Ve Şimşek, H., (2013*). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (9.Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Zhang, S., Anderson, S., & Zhan, M. (2011). The Differentiated Impact of Bridging and Bonding Social Capital on Economic Well-Being: An Individual Level Perspective. *The Journal of Sociology and Social Welfare*, 120-142.

Zipf, G. (1946). The P1 P2 / D hypothesis: On the intercity movement of persons. *American Sociological Review*, 11.

Zlotnik, H. (1998). International Migration 1965-96: An Overview. *Population and Development Review*, 24, 429.

EKLER

EK-1. Anket formu

Form No: ……

Anket Formu

Bu anket formu, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı doktora programında Dr. Öğr. Üyesi Demet Erol'un danışmanlığında, Öğr. Gör. Eda Koçak'ın yürüttüğü doktora tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Akademik araştırma amaçlı hazırlanmış olan anket formuna verilen cevaplar başka hiçbir amaç için kullanılmayacaktır.

Katılımınız için teşekkür ederiz..

Öğr. Gör. Eda Koçak

1. Cinsiyetiniz?

☐ Kadın ☐ Erkek

2. Medeni Durumunuz?

☐ Evli ☐ Bekar ☐ Boşanmış

3. Yaşınız?

☐ 15-18 ☐ 19-25 ☐ 26-40 ☐ 41-65 ☐ 65 Üstü

4. Çocuğunuz var mı? Varsa çocuk sayınız nedir? ……..

☐ Evet ☐ Hayır

5. Doğum yeriniz?

6. Bu zamana kadar yaşadığınız en uzun yer (Ülke, il ve ilçe olarak) neresidir?

……

7. Suriye'de yaşadığınız yeri nasıl tanımlarsınız?

☐ Kent ☐ Kır (köy)

8. Eğitim durumunuz nedir?

☐ Okur-Yazar Değil ☐ Okur-Yazar ☐ İlkokul ☐ Ortaokul. ☐ Lise

☐ Lisans ☐ Lisansüstü

9. Mesleğiniz nedir? Şu an ne iş yapıyorsunuz?

……

10. Suriye'de ne iş yapıyordunuz?

……

EK-1. (devam) Anket formu

11. Evde kaç kişi yaşıyor?

☐ 1-4 kişi ☐ 5-8 kişi ☐ 8 ve üzeri

12. Evde birden fazla aile (hane) var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

13. Geçici koruma kimliği veya vatandaşlığınız var mı? Varsa ne zaman aldınız?

☐ Yok ☐ Geçici koruma kimliğim var ☐ Vatandaşlığım var …… tarihinde aldım.

14. Türkiye'ye gelme tarihiniz nedir?

……..

15. Türkiye'ye hangi ilden giriş yaptınız?

……..

16. Türkiye'de daha önce sırasıyla hangi şehirlerde yaşadınız?

1. ……

2. ……

3. ……

17. Göç etmeden önce Türkiye'ye geldiniz mi?

☐ Evet ☐ Hayır

18. Geldiyseniz hangi şehirleri ziyaret ettiniz?

……..

Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağlar

19. Acil bir durumla karşılaşırsanız ilk kimden yardım istersiniz? (Yalnızca 1 seçeneği işaretleyiniz.)

☐ Kamu kurumu (polis, bekçi vb.) ☐ Akraba ☐ Suriyeli Arkadaş ☐ Türk Arkadaş

20. Ankara'da Suriyeli tanıdıklarınız var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

21. Eğer Suriyeli tanıdıklarınız varsa <u>Ankara'da</u> hangi mahallelerde/semtlerde yaşıyorlar?

……..

22. Suriyeli tanıdıklarınızla ne sıklıkla görüşüyorsunuz?

☐ Haftada 1 kez ☐Haftada birkaç kez ☐ Ayda 1 kez ☐ Yılda birkaç kez

EK-1. (devam) Anket formu

23. Türk tanıdıklarınız var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

24. Türk tanıdıklarınızla ne sıklıkla görüşüyorsunuz?

☐ Hafta birkaç kez ☐ Haftada 1 kez ☐ Ayda 1 kez ☐ Yılda birkaç kez

25. Sosyal medya platformlarını kullanıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

26. Hangi sosyal medya platformlarını kullanıyorsunuz?

☐ İnstagram ☐ Facebook ☐ Twitter ☐ Whatsapp ☐ Diğer …….

27. Sosyal medyayı hangi amaçlarla kullanıyorsunuz?

…….

28. Sosyal medyada ortak gruplarınız/topluluklarınız var mı? (Mesajlaşma grupları da dahil)

☐ Evet ☐ Hayır

29. Borç paraya ihtiyacınız olsa ilk kime gidersiniz? (Yalnızca 1 seçeneği işaretleyiniz.)

☐ Banka ☐ Akraba ☐ Suriyeli Arkadaş ☐ Türk Arkadaş

☐ Kimseye gitmem

30. Zamanınızı çoğunlukla kendi kültürünüzü, etnik grubunuzu, dilinizi veya dininizi paylaşan insanlarla etkileşim içinde mi geçiriyorsunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

31. Pandemi öncesi dönemde kültürünüz, etnik grubunuz, diliniz veya dininizle ilgili bir kutlama veya etkinliğe/faaliyete (Hıdırellez vb.) katıldınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır

32. Pandemi öncesi dönemde sizinkinden farklı bir kültür, etnik grup, dil veya dinin etkinlik/faaliyet veya kutlamasına katıldınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır

33. Sizinkinden farklı bir kültür, etnik grup, dil veya dinden insanlarla vakit geçiriyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

34. Komşularınız çoğunlukla kimlerden oluşmaktadır? (Yalnızca 1 seçeneği işaretleyiniz.)

☐ Suriyeliler ☐ Afganlar ☐ Iraklılar ☐ Türkler ☐ Diğer……..

EK-1. (devam) Anket formu

35. Belediyeler veya muhtarlık size herhangi bir konuda (iş, konut, yardım vb.) danışmanlık hizmeti sundu mu?

☐ Evet ☐ Hayır

36. Yardım aldıysanız, hangi kurum, kuruluş veya kişilerden yardım aldınız?

☐ Belediye ☐ Türk komşular ☐ Suriyeli komşular ☐ Yardım almadım

☐ Dayanışma dernekleri (Kızılay, Suriyeli Dayanışma Dernekleri vb.)

37. Sizce yaşadığınız bölgedeki en önemli kişi kimdir?

☐ Varlıklı kişiler ☐ Eğitim seviyesi yüksek kişiler ☐ Mahalleye ilk yerleşenler

☐ Yaşlılar ☐ Muhtar ☐ Diğer…….

38. Suriye' de hala akrabalarınız var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

39. Suriye'ye ziyarete gidiyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

40. Suriye'ye hangi sıklıkla gidiyorsunuz?

☐ Hiç ☐ Yılda 1 kez ☐ Yılda 2-3 kez ☐ Yılda 4 kez ve üzeri

41. Suriye'ye hangi amaçlar için gidiyorsunuz?

☐ Akraba ziyareti ☐ Alışveriş için ☐ Dini bayramlar için

☐ Ticari amaçlı (Suriye'den ürün alıp Türkiye'de satmak için)

42. Özel günlerinizde (dini bayramlar vb.) bir araya gelip kutlamalar yapıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

43. Özel günlerinizde bir araya geliyorsanız, nerelerde toplanıyorsunuz?

Mahalle/Semt:……

Mekan:…… (ev, kafe, meydan, park vb.)

44. Ankara'dan başka şehre taşınmayı düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

45. Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

46. Türkiye'den Suriye haricinde başka bir ülkeye gitmeyi düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

İş/İşgücü Piyasasına Katılım

47. Nerede çalışıyorsunuz? (semt/mahalle olarak)

……

EK-1. (devam) Anket formu

48. Çalışma izniniz var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

49. Ankara'ya geldiğinizde hemen iş bulabildiniz mi?

☐ Evet ☐ Hayır

50. Kaç kez iş değiştirdiniz?

☐ Hiç ☐ 1 kez ☐ 2 kez ☐ 3 kez veya daha fazla

51. İşinizi kimler aracılığıyla buldunuz?

☐ Kamu kurumu (belediye, İŞKUR vb.) ☐ Dernekler ☐ Suriyeli Arkadaş

☐ Türk Arkadaş ☐ Akraba

52. Aldığınız ücret sizce yeterli mi?

☐ Evet ☐ Hayır

53. Ücret yeterli değil ise ek bir işte çalışmayı düşünür müsünüz?

☐ Evet ☐ Hayır

54. Ücretinizi düzenli alabiliyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

55. Sosyal güvenceniz var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

Konut

56. Bu evde ne kadar zamandır oturuyorsunuz?

☐ 1 yıldan az ☐ 1-2 yıl ☐ 3 yıl veya daha fazla

57. Kaç kez ev değiştirdiniz?

☐ 1 kez ☐ 2 kez ☐ 3 kez veya daha fazla ☐ Hiç

58. Neden ev değiştirdiniz?

☐ Fiziki koşulların yetersizliği (oda sayısının az olması gibi)

☐ Kira sözleşmesinin dolması

☐ Mahalleden kaynaklı sorunlar

☐ Oturulan apartmandan ya da komşulardan kaynaklı sorunlar

☐ Diğer ……

59. Evinizi nasıl buldunuz?

☐ Kamu kurumu (belediye, İŞKUR vb.) ☐ Dernekler ☐ Suriyeli Arkadaş

☐ Türk Arkadaş ☐ Akraba

EK-1. (devam) Anket formu

60. Evinizin durumu nedir?

☐ Kira ☐ Ev Sahibi ☐ Bedel ödemeden oturuyor

61. Kira ise kira bedeli nedir?

…….

62. Şu an oturduğunuz evi tercih etme sebebiniz nedir?

☐ Akrabalara yakınlık ☐ Arkadaşlara yakınlık ☐ İşe yakınlık

☐ Kent merkezine yakınlık

63. Yaşadığınız mahalleyi nasıl tanımlarsınız?

☐ Suriyeli Mahallesi ☐ Türk Mahallesi ☐ Orta halli bir konut bölgesi

64. Mahallenizin sorunları neler? (en önemli 3 seçeneği işaretleyiniz)

☐ Altyapı ☐ Güvenlik ☐ Donatı (okul, hastane gibi eksiklikler)

☐ Güvenecek kimseni olmaması ☐ Çocuklar için oyun alanı olmaması

☐ Temizlik/Hijyen sorunu ☐ Herhangi bir sorun yok

65. Sizce mahalleniz güvenli mi?

☐ Evet ☐ Hayır

66. Şu an yaşadığınız mahalleden memnun musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

67. Ankara'da başka mahalleye taşınmayı düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

68. Cevabınız evet ise hangi mahalleye taşınmayı düşünürsünüz?

……

Servisler/Donatı Alanları

69. Boş zamanlarınızda hangi sıklıkta mahalle dışına çıkıyorsunuz?

☐ Hafta birkaç kez ☐ Haftada 1 kez ☐ Ayda 1 kez ☐ Yılda birkaç kez

70. Mahalle dışına çıktığınızda nerelere gidiyorsunuz?

☐ Aynı ilçe içinde farklı mahalle ☐ Farklı İlçe ☐ Kent Merkezi

71. Alışveriş için <u>çoğunlukla</u> nerelere gidiyorsunuz? (Yalnızca 1 seçeneği işaretleyiniz.)

☐ AVM'ye ☐ Zincir marketlere ☐ Bakkala

72. Alışveriş için hangi mahalle/semt/ilçelere gidiyorsunuz?

Mahalle/Semt:……..

İlçe:……

EK-1. (devam) Anket formu

73. Boş zamanlarınızda neler yapıyorsunuz?

☐ Akraba ziyareti ☐ Suriyeli arkadaş ziyareti ☐ Türk arkadaş ziyareti

☐ Alışveriş ☐ Diğer …….

74. Okul çağında çocuğunuz varsa okula gidiyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

EK-2. Etik komisyon izin formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 24.08.2021-E.148348

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu

Sayı : E-77082166-302.08.01-148348 24.08.2021
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Üniversitemiz Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı **Doktora Öğrencisi Eda KOÇAK'ın, Dr.Öğr.Üyesi Demet EROL'un** danışmanlığında yürüttüğü ***''Suriyeli Mültecilerin Konut, İşgücü Piyasası ve Servislere Erişiminde Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağlarının Rolü: Ankara İli Örneği''*** adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **03.08.2021** tarih ve **12** sayılı toplantısında81 görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2021 - 808

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

Ek:1 Liste
DAĞITIM
Gereği:
Sayın Dr. Öğr. Üyesi Demet EROL

Bilgi:
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

Gazili olmak ayrıcalıktır